

A
47
135

MEDICINA ANTICA E MODERNA

BERTOCCHI

LIBRERIA ANTIQUARIA

Strada Maggiore, 70

BOLOGNA
(ITALY)

C. H. Farm No. 1398

[Faint handwritten notes, possibly including 'C. H. Farm' and 'No. 1398']

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

D 3-78

6	OFFICIAL REAL
7	47
8	135

G-4-29

MEDICINA ANTICA E MODERNA

BERTOCCHI

LIBRERIA ANTIQUARIA

Strada Maggiore, 70

BOLOGNA

(ITALY)

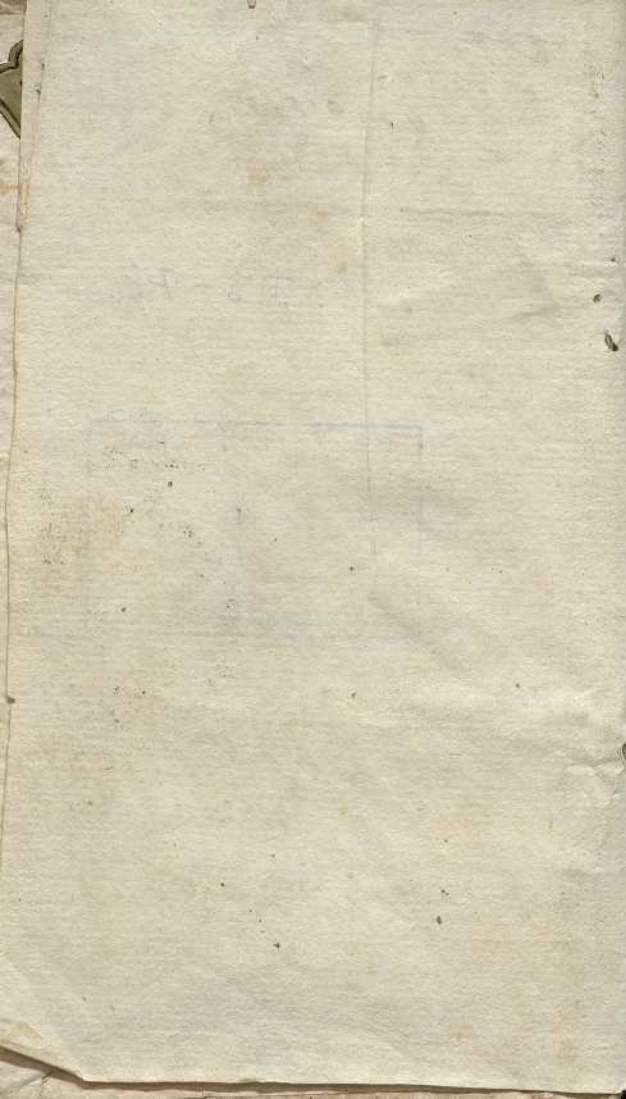
C. H. Farm. N. 1398

[Faint, illegible handwritten notes]

D 3-78

BILL OF MATERIAL REAL	
CIVIL 108	
Cite	A
Date	47
Amount	135

G-4-24

B. 9. 239 64 (041) (Col. 50, 8. 6.)

A. CORN. CELSI

DE

MEDICINA

LIBRI OCTO,

EX RECOGNITIONE

JOH. ANTONIDÆ

VANDER LINDEN.

D. & Prof. Med. Pract. ord.

Editio Secunda.

... con cargo a la consig-
nación de Historia de la Farmacia.

LUGDUNI BATAVORUM, *Mayo, 1974*

Apud SALOMONEM WAGENAER,

CIC IC CLXY.

Salmond

A. CORN. CESSI

DE

MEDICINA

LIBRI OCTO.

EX RECOGNITIONE

JOH. ANTONII

VANDER LINDE

D. S. P. M. D. LXX. AN.

1770

LIBRARIUS

JOH. ANTONIUS

1770

CLARISSIMO VIRO,
DOMINO
GUIDONI PATINO,
BELLOVACO,
DOCTORI MEDICO PARI-
SIENSI, ET PROFESSO-
RI REGIO, AMICO
SVO MAGNO
SALUTEM.

LARISSIME VIR,

ICERONIS ista glo-
riatio est: *Latinos omnia invenisse
melius, quam Græcos; aut ab illis
accepta fecisse meliora.* Augusta pro-
fecto, & magno viro magnarum-
que rerum fiduciam habente dig-
na! Quam & veram minimeque

* 3

vanam

vanam deprehendit , quisquis à Romanis posteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam , Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad summum: fuere & Philosophiæ studia sic ad Latinos traducta , ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare est, quod de nostra arte Celsus promeruit. Quam enim ab Hippocrate , ab Asclepiade , ab aliis Græcorum plurimis accepit scribendi de Medicina materiam , hoc ipso fecit meliorem , quod primus eam sic conceperit , ut esset ad discendum aptior , ad faciendum promptior. Græcorum antea nemini , quod sciam , id laudis datum , quod artem redegerit in systema , & corpus methodo constitutum. Celsus præstitit , & res faciendæ medicinæ utiles ac solum necessarias ita ingeniose ac diligenter ex antiquis elegit , ita per partes digessit , hasque ipsas innexuit inter se ,

se, ut vel Recentiores inter non
noverim, quem ipsi jure possis an-
teponere. Neque ad eam laudem
refert, sermone tantum, an etiam
opere fuerit medicus. Si enim coi-
re ista semper necesse est, quotus-
quisque hodie medicus est? Cathe-
drarios quippe videas medicinæ
scientiam plerumque subtilius,
quam ex usu, excolere, atque hoc
per ambitionem, quam vocant ve-
ri scrutationem, agere, ut ingenio
& facundia vincant. Contra, qui
quæstui serviunt, bene gnari, mor-
bos non eloquentia, sed remediis
curari, ut populo placeant, ex quo
ille major est, sufficere credunt
secreta jactare & his curatorum
longas ostentare tabellas. Hippo-
crates certe pro Medicis habet, qui
veram artis sibi cognitionem com-
pararunt: sed transferre ad usum
suadet, & fructum eorum, quorum
gratia est inventa. Saperene pu-
tandus est, qui lucernam accendit,
& subter modium ponit? Sapit, &
bene

bene de se ac proximo meretur, qui accensam imponit candela-
bro, ut alluceat omnibus qui sunt
in domo. Cæterum hoc dubitare de
Celfo docti solent, fueritne in ope-
ribus Artis exercitatus. Quo de
quia meam aliquando sententiam
rogasti, dicam paucis. Magnum
quid medendi scientia est: majus,
prudencia atq; sapientia. illa quip-
pe scientiæ oculus; hæc manus est.
Absque prudentia si est, neque tem-
pora lustrare Medicus rei bene ge-
rendæ, neque præcipites captare
occasiones potest. Absque sapien-
tia si est, tractare homines ignorat,
& suo quemque calopodio calcea-
re. Uti vero scientia nisi discendo,
hoc est, legendo, audiendo, cogi-
tando; ita prudentia & sapientia,
nisi faciendo & rebus se gerendis
accommodando, non comparan-
tur. Ex artis scientia Celsus si venit
æstimandus, vix persuaderi potest,
ut is non habeatur pro Medico, &
quidem usu longo atque exercita-
tione

tione perfecto , qui suis scriptis
Medicinæ intima penetralia subiif-
se, abdita quæque enucleasse, peni-
tus abstrusa rimatum esse, suam
ubique de iis sententiam inter-
ponendo se prodit. Quod esse ju-
diciū novisti ejus , qui præfa-
tus olim ad Rubeum fuit. Pro-
bum mihi, & ex toto probatum.
Si, quæ in nullius non morbi cura-
tione elucent, prudentiam atque
sapientiam spectemus, ubi, te quæ-
so , unum Hippocratem si exci-
pias, utriusque aut salubriora præ-
cepta, aut fideliora monita repe-
risti? Quæ, si numquam noster
venit in rem, quemadmodum fuit
affecutus? Putasne, secreta atque
arcana artis, hoc est intimas &
occultas ad salutem cujusque per-
tinentes rationes scire posse eum,
qui in conclave numquam pene-
travit? Quæ sola felicitis ingenii
magnitudine complexum; & ob
id alieni operis interpretem atque
Hippocratis ejusque sectatorum

discipulum, & exscriptorem habendum esse potius, quam medicinae aliquem auctorem, judicium est viri egregie eruditi. Cui per me subscribere, quibus libet, licet. nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amisimus! Ex toto quippe Galeni oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hausit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus est in Galeno florum, ut & foliorum: sed fructuum plus in Celso est. Taceo multis locis sic illum loqui, ut, se fecisse medicinam, liquido satis demonstrat: nullo sic, ut contrarium inde queat liquere. Solum obstare videtur, quod Plinius sua ætate, hoc est centum & viginti præter propter annis post, solam hanc artium Græcarum nondum exercuisse scribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu paucissimos Quiritium attigisse, eosque ipsos statim
ad

ad Græcos transfugisse ; imo vero
authoritatem aliter quam Græce
eam tractantibus, etiam apud im-
peritos expertesque linguæ, non
fuisse. Si ex vero ista, sicut cau-
sam non credendi non habemus
oculato testi ; quei credimus Cel-
sum, ex gente Cornelia, omnium
Romæ nobilissima, oriundum,
factitasse artem, populus quam
expertus damnavit ? Non hoc
ulli volo persuasum, fuisse ἐν τῷ
περιοδούτων, quos vocat Mode-
stinus l. 6. §. 1. ff. de Excusatio-
nibus ; atque adeo solitum ἀνά τὴν
πόλιν φοιτᾶν, & ægros visitatum
circuire mercedis causa. M. Ca-
tonem meminit idem Secundus
professum, esse commentarium si-
bi, quo mederetur filio, servis,
familiaribus. Nec alia ratione
medicinam exercuisse Cornelium
puto ; nec apud alios, nisi for-
te, quod nonnemini video place-
re, in gravioribus casibus sit pas-
sus adiri, & eam rogari operam,

quæ virum nobilem non dede-
ret. Verbo : talem opinor fuisse
Medicum , qualis Cato fuit , aut
quales sunt hodieque Regum ar-
chiatri. Qui , etsi non omnibus vi-
gilant , miserabilibus tamen per-
sonis & ad se , ceu Æsculapium ali-
quem , confugientibus suam nega-
re opem non sustinent ; scientes ,
nulla re hominem magis accedere
ad Deum , quam salutem homini-
bus dando. Præter hæc quæ aut
dici in eandem sententiam , aut
objici possunt , jam sunt ab aliis
vel occupata vel refutata : ut ne-
cesse non sit illis repetendis vel
tempus prodigere , vel doctas tuas
aures & gravioribus intentas cu-
ris obtundere. Hoc unum dicam ,
qualis qualis noster fuerit , dig-
nissimus est , vel doctrinæ cul-
tu , vel elegantia nitore , non so-
lum qui legatur , sed qui num-
quam de manibus deponatur. Me ,
fateor , nullius post Hippocratem
lectione vel affici magis , vel
erudiri.

crudiri. Quo factum, ut & sæpius
relegerim, & numquam sine vo-
to, existeret aliquis, qui aut daret
eum nobis quam emendatissimum,
aut emendandi materiam suppeditaret.
Quam tuo tandem beneficio
consecutus nobilem & locupletem,
statim operi admovi manum;
quo & meæ satisfacerem cupiditati,
& expectationi eorum, apud
quos nulla non occasione & laudare
Cornelium nostrum, & serio
commendare sum solitus. Quam
autem feliciter mihi res sub manu
sucefferit, te velim vel in primis
judicare. Nam hæc inter plurimas
mihi causa est, quod Celsum istum,
quem meum imagine quadam
adoptionis feci, celeberrimo
tuo nomini, & multis mihi nominibus
suspiciendo colendoque consecrarim.
In seculi quippe hujus & tam
antiquitatis fastidiosi, quam
novitatis omnis cupidi, conspectum
proditurientem, nec sine patrono
ausum, cujus in
clien-

clientelam potius, quam tuam
debui dare? Absque illis certe sub-
sidiis, quæ mihi numquam sine
summa laude loquendum studium
tuum iuvandi publicum tulit, si
fuiſſet, vel animum non applicuiſ-
ſem ad recognitionem Authoris ut
eruditissimi, ita & corruptissimi.
Quis credat, poſt Egnatii, Cæſa-
rii, Constantini, Stephani, Pan-
rini, Ronſſei, Rubei, tot illu-
ſtrium virorum diligentiffimas
curas, fuiſſe mihi pluſquam bis
mille locis corrigendum? Quo
ipſo quia feciſſe me opus putabam
non pœnitendum, aut tuo nomine
& ſeculo indignum, etiam hoc au-
ſus ſum illi inſcribere. quamvis
non ignorem multo plura majora-
que me debere amori & beneficiis
in me tuis. Itaque te rogo, Vir
Clariffime, hanc cautionem acci-
pere crediti, & animi ad omnem
ſe gratitudinis memoriam obligan-
tis. Certe hunc, quem eo vultu,
quo omnes literatos ſoles ample-
cti,

Et, suscipiendum tibi offero, si non
industriæ, saltem laboris mei fœ-
tum, testem esse volo, quanti &
sim & in perpetuum tibi sim futu-
rus debitor. Deus autem immor-
talis diu te sospitem atque incolu-
mem Rei medicæ, literariæ, pu-
blicæ, imo mihi & omnibus bonis
conseruet. Dabam Lugduni-Ba-
tavorum Mense Augusto, anni
c̄lo 1717.

*Tui nominis atque dignitatis
cultor propensissimus*

JOH. ANTONIDES
VANDER LINDEN.

LECTORI.

ISTO tibi, amice Lector,
A. CORN. CELSUM,
authorem latinissimum,
medicum sapientissimum
prudentissimumque. Cu-
jus ego amorem tibi si velim commenda-
re, idem fecero, quod hederam qui sus-
pendit vino veteri & bono. Quemad-
modum namque virtutem non potest
non amare ac sequi, quisquis ejus pul-
chritudinem atque pretium novit: ita
Celsum nemo non aestimat, nemo non
diurna versare manu, versare noctur-
na studet, quin in succum & sanguinem,
quod ajunt, convertere, nisi qui igno-
rat, quanto nitore atque cultu, quanta
industria atque solertia istos de Re me-
dica libros octo (solos nobis ex pluri-
bus eisque eruditissimis ingenii ac vi-
giliarum egregie elaboratarum monu-
mentis reliquos) scripserit, atque ex
Hippocrate cum primis, medicinae pa-
rente, contraxerit, adhibuit in omni
graviore negotio etiam in consilium a-
liis,

liis, & semper quidem optimis authoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confusus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est aggressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Scepticos in scribendo sequutum, author est Quintilianus. Quod si de sermonis ornatu intellexit, concedi potest: non facile, si de modo doctrine. Ita enim scripsit, ut qui neutiquam dubitavit, non suam modo sententiam aperte profiteri, sed & summorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientie revocare; quin & necessaria ac laudanda in artibus libertate mutare precepta eorum, qui medendo scribendoque se ostendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Asclepiades esse dicebat, referente nostro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubiq; autem ea usus est modestia Celsus, ut, etsi nunquam tanti putaret authorem, quanti hominum salutem, neminem sua tamen laude fraudanda-

fraudaret. Quamquam vero jam ipsius
etate medicina esset in tres sectas, easq;
plurimum inter se dissentientes, didu-
cta; ita tamen Dogmatica (qua mini-
me omnium deflecebat ab Hippocrati-
ca) se applicuit adhaesitque, ut nihilomi-
nus etiam ab Empirica atque Metho-
dica principibus acceperit, quae rationa-
lis conjectura atq; fidelis usus compro-
bassent: dignus vel ipso proposito, ut
eum penetrasse cujusvis sectae omnia,
atque delectu habito, in hanc velut mul-
torum operum epitomen conguessisse me-
liora quaeque credamus. Forma operis,
supra quam nostrum putat vulgus, or-
nata est, & ordinata. Sermo toto in ope-
re plenus, purus, venustus, castus, &
quod praecipuum est, accommodus rei
tradendae; adeo ut in medicina quidem
nemo vii meliore scribendi magistro
queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in
partibus articulatus, tam est in utrisque
apposuit ad usum. Quem ut solum Cel-
sus spectavit, ita nihil eo non pertinens,
non necessarium attulit: quin, resectis
omnibus, non dicam superfluis, sed quae
aliunde

aliunde & possunt & revera debent
accipi, eam solummodo Medicina par-
tem persecutus est, in qua proprie &
principaliter ars consistit. Quo de dice-
rem plura, nisi te discere hoc ex ipso
auctore mallet. Ego certe, propter quæ
dixi, illum mihi semper habui familia-
rem, & dignum, in quo non solum ver-
sando studii, sed & emendando opere
plurimum, atque laboris ponerem. Ita-
que conquisitis in eam rem necessariis,
quæ quidem potui, hoc in presenti egi,
ut textum exhiberem quam maxime
emendatum. Feci id adjutus iis subsi-
diis, quorum mox catalogum exhibebo.

Quantum fecerim, non aliunde rectius
cognosces, quam si conferre editionem
hanc cum omnibus velis, quæ prodie-
runt hactenus. Præter quæ dixi, sæpe
mihi fuit Hippocrates adeundus.

Quem quanti noster fecerit, non tam
ex ore ipsius, quam opere disces, quod,
quia omnibus paginis quamplurimæ exin-
de transsumta continet, auctori meruit
nomen Hippocratis latini. Quæ causa
mihi curavius utrumque conferendi, &
colli-

colligendi quoque, quæ Foesius in doctissimis suis ad Hippocratem notationibus pridem observavit. Quædam, sed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & nisi cum res aperie postularet. In cæteris, ubi mei mibi libri & ingeniosæ summorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in suspitione saltem relinquere. Quod & eo securius mibi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter seculi & nostræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatissimum & quem ab Authore habuit, nitenti hauri dubie restitutum ac luculentissimis commentariis illustratum, penes se servare scio. Quem & rogo (si quid veteris se amicitie memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat expectationem atque desiderium eorum, qui & Celsum & Rhodium in pretio & amore magno suo merito habent. Glossemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat à *ῥεγοδιόνοσιν* ausus sum de medio tollere;

lere; quia nullum huc praeuentem habe-
bam librum. Librorum in capita distin-
ctiones uti ab ipso authore esse certum
est ex VI. 12. & VIII. 9. in fine: ita
lemmata illis adscripta esse à librariis,
& è margine in titulos transsumta, ne
locus quidem dubitandi est. unde &
aliquid licere mihi in istis putavi. quin,
si forma operis fuisset, redire eo, unde
venerant authoris injussu, jussissem.
Præter hæc animus erat, notas addere,
& quasdam nostras in authorem obser-
vationes: sed, præter quam modo retu-
li, causa alia fuit libri forma. Quam
& ego & typographus & μετὰ νόμιστον
in præsens malebamus: ille, lucri gra-
tia; ego, authoris. Quem mihi spes est
reperiturum tanto plures emtores lecto-
resque, quanto est editio ista cæteris
emendatior, & elegantior atque ap-
rior ad circumferendum. Vale, & tuus
mihi favor sit stimulo ad tuum in com-
modum majora melioraque conan-
dum.

LIBRI,

Quorum mihi usus fuit in hoc opere recognoscendo.

Mss. seu *ἰατρικὰ φάρμακα* codicis Parisiensis, descriptum anno MD CXXIV. Communicavit V. cl. D. Ioh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.

- Liber editus Venetiis, apud Aldum. 1528. in 4. sed sedulo collatus atque emendatus à V. cl. Iac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisensium; nempe Ioh. Fernelii, viri incomparabilis, & Ioh. Capellani, qui ei in comitiina Archiatrôn anno MD LVIII. successit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. cl. D. Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.

- Alius ibidem editus 1549. in fol. cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani; toto opere ad marginem adscriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu, varia-

variabant; sed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. cl. D. Guido Patinus, ob singulare publicum juvandi studium numquam & nulli non laudandus.

Alius Lugduni editus apud Ioan. Tornesium, 1554. in 12. cui ad oram V. ill. Ios. Scaliger, seculi miraculum, & Veteris cujusdam codicis lectiones & suas emendationes atque notas adscripsit. Quem ipse testamento reliquit V. cl. D. Ælio Everhardo Vorstio, Botanicæ ac Medicinæ, dum viveret, Professori primario; ego autem usui acceptum debeo V. cl. D. Adolfo Vorstio, Parenti optimo in utraque & professione & dignitate successori dignissimo, ac Collegæ meo honorando.

Varie lectiones, è Mss. Codice antiquo Bibl. Regiæ Parisiensis, qui inscriptus erat, Medicina antiqua, descriptæ anno 1631. à V. cl. D. Ioh. Walæo, Med. Doct. & postea Professore insigni.

Varie lectiones è libro Sacri Iohannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, è ~~Ungariæ~~ Cl. D. Walæi ex sorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & si fata fuissent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectionesque varias, quorum in epistola ad Cl. D. Patinum feci mentionem Quemadmodum & illa, que

que Ianus Cornarius in comm. ad Gal. de
Comp. pharm. quæque alii & celebres inter
Criticos (quos Fax artium liberalium exhi-
bet) authores observarunt. Hoc quoque te
scire tua interesse, Lector amice, putavi.
Nunc adi ad Authorem. Quem, si cum cura
& studio leges, spondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita,
placebit.

A. CORN.

A. CORN. CELSI
MEDICINÆ
LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

VT ALIMENTA sanis corpo-
ribus Agricultura, sic, sanita-
tem ægris Medicina promit-
tit. Hæc nusquam quidem
non est. Siquidem etiam im-
peritissimæ gentes herbas, aliaque præ-
5 pta in auxilium vulnerum morborumque
noverunt. Veruntamen apud Græcos ali-
quanto magis, quam in cæteris nationi-
bus, exulta est: ac ne apud hos quidem à
10 prima origine, sed paucis ante nos secu-
lis; utpote cum vetustissimus author Æscu-
lapius celebretur. Qui, quoniam adhuc
rudem & vulgarem hanc scientiam paulo
15 subtilius excoluit, in deorum numerum
receptus est. Hujus deinde duo filii, Po-
dalirius & Machaon, bello Trojano du-
cem Agamemnonem secuti, non me-
diocrem opem commilitonibus suis attu-
lerunt,

lerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis 5
 mederi solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Eodemque authore disci potest, morbos
 tum ad iram deorum immortalium rela- 10
 tos esse; & ab iisdem opem posci solitam. Verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerumque tamen
 eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque luxuria vitia- 15
 rant. Siquidem hæc duo corpora, prius in Græcia, deinde apud nos affligerunt. Ideoque multiplex ista medicina, neque
 olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis princi- 20
 pia perducit. Ergo etiam post eos, de quibus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore studio literarum disciplina agitari cœpit, quæ ut
 animo præcipue omnium necessaria, sic 25
 corpori inimica est. Primoque medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem authoribus nata sit: scilicet his hanc maxime requirentibus, 30
 qui corporum suorum robora inquietâ cogitatione, nocturnaue vigilia minue-
 rant. Ideoque multos ex sapientiæ pro-
 fesso-

fessoribus peritos ejus fuisse accepimus :
 clariffimos vero ex his Pythagoram , &
 Empedoclem , & Democritum. Hujus au-
 5 tem (ut quidam crediderunt) discipulus
 Hippocrates Cous, primus quidem ex om-
 nibus memoria dignis , ab studio sapien-
 tiæ disciplinam hanc separavit , vir & arte
 & facundia insignis. Post quem Diocles
 10 Carystius , deinde Praxagoras & Chryfip-
 pus , tum Herophilus & Erasistratus sic ar-
 tem hanc exercuerunt , ut etiam in diver-
 sas curandi vias processerint.

Iisdem temporibus in tres partes medi-
 15 cina diducta est : ut una esset , quæ victu :
 altera , quæ medicamentis : tertia , quæ ma-
 nu mederetur. Primam *διατητικὴν* , secun-
 dam *φαρμακὸν* , tertiam *χειρουργικὴν*
 Græci nominaverunt. Ejus autem , quæ vi-
 20 ctu morbos curat , longe clariffimi autho-
 res etiam altius quædam agitare conati , re-
 rum quoque naturæ sibi cognitionem ven-
 dicaverunt , tanquam sine ea , trunca & de-
 bilis medicina esset. Post quos Serapion ,
 25 primus omnium , nihil hanc rationalem
 disciplinam pertinere ad medicinam , pro-
 fessus , in usu & experimentis eam posuit.
 Quem Apollonius , & Glaucias , & aliquan-
 to post Heraclides Tarentius , & alii quo-
 30 que non mediocres viri secuti , ex ipsa pro-
 fessione se *ἐμπειρικὸς* appellaverunt. Sic
 in duas partes ea quoque , quæ victu curat ,
 medicina divisa est , aliis rationalem ar-

tem, aliis usum tantum sibi vendicantibus: nullo vero quicquam post eos, qui supra comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem magna ex parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maxime viros salutaris ista nobis professio increvit. 10

Quoniam autem ex tribus medicinae partibus, ut difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et, quia prima in ea dissensio est, quod alii sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt: alii, nisi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non satis potentem usum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius nostra quoque opinio interponi possit. 15 20

Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt: Abditarum & morbos continentium causarum notitiam, deinde Evidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, novissime Partium interiorum. Abditas causas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam valetudinem faciat. Neque enim credunt, posse eum scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, unde 30

unde hi sint, ignoret. Neque esse dubium,
quin alia curatione opus sit, si ex quatuor
principiis vel superans aliquid vel defi-
ciens adversam valetudinem creat; ut qui-
dam ex sapientiæ professoribus dixerunt:
alia, si in humidis omne vitium est; ut
Herophilo visum est: alia, si in spiritu; ut
Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas,
10 quæ spiritui accommodatæ sunt, transfun-
ditur, & inflammationem, quam Græci
φλεγμονήν nominant, excitat, eaque in-
flammatio talem motum efficit, qualis in
febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si ma-
15 nantia corpuscula per invisibilia foramina
subsistendo iter claudunt; ut Asclepiades
contendit. Eum vero recte curaturum,
quem prima origo causæ non fefellerit.
Neque vero inficiantur, experimenta quo-
20 que esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem
aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratio-
ne, contendunt. Non enim quilibet anti-
quiores viros agris inculcasse; sed cogitas-
se, quid maxime conveniret; & id usu ex-
25 plorasse, ad quod ante conjectura aliqua
ducti essent. Neque interesse, an initio ple-
raque explorata sint, si à consilio tamen
cœperunt. Et id quidem in multis ita se
habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge-
30 nera morborum, in quibus nihil adhuc
usus ostenderit. ut ideo necessarium sit
animadvertere, unde ea cœperint; ceu sine
quo nemo mortalium reperire possit, cur

hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas causas persequuntur. Evidentes vero has appellant, in quibus quærunt, initium morbi calor 5 attulerit, an frigus; fames an satietas; & quæ similia sunt. Occursurum enim initio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales vero corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus & 10 emittimus; cibum potionemque assumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare Venæ nostræ modo submittant se, modo 15 attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc nascentibus, posse. Ex quibus quia quammaxime pertinere ad rem concoctio 20 videtur, huic potissimum insistent; & duce alii, Erasistrato, atteri cibum in ventre contendunt: alii, Plistonico Praxagoræ discipulo, putrescere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque 25 Asclepiadis æmuli, qui, omnia ista vana & supervacua esse, proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud ve- 30 ro convenit, alium dandum cibum: laborantibus, si hoc; alium, si illud verum est. Nā si teritur intus, eum quærendum esse, qui facil-

facillime teri possit. Si patrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At
5 nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur: ea vero sumenda, quæ maxime manent, qualia assumpta sunt. Eademque ratione, cum spiritus gravis est, cum somnus aut vigilia urget, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa, qualiter eveniant, perceperit. Præter hæc, cum in interioribus partibus & dolores & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quas ipse igno-
10 ret. Necessarium ergo esse, incidere corpora mortuorum, eorumque viscera atque intestina scrutari. Longeque optime fecisse Herophilum & Erasistratum, qui nocentes homines, à regibus ex carcere acceptos, vi-
20 vos inciderint, considerarintque, etiamnum spiritu remanente, ea, quæ natura ante clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, durtiem, mollitiem, lævorem, confractum:
25 processus deinde singulorum & recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Neque enim, cum dolor intus incidit, scire, quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinum ve-
30 sit, non cognoverit. Neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujusque

colorem partis ignoret, nescire, quid integrum, quid corruptum sit; ideo nec succurrere quidem posse corruptis: aptiusque extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine: similesque omnia, quæ proposita sunt, rationes habere. Neque esse crudele, sicut plerique proponunt, hominum nocentium, & horum quo- 10 que paucorum, suppliciiis remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri.

Contra hi, qui se *ἐμπειροὺς* ab experientia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum ve- 15 ro causarum & naturalium actionum quæstionem ideo supervacua esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura fit. Non posse vero comprehendere, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discor- 20 dia: cum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi velit, 25 omnium posse videri non improbabilis: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque authoritati cujusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ 30 studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre

ferre quoque pro natura locorum ; genera medicinæ ; & aliud opus esse Romæ , aliud in Ægypto , aliud in Gallia. Quod si
 5 morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eadem essent, remedia quoque ubique eadem esse debuisse. Sæpe etiam causas apparere, utputa lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod si scientiam hanc
 10 non subijciat evidens causa, multo minus eam posse subijcere, quæ in dubio est. Cum igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, à certis potius & exploratis petendum esse præsidium ; id est, his, quæ experien-
 15 tia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac, nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quo-
 20 que disci, quod, qui diversa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diversæ erant ;
 25 sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab experimentis. Ægrorum enim, qui sine medicis e-
 30 rant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinue-
 rant.

rant. Itemque alios in ipsa febre aliquid
 edisse, alios paulo ante eam, alios post re-
 missionem ejus: optime deinde his cessis-
 se, qui post finem febris id fecerant. Ea-
 demque ratione alios inter principia pro-
 tinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo;
 gravioresque eos factos, qui se implerant.
 Hæc similiaque cum quotidie inciderent,
 diligentes homines notasse, quæ plerunque
 melius responderent: deinde ægrotantibus
 ea præcipere cœpisse. Sic medicinam or-
 tam, subinde aliorum salute, aliorum inte-
 ritu, perniciosa discernentem à salutari-
 bus. Repertis deinde medicinæ remediis,
 homines de rationibus eorum differere
 cœpisse: nec post rationem, medicinam es-
 se inventam; sed post inventam medici-
 nam, rationem esse quæsitam. Requiere
 etiam, ratio idem doceat, quod experien-
 tia, an aliud. Si idem, supervacuum esse: si
 aliud, etiam contrariam. Primo tamen re-
 media exploranda summa cura fuisse, nunc
 vero illa explorata esse: neque ulla aut
 nova genera morborum reperiri, aut no-
 vam desiderari medicinam. Quod si jam
 incidat mali genus aliquod ignotum, non
 ideo tamen fore medico de rebus cogitan-
 dum obscuris: sed eum protinus visurum,
 cui morbo id proximum sit; tentaturum-
 que remedia similia illis, quæ vicino malo
 sæpe succurrerint; & per ejus similitudi-
 nem opem reperturum. Neque enim se di-
 cere,

cere, consilio medicum non egere, & irra-
 tionabile animal hanc artem posse præsta-
 re; sed has latentium rerum conjecturas ad
 5 rem non pertinere, quia non intersit, quid
 morbum faciat, sed quid tollat. Neque ad
 rem pertinere, quomodo, sed quid opti-
 me digeratur: sive hac de causa concoctio
 intercizat, sive de illa; & sive concoctio
 10 sit illa, sive tantum digestio. Neque quæ-
 rendum esse, quomodo spiremus; sed, quid
 gravem tardumque spiritum expediat: ne-
 que, quid venas moveat; sed, quid quæque
 motus genera significant. Hæc autem cog-
 15 nosci experimentis. Et in omnibus, ejusmo-
 di cogitationibus in utramque partem dis-
 ferri posse. Itaque ingenium & facundiam
 vincere: morbos autem, non eloquentia, sed
 remediis curari. Quæ si quis elinguis usu
 20 discreta bene norit, hunc aliquanto ma-
 jorem medicum futurum, quam si sine usu
 linguam suam excoluerit. Atque ea qui-
 dem, de quibus est dictum, supervacua esse
 tantummodo. Id vero, quod restat, etiam
 25 crudele; vivorum hominum alvum atque
 præcordia incidi; & salutis humanæ præ-
 sidem artem, non solum pestem alicui, sed
 hanc etiam atrocissimam inferre: cum præ-
 fertim ex his, quæ tanta violentia quæran-
 30 tur, alia non possint omnino cognosci,
 alia possint etiam sine scelere. Nam colo-
 rem, lævorem, mollitiem, duritiem, simi-
 liaque omnia, non esse talia, inciso cor-
 pore,

pore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inuolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, & mille aliis mediocribus affectibus sæpe mutantur. Unde multo magis verisimile, interiora, quibus major mollities & lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, spirante homine posse diduci: simulatque vero ferrum ad præcordia accessit, & discissum transuersum septum est, quod membrana quadam superiores partes ab inferioribus diducit (*διάφραγμα* Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur, id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiat; atque ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere

pru-

prudentem medicum , non eadem , sed
sanitatem molientem; idque per misericor-
diam discere , quod alii dira crudelitate
5 cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum qui-
dem lacerationem necessariam esse. Quæ,
etsi non crudelis , tamen fœda sit, cum ali-
ter pleraque in mortuis se habeant : quan-
tum vero in vivis cognosci potest, ipsa cu-
10 ratio ostendat.

Cum hæc per multa volumina, perque
magnæ contentionis disputationes à me-
dicis sæpe tractata sint atque tractentur :
subjiciendum est , quæ proxima vero vi-
15 deri possint , neque addiæta alterutri opi-
nioni , neque ab utraque nimium abhor-
rentia , sed media quodammodo inter di-
versas sententias. quod in plurimis con-
tentionibus deprehendere licet , sine am-
20 bitione verum scrutantibus, perinde ut in
hac ipsa re. Nam quæ demum causæ , vel
secundam valetudinem præstent , vel mor-
bos excitent; quomodo spiritus, aut cibus ,
vel deferatur , vel digeratur , ne sapientiæ
25 quidem professores scientia comprehen-
dunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus
autem rei non est certa notitia, ejus opinio
certum reperire remedium non potest. Ve-
rumque est, ad ipsam curandi rationem ni-
30 hil plus conferre , quam experientiam.
Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes
proprie non pertinentia , tamen eas adju-
vant, excitando artificis ingenium. Itaque
ista

ista quoque naturæ rerum contemplatio,
 quamvis non faciat medicum, aptiorem
 tamen medicinæ reddit. Profecto verifi-
 mile est, & Hippocratem & Erasistratum
 & quicumque alii, non contenti febres &
 ulcera agitare, rerum quoque naturam ex
 aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem
 medicos fuisse, verum ideo quoque mayo-
 res medicos extitisse. Ratione vero opus
 est ipsi medicinæ, si non semper inter ob-
 scuras causas, neque inter naturales actio-
 nes, tamen sæpe. Est enim hæc ars con-
 jecturalis, neque respondet ei plerumque
 non solum conjectura, sed etiam experien-
 tia. Et interdum non febris, non cibus,
 non somnus subsequitur, sicut assuevit.
 Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse
 novus est: quem non incidere, manifeste
 falsum est; cum ætate nostra quædam, ex
 naturalibus partibus carne prolapsa & a-
 rente, intra paucas horas expiraverit; sic ut
 nobilissimi medici neque genus mali, ne-
 que remedium invenerint. Quos ideo nihil
 tentasse judico, quia nemo in splendida
 persona periclitari conjectura sua voluerit;
 ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri-
 tamen simile est, potuisse aliquid excogi-
 tare, detracta tali verecundia, & fortasse
 responsurum fuisse id, quod aliquis esset
 expertus. Ad quod medicinæ genus, ne-
 que semper similitudo aliquid confert; &
 si quando confert, tamen id ipsum rationa-
 bile

bile est, inter multa similia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum. Cum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem novum quoque consilium, non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ & incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari possunt; id est, evidentibus causis. Inter est enim, fatigatio morbum, an sitis; an frigus, an calor; an vigilia, an fames fecerit; an cibi vini que abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura: humidum magis, an magis siccum corpus ejus sit: validi nervi, an infirmi: frequens adversa valetudo, an rara: eaque, cum est, vehementes esse soleat, an levis; brevis, an longa: quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum, an quietum; cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusque, sæpe curandi nova ratio ducenda est. Quamvis ne hæc quidem sic præteriri debent, quasi nullam controversiam recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit; quoniam & alii, & iidem alias post ista non febricitarent.

Et quidam Methodici seculi nostri, sub authore (ut ipsi videri volunt) Themisone contendunt, nullius causæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: satisque esse, quædam

quædam communia morborum intueri. Et quidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta esse, modo longa; & modo increfcere, modo consistere, modo munui consueviffe. Cognito igitur eo, quod ex his 10 est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis: aliter 15 incrementibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus. Horum observationem medicinam esse. quam ita finiunt, ut quasi viam quandam, quam *μέθοδος* Græci nominant, eorumque, quæ in 20 morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant. Ac neque rationalibus se, neque experimenta tantum spectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine dissentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt esse medicinam: ab his eo, quod parum artis esse in observatione experimentorum credunt. Quod ad Erasistratum pertinet, primum, ipsa evidentia ejus opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum 30 aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eundem

dem tempore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ promittunt, habent, magis etiam, quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Sin, quod vero propius est, vix ulla perpetua

tua præcepta medicinalis ars recipit, iidem
 sunt, quod ii, quos experimenta sola susti-
 nent: eo magis, quoniam, si compresserit
 aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam 5
 imperitissimus videt. Quid autem com-
 pressum corpus resolvat, quid solutum te-
 neat, si à ratione tractum est, Rationalis est
 medicus: sin ut ei, qui se rationalem ne-
 gat, confiteri necesse est, ab experientia, 10
 Empiricus. Et ita apud eum morbi cog-
 nitio extra artem, medicina intra usum est.
 Neque adjectum quicquam Empiricorum
 professioni, sed demtum est; quoniam illi
 multa circumspiciunt, hi tantum facilli- 15
 ma, & non plus, quam vulgaria. Nam & hi,
 qui pecoribus ac jumentis medentur, cum
 propria cujusq; ex mutis animalibus nosse
 non possint, communibus tantummodo in-
 sistunt. Et exteræ gentes, cum subtilem 20
 medicinæ rationem non noverint, com-
 munita tantum vident. Et qui ample va-
 letudinarios nutriunt, quia singulis sum-
 ma cura consulere non sustinent, ad com-
 munita ista confugiunt. Neque, hercules, 25
 istud antiqui medici nescierunt, sed his
 contenti non fuerunt. Ergo etiam vetustis-
 simus author Hippocrates dixit, mederi
 oportere, & communia, & propria intuen-
 tem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam 30
 professionem consistere ullo modo possunt.
 Siquidem & compressorum & fluentium
 morborum genera diversa sunt; facilius-
 que

que id in his, quæ fluunt, inspicere potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, & aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut oculos, auresque. quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum sic, ut
10 aliud curatur. Ita protinus in his à communi fluentis morbi contemplatione ad propriam medicina descendit. Atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est; quia non eadem om-
15 nibus, etiam in similibus casibus, opitulatur. Siquidem certæ quædam res sunt, quæ in pluribus ventrem aut astringunt, aut resolvunt. Inveniuntur tamen, in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat.
20 In his ergo communium inspectio contraria est, priorum tantum salutaris. Et causæ quoque æstimatio sæpe morbum solvit. Ergo etiam ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cas-
25 sius, febricitanti cuidam & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit. Quod auxilium medicus
30 opportune providit, non ex eo, quod aut strictum corpus erat, aut fluebat, sed ex causa, quæ ante præcesserat. Estque etiam pro-

proprium aliquid & loci & temporis, istis
 quoque authoribus. Qui cum disputant,
 quemadmodum sanis hominibus agendum
 sit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut
 temporibus magis vitetur frigus, æstus, sa-
 tietas, labor, libido; magisque ut conquie-
 scat iisdem aut locis aut temporibus, si quis
 gravitatem corporis sentit, ac neque vomitu
 stomachum, neque purgatione alvum
 sollicitet. Quæ vera quidem sunt; à com-
 munitatis tamen ad quædam propria de-
 scendunt. Nisi persuadere nobis volunt,
 sanis quidem considerandum esse, quod
 cælum, quod tempus anni sit: ægris vero
 non esse. Quibus tanto magis omnis obser-
 vatio necessaria est, quanto magis obnoxia
 offensis infirmitas est. Quinetiam morbo-
 rum in iisdem hominibus aliæ atque aliæ
 proprietates sunt: & qui secundis aliquando
 frustra curatus est, contrariis sæpe restitui-
 tur. Plurimaque in dando cibo discrimina
 reperiuntur: ex quibus contentus uno ero.
 Nam famem facilius fert adolescens, quam
 puer: facilius in denso cælo, quam in tenui:
 facilius hieme, quam æstate: facilius uno ci-
 bo, quam prændio quoque assuetus: facilius
 inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæ-
 pe autem in eo magis necessaria cibi festi-
 natio est, qui minus in ediam tolerat. Ob
 quæ conjicio, eum, qui propria non novit,
 communia tantum intueri debere: eumque,
 qui nosse propria potest, illa quidem non
 oportet

oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideoque, cum par scientia sit, utilio-
 rem tamen medicum esse amicum, quam extra-
 5 neum. Igitur, ut ad propositum meum re-
 deam, rationalem quidem puto medicinam
 esse debere: instrui vero ab evidentibus
 causis; obscuris omnibus, non à cogitatio-
 ne artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Inci-
 10 dere autem vivorum corpora, & crudele,
 & supervacuum est: mortuorum vero, di-
 scuntibus necessarium. Nam positum &
 ordinem nosse debent. Quæ cadavera me-
 lius, quam vivus & vulneratus homo, re-
 15 præsentant. Sed & cætera, quæ in vivis
 cognosci modo possunt, in ipsis curationi-
 bus vulneratorum paulo tardius, sed ali-
 quanto mitius usus ipse monstrabit. His
 propositis, primum dicam, quemadmodum
 20 Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo,
 quæ ad Morbos & curationes eorum per-
 tinebunt.

C A P U T I.

25 *Quemadmodum sanos agere conveniat.*

SA N U S homo, qui & bene valet, &
 suæ spontis est, nullis obligare se legi-
 bus debet; ac neque medico, neque iat-
 roaliptra egere. Hunc oportet varium ha-
 30 bere vitæ genus: modo ruri esse, modo in
 urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari,
 quiescere interdum, sed frequenter se exer-
 cere. Siquidem ignavia corpus hebetat, la-
 bor

bor firmat. illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo id ipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu esse, interdum ab eo se retrahere: modo plus iusto, modo non amplius assumere: bis die potius, quam semel cibum capere: & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt; sic athletici supervacui. Nam & intermissus propter aliquas civiles necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotant.

De Concubitu.

20

Concubitus vero neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimiscendus est. Rarus, corpus excitat; frequens, solvit. Cum autem frequens, non numero, fit, sed natura, ratione ætatis, & corporis, scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neque languor: neque dolor sequitur. Idem interdum peior est, tutior noctu: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis servanda sunt: cavendumque, ne in secunda valetudine adversæ præiudicia consumantur.

CAP.

C A P. II.

Quæ imbecillis servanda sint.

5 **A**T imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum sunt) observatio major necessaria est: ut, quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura re-
10 stituat. Ex his igitur, qui bene concoxit, mane tuto surget: qui parum, quiescere debet; &, si mane surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto con-
15 quiescere, ac neque labori se, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum sine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere, & se nihilominus continere. Habitare vero ædificio lucido, perflatum æstivum, hibernum
20 solem habente: cavere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus; itemque auras fluminum atque stagnorum; minimeque nubilo cælo, soli aperienti se committere, ne modo frigus, modo calor
25 moveat: quæ res maxime gravedines destillationesque concitat. Magis vero gravibus locis ista servanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus esse, cum quotidie
30 mane urina alba, dein rufa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Ubi experrectus est aliquis, paulum intermittere: deinde, nisi hiems est, fovere os multa
aqua

aqua frigida debet. Longis diebus meri-
 diari potius ante cibum; sin minis, post
 eum. Per hiemem potissimum totis nocti-
 bus conquiescere. Sin lucubrandum est, 5
 non post cibum id facere, sed post conco-
 ctionem. Quem interdium vel domestica,
 vel civilia officia tenuerunt, huic tempus
 aliquod servandum curationi corporis sui
 est. Prima autem ejus curatio exercitatio 10
 est. quæ semper antecedere cibum debet:
 in eo, qui minus laboravit, & bene con-
 coxit, remissior: in eo, qui assuetus est, &
 minus concoxit, amplior. Commode vero
 exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 15
 ambulatio. atque hæc non utique plana,
 commodior est: siquidem melius ascensus
 quoque & descensus, cum quadam varie-
 tate corpns moveat, nisi tamen id perquam
 imbecillum est. Melior autem est sub divo, 20
 quam in porticu: melior, si caput patitur,
 in sole, quam in umbra: melior in umbra,
 quam parietes aut viridaria efficiunt, quam
 quæ tecto subest: melior recta, quam fle-
 xuosa. Exercitationis autem plerumque si- 25
 nis esse debet sudor, aut certe lassitudo,
 quæ citra fatigationem sit: idque ipsum,
 modo minus, modo magis faciendum est.
 Ac ne his quidem, athletarum exemplo,
 vel certa esse lex, vel immodicus esse la- 30
 bor debet. Exercitationem recte sequitur,
 modo unctio, vel in sole, vel ad ignem, mo-
 do balneum, sed in conclavi quam maxime
 &

& alto & lucido & spacioſo. Ex his vero
neutrum ſemper fieri oportet ; ſed ſæpius
alterutrum, pro corporis natura. Poſt hæc
5 paulum conquieſcere opus eſt. Ubi ad ci-
bum ventum eſt, nunquam utilis eſt nimia
ſatietas : ſæpe inutilis nimia abſtinentia :
ſæpe, ſi qua intemperantia ſubeſt, turior eſt
in potionem, quam in eſca. Cibus à ſallamen-
10 tis, oleribus, ſimilibuſque rebus melius in-
cipit. Tum caro aſſumenda eſt, quæ aſſa
optima, aut elixa eſt. Condita omnia dua-
bus de cauſis inutilia ſunt, quoniam & plus
propter dulcedinem aſſumitur, & quod
15 modo par eſt, tamen ægrius concoquitur.
Secunda menſa bono ſtomacho nihil no-
cet, in imbecillo coaceſcit. Si quis itaque
hoc parum valet, palmulas, pomaque, &
ſimilia melius primo cibo aſſumit. Poſt
20 multas potiones, quæ aliquantum ſitim
exceſſerunt, nihil edendum eſt : poſt ſarie-
tatem, nihil agendum. Ubi expletus eſt
aliquis, facilius concoquit, ſi, quicquid aſ-
ſumpſit, potionem aquæ frigidæ includit,
25 tum pauliſper invigilat, deinde bene dor-
mit. Si quis interdium ſe implevit, poſt ci-
bum neque frigori, neque æſtui, neque la-
bori ſe debet committere. Neque enim
tam facile hæc inani corpore, quam reple-
30 to nocent. Si quibus de cauſis futura inedia
eſt, labor omnis vitandus eſt.

C A P. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

AT QUE hæc quidem pene perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant & novæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neque vero ex multa fame nimia satietas: neque ex nimia satietate fames idonea est. Periclitaturque, & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter, contra consuetudinem, assumit. Item, neque ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus labor, sine gravi noxa est. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debet assuescere. Omnem etiam laborem facilius vel puer vel senex, quam insuetus homo sustinet. Atque ideo quoque nimis ociosa vita utilis non est; quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam solet, etiam is qui assuevit, huic jejuno dormiendum est: multo magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum

dum tantummodo jejuno est, sed etiam in posterum diem ita permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modice magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet.

Communia deinde omnibus sunt post
 10 fatigationem cibum sumpturis, ubi paululum ambulaverunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem ungi, atque sudare: si est, ante omnia in tepidario residere: deinde, ubi paululum conquieverunt,
 25 intrare & descendere in solium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in solium descendere: post hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non est. Ergo si
 30 nimium alicui fatigato pene febris est, huic abunde est, loco tepido demittere se in gubibus tenus in aquam calidam, cui paululum olei adjectum sit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes, quæ in
 25 aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paululum contriti salis sit adjectum. Post hæc, omnibus fatigatis aptum est, cibum sumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione esse contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quod ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est: atque etiam, cum sudor se remisit, itinere

fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam iudicavit. Quod in his verum est, quibus alvus facile, nec tuto, resolvitur, quique facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, cum potius naturale sit, potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc 10 frigidam bibendam esse. Solet etiam prodelle, post varium cibum, frequentesque dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua oscitatio urget, invicem modo 15 aqua, modo vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levatque lassitudinem etiam laboris mutatio: cumque, quem novum genus cuiusdam laboris pressit, id, quod in consuetudine est, reficit. Fatigato 20 quotidianum cubile tutissimum est: insolitum contra, lassat. Quod enim contra consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui 25 ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio: post iter, primum sedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam superiores foveat. Si quis vero ex- 30 stus in sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in solium bene calidum descen-

descendendum est, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida est. At ei, qui perfrixit, opus est in laconico primum involuto sedere, donec insudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas assumere.

Is vero, qui navigavit, & nausea pressus est, si multam bilem evomuit, vel abstinere cibo debet, vel paulum aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, utique sumere cibum, sed assueto leviozem: si sine vomitu nauseavit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currendum, sed lente ambulandum est. Lenta quoque in balneo mora, dein coena exigua prodesse consueverunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem scire convenit naturam corporis: quia alii graciles, alii obesi sunt; alii calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii sicciores; alios adstricta, alios resoluta alvus exercet. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere se debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fusa: solvere is, cui adstricta est. Succurrendumque semper parti maxime laboranti est.

De causis quæ implent corpus.

Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio, & si post prandium est, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, somnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & positiones maxime dulcia & pingua, frequentior cibus, & quantum plenissime potest 10 digerere.

De his, quæ extenuant corpus.

Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque si salsa est: in jejuno balneum, inurens sol, & omnis calor, 15 cura, vigilia, somnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æstatem, terra; hieme, durum cubile: cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & austæræ, & 20 semel in die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in consuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia posuerim vomitum & dejectionem, de his quoque 25 propria quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie ejiciendo 30 vorandi facultatem moluntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes quoque eodem volumine expulit. Et sunt hæ

hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum: quia corporum & temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res
 10 condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

De Vomitu.

Vomitus utilior est hieme, quam æstate.
 15 nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus: utilis vero plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, si plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: si jam corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via primum expelli potest, ejicere. Itaque, ubi amari
 25 ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliva, vel nausea est, aut sonant aures, aut madent oculi, aut os amarum
 30 est. Similiterque ei, qui vel cælum, vel locum mutat; hisque, quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro, inter hæc præcipi
 B 4 quie-

quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor: interdum valerudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere; si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum esse, aut radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum; & aquæ frigidæ cyathis tres bibendi sunt, siquidem vomitus fauces exasperavit. Qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est: isque esse debet cum pane hesterno vino austero meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius consulet, si biduo continuerit, quam si post quintumdecimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increſcunt. Quid enim inter hæc adjuvare poſſunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum
 10 cibis vinisque utatur his, quæ hoc præſtant. Dehinc, ſi parum illa proficiunt, aloen ſumat. Sed purgationes quoque, ut interdum neceſſariæ ſunt, ſic, ubi frequentes ſunt, periculum aſſerunt. Affueſcit
 15 enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit; cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas ſit.

De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus.

Calefaciunt unctio, aqua falſa, magiſ-
 20 que ſi calida eſt; omnia falſa, vinum auſterum. Contra refrigerant, in jejuno, amara, carnoſa; ſi poſt cibum eſt, balneum, & ſomnus, niſi nimis longus eſt; & omnia acida; aqua quam frigidiffima; oleum, ſi
 25 aqua miſcetur; & lotus.

De his, quæ humidant & ſiccant.

Humidant autem corpus labor minor, quam ex conſuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio; poſt hanc, ambulatio, & vigilia. Per ſe quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinae exercitationi non protinus cibus adjectus; ea
 30 genera eſcæ, quæ veniunt ex locis frigidis.

& pluviis, & riguis. Contra siccant immo-
dica exercitatio, fames, unctio, sine aqua
calor, sal immodicus, frigida aqua, cibus
exercitationi statim subjectus, & is ipse ex
siccis & æstuosis locis veniens.

De his, quæ alvum adstringunt & solvunt.

Alvum adstringit labor, sedile, creta
figularis corpori illita, cibus imminutus,
& is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis 10
solet: exigua potio, neque adhibita, nisi
cum cibi quis quantum assumpturus est,
cepit: post cibum quies. Contra solvit
aucta ambulatio atque esca, motus qui post
cibum est, subinde potiones cibo immix- 15
tæ. Illud quoque scire oportet, quod ven-
trem vomitus solutum comprimit, com-
pressum solvit. Itemque comprimit is vo-
mitus, qui statim post cibum est: solvit is,
qui tarde supervenit. 20

De ætatum varietate.

Quod ad ætates vero pertinet, inedia
facillime sustinent mediæ ætates, minus
juvenes, minime pueri & senectute confe-
cti. Quo minus fert facile quisque, eo sæ- 25
pius debet cibum assumere; maximeque eo
eget, qui increfcit. Calida lavatio, & pue-
ris & senibus apta est. Vinum dilutius pue-
ris, senibus meracius, neutri ætati, quæ in-
flationes movent. Juvenum minus, quæ 30
assumant, & quomodo curentur, interest.
Quibus juvenibus fluxit alvus, plerunque
in senectute contrahitur. Quibus in adole-
scentia

scientia fuit adstricta, sæpe in senectute solvitur. Melior est autem in juvene fusior, in sene adstrictior.

5 *De varietate temporum.*

Tempus quoque anni considerare oportet. Hieme plus esse convenit; minus, sed meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; semel die
 10 cibum capere, nisi si nimis venter adstrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine portione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum est, vel calorem
 15 moventibus. Venus tum non æque perniciofa est. At vere paulum cibo demendum, adjiciendumque portioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne utendum, magis oleribus, transeundum paulatim ab
 20 elixis ad assa. Venus eo tempore anni tutissima est.

De diæta ciborum portionumque.

Æstate vero & portione & cibo sæpius corpus eget; ideo prandere quoque com-
 25 modum est. Eo tempore aptissima sunt & caro & olus: portio quam dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut sæpius autem cibo utendum,
 30 sic exiguo est.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter cœli varietatem, periculum maximum est. Itaque
 B 6 neque

neque sine veste, neque sine calceamentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo pleniore uti licet; minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerunque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum, æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

C A P. I V.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursus: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem, maxi-

maximeque post cibum & vinum : potius ungi, quam lavari ; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in caldarium : ubi sudarit, in solum non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum perfundere, tum tepida, dein frigida ; diutiusque ea caput, quam cæteras partes perfundere ; deinde id aliquandiu perfricare ; novissime detergere, & ungere. Capiti nihil æque prodest atque aqua frigida. Itaque is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subicere. Semper autem, etiamsi sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerari sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua descendat ; eamque, ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluentem subinde manibus ad hoc regere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat : isque, si jejuno caput læditur, assumendus etiam medio die est : si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue vinum dilutum lene, quam aquam magis expedit ; ut, cum caput gravius esse cœperit, sit, quo confugiat : eique ex toto neque vinum, neque aqua semper utilia sunt : medicamentum utrumque est, cum invicem assumitur. Scribere, legere,

voce contendere, huic opus non est, utique post cœnam: postquam nec cogitatio quidem ei satis tuta est; maxime tamen vomitus alienus est.

C A P. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

NEQUE vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidae prodest; sed iis etiam, quos assiduæ lippitudines, gravedines, destillationes, tonsillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; sed os quoque multa frigida aqua fovendum est: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum Austri reddiderunt. Cumque omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, qui his opportunus est, aerem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunos caput radit: si post cibum neque legit, neque scribit.

C A P . V I .

Ad solutam Alvum remedia.

5 **Q**UEM vero frequenter cita alvus exer-
 cet, huic opus est pila similibusque
 superiores partes exercere; dum je-
 junus est ambulare; vitare solis nimium
 ardorem, continua balnea; ungi citra su-
 10 dorem; non uti cibis variis, minimeque
 jurulentis aut leguminibus, oleribusve his,
 quæ caeleriter descendunt; omnia denique
 sumere, quæ tarde concoquuntur. Venat-
 tio, durique pisces, & ex domesticis ani-
 15 malibus assa caro maxime juvant. Nun-
 quam vinum salsum bibere expedit, ne
 tenue quidem; aut dulce; sed austerum,
 & plenius, neque id ipsum per vetus. Si
 mulso uti volet, id ex decocto melle fa-
 20 ciendum est. Si frigida potiones ventrem
 ejus non turbant, his utendum potissimum
 est. Si quid offensæ in cœna sensit, vomere
 debet; idque postero quoque die facere:
 tertio, modici ponderis panem ex vino
 25 esse, aut ova fricta ex oleo, vel ex defru-
 to, similibusque aliis: deinde ad consue-
 tudinem redire. Semper autem post ci-
 bum conquiescere, ac neque intendere
 animum, neque ambulatione quamvis le-
 30 gioni dimoveri.

C A P. VII.

Remedia ad Coli dolorem.

At si laxius intestinum dolere consuevit, quod κόλον nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur, utatur balneo calido, cibus quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consuevit.

C A P. VIII.

Quæ agenda sint Stomacho laborantibus.

Si quis vero stomacho laborat, legere scire debet; post lectionem ambulare, tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo superior pars movetur, exerceri. Non aquam, sed vinum calidum bibere jejunos. Cibum bis die assumere; sic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & austero; & post cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui cum in adversa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent.

At

At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu fitire consueverunt, 5 ante quam conquiescant, duos tresve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; assidue vinum frigidum bibere; & post cibum, magnam potionem, sed, 10 ut supra dixi, per siphonem; deinde omnes potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus acefcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At si cui ex 15 hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

C A P. I X.

20 *Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.*

SI cui vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria. 30 Cruditatis enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus, aliis

aliis calor. Quæ sequi quisque pro habitu
 corporis sui debet. Frigus inimicum est
 seni, tenui, vulneri, præcordiis, intesti-
 nis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, natura-
 libus, ossibus, dentibus., nervis, vulvæ, ce-
 rebro. Idem summam cutem facit palli-
 dam, aridam, duram, nigram. Ex hoc hor-
 rores tremoresque nascuntur. At prodest
 juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque 10
 mens est, & melius concoquitur, ubi frigus
 quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida
 infusa, præterquam capiti, etiam stoma-
 cho prodest. Item articulis doloribusque,
 qui sunt sine ulceribus. Item rubicundis ni- 15
 mis hominibus, si dolore vacant. Calor
 autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat:
 item lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ
 sunt: nervos quoque, qui contrahuntur;
 præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore 20
 sunt. Idem corporis colorem bonum facit:
 urinam movet. Si nimis est, corpus effœ-
 minat, nervos emollit, stomachum solvit.
 Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt
 ubi subita insuetis sunt. Nam frigus, la- 25
 teris dolores, aliaque vitia; frigida aqua,
 strumas excitat. Calor concoctionem
 prohibet, somnum aufert, sudore dige-
 rit, obnoxium morbis pestilentibus cor-
 pus efficit.

30

Observatio in Pestilentia.

Est etiam observatio necessaria, qua quis in pestilentia utatur adhuc integer, cum tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, gestari, ambulare
10 sub divo, ante æstum, leniter; eodemque modo ungi: & ut supra comprehensum est, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis se continere. Si qua gravitas in corpore est,
15 tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeque post cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum est: neque movenda alvus; atque etiam, si per se mota est,
20 comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique si cibus quoque antecessit; qui tamen semel die tunc commodius assumitur; in-
25 super etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum est. Quibus servatis, ex reliqua victus consuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc
30 in omni pestilentia facienda sint, tum in ea maxime, quam Austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, ubi gravi tempore anni discesserunt

ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debet: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui supra positus est, modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

10

Prefatio.

INSTANTIS autem valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo autoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime prælagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP.

C A P. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel iuta vel morbis opportuna sint, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

IGITUR saluberrimum ver est: proxime
 10 deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas,
 autumnus longe periculosissimus. Ex
 tempestatibus vero optimæ æquales sunt,
 siue frigidæ, siue calidæ: pessimæ, quæ
 maxime variant. Quo fit, ut autumnus.
 15 plurimos opprimat. Nam fere meridianis
 temporibus calor: nocturnis atque matu-
 tinis, simulque etiam vespertinis, frigus
 est. Corpus ergo, & æstate, & subinde me-
 ridianis caloribus relaxatum, subito frigo-
 20 re excipitur. Sed ut eo tempore id maxime
 fit, sic quodocunque evenit, noxium est.
 Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt
 sereni dies: meliores pluvii, quam tantum
 nebulosi, nubilive: optimeque hieme, qui
 25 omni vento vacant: æstate, quibus Favonii
 perflant. Si genus aliud ventorum est, salu-
 briores Septentrionales, quam Subsolani,
 vel Austri sunt. Sic tamen hæc, ut inter-
 dum regionum forte mutantur. Nam fere
 30 ventus ubique à mediterraneis regionibus
 veniens, salubris; à mari, grauis est. Ne-
 que solum in bono tempestatum habitu
 certior valetudo est; sed peiores morbi
 quo-

quoque, si qui inciderunt, leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimū ægro est cælum, quod ægrum fecit. adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris mutatio sit. Ætas media tutissima est: quia neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum 10 est, neque gracile, neque obesum. Nam longa statura, ut in juvena decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile corpus infirmum: obesum hebes est. Vere tamen maxime, quæcunque humoris mo- 15 tu novantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποσήμετα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellat, insania, morbus comitialis, an- 20 gina, gravedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modo urgent, modo quiescunt, tum maxime & inchoantur & repetunt. At ætas non quidem vacat plerisque his mor- 25 bis; sed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvi dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, caneros, cum in cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resol- 30 vit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes,

tabes, quam Græci φθίσι nominant; urinæ
 difficultas, σφραγισγίαν quam appellant; te-
 nuiores intestini morbus, quem ελιει no-
 5 minant. Fit item lævitas intestinorum, quæ
 λειπτερία vocatur; coxæ dolores, morbi
 comitiales. Idemque tempus & diutinis
 malis fatigatos, & ab ætate, etiam proxi-
 ma pressos interimit; & alios novis mor-
 10 bis conficit; & quosdam longissimis impli-
 cat, maximeque quartanis, quæ per hie-
 mem quoque exerceant. Neque aliud ma-
 gis tempus pestilentia patet, cujuscumque
 ea generis est; quamvis variis rationibus
 15 nocet. Hiems autem capitis dolores, tuf-
 sim, & quicquid in faucibus, in lateribus,
 in visceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempestatibus, Aquilo tussim movet,
 fauces exasperat, ventrem astringit, urinam
 20 suppressit, horrores excitat, item dolorem
 lateris & pectoris. Sanum tamen corpus
 spissat, & mobilius atque expeditius red-
 dit. Auster aures hebetat, sensus tardat,
 capitis dolorem movet, alvum solvit, to-
 25 tum corpus efficit hebes, humidum, lan-
 guidum. Cæteri venti, quo huic vel illi
 propiores sunt, eo magis vicinos his il-
 lisve affectus faciunt. Calor omnis &
 jecur & lienem inflammat, mentem he-
 30 betat, & ut anima deficiat, ut sanguis pro-
 rumpat, efficit. Frigus modo nervorum
 distentionem, modo rigorem infert; illud
 ασπιδες, hoc Τέται Græce nominatur:
 nigro-

nigrorem in ulceribus, & horrorem in fe-
 bribus excitat. In siccitatibus, acutæ febres,
 lippitudines, tormina, urinæ difficultas,
 articularum dolores oriuntur. Per imbres, 5
 longæ febres, alvi dejectiones, angina,
 cancri, morbi comitiales, resolutio nervo-
 rum, quam παράλυσις Græci nominant.
 Neque solum interest, quales dies sint,
 sed etiam quales ante præcesserint. Si 10
 hiems sicca Septentrionales ventos habuit,
 ver autem Austros & pluvias exhibet, fere
 subeunt lippitudines, tormina, febres,
 maximeque in mollioribus corporibus,
 præcipue in muliebribus. Si vero, Austri 15
 pluviaque hiemem occuparunt, ver au-
 tem frigidum & siccum est, gravidæ qui-
 dem fœminæ, quibus tum adest partus,
 abortu periclitantur: hæ vero quæ gi-
 gnunt, imbecillos, vixque vitales edunt. 20
 Cæteros lippitudo arida &, si seniores sunt,
 gravedines atque destillationes male ha-
 bent. At si à prima hieme Austri ad ulti-
 mum ver continuarint, laterum dolores,
 & insania febricitantium, quam φεβίτις ap- 25
 pellant, quam celerrime rapiunt. Ubi vero
 calor à primo vere orsus æstatem quoque
 similem exhibet, necesse est multum sudo-
 rem in febribus subsequi. At si sicca æstas
 Aquilones habuit, autumno vero imbres 30
 Austrique sunt, tota hieme, quæ proxima
 est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam
 etiam tabes oritur. Sin autem autumnus
 quo-

quoque æque ficcus iisdem Aquilonibus
 perflatur, omnibus quidem mollioribus
 corporibus, inter quæ muliebria esse pro-
 5 posui, secunda valetudo contingit: durio-
 ribus vero instare possunt, & aridæ lippitu-
 dines, & febres partim acutæ, partim lon-
 gæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur.

Quod ad ætates vero pertinet, pueri pro-
 10 ximique his vere optime valent, & ætate
 prima tutissimi sunt: senes ætate & autum-
 ni prima parte: juvenes hieme, quique inter
 juventam senectutemque sunt. Inimicior
 senibus hiems, æstas adolescentibus est.
 15 Tum si qua imbecillitas oritur, proximum
 est, ut infantes, tenerosque adhuc pueros
 serpentina ulcera oris, quæ *ἀφθὰς* Græci no-
 minant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium
 humor, circa umbilicum inflammationes
 20 exerceant. Propria etiam dentientium,
 gingivarum exulcerationes, distentiones
 nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, ma-
 ximeque caninis dentibus orientibus male
 habent. Quæ pericula plenissimi cujusque
 25 sunt, & cui maxime venter adstrictus est.
 At ubi ætas paulum processit, glandulæ, &
 vertebrarum, quæ in spina sunt, aliquæ in-
 clinationes, strumæ, verrucarum quædam
 genera dolentia, *ἀνεργχορδόνιας* Græci ap-
 30 pellant, & plura alia tubercula oriuntur.
 Incipiente vero jam pube, ex iisdem mul-
 ta, & longæ febres, & sanguinis ex naribus
 cursus. Maximeque omnis pueritia, pri-

mum circa quadragesimum diem, deinde
 septimo mense, tum septimo anno, postea
 circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam
 genera morborum in infantem inciderunt, 5
 ac neque pubertate, neque primis coitibus,
 neque in foemina primis menstruis finita
 sunt, fere longa sunt: saepius tamen his
 morbi pueriles, qui diutius manserunt, ter-
 minantur. Adolescentia morbis acutis, 10
 item comitialibus, tabique maxime obje-
 cta est: fereque juvenes sunt, qui sangui-
 nem exspuunt. Post hanc aetatem laterum
 & pulmonis dolores, lethargus, cholera,
 insania, sanguinis per quaedam etiam velut 15
 ora venarum, *αιμορροϊδαι* Græci appellant,
 profusio. In senectute, spiritus & urinæ
 difficultas, gravedo, articulorum & renum
 dolores, nervorum resolutiones, malus
 corporis habitus, *καχεξια* Græci appel- 20
 lant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora au-
 rium, oculorum, etiam narium, præcipue-
 que soluta alvus, &, quæ sequuntur hanc,
 tormina, vel lævitas intestinorum, cætera-
 que fusi ventris mala. Præter hæc graciles, 25
 tabes, dejectiones, destillationes, item vi-
 scerum & laterum dolores fatigant. Obesi
 plerunque acutis morbis, & difficultate spi-
 randi strangulantur, subitoque saepe mo-
 riuntur. quod in corpore tenuiore vix 30
 evenit.

C A P. II.

De signis adversæ valetudinis futuræ.

5 **A**NTE adversam autem valetudinem,
 ut supra dixi, quædam notæ oriun-
 tur; quarum omnium commune est,
 aliter se corpus habere atque consuevit;
 neque in pejus tantum, sed etiam in melius.
 10 Ergo si plenior aliquis, & speciosior, &
 coloratior factus est, suspecta habere bo-
 na sua debet. Quæ quia neque in eodem
 habitu subsistere, neque ultra progredi
 possunt, fere retro, quasi ruina quadam,
 15 revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi
 aliquis contra consuetudinem emacuit, &
 colorem decoremque amisit: quoniam in
 his, quæ superant, est quod morbus demat;
 in his quæ desunt, non est quod ipsum mor-
 20 bum ferat. Præter hæc, protinus timeri
 debet, si graviora membra sunt; si crebra
 ulcera oriuntur; si corpus supra consuetu-
 dinem incaluit; si gravior somnus pressit;
 si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius ex-
 25 pergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde
 iterum soporatur; si corpus dormientis cir-
 ca partes aliquas contra consuetudinem in-
 sudat, maximeque si circa pectus, aut cer-
 vices, aut crura, vel genua, vel coxas.
 30 Item, si marcet animus; si loqui & moveri
 piget; si corpus torpet; si dolor præcordio-
 rum est, aut totius pectoris, aut, qui in
 plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum

est os; si oculi cum dolore vertuntur; si tempora adstricta sunt; si membra inhorrescunt; si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur; si frequentes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt, totumve corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neq; ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia non facile quicquam in futurum præfagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille sollicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia sui tuto habuit.

C A P. III.

Quæ bona in egrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, scire licet, non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat, cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si interdium vigilat; si ex facili spirat; si non conflatur; si circa umbilicum & pubem cutis plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo,

do, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter totum insudat, & cujus febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod *ειλιχενίς* Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve, æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferrantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quod secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor cita alvus est sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoque aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus dolorem tumoremq; fecit, bonum signum est

sonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magisque etiam, si sine difficultate, cum stercore excessit.

C A P. IV.

5

Mala signa ægrotantium.

CONTRA gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipue- 10 que pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamsi interdiu somnus accedit. ex quo tamen pejor est, qui inter quartam horam & noctem, quam qui à matutino tempore ad quartam. Pessimum 15 tamen est, si somnus neque noctu, neque interdiu accedit: id enim fere sine continuo delirio esse non potest. Neque vero signum bonum est, somno ultra debitum urgeri: pejusque, quo magis sopor inter- 20 diu, noctuque continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere: pus expuere: vix excreare: dolorem habere continuum: difficulter ferre morbum: ja- 25 ctare brachia & crura: sine voluntate lachrymare: habere humorem glutinosum dentibus inhærentem; cutem circa umbilicum & pubem macram; præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; 30 magisque, si hæc dextra parte quam sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam

etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere: caput & pedes manusque frigidas habere, ventre & lateribus calentibus: aut frigidas extremas partes acuto morbo urgente; aut post sudorem inhorrescere; aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos; aut post cupiditatem cibi, postve longas febres hunc fastidire; aut multum sudare, maximeque frigidum sudore; aut habere sudores non per totum corpus æquales, quique febrem non finiant. Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore eodem revertantur; quæve semper paræs accessiones habeant, neq; tertio quoque die leventur; quæve sic continent, ut per accessiones increpant, per decessiones tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam, post arquatum morbum febrem oriri; utique si præcordia dextra parte dura manserunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet. Neque unquam in acuta febre, aut à somno non est terribilis nervorum distentio. Timere etiam ex somno, mali morbi est. Itemque in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrumve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamvis vita redditur, tamen id fere membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis; pe-

jorque, si viridis, aut niger est. At mala
 urina est, in qua subsidunt subrubra aut
 livida: deterior, in qua quasi fila quædam
 tenuia atque alba: pessima ex his, si tan-
 quam ex furfuribus factas nubeculas re-
 præsentat. Diluta quoque, atque alba, vi-
 tiosa est, sed in phreniticis maxime. Alvus
 autem mala est, ex toto suppressa. Pericu-
 lousa etiam, quæ inter febres fluens con-
 quiescere hominem in cubili non patitur;
 utique, si quod descendit, est perliquidum,
 aut albidum, aut pallidum, aut spumans.
 Præter hæc periculum ostendit id, quod
 excernitur, si est exiguum, glutinosum,
 læve, album, idemque subpallidum: vel si
 est aut lividum, aut biliosum, aut cruen-
 tum, aut peioris odoris, quam ex consue-
 tudine. Malum est etiam, quod post fe-
 bres longas sincerum est.

C A P. V.

De signis longæ valetudinis.

Post hæc indicia, notum est longum
 morbum fieri: sic enim necesse est, ni-
 si occidit. Neque ulla alia spes in ma-
 gnis est, quam ut impetum morbi trahen-
 do aliquis effugiat, porrigaturque in id
 tempus, quod curationi locum præstet.
 Protinus tamen signa quædam sunt, ex
 quibus colligere possumus, morbum, etsi
 non interemerit, longius tamen tempus
 habiturum. Ubi frigidus sudor inter febres

non acutas circa caput tantum, & cervicem
 oritur; aut ubi, febre non quiescente, cor-
 pus insudat; aut ubi corpus modo frigi-
 dum, modo calidum est, & calor alius ex
 alio fit; aut ubi, quod inter febres aliqua
 parte abscessit, ad sanitatem non pervenit;
 aut ubi æger pro spacio parum emacrescit.
 Item, si urina modo liquida & pura est,
 modo habet quædam subsidentia; si lævia
 atque alba rubrave sunt, quæ in ea subsi-
 dunt; aut si quasdam quasi miculas repræ-
 sentat; aut si bullulas excitat.

C A P. V I.

15

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, proposito me-
 tu, spes tamen superest. Ad ultima vero
 jam ventum esse testantur, nares acu-
 20 tæ, collapsa tempora, oculi concavi, frigi-
 dæ languidæque aures & imis partibus le-
 niter versæ, cutis circa frontem dura & in-
 tenta, color aut niger aut perpallidus; mul-
 toque magis, si ita hæc sunt, ut neque vi-
 25 gilia præcesserit, neque ventris resolutio,
 neque inedia. Ex quibus causis interdum
 hæc species oritur, sed uno die finitur. Ita-
 que diutius durans, mortis index est. Si
 vero in morbo vetere jam triduo talis est,
 30 in propinquo mors est: magisque, si præ-
 ter hæc oculi quoque lumen refugiunt, &
 illachrymant; quæque in iis alba esse de-
 bent, rubescunt; atque in iisdem veniæ

C 5

pallent;

pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eademque palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliquave ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus cubat, eique genua contracta sunt: 15
ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi hiat: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet: ubi ulcus, quod aut ante, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut lividum factum est. Illa quoque mortis indicia sunt, ungues, digi- 25
rique pallidi; frigidus spiritus: aut si manibus quis in febre, & acuto morbo vel infania, pulmonisve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriasve diducit, vel in adjuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & 30
inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoque desierunt, mortem subesse testantur; magisque, si alia quoque signa
accesse-

accesserunt. Neque is servari potest, qui sine ullo tumore febricitans, subito strangulatur, aut devorare salivam suam non potest: cuive in eodem febris corporisque habitu cervix invertitur, sic ut devorare æque nihil possit: aut cui simul & continua febris & ultima corporis infirmitas est: aut cui, febre non quiescente, exterior pars friget, interior sic calet, ut etiam sitim faciat: aut qui, febre æque non quiescente, simul & delirio & spirandi difficultate vexatur: aut qui, epoto veratro, exceptus distentione nervorum est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim fere nervorum distentione consumitur, nisi aut febris accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solvi debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravida acuto morbo facile consumitur: & is, cui somnus dolorem auget: & cui protinus, in recenti morbo, bilis atra vel infra vel supra se ostendit: cuive alterutro modo se promittit, cum jam longo morbo corpus ejus esset extenuatum & confectum. Sputum etiam biliosum, & purulentum, sive separatim ista, sive mixta proveniunt, interitus periculum ostendunt. Ac, si circa septimum diem tale esse cœpit, proximum est, ut is circa quartumdecimum diem decedat, nisi alia signa mitiora pejorave accesserint. quæ quo leviora graviorave subsēcuta sunt, eo vel seriore mortem, vel maturiorem denunciant. Sudor quoque frigi-

frigidus in acuta febre pestiferus est: atque in omni morbo vomitus, qui varius, & multorum colorum est præcipueque, si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in febre vomuisse, pestiferum est. Urina vero fulva & tenuis in magna cruditate esse consuevit; & sæpe, antequam spacio maturescat, hominem rapit. Itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. ¹⁰ Pessima tamen est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris vero, quæ tenuis & diluta est. Alvus quoque varia, pestifera est; & quæ strigmentum, sanguinem, bilem, viride aliquid, modo diversis temporibus, modo simul, & in mistura quadam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti vero jam esse ²⁰ denunciat, quæ liquida, eademque vel nigra, vel pallida, vel pinguis est; utique, si magna sceditas odoris accessit.

Illud interrogari me posse ab aliquo scio: si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse? Quinetiam vir juve magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse, proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Adversus quod ne illud

quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt (quod Asclepiades sciens, funeri obuius inclamavit, cum vivere, qui efferebatur:) nec protinus crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatius subijciam, Conjecturalem artem esse medicinam, rationemque
 10 conjecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat. Non itaque, si quid vix millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines re-
 15 spondeat. Idque non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoque, quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæque medendi
 20 causa reperta sunt, nonnunquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perque multo plu-
 25 res ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis & mortis.

CAP. VII.

30 De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni aduersa valetudine communia esse

esse consueverunt ; ad ea quoque trans-
 ibo, ut, quas aliquis in singulis morborum
 generibus habere possit notas, indicem.
 Quædam autem sunt, quæ ante febres, 5
 quædam quæ inter eas, quid aut intus sit,
 aut venturum sit, ostendunt. Ante febres,
 si caput grave est, aut ex somno oculi ca-
 ligant, aut frequentia sternutamenta sunt,
 circa caput aliquis pituitæ impetus timeri 10
 potest. Si sanguis, aut calor abundat, pro-
 ximum est, ut aliqua parte profluvium
 sanguinis fiat. Si sine causa quis emacre-
 scit, ne in malum habitum corpus ejus de-
 cidat, metus est. Si præcordia dolent, aut 15
 inflatio gravis est, aut toto die non con-
 cocta fertur urina, cruditatem esse manife-
 stum est. Quibus diu color sine morbo re-
 gio malus est, hi vel capitis doloribus con-
 ficiantur, vel terram edunt. Qui diu ha- 20
 bent faciem pallidam & tumidam, aut ca-
 pite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in
 continua febre puero venter nihil reddit,
 mutaturque ei color, nec somnus accedit,
 ploratque is assidue, metuenda nervorum 25
 distentio est. Frequens autem destillatio
 in corpore tenui longoque, tabem timen-
 dam esse testatur. Vbi pluribus diebus non
 descendit alvus, docet, aut subitam deje-
 ctionem, aut febriculam instare. Vbi pe- 30
 des tument, & longæ dejectiones sunt, aut
 dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter-
 cutem instat, sed hoc morbi genus ab ili-
 bus

bus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in pedibus est, idemque modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum
 10 intestina torquentur (*σπόφον* Græci nominant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articularum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est,
 15 ut eo loco nervi contrahantur; aut si id membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, *ποδάγρα* *χειροδάγρα*ve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat.
 20 Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desit, hi vel capitis doloribus confluentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habent, vel aliquo morbo etiam debilitentur.
 25 Quibus scæminis menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articularum vitia, ut dolores, tumoresque,
 30 sine podagra similibusque morbis, oriuntur, & desinunt. Utique si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si
 mulier

mulier à partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. 5
 Quicumque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, ferre revertitur. Cui fauces sanguine & interdium & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri inguen & febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si sanguis aut pus in urina est, vel vesica vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa, carunculas quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si bullat, aut male olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum vomiti-

vomitibus biliosus, extremæque partes frige-
gescunt, urinæ crebra cupiditas, sed ma-
gna difficultas est, & quod inde excretum
est, aquæ simile, vel rufum, vel pallidum
est, paulum tamen in eo levamenti est, al-
vus vero cum multo spiritu redditur, uti-
que in renibus vitium est. At si paulatim
destillat, vel si sanguis per hanc editur, &
10 in eo quædam cruenta concreta sunt, idque
ipsum cum difficultate redditur, & circa
pubem interiores partes dolent, in eadem
vesica vitium est. Calculosi vero his indi-
ciis cognoscuntur. Difficulus urina red-
ditur; paulatimque, interdum etiam sine vo-
luntate, destillat. Eadem arenosa est. non-
nunquam aut sanguis, aut cruentum, aut
purulentum aliquid cum ea excernitur.
Eamque quidam promptius recti, quidam
20 resupinati, maximeque hi qui grandes cal-
culos habent, quidam etiam inclinati red-
dunt, colemque extendendo, dolorem le-
vant. Gravitatis quoque ejusdem in ea
parte sensus est; atque ea cursu, omnique
25 motu augetur. Quidam etiam, cum tor-
quentur, pedes inter se, subinde mutatis
vicibus, implicant. Fœminæ vero oras
naturalium suorum manibus admotis sca-
bere crebro coguntur. Nonnunquam, si
30 digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem
is urget, calculum sentiunt. At, qui spu-
mantem sanguinem excreant, his in pul-
mone vitium est. Muliere gravidæ sine
modo

modo fusa alvus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si tumores super ulcera subito esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intra quadraginta dies purgari non potuit. At, si longa tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus ejus est, his mens laborat. Si in ventrem sanguis confluit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque

que ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

Hæc vero, cum sine febre quoque vel la-
10 rentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum signa nascuntur. Ergo protinus infania timenda est, ubi expeditior alicujus,
15 quam sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi raro quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum quoque frequens
20 motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substantive, somnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel prostratum contra consuetudinem corpus in ventrem, sic, ut ipsius alvi
25 dolor id non coegerit; item, robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, infantiæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, &, ante quam spiritum prodiret, manente adhuc in corpore solita febre, subsedit, pe-
30 riculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores interdum

dum intra septimum diem moriuntur ; seniores tardius : quoniam neque æque magnas febres experiuntur , neque æque insaniunt. ita sustinent , dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ , furorem venturum esse , testantur. Quibus autem longæ febres sunt , his aut abscessus aliqui , aut articularum dolores erunt. Quorum faucibus in febre ¹⁰ illiditur spiritus , instat his nervorum distentio. Si angina subito finita est , in pulmonem id malum transit ; idque sæpe intra septimum diem occidit : quod nisi incidat , sequitur , ut aliqua parte suppuret. ¹⁵ Denique , post alvi longam resolutionem , tormina : post hæc , intestinorum lævitas oritur. Post nimias destillationes , tabes. Post lateris dolorem , vitia pulmonum : post hæc , insania. Post magnos fervores ²⁰ corporis , nervorum rigor , aut distentio. Ubi caput vulneratum est , delirium : ubi vigilia torfit , nervorum distentio : ubi vehementer venæ supra ulcera moventur , sanguinis profluvium erit. ²⁵

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore , sine manifesta causa remanent , in aliquam partem id malum incumbit , sed in junioribus tantum : nam in senioribus ex ejusmodi ³⁰ morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit , si præcordia dura & dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt ,

lerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut 5 capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habenti, neque habere intra sexaginta dies desinunt, hæretque per omne id tempus febris, tum 10 in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa initia sanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad suppurationem fere spectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, 15 quam is, qui in ventre est: & is qui supra umbilicum, quam is qui infra. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. Interdum quoque urina tenuis & cruda sic 20 diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerumque infra transversum septum (quod *διάφραγμα* Græci vocant) fit abscessus. Dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque 25 per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa 30 sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, modo
do

do à costarum parte nascuntur. Quod sup-
 purat, ea parte, quam afficit, dolorem in-
 flammationemque concitat, ipsumque ca-
 lidius est: & si in partem sanam aliquis
 decubuit, onerare eam ex pondere aliquo
 videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ
 nondum oculis patet, sic deprehendi po-
 test, si febris non dimittit, eaque interdum
 levior est, noctu increfcit; multus sudor
 oritur; cupiditas tussendi est, & pene ni-
 hil in tussi excreatur; oculi cavi sunt; ma-
 læ rubent; venæ sub lingua inalbefcunt;
 in manibus fiunt adunci ungues; digiti,
 maximeque summi calent; in pedibus tu-
 mores sunt; spiritus difficiliter trahitur;
 cibi fastidium est; pustulæ toto corpore
 oriuntur. Quod si protinus initio dolor &
 tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica
 vel ante vel circa vigesimum diem erum-
 pet. Si serius ista cœperint, necesse est qui-
 dem iucrescant, sed quo minus cito adfue-
 rint, eo tardius solventur. Solent etiam in
 gravi morbo pedes cum digitis unguibus-
 que nigrescere. quod si non est mors con-
 secuta, & reliquum corpus convaluit, pe-
 des tamen decidunt.

C A P. VIII.

*Quæ nota in quoque morbi genere vel
 spem vel pericula ostendant.* 30

SEQUITUR, ut in quoque morbi gene-
 re proprias notas explicem, quæ vel
 spem,

spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolenti, si purulenta urina processit, inque eo læve & album subsedit, metum & detrahit. In pulmonis morbo, si sputo ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen, si æger facile spirat, facile excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo statim sedetur. Laterum dolores, suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. Si in jecinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus vero hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus procedunt, hæ leviores, quæ conclusæ cutem non afficiunt, eamque & sine dolore & ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoque, quacumque parte erumpit, si est læve, album & unius modi, sine ullo metu est; &, quo effuso, febris protinus conquievit, desieruntque urgere cibi fastidium & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro rufo purulentum est, periculi minus est. At in tabe ejus, qui salvus futurus est, sputum esse, debet album, æquale, totum, ejusdemque

que coloris, sine pituita: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est, febrem omnino non esse: secundum est, tantillam esse, ut neque tantulum cibum impediatur, neque crebram sitim faciat. Alvus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ assumuntur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, 10 maximeque lati pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua, & carnosæ est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitoque sanguis 15 erumpit, levari morbus solet. nam & tussis minuitur, & sitis atque febricula desinunt. Sed iisdem fere, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribi- 20 lis est, quæ nullo antecedente morbo erumpit: deinde, quæ longo morbo supervenit; utique, si firma viscera sunt; si spiritus facilis; si nullus dolor; si sine calore corpus est; æqualiterque in extremis partibus ma- 25 crum est; si venter mollis; si nulla tussis; nulla sitis; si lingua, ne per somnum quidem, inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movetur; si per se excernit mollia & figurata; si non extenuatur; si 30 urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; si corpus sine lassitudine est, & motum facile sustinet: siqui-

siquidem in quo omnia hæc sunt , is ex toto tutus est : in quo plura ex his sunt , is in bona spe est. Articulorum vero vitia , ut podagræ chiragræque, si juvenes tentarunt, neque callum induxerunt , solvi possunt : maximeque torminibus leniuntur , & si quocumque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et , in quo ab una parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus pedibusve initium fieri : deinde , à lateribus : pessimum inter hæc, à capite. Atque in his quoque ea maximeque profunt , quæ per dejectiones excernuntur. Ipsa autem dejectio sine ulla noxa est , quæ sine febre est ; si celeriter desinit ; si contrectato ventre nullus motus ejus sentitur ; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt , si sanguis & strigmenta descendunt , dum febris cæteræque accessiones hujus morbi absint : adeo ut etiam gravida mulier , non solum conservari possit , sed etiam partum reservare. Prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit. Contra , intestinorum lævitas facilius à teneris ætatibus depellitur : utique , si ferri urina , & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione nervorum. Ex quibus coxa , si sine torpore est , si leviter friget, quamvis magnos dolores habet , tamen &

facile & mature sanatur : resolutumque
 membrum, si nihilo minus alitur, fieri sa-
 num potest. Oris resolutio etiam, alvo cita
 finitur. Omnisque dejectio lippienti pro-
 dest. At varix ortus, vel per ora vena-
 rum subita profusio sanguinis, vel tormi-
 na, insaniam tollunt. Humerorum dolo-
 res, qui ad scapulas vel manus tendunt,
 vomitu atræ bilis solvuntur. Et quisquis 10
 dolor deorsum tendit, sanabilior est. Sin-
 gultus sternutamento finitur. Longas de-
 jectiones supprimit vomitus. Mulier san-
 guinem vomens, profusis menstruis, li-
 beratur. Quæ menstruis non purgatur, si 15
 sanguinem ex naribus fudit, omni pericu-
 lo vacat. Quæ locis laborat, aut difficul-
 ter partum edit, sternutamento levatur.
 Cui calor & tremor est, saluti delirium est.
 Lienosis bono tormina sunt. Denique, ipsa 20
 febris, quod maxime mirum videri potest,
 sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum
 dolores, si sine inflammatione sunt, finit; &
 in jocinoris dolore succurrit; & nervorum
 distentionem rigoremque, si postea cœpit, 25
 ex toto tollit; & ex difficultate urinæ mor-
 bum tenuioris intestini ortum, si urinam
 per calorem movet, levat. At dolores ca-
 pitis, quibus oculorum caligo, & rubor
 cum quadam frontis prurigine accedunt, 30
 sanguinis profusione, vel fortuita, vel
 etiam petita, summoventur. Si capit-
 is, ac frontis dolores ex vento, vel frigore,
 aut

aut æstu sunt, gravedine & sternutamentis
 finiuntur. Febrem autem ardentem, quam
 Græci *καυσώδη* vocant, subitus horror exol-
 5 vit. Si in febre aures obtusæ sunt, si san-
 guis è naribus fluxit, aut venter resolutus
 est, illud malum desinit ex toto. Nihil
 plus adversus surditatem, quam biliosa al-
 vus potest. Quibus in fistula urinæ minuti
 10 abscessus, quos *φύμαλα* Græci vocant, esse
 cœperunt; iis, ubi pus ea parte profuxit,
 sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque
 per se proveniant, scire licet, inter ea, quæ
 ars adhibet, naturam plurimum posse.
 15 Contra, si caput in febre continenti dolet,
 neque quicquam remittit, malum atque
 mortiferum est: maximeque id periculum
 est pueris, à septimo anno ad quartumdec-
 20 imum. In pulmonis morbo, si sputum
 primis diebus non fuit, deinde à septimo
 die cœpit, & ultra septimum mansit, pe-
 riculosum est: quantoque magis mixtos,
 neque inter se diductus colores habet, tan-
 to deterius. Et tamen nihil pejus est, quam
 25 sincerum id edi, sive rufum est, sive cruen-
 tum, sive album, sive glutinosum, sive pal-
 lidum, sive spumans: nigrum tamen pes-
 simum est. In eodem morbo periculosa
 sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias
 30 salutare habetur, sternutamentum. Pericu-
 losissimumque est, si hæc secuta subita de-
 jectio est. Fere vero, quæ in pulmonis, ea-
 dem in lateris doloribus, & mitiora signa,

& asperiora esse consuerunt. Ex iocinore
 si pus cruentum exit, mortiferum est. At
 ex suppurationibus hæ pessimæ sunt, quæ
 intus tendunt, sic ut exteriorem quoque
 cutem decolorent: ex his deinde, quæ in ex-
 teriorem partem prorumpit, tum quæ ma-
 ximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne
 rupta quidem vomica, vel pure extrinse-
 cus emissio, febris quievit, aut quamvis
 quieverit, tamen repetit; item, si sitis est,
 si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus
 est lividum & pallidum, si nihil æger ex-
 creat nisi pituitam spumantem, periculum
 certum est. Atque ex his quidem suppura-
 tionibus, quas pulmonum morbi concita-
 runt, fere senes moriuntur: ex cæteris ju-
 niores. At in tabe sputum mixtum puru-
 lentum, febris assidua, quæ & cibi tempora
 eripit, & siti affligit, in corpore tenui peri-
 culum subesse testatur. Si quis etiam in eo
 morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt;
 ubi urina quædam araneis similia superfi-
 dentia ostendit; atque in sputis odor fœ-
 dus est; maximeque, ubi post hæc orta de-
 jectio est, protinus moritur: utique, si tem-
 pus autumnii est. quo fere, qui cætera par-
 te anni traxerunt, resolvuntur. Item, pus
 expuisse in hoc morbo, deinde ex toto
 spuere desisse, mortiferum est. Solet etiam
 in adolescentibus is morbus, ex vomica,
 fistulave oriri. qui non facile sanescunt,
 nisi si multa signa bonæ valetudinis subse-
 cuta

enta sunt. Ex reliquis vero minime facile sanantur virgines, aut ex mulieres, quibus supervenit tabes, quod menstrua suppressa sint. Cui vero sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit, sic ut stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si, cum alvus cita non antecesserit, palpebræ dormientis non cocunt, sed album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum. At aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raro perducitur: utique, si contraria his, quæ supra posita sunt, subsequuntur. Æque in ea quoque tussis spem tollit: item, si sanguis sursum deorsumve erupit, & aqua medium corpus implevit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, quam qui supra comprehensi sunt, si attendunt: sed fere fiducia secundæ valetudinis opprimuntur: Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu multum puris coit, simul id omne effudisse, æque mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli vero cui sic dolent, ut super eos ex callo quædam tubercula innata sint, nunquam liberantur: quæque

eorum vitia vel in senectute cœperunt, vel
 in senectutem ab adolescentia pervene-
 runt, ut aliquando leniri possunt, sic nun-
 quam ex toto finiuntur. Morbus quoque
 comitialis post annum quintum & vige-
 simum ortus ægre curatur: multoque ægri-
 us is, qui post quadragesimum annum cœ-
 pit; adeo ut in ea ætate aliquid in natura
 spei, vix quidquam in medicina sit. In eo-
 dem morbo, si simul totum corpus affici-
 tur, neque ante in partibus aliquis venien-
 tis mali sensus est, sed homo ex improvise
 concidit, cujuscunque is ætatis est, vix
 sanescit: si vero aut mens læsa, aut ner-
 vorum facta resolutio, medicinæ locus non
 est. Dejectionibus quoque si febris accessit;
 si inflammatio jocinoris, aut præcordio-
 rum, aut ventris; si immodica sitis; si lon-
 gius tempus; si alvus varia; si cum dolore
 est, etiam mortis periculum subest: maxi-
 meque, si inter hæc tormina vetera esse cœ-
 perunt. Isque morbus maxime pueros ab-
 sumit usque ad annum decimum: cæteræ
 ætates facilius sustinent. Mulier quoque
 gravida ejusmodi casu rapi potest: atque,
 etiamsi ipsa convaluit, partum tamen per-
 dit. Quin etiam tormina ab atra bile orta
 mortifera sunt: aut si sub his, extenuato
 jam corpore, subito nigra alvus profluxit.
 At intestinorum lævitas periculosior est,
 si frequens dejectio est; si venter omnibus
 horis & cum sono & sine hoc profluat; si si-
 militer

militer noctu & interdiu; si, quod excernitur, aut crudum est, aut nigrum, &, præter id, etiam læve, & mali odoris; si sitis urget; si post potionem urina non redditur (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit;) si os exulceratur; si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur; 10 si venter est quasi fermentatus, pinguis atque rugosus; si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cum evidens mors sit, multo evidentior est, si jam in longinquum quoque id vitium est: maxime etiam, si in corpore senili est. Si vero in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, nervorum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato, durum fieri jecur, perniciosissimum est. Quos lienes male habent, 20 si tormina prehenderunt, deinde conversa sunt vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum lævitatem, vix ulla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris ex urinæ difficultate, nisi febre resolutus est, intra septimum diem occidit. Mulier ex partu, si cum febre vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premittitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare, signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in cervices ac scapulas transit rursusque in caput revertitur, aut à 30 capi-

capite ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitat, sic, ut extussiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorumpit; aut nisi in capite multa porrigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt. Æque magnum malum est, ubi torpor atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iisdem ex abscessibus auxilium sit, eo tamen difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ vero doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque, quod excernitur, mucosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æque curatio est, in eadem ætate, ubi humerorum dolor vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata est. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni nervorum ad medicinam non idonea tempora sunt hiems & autumnus: aliquid sperari potest vere

vere & ætate. Isque morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ parer, qui
 5 sursum procedit. Mulieri gravidæ si subito mammæ emarcuerunt, abortus periculum, est. Quæ neque peperit, neque gravida est si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiva, brevis: autumnalis fere
 10 longa est; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est. Itemque, si medicamentis purgatum, & adhuc ina-
 15 nem, nervorum distentio oppressit: aut si in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Alyus nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum
 20 febre, sive etiam sine hac est, perniciofa est.

C A P. I X.

De Morborum curationibus.

25 **C**OGNITIS indiciis, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis.
 30 Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solum, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversa tantum valetudine adhibentur.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimat, aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis adjuvant. Demitur materia, sanguinis detractio, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corporis, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

C A P. X.

De Sanguinis detractioe per venas. 15

SANGUINEM, incisa vena, mitti novum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item, mitti junioribus, & scæminis uterum non gerentibus, vetus est. In pueris vero idem 20 experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi, mulierem 25 gravidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea vero usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potius observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest 30 enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est; aut si mulier, quæ gravi-

gravida non est, parum valet, male sanguis
 mittitur. emoritur enim vis, si quæ supe-
 rerat, hoc modo erepta. At firmus puer, &
 5 robustus senex, & gravida mulier valens,
 tuto sic curantur. Maxime tamen in his
 medicus imperitus falli potest: quia fere
 minus roboris illis ætatibus subest. Mulie-
 rique prægnanti post curationem quoque
 10 viribus opus est, non tantum ad se, sed
 etiam ad partum sustinendum. Non, quic-
 quid aut intentionem animi, aut pruden-
 tiam exigit, protinus ejiciendum est: cum
 præcipua in hoc ars sit, quæ non annos nu-
 15 meret, neque conceptionem solam videat,
 sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit
 necne superesse, quod vel puerum, vel se-
 nem, vel in una muliere duo corpora simul
 sustineat. Interest etiam inter valens cor-
 20 pus, & obesum; inter tenue, & infirmum.
 Tenuioribus magis sanguis, plenioribus
 magis caro abundat. Facilius itaque illi de-
 tractionem ejusmodi sustinent: celeriusque
 eâ, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideo-
 25 que vis corporis melius ex venis, quam ex
 ipsa specie æstimatur.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed
 etiam morbi genus quod sit: utrum supe-
 rans, an deficiens materia læserit: corru-
 30 ptum corpus sit, an integrum. Nam si ma-
 teria vel deest, vel integra est, istud alie-
 num est. At si vel copia sui male habet, vel
 corrupta est, nullo modo melius succurri-

zur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sanguinis detractionem requirit: item viscerum morbi, nervorumque resolutio, & rigor, & distentio: quidquid denique fauces difficultate spiritus strangulat; quicquid subito supprimit vocem; quisquis intolerabilis dolor est; & quacumque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est: item ma- 10
 lus corporis habitus; omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse 15
 videatur: sed, si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adju-
 tus, in hoc statu boni medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractione 20
 sit; faterique quantus in hac ipsa re metus sit, & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet. satius est enim anceps auxi- 25
 lium experiri, quam nullum. Idque maxi-
 me fieri debet, ubi nervi resoluti sunt; ubi subito aliquis obmutuit; ubi angina strangulatur; ubi prioris febris accessio pene confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eam videntur sustinere ægri vires 30
 posse.

Cum sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est.

est. neque enim semper concoctionem res
expectat. Ergo, si ex superiore parte ali-
quis decidit, si contusus est, si ex aliquo su-
5 bito casu sanguinem vomit, quamvis paulo
ante sumpsit cibum, tamen protinus ei de-
menda materia est, ne, si subsederit, corpus
affligat. Idemque etiam in aliis casibus re-
pentinis, qui strangulabunt, dictum erit.
10 At, si morbi ratio patiatur, tum demum
nulla cruditatis suspitione remanente id
fiet. Ideoque ei rei videtur aptissimus ad-
versæ valetudinis dies secundus, aut tertius.
Sed ut aliquando etiam primo die sangui-
15 nem mittere necesse est, sic nunquam utile
post diem quartum est, cum jam spatio ipso
materia vel exhausta est, vel corpus cor-
rupit; ut detractio imbecillum id facere
possit, non possit integrum. Quod si vehe-
20 mens febris urget, in ipso impetu ejus san-
guinem mittere, hominem jugulare est.
expectanda ergo intermissio est: si non de-
cedit, cum crescere desit: si neque re-
missio speratur, tunc quoque, quamvis pe-
25 jor, sola tamen occasio non omittenda est.
Fere etiam ista medicina, ubi necessaria
est, in biduum dividenda est. Satius est
enim, primum levare ægrum, deinde per-
purgare, quam simul omni vi effusa for-
30 tasse præcipitare. Quod si in cura quoque
aquæ, quæ inter cutem est, ita respondet;
quanto magis necesse est in sanguine re-
spondeat?

Mitti

Mitti vero is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in idipsum, quod gravatur, evocari. 10 Sed idipsum falsum est. proximum enim locum primo exhauris; ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus 15 ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero vitium est, ex altero brachio. credo, quia si quid parum cesserit, oportuniores hæ partes injuriæ sunt, quam 20 quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. desinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere. 25

Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti; tamen ignaro difficillimum est. Juncta enim est vena arteriis, his nervi. Ita, si nervum scalpellus attigit, sequetur nervorum distentio, ea- 30 que hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit, neque sanescit: interdum etiam, ut sanguis vehementer
erump-

erumpat, efficit. Ipsi quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est.

- 10 Incidenda ad medium vena est. Ex qua cum sanguis erumpit, colorem ejus habitumque oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est; ideoque utiliter effunditur: si rubet & pellucet, integer est; eaque missio sanguinis adeo non prodest, ut etiam noceat, protinusque is suppressendus est. Sed id evenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri
20 solet, ut æque niger assidue primo die profluat. quod quamvis ita est, tamen si jam satis fluxit, suppressendus est: semperque ante finis faciendus est, quam anima deficiat.

- Deligandumque brachium superimposito expresso ex aqua frigida penicillo; & postero die adverso medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus resolvatur, iterumque sanguinem fundat. Sive autem primo, sive secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atq; quod superest, sincerum est: ideoque protinus brachium deligandum, habenda.

88 A. CORN. CELSI Lib. 2.
bendumq; ita est, donec valens cicatricula
fit; quæ celerrime in vena confirmatur.

C A P. X I.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas. 5

CUCURBITULARUM vero duo genera
sunt: æneum, & corneum. Ænea, al-
tera parte patet; altera, clausa est.
Cornea, altera parte æque patens, altera 10
foramen habet exiguum. In æneum lina-
mentum ardens conjicitur, ac sic os ejus
corpori aptatur, imprimiturque, donec
inhæreat. Cornea, per se corpori imponi- 15
tur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum
foramen est, ore spiritus adductus est, su-
perque cera cavum id clausum est, æque
inhærescit. Utraque non ex his tantum
materiæ generibus, sed etiam ex quolibet 20
alio recte fit. At si cætera defecerunt, cali-
culus quoque aut pultarius, oris compres-
sioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæ-
sit, si concisa ante scalpello cutis est, san-
guinem extrahit: si integra est, spiritum.
Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit, 25
illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet.
Usus autem cucurbitulæ præcipuus est,
ubi non in toto corpore, sed in parte ali-
qua vitium est, quam exhauriri ad confir-
mandam valetudinem satis est. Idque ipsum 30
testimonium est, etiam scalpello sangui-
nem, ubi membro succurritur, ab ea potissi-
mum parte, quæ jam læsa est, esse mitten-
dum:

dam: quod nemo cucurbitulam diversæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis eo avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levare corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præcepit periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præsidium esse; nec posse vehementi malo, nisi æque vehemens auxilium succurrere.

C A P. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam *λεπίδα χαλκοῦ* Græci vocant; aut lactucæ marinæ lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel

vel bubulum, caprinum, eique salis paulum adjiciebant, de quoquebantque id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant. 5

Sed medicamenta stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmit. Ergo nunquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut iis, quorum nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At, 15 ubi febres sunt, satius est ejus rei causa cibos potionesque assumere, qui simul & alāt, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit

2. De Alvi ductione

20

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda est. quod, ab Aselepiade quoque sic vituperatum, ut tamen servatum sit, video plerunque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, 25 aptissima, ut neque sæpe medicina tentetur, & tamen semel, vel summum bis, non omittatur, si caput grave est; si oculi caligant; si morbus majoris intestini est, quod Græci κόλον nominant, si in imo ventre, 30 aut in coxa dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eo se, humorve aliquis aquæ similis

lis confert; si spiritus difficilius redditur; si nihil per se venter excernit; utique, si iuxta quoque stercus est, & intus remanet; aut si
5 stercoris odorem nihil dejiciens æger ex spiritu suo sentit, aut si corruptum est, quod excernitur; aut si prima inedia febrem non sustulit; aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempusve ejus rei
10 præterit, aut si multum ante morbum aliquis potavit; aut si is, qui sæpe, vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet alvum suppressam. Servanda vero illa sunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla crudi-
15 tate substantive: ne in corpore infirmo, diuque in adversa valetudine exhausto: neve in eo, cui satis alvus reddit quotidie, quive eam liquidam habet: neve in ipso accessionis impetu. quia, quod tum infusum est,
20 alvo continetur, regeſtumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abſtinere debet æger, ut aptus tali curationi ſit. Eodem die ante, aliquod horis, aquam calidam bibere, ut superiores ejus
25 partes madescant: tum immittenda in alvum est, si levi medicina contenti sumus, pura aqua; si paulo valentiori, mulſa; si leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptifana, vel malva decocta ſit: si reprimendi
30 cauſa, ex verbenis. Acris autē marina aqua, vel alia ſale adjecto: at utraque decocta commodior est. Acrior ſit, adjecto vel oleo vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est,

eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi necesse est, tum demum desidere. Fereque eo modo dempta materia, superioribus partibus levatis, morbum ipsum mollit. Cum vero, quotiens res coegit, desidendo aliquis se exhaust, paulisper debet conquirere; & ne vires deficiant, utique eo die cibum assumere. qui plenior, an exiguus sit dandus, ex ratione ejus accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

C A P. XIII.

De Vomitu.

20

AT vomitus, ut in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus; & comitiali quoque morbo oppressis necessarius est. Sed, si acutus morbus est, sicut in cholera; si febris est, inter rigores, a superioribus medicamentis opus non est; sicut in dejectionibus quoque supra dictum est. Satisque est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quo-

quoque sumenda esse proposui. At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis aut insania, veratro quoque albo
 5 utendum est. Id neque hieme, neque æstate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus humidius sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper
 10 ægris prodesse, semper sanis nocere.

C A P. X I V.

De Frictione.

15 **D**E frictione vero & gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, posuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inscripsit, ut cum trium tantum faceret mentionem
 20 hujus & vini & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpsit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte secuti sunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores
 25 res aliquos posita sunt, authoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non à
 30 tustissimo authore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, Frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis moliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequi-

quitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum est.

Quas tamen species, si quis curiosius æstimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & adstringitur 10 aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat; & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem, digestionem quadam rela- 15 xatam, penetrat. Diversarum vero rerum in modo causa est.

Inter unctiorem autem & frictionem multum interest. Vngi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recen- 20 tibus morbis oportet; in remissione tamen & ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque incrementibus convenit; præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc au- 25 xilium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse incrementibus morbis, non cum jam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest 30 enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de causis necessarium est:

est: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum, quamvis levi de causa, exasperetur. Potest enim morbus minus gravis esse, 5 quam fuerit; neque ideo tamen solvi; sed reliquiis quibusdam inhærere, quas admodum aliquod auxilium discutiat.

Sed ut, levata quoque aduersa valetudine, recte frictio adhibetur; sic nunquam 10 adhibenda est febre increfcente: verum, si fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; sin minus, certe cum ea remiserit. Eadem autem modo in totis corporibus esse debet, ut cum infirmus aliquis implendus: 15 modo in partibus; aut quia ipsa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores ipsius frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod resolutum ipsius fri- 20 ctione confirmatur. Longe tamen sapius aliud perfricandum est, cum aliud dolet: maximeque cum à summis, aut à mediis partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. 25 Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse 30 faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in puero,

puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti cælet, ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est. quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

20

C A P. XV.

De Gestatione.

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti vehementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis

quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordiis suberit. At ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est; nisi tamen solis nervis dolentibus; neque unquam in crescente febre, sed in remissione ejus.

- 10 Genera autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut scamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari navi. Atque hæ ipsæ & intendi & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem
- 20 est, at certe uni pedi lecti fulmentum subjiciendum est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmissimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus
- 25 diebus febre liberati sunt; aut his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in stomachi vitiis, & cum aqua cutem subiit, & interdum in morbo regio fit) aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis infania est, sine febre quamvis diu, manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ com-
- E
- prehen-

prehendimus eo loco , quo, quemadmodum sani, neque firmi homines se gerere debent, præcepimus.

CAP. XVI.

De Abſtinentia.

ABSTINENTIÆ vero duo genera sunt. Alterum, ubi nihil assumit æger: alterum, ubi non nisi quod oportet. 10
 Initia morborum primum famem, sitimque desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque ejus ipsius nimium sumatur. neque enim convenit juxta inediam protinus 15
 tietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quanto inutilius est infirmo, nedum ægro? Neque ulla res magis adjuvat laborantem, quam tempeſtiva abſti- 20
 nentia. Intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant. Rursus alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illo- 25
 rum arbitrio relinquunt; in genere cibi liberi sunt, quasi quærat, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in ejus, quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel gene- 30
 re peccatur.

C A P. XVII.

De Sudore.

7 **S**UDOR duobus modis elicitur: aut sicco
 calore, aut balneo. Siccus calor est, &
 arenæ calidæ, & laconici, & clibani, &
 quarundam naturalium sudationum, ubi
 a terra profusus calidus vapor ædificio in-
 10 cluditur, sicut super Bajas in murtetis ha-
 bemus. Præter hæc, sole quoque, & exer-
 citatione is movetur. Utiliaque hæc gene-
 ra sunt, quoties humor intus nocet, isque
 digerendus est. Ac nervorum quoque quæ-
 15 dam vitia sic optime curantur. Et cætera
 infirmis possunt convenire: Sol, & exerci-
 tatio tantum robustioribus; qui tamen si-
 ne febre, vel initio morbi, vel etiam non
 gravibus morbis tenentur. Cavendum au-
 20 tem est, ne quid horum vel in febre, vel
 in cruditate tentetur.

At balnei duplex usus est. Nam modo,
 discussis febribus, initium cibi plenioris,
 viniq; firmioris, valetudini facit; modo
 25 febrem ipsam tollit. Fereque adhibetur,
 ubi summam cutem relaxari, evocarique
 corruptum humorem, & habitum corporis
 mutari expedit. Antiqui timidius eo ute-
 bantur: Asclepiades audacius. Neque ter-
 30 rere autem ea res, si tempestitiva est, debet:
 at ante tempus, nocet. Quisquis febre li-
 beratus est, simulatque ea uno die non ac-
 cessit, eo, qui proximus est post tempus ac-
 cessio-

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum
 habere ea febris solita est, sic ut tertio,
 quartove die revertatur, quodocunque
 non accessit, balneum tutum est. Manenti- 5
 bus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ,
 lienesque jamdiu male habent, recte medi-
 cina ista tentatur: cum eo tamen, ne præ-
 cordia dura sint, neve ea tumeant, neve
 lingua aspera sit, neve aut in medio corpo- 10
 re, aut in capite dolor ullus sit, neve tum
 febris increseat. Et in his quidem febribus,
 quæ certum circuitum habent, duo balnei
 tempora sunt; alterum, ante horrorem; al-
 terum, febre finita. In his vero, qui lentis 15
 febriculis diu detinentur, cum aut ex toto
 recessit accessio; aut si id non solet, certe
 lenita est, jamque corpus tam integrum
 est, quam maxime esse in eo genere vale-
 tudinis solet. 20

Imbecillus homo, iturus in balneum,
 vitare debet, ne ante frigus aliquod expe-
 riatur: ubi in balneum venit, paulisper resi-
 stere, experiri que, num tempora adstrin-
 gantur, & an sudor aliquis oriatur: illud 25
 si incidit, hoc non secutum est, inutile eo
 die balneum est: & perungendus est is le-
 niter, & referendus, vitandumque omni-
 modo frigus, & abstinentia utendum. At
 si temporibus integris, primum ibi, dein- 30
 de alibi sudor incipit, fovendum os aqua
 calida; tum in solio desidendum est: atque
 ibi quoque videndum, num sub primo con-
 tactu

actu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora recte accesserunt. certum autem id signum
 5 inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea fiat,
 10 id præcipietur) moto sudore leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque habenda virium ratio est: neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed
 15 maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium,
 20 sal, arena. quodlibet eorum calefactum, & in linteum coniectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore, extincti titiones, involutiq; panniculis, & sic circumdati. Quinetiam calido oleo re-
 25 plentur utriculi: & in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conijcitur, & sal sacco lineo excipitur, demittiturque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo igni-
 30 ta sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua super leviter aspergitur; ubi frigere
 E 3 cœpit,

cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque descendit falsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omnibus commune est, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum sit, in ipsis morborum generibus dicitur. 10

C A P. XVIII.

Qui cibi potionesve, aut valentis, aut medie, aut imbecillæ materiæ sint.

CUM de his dictum sit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum est, quæ nos alunt, id est cibum, & potionem.

Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetque ad rem, omnium proprietates nosse: primum, ut sani sciant, quomodo his utantur: deinde, ut exsequentibus nobis morborum curationes, liceat species rerum, quæ assumendæ necessario erunt, subicere: neque necesse sit subinde singulas eas nominare. 25

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse (valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est:) item omnem animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales sunt capræ, cervus, asper, onager; omnem grandem avem, quales

les sunt anser, & pavo, & grus; omnes bel-
 luas marinas, ex quibus cetus est, quæque
 his pares sunt: item mel, & caseum. Quo
 5 minus mirum est, opus pistorium valentis-
 simum esse, quod ex frumento, adipe, mel-
 le, caseo constat. In media vero materia,
 numerari ex oleribus debere ea, quorum
 radices, vel bulbos assumimus: ex quadru-
 10 pedibus, leporem: aves omnes à minimis
 ad phœnicopterum: item pisces omnes,
 qui salem non patiuntur, solidive saliu-
 tur. Imbecillissimam vero materiam esse,
 omne olus, & quicquid in cauliculo nasci-
 15 tur, qualis est cucurbita, & cucumis, &
 capparitis: omnia pomæ, oleas, cochleas,
 itemque conchyliæ.

Sed quamvis hæc ita discreta sint, tamen
 etiam, quæ sub eadem specie sunt, magna
 20 discrimina recipiunt; aliaque res alia vel
 valentior est, vel infirmior. Siquidem plus
 alimenti est in pane, quam in ullo alio. Fir-
 mius est triticum, quam milium: id ipsum,
 quam hordeum: & ex tritico firmissima si-
 25 ligo; deinde simila; deinde cui nihil adem-
 ptum est, quod *ἀρόπιον* Græci vocant:
 infirmior est, ex polline: infirmissimus, ci-
 barius panis. Ex leguminibus vero valen-
 tior faba, vel lenticula, quam pisum. Ex
 30 oleribus valentior rapa, napique, & omnes
 bulbi (in quibus cepam quoque, & allium
 numero) quam pastinaca, vel quæ speciali-
 ter radícula appellatur. Item firmior bras-

fica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel
 cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus
 furculorum valentiores uvæ, ficus, nuces,
 palmulæ, quæque poma proprie nominan- 5
 tur. Atque ex his ipsis firmiora, quæ succo-
 sa, quam quæ fragilia sunt. Item ex his avi-
 bus, quæ in media specie sunt, valentiores
 eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis
 nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, fir- 10
 miores sunt grandiores aves, quam minu-
 ræ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quo-
 que, quæ in aqua degunt, leviolem cibum
 præstant, quam quæ natandi scientiam non
 habent. Inter domesticas vero quadrupe- 15
 des, levissima suilla est; gravissima, bubu-
 la. Itemque ex feris, quo majus quodque
 animal, eo robustior ex eo cibus est. Pi-
 sciumque eorum, qui ex media materia
 sunt, quamvis maxime utimur, tamen gra- 20
 vissimi sunt: tum ex quibus salsamenta
 quoque fieri possunt, qualis lacertus est;
 deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen
 duri sunt, ut aurata, corvus, sparus, ocula-
 ta; tum plani: post quos etiam leviores 25
 sunt, lupi, mullique; & post hos, omnes
 saxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantum-
 modo discrimen est, sed etiam in ipsis: quod
 & ætate fit, & membro, & solo, & cælo, & 30
 habitu. Nam quadrupes vel omne animal
 si lactens est, minus alimenti præstat: item-
 que quo tenerior pullus cohortalis est. In
 pisci-

piscibus quoque media ætas, quæque nondum summam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem sue, unguæ, rostrum, 5 aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum caput aliquanto, quam cætera membra, leviora sunt; adeo ut in media materia poni possint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmissimis annumeran-
 10 tur. Quod ad solum vero pertinet, frumentum quoque valentius est collinum, quam campestre. Levior piscis inter saxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex stagno, vel
 15 lacu, vel flumine eadem genera graviora sint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum animal domestico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod sicco natum est. Deinde
 20 eadem omnia pingua, quam macra; recentia, quam salia; nova, quam vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam assa; magis assa, quam frixa. Ovum durum valentissimæ
 25 materiæ est: molle, vel sorbile, imbecillissimæ. Cumque panificia omnia firmissima sint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptisana, vel ex iisdem facta sorbitio, vel pulticula, & aqua quo-
 30 que madens panis, imbecillissimis annumerari potest.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta est, itemq; lac, mulsum, defru-

tum, passum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis, valentissimi generis est. At acetum, & id vinum quod paucorum annorum, vel austerrum, vel pingue est, in media materia est. ideoq; infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecillissima est. Firmiorque ex frumento potio est, quo firmitus fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq; aut frigido, aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex sicciore uva est, eo valentius est. Aqua levissima pluvialis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius & calefit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquantur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmis opus est: mediocriter firmos: media

media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, & quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

C A P. XIX.

Que natura ac proprietates cujusque rei sit, qua vescimur.

10 **N**EQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ *ἄχρημα*, & *κακόχρημα* Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ
 15 tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho accescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ mo-
 20 vent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

25 C A P. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

30 **B**ONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amyllum, tragus, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæc, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces,

ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, olea, quæve ex his duobus in alterutro servatæ sunt: vulvæ, rostra, trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum forbile. 10

C A P. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro do- 15
mestica permactra, omnisque caro falsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, sifer, radícula, rapa; napi, bulbi, brassica, magisque etiam cyma ejus, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nastur- 20
rium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcumque acidum vel acerbum est, acetum, om- 25
nia acria, acida, acerba, oleum, pisces quoque saxatiles, omnesque, qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi, qui rursus nimium duri virosique sunt, ut fere quos stagna, lacus, limosive rivi ferunt, quive in nimiam ma- 30
gnitudinem excesserunt.

CAP.

C A P. XXII.

Quæ res lenes, quæue acres sint.

5 **L**ENES autem sunt, sorbitio, pulticula,
laganum, amyllum, ptisana, pinguis
caro, & quæcunq; glutinosa est. quod
fere quidem in omni, quæ domestica, fit,
præcipue tamen in unguis, trunculisque
10 suum, in petiolis capitulisque hædorum &
vitulorum & agnorum, omnibusque cere-
bellis. Item lac, & quæ proprie dulcia no-
minantur, defrutum, passum; nuclei pinei.
Acria sunt, omnia nimis austera, omnia
15 acida, omnia salsa; & mel quidem, quo
melius est, eo magis. Item allium, cepa,
eruca, ruta, nasturtium, cucumis, beta,
brassica, asparagus, sinapi, radícula, intubus,
ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

20 C A P. XXIII.

*De his, quæ crassiores, quæue tenuiores
pituitam faciunt.*

25 **C**RASSIOREM autem pituitam faci-
unt, ova sorbilia, alica, oryza, amy-
llum, ptisana, lac, bulbi, omniaque fe-
re glutinosa. Extenuant eandem, omnia sal-
sa, atque acria, & acida.

C A P. XXIV.

30 *De his, quæ stomacho idonea sunt.*

STOMACHO autem apta sunt, quæcun-
que austera sunt, & quæ acida, quæque
con-

contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptifana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa, vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quam pingue: ex suæ, ungulæ, rostræ, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intuba, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, sifer: ex pomis, cerasum, 10 morum, sorbum, pirum fragile, quale crustuminum vel nævianum est: item pira, quæ ponuntur, tarentina, atque signina; malum orbiculatum, aut scandianum, vel amerinum, vel cotoneum, vel punicum, 15 apsinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eadem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passlo, defruto- 20 ve servatæ sunt: vinum austerum, licet jam asperum sit, item resinatum: duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potionesque frigidæ, vel fervidæ. 25

C A P. XXV.

Quæ res alienæ stomacho sint.

ALIENA vero stomacho sunt, omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, 30 omnia prædulcia, omnia pingua, sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum,

olerum, & quodcunque olus ex oleo garo-
 ve estur, mel, mulsum, defrutum, passum,
 lac, omnis caseus, uva recens, ficus & viri-
 5 dis & arida, legumina omnia, quæque infla-
 re consueverunt: item thymum, nepeta, sa-
 tureia, hyssopum, nasturtium, lapathum,
 lampfana, juglandes. Ex his autem intel-
 ligi potest, non, quicquid boni succi est,
 10 protinus stomacho convenire: neque quic-
 quid stomacho convenit, protinus boni
 succi esse.

C A P. XXVI.

De his, quæ inflant.

15

INFLANT autem, omnia fere legumina,
 omnia pinguia, omnia prædulcia, om-
 nia jurulenta, mustum, atque etiam id
 vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit: ex
 20 oleribus, allium, cepa, brassica, omnesque
 radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi,
 ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ
 recentes, nuces omnes, exceptis nucleis
 pincis, lac, omnisque caseus, quicquid de-
 25 nique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucu-
 pio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis
 vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere.
 30 Feniculum vero, & anethum, inflationes
 etiam levant.

CAP.

C A P. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant.

AT calefaciunt, piper, sal, caro omnis & jurulenta, allium, cepa, ficus arida, balsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca: item- 10 que coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipue que acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

C A P. XXVIII.

15

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus & quisquis alius quam ex tritico est, & omne pistorium opus, 20 lac, mel; itemque lactentia atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum; quicquid denique vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel 25 nimis tenue.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & ex potius duriores, duri pisces, neque solum aurata puta, aut sca- 30 rus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omnia- que

que falfamenta : cochleæ, murices, purpuræ : vinum austerum, vel refinatum.

C A P. XXIX.

De his, quæ alvum movent.

AT alvum movent, panis fermentatus, magisque si cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, urtica, portulaca, radícula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, uvæ
 15 recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, falfamentum, ostrea, pelorides, echini, muscoli, & omnes fere conchulæ; maximeque jus earum : saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum; si
 20 qua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsam, vinum dulce vel salsum, aqua, omnia tenera, tepida, dulcia, pinguis, elixa, jurulenta,
 25 salsa, diluta.

C A P. XXX.

De his, quæ alvum adstringunt.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel
 30
 ex

ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel ambubeia fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magisque, si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: 10 grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sebum habent, maximeque bubulum, ac sebum ipsum: caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo 15 transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, multove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, 20 myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsam quod inferbuit, asperum item defrutum, passum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde pu- 25 trescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, & in eadem carne, assa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

30

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt,

ut apium , ruta , anethum , ocimum ,
 mentha, hyssopum , anisum, coriandrum ,
 nasturtium, eruca, feniculum, præter hæc,
 5 asparagus, capparîs, nepeta, thymum, satu-
 reia , lamplana, pastinaca , magisque agre-
 ftis , radricula , sifer , cepa. Ex venatione ,
 maxime lepus , vinum tonue , piper & ro-
 tundum & longum , sinapi , apſinthium ,
 10 nuclei pinei.

C A P. X X X I I.

De his , quæ ad somnum apta sunt.

15 **S**OMNO vero aptum est papaver , lactur-
 ca, maximeque æstiva, cujus caulicu-
 lus jam lacte repletus est, morum, por-
 rum.

De his , quæ sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum ,
 20 ofatureia , hyssopum , præcipueque pule-
 gium , ruta , & cepa.

C A P. X X X I I I.

De his , quæ materiam evocant.

25 **E**VOCARE vero materiam multa ad-
 modum possunt : sed ea, cum ex pere-
 grinis medicamentis maxime con-
 stent , aliisque magis, quam quibus ratione
 victus succurritur, opitulentur, in præsentia
 30 differam: ponam vero ea, quæ prompta, &
 his morbis , de quibus protinus dicturus
 sum , apta, corpus erodunt , & sic ex eo,
 quidquid mali est , extrahunt. Habent
 autem

autem hanc facultatem, semina erucae, nasturtii, radiculae; praecipue tamen omnium, sinapis. Salis quoque & fici eadem vis est.

De his, quae reprimunt.

Leniter vero simul & reprimunt & molliunt, lana succida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum est; contritae palmulae; furfures in salsa aqua vel aceto decocti. 10

At simul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis (quam Graeci πολύχρονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreo- 15
lique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, fiser, apium, solanum (quam σπύγγιον Graeci vocant) brassicae folia; intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala, praecipueque cotonea, lenticula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 20
vinum, acetum, & ex horum aliquo madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, 25
myrteum, rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, 30
laurus, hederam, punicum malum.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenae coctae sunt, quas supra proposui, pulvis

vis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis,
amaræ nuces.

De his, quæ calefaciunt.

5 Calefacit vero, ex qualibet farina cata-
plasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive
hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel
panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini,
vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit,
10 calidaque imposita est. Valentior tamen
ad id omnis farina est ex mulso, quam ex
aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum,
medulla, adeps ex fele juncta oleo, ma-
gisque, si vetus est, sal, nitrum, git, piper,
15 quinquefolium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt
& refrigerant, durant: quæ autem calefa-
ciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipue-
20 que ad emolliendum potest cataplasma ex
lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, &
permixtis, varie medici utuntur; ut magis,
quid quisque persuaserit sibi, appareat,
25 quam quid evidenter compererit.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

30 *De morborum generibus.*

RÆVISIS omnibus, quæ perti-
nent ad universa genera morbo-
rum, ad singulorum curationes
veniam.

veniam. Hos autem in duas species Græci
 diviserunt; aliosque ex his acutos, alios
 longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam
 non semper eodem modo respondebant, 5
 eosdem alii inter acutos, alii inter longos
 retulerunt. Ex quo, plura eorum genera
 esse, manifestum est. Quidam enim bre-
 ves acutique sunt, qui cito vel tollunt ho-
 minem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam 10
 longi, sub quibus neque sanitas in pro-
 pinquo, neque exitium est. Tertiumque
 genus eorum est, qui modo acuti, modo
 longi sunt. idque non in febribus tantum-
 modo, in quibus frequentissimum est; sed 15
 in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos,
 quartum est; quod neque acutum dici po-
 test, quia non perimit; neque utique lon-
 gum, quia, si occurritur, facile sanatur.
 Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque 20
 generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in to-
 tis corporibus consistere videntur, & eos,
 qui oriuntur in partibus. Incipiam à prio-
 ribus, pauca de omnibus præfatus. In nul- 25
 lo quidem morbo plus fortuna sibi vendi-
 care quam ars: ars, quam natura, potest:
 utpote cum, repugnante natura, nihil me-
 dicina proficiat. Magis tamen ignoscen-
 dum medico est parum proficienti in acu- 30
 tis morbis, quam in longis. Hic enim bre-
 ve spacium est, intra quod, si quod auxi-
 lium non profuit, æger extinguitur: ibi &
 delibe-

deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur.

- 10 Alterum illud ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi authores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Oportet itaque, ubi aliquid non respondit, non tantum putare authorem, quanti ægrum, & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito muretur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus, ut facit, sic etiam solvit, non statim condemnetur, si quid non statim profuit: minus vero removeatur, si quid paulum saltem juvat; quia profectus tempore expletur.

C A P. I I.

- 25 *Quomodo morbi cognoscantur, & an incrementum, an minuantur; & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.*

- 30 **P**ROTINUS autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solum, in quibus semper ita se habet; sed in his quoque, in quibus

quibus variat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones & dolores graves urgent, acutus morbus est. Ubi lenti dolores, lentæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntque ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse, manifestum est.

Videndum etiam est, morbus an incre-scat, an consistat, an minuatur: quia quæ-¹⁰dam remedia incrementibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ crescentibus apta sunt, ubi acutus incrementis urget, in remissionibus potius experienda sunt. Incrementis autem morbus, dum gra-¹⁵viores dolores, accessionesque veniunt; hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, scire licet, incrementis, si somnus²⁰ incertus est, si deterior concoctio, si foetidiores dejectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his sunt, decedentis ejus notæ sunt. ²⁵

Præter hæc, in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inc-dia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affe-cturi mali possit. At, si quando is non in to-³⁰to corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanen-

sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus
5 assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab
10 animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, quies & abstinencia: si quid bibendum, aqua; idque
15 interdum uno die fieri satis est; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinenciam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo
20 aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per hæc enim sæpe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublatur
25 balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant, non quod non interdum id incidat, aut non decipiat, sed quod sæpius fallat; solaque abstinencia sine ullo periculo medea-
30 tur. Cum præsertim etiam pro modo terrores moderari liceat: & , si leviora indicia fuerunt, satis sit à vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo ali-
F quid

quid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis fit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: interdum panis quoque minus, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque fit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

C A P. I I I.

De Februm generibus.

ATQUE hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus, sequitur vero curatio februm; quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Ex his una quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro evenit. In prioribus, & morbi sunt, & medicina.

Ac quartanæ quidem simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Alterum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum; tertio redit. Alterum longe perni-

perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici *ἡμιστεῖσιον* appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremittit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venit, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt.

Ex quo sæpe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquæque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Faci- 10
lior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo 15
febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo li- 20
beralia, modo vix ulla sunt.

C A P. I V.

De Curationum diversis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime ta- 25
lis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout authores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeritur, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse ni- 30
mia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quantum fieri potest, omnia ista contingant,
prima

prima semper habita salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit.

Et ante omnia quaeritur, primis diebus
 5 aeger qua ratione continendus sit. Antiqui,
 medicamentis quibusdam datis, conco-
 ctionem moliebantur; eo quod cruditatem
 maxime horrebant: deinde eam materiam,
 quae laedere videbatur, ducendo saepius al-
 10 vum subtrahebant. Asclepiades medica-
 menta sustulit; alvum non toties, sed fe-
 re tamen in omni morbo, subduxit. Febre
 vero ipsa praecipue se ad remedium uti pro-
 fessus est. Convellendas etiam vires aegri
 15 putavit, luce, vigilia, siti ingenti; sic, ut
 ne os quidem primis diebus clui sineret.
 Quo magis falluntur, qui per omnia ju-
 cundam ejus disciplinam esse concipiunt.
 Etenim ulterioribus quidem diebus cu-
 20 bantis etiam luxuriae subscripsit, primis
 vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari po-
 tiones, & alvum duci non nisi raro debere,
 concedo. Et id non ideo tamen agendum,
 25 ut aegri vires convellantur, existimo: quo-
 niam ex imbecillitate summum periculum
 est. Minui ergo tantum materiam superan-
 tem oportet; quae naturaliter digeritur,
 ubi nihil novi accedit. Itaque abstinentus
 30 a cibo primis diebus est, & in luce haben-
 dus aeger (nisi infirmus) interdium, quo-
 niam corpus ista quoque digerit; isque cu-
 bare quam maximo conclavi debet.

Quod ad sitim vero somnumque pertinet, moderandum est, ut interdiu vigilet; noctu, si fieri potest, conquiescat: ac neque potest, neque nimium siti crucietur. 5
 Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum est, & ipsi foetet. quamvis id tempus aptum potioni non est. Commodeque Erasistratus dixit, sæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque 10
 ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac primo quidem sic tenendus est.

Optimum vero medicamentum est, opportune cibus datus. qui quando primum dari debeat, quaritur. Plerique ex antiquis 15
 tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Ægypto, cœli ratio patitur. Asclepiades, ubi ægrum tri-duo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo destinabat. At Themison nuper, non, 20
 quando cœpisset febris, sed quando desisset, aut certe levata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, ubi ea vel desierat; vel, si assidue inhærebat, 25
 si certe se inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto; potest 30
 post unam accessionem, potest post duas, potest post plures. Refert enim, qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ
 ætas,

ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus multum inter se differentibus, perpetuum esse præceptum temporis potest.

5 In morbo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est; itemque eo cælo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æstate, quam hieme, dari debet. Unum illud, & semper, & ubique servandum est, ut ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo sub-

15 veniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum, neque supervacua materia oneret, neque imbecilliozem fame perdat. Idque apud Erasistratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando

20 corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen, hæc esse videnda, & tum cibum dandum cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere; ne deficerent, consulendum esse.

25 Ex his autem intelligi potest, ab uno medico multos non posse curari: eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident:

F 3

ille

ille affideat necesse est, qui, quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum impares sequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, *χρισίμους* nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus; ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, ut dierum imparium accessiones expectarent. deinde postea cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent: adeo ut Hippocrates, si alio die febris desisset, recidivam timere sit solitus.

Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve esset, ægris vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius post febrium accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur, fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum,

vum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo, quasi potentio- rem: plus enim tribuebant nono, & undecimo.

5 Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei, quem

10 septimus dies liberaturus sit, quartum esse gravissimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque effi-

15 cacissimum apprehendit; id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum. in quo ab impari ad paris rationem transit. Et ne in hoc quidem propositum conservavit: cum à se-

20 ptimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum respexerimus, nihil rationis, sub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc cele-

25 bres admodum Pythagorici numeri fellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus sit.

Illud autem magis ad rem pertinet, sci-
30 re, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum

offerbant. Asclepiades, inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem secutus est : non quod non sit interdum maturius cibus dandus, si mature timetur altera accessio : sed quod scilicet non nisi quam sanissimo dari debeat. minus enim corrumpitur, quod integro corpori inferitur. Neque tamen verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare ; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi à decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est : si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt : an satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire : quamvis, ubi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

C A P. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

Hæc magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si
 10 semel tantum accessit, deinde desit, eaque vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, cum tempus accessionis ita transiit, ut nihil mo-
 15 veret, cibus dari potest. At, si ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum secuta est; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam accessionem secuta integritas est: tamen, quia ter-
 20 tiana timeri potest, expectandus est dies tertius; & ubi accessionis tempus præterit, cibus dandus est, sed exiguus; quia quartana quoque timeri potest. At die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fi-
 25 ducia utendum. Si vero postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est; scire licet, morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora
 30 sunt) expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus

ægro commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem incresecunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviolem. Fere vero graviolem accessionem levior nox sequitur, quo fit, ut graviolem accessionem nox quoque tristior antecedit.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere remissius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur alii vespere tali ægro cibum dant. Sed cum eo tempore fere pessimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc alii

alii differunt ad mediam noctem, decurso jam gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur ante lucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; 10 quodocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, paresne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia 15 pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: considerandum est, quo distent. Nam, si altera gravior, altera levior est, post gravio- 20 rem dari debet: si altera longior, altera brevior, post longiorem: si altera gravior, altera longior est, considerandum est, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed plane plurimum in- 25 terest, quantæ qualesque inter eas remissiones sint. Nam, si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est; integro corpore cibo tempus aptius est.

30 Si semper febricula manet; sed alterum tamen longius tempus remissionis est; id potius eligendum est: adeo ut, ubi accessiones continuantur, protinus, inclinata priore

priore, dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest; cibum quam maxime semper ab accessione futura reducere; & hoc salvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures accessiones servabitur. Sed, cum sit aptissimum, tertio quoque die cibum dare, tamen, si corpus infirmum est, quotidie dandus est: 10 multoque magis, si continentes febres sine remissione sunt quantoque magis corpus affigunt; aut si duæ pluresve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quotidie 15 debeat, si protinus venæ conciderunt: & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde vis corpori deest. Illud tamen in his servandum est; ut post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus 20 liceret, omnino non daretur. Cum vero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur; scire licet optimum cibo tempus esse febre finita: deinde, cum de- 25 cессio ejus consistit: tertium, si necesse est, quando cumque decedit: cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas urget: satius esse, consistente jam incremento febris, aliquid offerre, 30 quam crescente: satius esse instante, quam incipiente: cum eo tamen, ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.

Neque

Neque hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interveniunt.

Cum vero semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ subtrahere: si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

C A P. V I.

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilius quidem cum ægris ratio est: quoniam sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necessè est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potio-

potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarantino dictum ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas portiones misceri novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia portioni quoque: ubi sine illo datur, delignantur, cum ægrum dormire cupimus. quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis; quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo portionique febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, fallacissimæ rei; quia sæpe istæ lentiores celerioresque sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile

cile laturo gravis instat accessio. Contra sæpe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, sollicitudo ægri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam, periti medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: sed primum refidere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat; & si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas

15 venas autem conspectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, sollicitudine.

20 Igitur intueri quidem etiam ista oportet: sed his non omnia credere. Ac protinus quidem scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporque talis est, qualis esse sanis solet: nec

25 protinus etiam sub calore motuque febrem sese concipere: sed ita, si summa quoque arida inæqualiter cutis est; si calor & in fronte est, & ex intimis præcordiis oritur; si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit; si color, aut rubore, aut pallore novo mutatus est; si oculi graves, & aut persicci, aut subhumidi sunt; si sudor, cum fit, inæqualis est; si venæ non æquis interval-

lis

lis moventur. Ob quam causam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet residere; sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perspiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, spectare oportet, num tempora, partesve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua ejus nota est, tunc demum dare potui calidam aquam. cujus salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit. Hujus autem rei causa, continere æger sub veste satis multa manus debet; eademque crura, pedesque contegere. qua mole plerique ægros in ipso impetu febris, potissimeque ubi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter ungendus est, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quam proximus: utique ex materia quam levissima; maximeque sorbitio. eaque, si magnæ febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic recte adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, supervacuum est;

est; sicut ipsa quoque sorbitio. Dari vero in vicem ejus potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; si firmus est stomachus, & compressa alvus, ex aqua mulsâ; si vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo vero aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, 10 vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem incresecunt, hic solus idoneus cibus est. Ubi vero aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia levissima, adjiciendum 15 vero aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis, & morbi.

Apponendi vero ægro varii cibi (sicut Aesclepiades præcepit) tum demum sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires suffi- 20 ciunt; ut paulum ex singulis degustando, famen vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate sollicitandus æger est; ne plus assumat, quam concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, facilius 25 concoqui cibos varios. eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque incresecente morbo, tutum est, ægrum cibo impleri; sed 30 ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariae. atque id quidem videntum est, quod quidam solum præcipiunt,

an adstrictum corpus sit, an profluat. Quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam, si adstrictum est, ducenda alvus est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, 10 prius demittere in solium, tum ungere, iterum ad solium redire, multa que aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere; uti cibo rarius & serius, tenui, simplici, molli, calido, ex- 15 guo; maximeque oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, muscutorumve, aut locustarum: neque danda caro, nisi elixa, est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, 20 & post hunc, & cum hoc, ultra quam sitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Græcum salsum.

Contra vero, si corpus profluat, sudor 25 coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, somnoque, quandocunque volet; utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subveniendum. Nam, si venter fluit, aut si stomachus non continet, 30 ubi febris decrevit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; nisi aut fauces, aut præcordia, aut la-
latus

latus dolet, aut vetus morbus est.

Si vero sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale; quæ cum oleo miscentur. Ar, si leuius id vitium est, oleo corpus ungendum est: si vehementius, rosa, vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adjectum.

Quisquis autem fluore æger est, cum
10 venit in balneum, prius ungendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Vbi ad cibum ventum est, dari debet his valens, frigidus, siccus, simplex,
15 qui quam minime corrumpi possit, panis tostus, caro assa, vinum austerum, vel certe subausterum; & si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusve sunt, frigidum.

20

C A P. VII.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

25 **D**ESIDERAT etiam propriam animadversionem in febribus pestilentiaæ casus. In hac minime utile est, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est; præcipueque, si cum ardore
30 febris est. Si id parum tutum est, ubi febris aut tenuata est, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam in aliis morbis, ducere in balneum opus est;

est; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa. inter quæ quoque carnem, generis ejusdem. Nam quo celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat; neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aqua vel ptisanæ cremore; tum demum is levibus cibus nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genera morborum, parcus in his agendum est: non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino curare. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum is dormiat: postero die, si febris manet, abstineat: tertio, ad similem cibum redeat. Dandaque opera est, quantum fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo & aqua refrigerandus est. quæ miscenda manu sunt, donec albescant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere possit: neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum levibus tantum velandus est.

Pos-

Possunt etiam super stomachum imponi, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne fiti quidem nimia vexandus est. Alendus maturius est, id est à die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in stomacho coit, inclinata jam accessione, vomere cogendus est; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ stomacho conveniunt. Si ficcus manet stomachus protinus vel pitisanæ, vel alicæ, vel oryzae cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum vero in summo incremento morbus est, utique non ante diem quartum, magna fiti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam ultra satietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data, pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multa veste operiendus est, & collocandus, ut dormiat. Fereque post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractam calorem, plenus somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis
autem

autem in huiusmodi febre leniter tussit, is neque vehementi siti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

C A P. V I I I.

*Curatio semitertianæ febris, quæ
ἡμιτεριανῆς dicitur.*

10

AT, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτεριανῆς Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus vide-¹⁵ri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est;²⁰ & ubi ea venit, protinus dari. Plurimique subalterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem,²⁵ & tamen longum ejus spatium sustineat.

C A P. I X.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ fe-³⁰bres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse

esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oritur, & fiat initium quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quodque ex oleo & sale salubris videtur.

At, si diu frigus est, & torpor, & jactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris; & major ortus calor simul & priora mala tollit, & spem remissionis, inque ea curationis ostendit.

Neque hercule ista curatio nova est, qua nunc quidam traditos sibi ægros, qui sub cautioribus medicis trahebantur, interdum contrariis remediis sanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, si moverat sudorem, explicuisse se ægrum judicabat: si non moverat, plus etiam aquæ frigidaë ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam as-

146 A. CORN. CELSI Lib. 3.
sam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati æmuli diu tractos non expederunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si protinus à principiis exceperit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas adjuvat. Ideoque ejusmodi medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est.

C A P. I.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem lingue.

Considerandum etiam est, febresne solæ sint, an alia his quoque mala accedant; id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis,

tis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & rosa habere, alterum in fronte; aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo. Si ista parum juvant, teri potest vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus.

10 Quorum quidlibet ex aceto impositum, dolorem minuit; sed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum rosa, cerusa, spumave argenti. Olfacere quoque vel serpillum, vel anethum, 15 non alienum est.

At, si in præcordiis inflammatio & dolor est, primo superimponenda sunt cataplasmata reprimentia; ne, si calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, 20 ubi prima inflammatio se remisit, tunc demum ad calida & humida veniendum est; ut ea, quæ remanserunt, discutiant. Notæ vero inflammationis sunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Erasistratus, qui febrem nullam 25 sine hac esse dixit.

Ergo, si sine inflammatione dolor est, nihil imponendum est. hunc enim statim ipsa febris solvet. At, si neque inflammatio, 30 neque febris, sed tantum præcordiorum dolor est; protinus calidis & siccis fomentis uti licet. Si vero lingua sicca est, & scabra, detergenda primum penicillo est

ex aqua calida: deinde unghenda mixtis inter se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimat, simulque siccescere non finit. At si scabra non est, sed arida, ubi penicillo deterfa est, ungi rosa debet, cui ceræ sit paulum adjectum.

C A P. X I.

Remedia contra frigus, quod febrem precedit. 10

SOLET etiam ante febres esse frigus; Sidque vel molestissimum morbi genus est. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger est. hæc enim paulo ante 15 data, multum malo adjicit. Item maturius veste multa tegendus est. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta: sic, ut ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim in- 20 crescant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum 25 febrium remissionibus nonnulli tres quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant. deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum 30 cibis, semel & post febrem datus, prodest.

Sed curiose prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque

quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem *ῥίσις* Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum: si impares, post graviolem, cibum; post leviolem, aquam nullam.

C A P. XII.

Curatio horrois in febris.

15 **H**ORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoq; tutissimæ sunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vi-
20 num, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit. Ita fieri potest, ut, si subito venerit, summa in eo pernicietas sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri
25 potest, quam ut primis diebus bene abstinere æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.

At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere
30 nobis & accessionum & decessionum vires possumus. In his autem, cum veteraverunt, utilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est: dein-

de dividenda curatio est, & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incauit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere. nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æque accessit. sæpe enim sic discutitur. Jamque, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, duducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in solio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat: siquidem eo quoque modo sæpe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur. fomentisque protinus calidioribus totum corpus circumdare convenit, maximeque involutis extinctis testis & titionibus.

Si nihilominus horror perreperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque

in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiam si horror redit. sæpe enim pertinacia iuvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardius
 10 horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glu-
 15 tinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

C A P. XIII.

Curatio quotidiana febris.

HÆC ad omnes circuitus februm pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibus, altero quoque die uti. Si res inveteraverit,
 20 post febrem experiri balneum, & vinum; magisque, si, horrore sublato, hæc superest.

C A P. XIV.

Curatio tertiana febris.

SI vero tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliisque
 30 exercitationibus, & unktionibus. Quidam

ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit. est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: 10 quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri. sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri 15 posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi ductio, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die se- 20 ptimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum cibo 25 assumpto, bibat aquam; postero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctio- que, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & 30 medio die paulum cibi debet assumere.

C A P. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore
 10 febris accessit, eaque desit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto
 15 die, si cum horrore febris revertitur, vomere; sicut ante præceptum est: deinde post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, & si febris redierit, ducere alvum; ubi ex
 25 eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; & si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; idque agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari; cibum & validum, & fortiter assumere; vino uti, quanto libebit: postero die, cum satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere sine vino: tertio die abstinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante surgere, & exerceri, dareque operam portet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat. sic enim sæpe illa discutitur. At, si in opere occupavit, tum demum se recipere. In ejusmodi valetudine, medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est.

Sed hæc facile validiores faciunt: sin imbecilli-

becillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si hæc quoque ves hemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum consistendum est; dandaque opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem jugulat: sed, si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est. quod tamen, nisi culpa vel ægri vel curantis, nunquam fit.

C A P. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

15 **A**t, si duæ quartanæ sunt, neque, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare, hinc considerare, diligenter involutis pedibus & capite. Quoties febris accessit & desit, cibum modicum sumere, & vinum; reliquo tempore, nisi imbecillitas urget, abstinere. At, si duæ febres pene junguntur, post utramque cibum sumere: deinde
25 vacuo tempore, & moveri aliquantum, & post unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, nisi vere, solvatur; utique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediatur. Prodestque
30 in vetere quartana, mutare subinde vitæ genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibus ad acres, ab acerbis ad lenes transire: esse radicem, deinde

vomere: jureve pulli gallinacei ventrem
 resolyere: oleo ad frictiones adjicere cale-
 facientia: ante accessionem sorbere, vel
 aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum
 tribus Græci vini falsi, vel mista paribus
 portionibus; & in aqua diluta, piper, ca-
 storeum, laser, myrrham. Per hæc enim
 similiaque corpus agitandum est, ut mo-
 veatur ex eo statu, quo detinetur. 10

Si febris quievit, diu meminisse ejus
 diei convenit: eoque vitare frigus, calo-
 rem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim
 revertitur, nisi à sano quoque aliquandiu
 timetur. 15

C A P. XVII.

*Curatio quotidiana febris, quæ ex
 quartana facta sit.*

AT, si ex quartana, quotidiana facta
 est: cum id initio inciderit, per bi- 20
 duum abstinere oportet, vespere fri-
 ctione uti, & aquam tantummodo potui-
 dare. tertio die sæpe fit, ne febris accedat.
 Sed siue fuit, siue non fuit, cibus post ac-
 cessionis tempus est dandus: & si manet, per 25
 biduum abstinentia, quanta maxima im-
 perari corpori potest, & fricatione quoti-
 die utendum est.

C A P. XVIII.

*De tribus insanie generibus: & primo de ejus 30
 curatione, quæ à Græcis optima dicitur.*

ET febrium quidem curatio exposita
 est. Superfunt vero alii corporis affe-
 ctus,

ctus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari possunt, protinus jungam. Incipiam ab insania. 5 primamque hujus ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est. Græci *φρενιτις* appellant.

Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui 10 aliena. Quod non quidem leve est; neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æque pestiferum est. nam plerunque breve esse consuevit; levatoque accessionis impetu, protinus mens redit. 15 Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quam quod in curanda febre præceptum est.

Phrenitis vero tum demum est, cum continua dementia esse incipit; aut cum 20 æger, quamvis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii 25 facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in ca- 30 ptandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare

onerare asperioribus coercionibus supervacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum levare vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid judicabant. At Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturque, in quibus nullum discrimen apprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est. simul enim febris quoque increfcit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur. hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi cum febre

febre intentā; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa frictione quæsiuit. Sed cum
5 & intentio febris somnum impediāt; & frictio non, nisi in remissione ejus, utilis sit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda. Et con-
10 tinua quoque febris habet tempora, quibus, etsi non remittit, non tamen crescit. Estque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mit-
15 ti debet.

Nec minus dubitari potest, an alvus du-
cenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad cutem tondere: deinde aqua fove-
vere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint
20 ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & mo-
vere sternutamenta medicamentis ad id
25 efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si vero imbecillitas est, rosa tantum caput, adjecto serpyllo, similive aliquo, madefaciendum est. Utiles etiam in quibuscumque viribus
30 herbæ duæ sunt, solanum & muralis, si simul ex utraque, succo expresso, caput impleatur. Cum se febris remiserit, frictione utendum est: parcius tamen in his, qui ni-

mis hilares, quam in his, qui nimis tristes sunt.

Adversus omnium autem sic insanientium animos gerere se pro cuiusque natura necessarium est. Quorundam enim vani metus levandi sunt: sicut in homine prædivite famem timente incidit; cui subinde falsæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda est: sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestivus risus objurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes: ad quod symphonix, & cymbala, strepitusque proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quam repugnandum est: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ stulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipsius intentio: ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur; aut perperam, si id ipsum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero sic affectis somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. sub hoc enim plerique sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam;

dam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam somnum moliantur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoscyamus decocta sint: alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt: alii vel amomum, vel sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur
 10 Græci morum *συκάμινον* appellant, cum mori nulla lachryma sit? Sic vero significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi *συκόμορον* appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua
 15 cum spongia os & caput subinde foveat.

Asclepiades ea supervacua esse dixit: quoniam in lethargum sæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, à cibo, portione, somno abstineretur: vespere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur
 20 lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio & aqua, rursusque frictio
 25 adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo consistente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed si sic somnus non accessit, tum demum
 30 illis medicamentis arcessendus est: habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoque necessaria est; ne, quem obdormire volumus, excitare postea non possimus.

Con-

Confert etiam aliquid ad somnum filanus juxta cadens; vel gestatio post cibum, & noctu; maximeque lecti suspensi motus.

Neque alienum est, si neque sanguis ante missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admoveere. quæ quia levat morbum, potest somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhienda est: nam neque *10* æger est implendus, ne insaniat: neque jejuni utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitione, & potione aquæ mulsæ, cujus ternos *15* cyathos hieme, ætate vero quatuor dedisse satis est.

Alterum genus insaniam est, quod spatium longius recipit; quia fere sine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & *20* consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac utilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda, per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet, *25* adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, sine vino, dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet, etiam ex infirmissima dari posse, *30* dum ne ea sola quis utatur: valentissimam tantummodo esse removendam. Præter hæc, servanda alius est quam tenerrima: remo-

removendi terrores, & potius bona spes
 afferenda: quærenda delectatio ex fabulis,
 ludisque, quibus maxime capi sanus assue-
 5 verat: laudanda, si qua sunt, ipsius opera,
 & ante oculos ejus ponenda: leviter objur-
 ganda vana tristitia: subinde admonendus,
 in his ipsis rebus, quæ sollicitant, cur non
 potius lætitiæ, quam sollicitudinis causa sit.
 10 Si febris quoque accessit, sicut aliæ febres
 curanda est.

Tertium insanix genus est ex his lon-
 gissimum; adeo ut vitam ipsam non impe-
 diat. quod robusti corporis esse consuevit.
 15 Hujus autem species duæ sunt. Nam qui-
 dam imaginibus, non mente fallunt; qua-
 lem insanientem Ajacem vel Orestem poe-
 tarum fabulæ ferunt: quidam animo desi-
 piunt. Si imagines fallunt, ante omnia vi-
 20 dendum est, tristes, an hilares sint. In tri-
 stitia, nigrum veratrum dejectionis causa;
 in hilaritate, album, ad vomitum excitan-
 dum, dari debet. Idque, si in portione non
 accipit, pani adjiciendum est, quo facilius
 25 fallat. Nam, si bene se purgaverit, ex ma-
 gna parte morbum levabit. Ergo etiam, si
 semel datum veratrum parum profecerit,
 interposito tempore iterum dari debet. Ne-
 que ignorare oportet, leviolem esse mor-
 30 bum cum risu, quam serio insanientium.
 Illud quoque perpetuum est in omnibus
 morbis, ubi ab inferiore parte purgandus
 aliquis est, ventrem ejus ante solvendum
 esse:

esse: ubi à superiore, comprimendum.

Si vero consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dicit, aut facit; fame, & vinculis, plagis coercendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expavescere, in hoc morbo prodest; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens, in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, si ipse sine causa subinde rideat, an mœstus demissusque sit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi, melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multabis die frictio: item super caput aqua frigida infusa, demissumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia sunt: insanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum assumere; cibis uti post purgationem, ex media materia, quam levissimis, non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, & si mens redit, annua peregrinatione esse jactandos.

Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus insanientium, specie simile, similique victus gene-

re curandum est: præterquam quod in hoc infaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

De Cardiacis

HIS morbis præcipue contrariam est id genus, quod *καρδιακόν* à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum
 10 phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque pro-
 15 tinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummo-
 20 do, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acer-
 25 bum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum? ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est
 30 vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri
 &

& boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si defunt, satis utilis est quilibet ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contactus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perspiratus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati ja-centis cibo vinoque succurrere. Cibus 10 non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum 15 est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is ægrum parum cibi assumit. Idque vinum 20 esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam. si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua fri- 25 gida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum eibum sumere: Si ne is quidem man- 30 serit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bul-
bis

bis contritis superillinendum est. qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor venisque vis redeat.

Ultimum auxilium est, in alyum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque
 10 æstuantis admovere, quod reficiat: ut est rosa & vinum: & si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur,
 15 incipit jam tempus ipsum esse præsidio. Ubi esse in tuto videtur, verendum tamen est, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere,
 20 re, donec satis virium corpori redeat.

C A P. XX.

De Lethargicis.

25 **A**LTER quoque morbus est, aliter phrenitico contrarius. In eo difficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. *ληθαργον* Græci nominarunt. Id quoque
 30 genus acutum est, & nisi succurritur, celeriter jugulat.

Proinde ex eo ægros quidam excitare nituntur, ad motis his, per quæ sternutamenta

evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis est pix usta, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent.

Tharrias vero quidam, accessionis esse id malum, dixit, levarique, cum ea decessit. 10 Itaque eos, qui subinde excitant, sine usu male habere. Interest autem, in decessione expergiscatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, somnus urgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei, ut sopito, su- 15 pervacuum est. neque enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat. Si vero continens ei somnus est, utique excitandus est; sed his temporibus, quibus febris levissima est, ut excernat 20 aliquid, & sumat. Excitat autem validissime repente aqua frigida superinfusa. Post remissionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum 25 est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et, quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. 30

Medendi autem causa, caput radendum; deinde posca fovendum est, in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altera vero die imponendum

nendum castoreum, aut ruta ex aceto con-
trita, aut lauri baccæ, aut hedera cum ro-
sa & aceto. Præcipueque proficit, & ad
5 excitandum hominem, naribus admo-
tum; & ad morbum ipsum depellendum,
capiti frontive impositum sinapi. Gestatio
etiam in hoc morbo prodest: maximeque
opportune cibus datus, id est, in remissio-
10 ne, quanta maxima inveniri poterit. Ap-
tissima autem sorbitio est, donec morbus
decrefcere incipiat. Si autem quotidie gra-
vis accessio est, hæc quotidie detur: si alter-
nis, post graviolem, sorbitio; post levio-
15 rem, mulsa aqua. Vinum quoque cum
tempestivo cibo datum non mediocriter
adjuvat.

Quod si post longas febres ejusmodi
torpor accessit, cætera eadem servanda
20 sunt. Ante accessionem autem, tribus qua-
tuorve horis, si venter astrictus est, dan-
dum est castoreum cum scammonea; si non
est, per se ipsum castoreum cum aqua dan-
dum est. Si præcordia mollia sunt, cibus
25 utendum est plenioribus: si dura, in iis-
dem sorbitionibus subsistendum; impo-
nendumque præcordiis, quod simul & re-
primat & emolliat.

30

C A P. X X I.

De Hydropicis.

SED hic quidem acutus est morbus.
Longus vero fieri potest eorum, quos
H aqua

aqua inter cutem male habet. nisi enim primis diebus succurritur, in ὕδρωπα, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, fons est: modo corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; & moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primū, συμπαλίτην: secundum, λυκοφλεγματίαν, vel ὑπὸ πλὴσάρκα; tertium, ἀσκήτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera quidem in his ægris facile sanescunt. Sæpe vero hoc malum per se incipit: sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit.

Facilius in servis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famem, sitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chryssippi discipulus, apud Antigonus regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum
ad

ad morbum ægri respicere; se, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo necessariam sitim sustineret, ubi diu abstinuerat, solitum bibere, deinde evomere. Quod, si redditur, quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non est.

Sed si febris quoque est, hæc in primis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent.

Atque hic quoque, quæcumque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum aliquando, & superiores maxime partes sic perfricandæ, ut calorem incutem evocet: inter quæ, spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibus-

que aliis: maximeque utiles sunt naturales, & sicca sudationes; quales super Batas habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est. Jejuno recte castapotia dantur, facta ex duabus apsinthii, myrrhae tertia parte.

Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quae urinam movet. Alvum moliri cibo melius est, quam medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quae id praestant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum, crocum, cinnamomum, cassia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, cenanthe, panaces, cardamomum, hebenus, cupressi semen, uva taminia, quam *σαφίδα ἀγρίου* Graeci nominant, abrotanum, rosae folia, acorum, amaræ unces, tragoriganum, styrax, costum, junci quadrati & rotundi flos; illum *κόκκινος*, hunc *σχοῖνος* Graeci vocant quae quoties posuero, non quae hic nascuntur, sed, quae inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen, quae lentissima ex his sunt, id est, rosae folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque utile est austerum, sed quam tenuissimum.

Commodum est etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum,

vum, notam imponere: postero quoque die videre, plenius corpus sit, an extenuetur. id enim, quod extenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est, metiri & portionem ejus, & urinam. nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydro-
10 pa deciderat, se abstinentia bidui, & fricatione usum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni specie præcipi potest: si ve-
15 hementius malum est, diducenda ratio curandi est.

Ergo, si inflatio, & ex ea dolor creber est, utilis quotidianus, aut altero quoque die post cibum, vomitus est. Fomentis de-
20 inde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est,
25 si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quinetiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus.
30 Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulce-

randus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus infantibus. 5

At, si id vitium est, cui *λδκρφλυματία* nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, 10 madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut pueriles aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, 15 tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte in- 20 teriore est; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus est multa gestatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices sunt, adjicien- 25 dum exercitationibus & cibis, donec corpus ad pristinum statum revertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximeque caro. Vinum, si per stomachum licet, dulcius. sed ita, ut invicem biduo tri- 30 duove, modo aqua, modo id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare nascitur, semen, cum aqua potui

potui datum. Quod si valens est, qui id accipit, ei scilla cocta simul super ventrem deligatur. Authoresque multi sunt, inflatis vesicis pulsandos tumores esse.

Si vero id morbi genus est, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impositum habere; idque ipsam
 10 superimposito triplici panno, fascia, non nimium tamen vehementer, astringere. quod à Tharria profectum, servatum esse à pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum esse, manifestum est, sicum pinguem
 15 contusam, adjecto melle, superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriori via succurrere, ut is per ventrem ipsum emit-
 20 tatur. Neque ignoro, Erasistrato displi-
 hunc jocineris putavit: ideoque illud esse sanandum; frustra que aquam emitti, quæ vitiato illo, subinde renascatur. Sed pri-
 25 mum, non hujus visceris unius hoc vitium
 est. Nam, & splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi substitit, & jocinori, & cæ-
 30 teris interioribus partibus nocet. Conve-
 nitque, corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in contro-

versiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint; sed juvenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certe satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt. Cibum autem, quo die primum humor emissus est, supervacuum est, nisi si vires desunt. In sequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger est ad exercitationes, fricationes, solem, sudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat. Balneum rarum res amat; & frequentiore in jejuno vomitum. Si æstas est, in mari natare commodum est. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei yeneris usus sit.

C A P. XXII.

De Tabæ, & ejus speciebus.

DIUTIUS sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus quoque plures species sunt. Una est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur; &, nisi occurritur, tollit. *ἀρεσπία* hanc Græci nominant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit. Aut enim
nimio

nimio timore aliquis minus , aut aviditate nimia plus , quam debet , assumit : ita vel , quod deest , infirmitat : vel , quod superat , corrumpitur.

Altera species est, quam Græci *καχεξία* appellant : ubi malus corporis habitus est ; ideoque omnia alimenta corrumpuntur.

Quod fere fit , cum longo morbo vitiatæ
 10 corpora , etiam si illo vacante , refectionem tamen non accipiunt ; aut cum malis medicamentis corpus affectum est ; aut , cum diu necessaria defuerunt ; aut , cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit , aliquidve
 15 simile incidit. Huic , præter tabem , illud quoque nonnunquam accidere solet , ut per assiduas pustulas , aut ulcera , summa cutis exasperetur , vel aliquæ corporis partes intumescant.

20 Tertia est, longeque periculosissima species , quam Græci *φθίσις* nominaverunt. Oritur fere à capite : inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit , & febricula lenis fit ; quæ etiam , cum quiescit , tamen
 25 en repetit. In ea quoque frequens tussis est , & pus excreatur ; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est , si in ignem impositum est , mali odoris est. Itaque , qui de morbo dubitant , hac nota utuntur.

30 Cum hæc genera tabis sint , animadvertere primùm oportet , quid sit in quo laboratur. Deinde , si tantum non ali corpus apparet , causam ejus attendere ; & , si cibi minus

assumfit aliquis quam debuit, adjicere oportet: sed paulatim, ne si corpus insuetum subita multitudine oneraverit, stomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus justo quis assumere solitus est, abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, sole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic ut interdum oleo quædam adjiciantur ca-¹⁵lesfacientia, donec insudet. Prodestque jejuno prehendere per multas partes cutem, & atrahere, ut relaxetur; aut, imposita resina, & abducta, subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post²⁰ cibum exiguum. Atque in ipso solio recte cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fricatio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeq; alunt. Ergo vini quoque, sed au-²⁵steri, necessarius usus est, movendæ urinæ.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus, Uti-³⁰lius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibus vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique
etiam

etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo ut cætera quoque eodem modo seruentur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fere-
15 que id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno duodevigesimo usque ad annum quintum & trigessimum. Si id imbecillitas non finit, nave
20 tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ sollicitare animi
25 mum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id vitanda cruditas, simulque & sol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis
30 remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurfat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua.

Lac quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia siti, ac, siue præcordia tument, siue biliosa urina est, siue sanguis fluxit, pro veno est; in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, recte dari potest.

Quod si febris aut nondum incurfat, aut jam remisit, decurrendum est ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipsum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: 15 deinde lenis sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, si nihil aliud est, far idem præstat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum est: adjiciendaque quædam 20 ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum sevo ovillo caprinove mista, deinde incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet leve austerum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neque febricula, neque tussis quiescit, tenuarique corpus aparet, validioribus auxiliis opus est. 30 Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus scapu-

scapularum, quas *ἀμοσλάτος* Græci vocant, sic, ne sanescere sinas ulcera, nisi tussis finita fuerit. cui per se quoque mendendum esse, manifestum est Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ sunt: thorax leni manu pertractandus: post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaque. Interpositis denis diebus, demittendus æger in solium est, in quo sit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, si tussis non est, potui frigidum dandum: si vero est, egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidie cibos dari: frictiones gestationesq; similiter adhiberi: quarto, aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem ex aceto, vel plantaginem esse. Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se, vel marrubii, si cum melle sit incoctus; ita ut illius cyathus sorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter se mista, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & navis, & sorbitio. Alvus cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens, perniciosus est, maximeque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationes, fricationes, cibos: deinde ipse se, suppresso spiritu, perfricare; diu abstinere à vino, balneo, venere.

CAP. XXXIII.

De Comitiali morbo.

INTER notissimos morbos est etiam is, qui comitalis, vel major nominatur. Homo subito concidit, ex ore spumæ moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum confurgit. Id genus sæpius viros, quam fœminas occupat; 10 ac solet quidem etiam longum esse, usque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit; & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modo cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo sine illa.

Quidam hos quoque iisdem, quibus lethargicos, excitare conantur. quod admodum supervacuum est: & quia ne lethargicus quidem his sanatur; & quia, cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium autem est, ducere alvum, vel nigro veratro purgare, vel utrunque facere, si vires 30 patiuntur. tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum post diem tertium, simul ac transit hora, qua concidit, dare.

dare. Neq; forbitiones his aut alioqui mol-
 les, & faciles cibi; neque caro, minimeque
 suilla convenit; sed mediæ materiæ. nam
 5 & viribus opus est, & cruditates cavendæ
 sunt. Cum quibus fugere oportet solem,
 balneum, ignem, omniaque calefacientia:
 item, frigus, vinum, venerem, loci præci-
 pitis conspectum, omniumque terrentium,
 10 vomitum, lassitudinem, sollicitudines, ne-
 gotia omnia. &, ubi tertio die cibus datus
 est, intermittere quartum, & invicem al-
 terum quemque; eadem hora cibi servata,
 donec quatuordecim dies transeant. Quos
 15 ubi morbus excessit, acuti vim deposuit:
 at si manet, curandus jam ut longus est.

Quod si non, quo die primum is incidit,
 medicus accessit; sed is, qui cadere consue-
 vit, post ei traditus est; protinus eo genere
 20 victus habito, qui supra comprehensus est,
 expectandus est dies, quo prolabatur; uten-
 dumque tum vel sanguinis missione, vel
 ductione alvi, vel nigro veratro, sicut præ-
 ceptum est. Insequentibus deinde diebus,
 25 per eos cibos, quos proposui, vitatis omni-
 bus, quæ cavenda dixi, nutriendus est.

Si per hæc morbus finitus non fuerit,
 confugiendum erit ad album veratrum; ac
 ter quoque aut quater eo utendum, non ita
 30 multis interpositis diebus; sic tamen, ne
 iterum unquam sumat, nisi conciderit.
 Mediis autem diebus vires ejus erunt nu-
 triendæ; quibusdam, præter ea, quæ supra
 scripta

scripta sunt, adjectis. Ubi mane experrectus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa, & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut neque venter, neque caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; unguatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunos ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati gladiatoris calido sanguine potu tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admove: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, ut per-

perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibisque his, qui supra comprehensi sunt: præcipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

C A P. X X I V.

De Regio morbo

10 **Æ**QUE notus est morbus, quem interdum arquatam, interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem febricitante ægro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Dio-
 15 cles ex toto, si post febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album esse debet, fit luteum. Soletque accedere & sitis,
 20 & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durties; & ubi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumque resolutio: at-
 25 que, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est, eam victus genere discutere: si non est,
 30 scamoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsâ nuces amaras, apsinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades
 aquam

aquam quoque falsam, & quidem per biduum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idē se consequi dicunt.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum falsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere; deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satiatur; omissio Græco vino bibere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad falsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, & si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaratur. ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præcordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

C A P. X X V.

De Elephantia.

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus

morbis est, quem *ιλιφαιεντίασις* Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, 10 quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis 15 obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda triduum, quanta sustinere potest, inedia est: paulum deinde 20 de vires reficiendæ, & ducenda alvus: post hæc, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, præcipueque cursu: sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus evocandus: frictio 25 adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conserventur: balneum rarium esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine infantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus 30 contrita plantago & illita optime tueri videtur.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc *ἀποπληξίαν* Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ fricationes; & ex media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & à vino abstinendum.

De Resolutione nervorum.

AT resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres authores illud *ἀποπληξίαν*; hoc *παράλυσιν* nominaverunt. nunc utrunque *παράλυσιν* appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt; sed raro tamen ad sanitatem perveniunt; & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus vero nonnunquam acutus, sæpe longus, fere insanibilis morbus est.

Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam

quam sanitatem restituit; sæpe mortem tantum differt; vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur,

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque
10 casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur,
15 vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, si potest, per se; sin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum est, resina cutem ter-
20 tior quoque die diutius vellere; pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admovere. Uctioni vero aptissimum est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida
30 marina; vel, si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. Ac, si quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales natationes sunt, iis potissimum utendum est;

est; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeque ex venatione: potio sine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die purgationis causa vinum Græcum falsum potest. Post cœnam utilis vomitus est.

2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri solet. In hoc casu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione sudores, ut quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est: deinde, retento spiritu, in ipsa exercitatione potius superiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum subinde peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo, nitro ex aqua perungenda est; deinde involvenda, & subjicienda pruna lenis, & sulphur; atque ita id suffumigandum; idque aliquandiu faciendum, sed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admovendæ sunt, pulsandusque leniter inflatis vesicis bubulis is locus est. Utile est etiam sebum miscere cum cumini & urticæ contritis seminibus, sic, ut omnium par modus sit, idque imponere: fovere aqua, in qua sulphur decoctum sit. Utriculi

culi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipso potissimum dolore, utendum gestatione vehementi est. quod in aliis doloribus pessimum est.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentisque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, assasque sudationes. Bibenda aqua est: acri ambulatione utendum, item unctionibus, frictionibusque, maxime per seipsum: pila, similibusque superiores partes dimovendæ: 15 cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique studeatur. Secundum cibum, curis abstinendum: rarissima venere utendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leniter diuque in le- 20 ctulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

4. *De Suppurationibus internis.*

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, 25 primum id agere oportet per ea cataplasmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde, si hæc victa sunt, ut per ea malignata, quæ digerunt, dissipentur. Quod si consecuti non sumus: sequitur, 30 ut evocetur: deinde, ut maturescat. omnis tum vomicæ finis est, ut rumpatur. Indiciumque est, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quic-

quicquid est puris, exeat. Utendum maxime sorbitionibus est, & aqua calida. Ubi pus ferre desiit, transeundum, ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam; sic ut ab egelidis tamen initium fiat. primoq; cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Postea submovendum id ipsum, quo maturius induci cicatrix 10 possit. Medicamentum eo tempore ulceri est, succus assumptus vel porri vel marrubii & omni cibo porrum ipsum adjectum. Oportebit autem, uti in his partibus, quæ non afficiuntur, fricationibus, itemambu- 15 lationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo vel alia ratione fanescentia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoque omni modo cavendus sanguinis vomitus est. 20

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus. 25

HACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius au- 30 tem omnium interiorum morbi curationesque in notitiam venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt,
 non lingua tantummodo palatoque termi-
 nantur, sed etiam, quatenus oculis nostris
 5 exposita sunt. In dextra sinistraque circa
 guttur venæ grandes, quæ *σφαιρινδεις* no-
 minantur; itemque arteriæ (quas *καρπιδαι*
 vocant) sursum procedentes ultra aures
 feruntur. Atque in ipsis cervicibus glan-
 10 dulæ positæ sunt, quæ interdum cum do-
 lore intumescunt. Deinde duo itinera in-
 ciipiunt: alterum, asperam arteriam nomi-
 nant; alterum, stomachum. Arteria exte-
 rior ad pulmonem: stomachus interior
 15 ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic
 cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ
 sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis
 faucibus lingula est: quæ, cum spiramus,
 attollitur; cum cibum potionemque assu-
 20 mimus, arteriam claudit. Ipsa autem arte-
 ria, dura & cartilaginosa, in gutture assur-
 git; cæteris partibus residit. Constat ex
 circulis quibusdam, compositis ad imagi-
 nem earum vertebrarum, quæ in spina
 25 sunt: ita tamen, ut ex parte exteriori
 aspera; ex interiori, stomachi modo læ-
 vis sit. eaque descendens ad præcordia
 cum pulmone committitur. Is spongio-
 sus, ideoque spiritus capax, & à tergo
 30 spinæ ipsi junctus, in duas fibras, ungu-
 læ bubulæ modo, dividitur. Huic cor an-
 nexum est, natura musculosum, in pectore
 sub sinistro mamma situm; duosque
 I quasi

quasi ventriculos habet. At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervosum; multis etiam venis per id discurrentibus; à superiore parte, non solum intestina, sed jecur quoque lienemque discernit. Hæc viscera proxime, sed infra tamen posita, dextra sinistraque sunt. Jecur à dextra parte sub præcordiis ab ipso septo orsum, intrinsecus cavum, extrinsecus gibberum est. quod prominens leviter ventriculo insidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in sinistra, non eidem septo, sed intestino annexus est, natura mollis & rarus, longitudinis crassitudinisque modicæ; isque paulum à costarum regione in uterum excedens, ex maxima parte sub his conditur. atque hæc quidem juncta sunt. Renes vero divisi: qui lumbis sub imis coxis inhærent, à parte earum resimi, ab altera rotundi; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæc sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus. isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam mem-

membranulæ tenues , per quas inter se tria ista connectuntur , jungunturque ei septo , quod transversum esse , supra posui.

- 5 Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriores partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam *πυλαρον* Græci vocant , quoniam portæ modo in inferiores partes ea , quæ excreturi
- 10 sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale vocabulum est , quia numquam , quod accepit , continet ; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est ,
- 15 in sinus vehementer implicitum : orbis vero ejus per membranulas singuli cum interioribus connectuntur ; qui in dexteriores partem conversi , & è regione dexteriores coxæ finiti , superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum
- 20 cum crassiore altero transverso committitur ; quod à dextra parte incipiens , in sinisteriores pervium & longum est, in dexteriores non est ; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum atque sinuatum , minusque quam superiora
- 25 intestina nervosum , ab utraque parte huc atque illuc volutum , magis tamen sinisteriores inferiorisque partes tenens , contingit jecur atque ventriculum : deinde cum
- 30 quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus jungitur ; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur , qua ex-

cernit; ideoque id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit vero universa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adstrictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur; quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur; *ὀυρητικὰς* Græci vocant, quod per eas inde descendentem urinam in vesicam distillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu nervosa & duplex, cervice plena atque carnosâ, jungitur per venas cum intestino, eoque osse quod pubi subest: ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris juxta rectum intestinum est, potius in sinistram partem inclinata: in fœminis super genitale earum posita est, & superne lapsa, ab ipsa vulva sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à cervice hujus descendit ad colem: in fœminis brevius & plenius, super vulvæ cervicem se ostendit. Vulva autem in virginibus quidem admodum exigua est: in mulieribus vero, nisi ubi grævidæ sunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur. Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriores coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo

ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriori parte, evidenti cute; ab interiori levi membrana inclusum; quæ omento jungitur; *κεφαλή* autem à Græcis nominatur.

C A P I I.

10 *De curationibus morborum, quæ nascuntur à capite.*

15 **H**is veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite. sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur. nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

20 *2. De Capitis dolore.*

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam *κεφαλαία* Græci vocant. Cujus notæ sunt, horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, 25 mentis alienatio, vomitus, sic ut vox suppressatur, vel sanguinis ex naribus curtus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem 30 in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino,

vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementis digito cedit. *ὕδρηξιφάλον* Græci appellant.

Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint capitibus, ubi cum febre dolor est, eo loco explicatum est, quo febrium curatio exposita est. nunc de cæteris dicendum est.

Ex quibus id, quod acutum est, & id, quod supra consuetudinem intenditur, idque, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere à cibo; si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tonde-
 re oportet ad cutem: deinde consideran-
 dum est, quæ causa dolorem excitarit. Si
 5 calor, aqua frigida multa perfundere caput
 expedit; spongiam concavam imponere,
 subinde aqua frigida expressam; ungeri
 rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam
 succidam imponere, aliave refrigerantia
 10 cataplasmata. At si frigus nocuit, caput
 oportet perfundere aqua calida marina.
 vel certe salsa, aut in qua laurus decocta
 fit; tum caput vehementer perfricare; de-
 inde calido oleo implere & veste velare.
 15 quidam etiam id devinciunt: alii cervica-
 libus vestimentisque onerant, & sic levan-
 tur: alios calida cataplasmata adjuvant.
 Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre
 oportet, refrigerantia magis, an calefacien-
 20 tia leniant, & his uti, quæ experimentum
 approbarit.

At si parum causa discernitur, perfunde-
 re caput, primum aqua calida, sicut supra
 præceptum est, vel salsa, vel ex lauro de-
 25 cocta, tum si frigida posca. Illa in omni ve-
 rusto capitis dolore communia sunt: ster-
 nutamenta excitare, inferiores partes ve-
 hementer perfricare, gargarizare his, quæ
 salivam movent, cucurbitulas temporibus
 30 & occipitio admovere, sanguinem ex nari-
 bus detrahere, resina subinde tempora per-
 vellere, & imposito sinapi exulcerare ea,
 quæ male habent, ante linteolo subjecto,

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

10

Disimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret. si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibus potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

C A P. I I I.

20

De morbo, qui circa faciem nascitur.

CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci *κωλικὸν προσμὸν* nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque nihil aliud est, quam distortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio. somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere alvum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum.

vinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, & fricatione in eo, quod laxum est, leni & multa; in reliquis partibus brevior, sed vehementi. Prodest etiam movere sternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe falsa, sic ut ei quoque sulphur adiciatur: post perfusionem iterum perfricari, 10 sinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item sinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptissimus ex media materia est.

C A P. I V.

15

De Resolutione lingue.

AT si lingua resoluta est, quod interdum per se, interdum ex morbo aliquo fit, sic ut sermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyssopum, vel nepeta decocta sit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ sub mento sunt, & cervicem vehementer perfricare; laesere linguam ipsam 20 linere; manducare, quæ sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento spiritu, caput sæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculam, 30 deinde vomere.

C A P. V.

De Distillatione ac gravedine.

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene est; interdum in fauces, quod peius est; interdum etiam in pulmonem, quod pessimum est. Si in nares distillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam movet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis gravitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa & urina.

Aliud autem (quamvis non multum distans) malum. gravedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam movet. Sub eadem vero salsa est saliva, sonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina est. Hæc omnia *κρῦζα* Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen servari: distillationes, *κρῦσταμας* appellari. Hæc communia & brevia, sed si neglecta sunt, longa esse consuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejusmodi sentimus, prozinus abstinere à sole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctio, & assuetocibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, sed recta utendum est.

&

& post eam caput atque os supra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut si biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, si in distillatione crassa facta pituita est, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum est, multaque aqua prius calida, post egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est.

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tanquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & vehementius ista sollicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueti cibo pars dimidia, sumenda ova, amyllum, similiaque, quæ pituitam faciunt crassorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, coque usus est, addiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic tamen,

men, ne protinus justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosius utendum est.

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque à negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum. 10

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circumdare: postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere: tertio 15 die panis non ita multum ex parte inferiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit, utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam mi- 25 nimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariae sunt.

C A P. V I.

De Cervicis morbis.

30

A CAPITE transitus ad cervicem est; quæ gravibus admodum morbis obnoxia

noxia est. Neque tamen alius importunior acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori aduectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci ὀπίσθιος, sequentem ἐμπροσθίος, ultimum πρόσθιος appellant: quamvis minus subtiliter quidam in-
10 discretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

Eadem omnia ratione curantur; idque convenit. Asclepiades utique mittendum
15 sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; isque esset in sanguine venarum. Hoc quidem falsum est, neque enim natura sanguinis est, ut utique
20 caleat; sed ex his, quæ in homine sunt, is celerime vel calefcit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi potest, quæ de sanguinis missione præcepta, sunt. Uti- que autem recte datur castoreum, & cum
25 hoc piper, vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices subinde perfundunt. id in præsentia allevat; sed oppor- tumiores nervos frigori reddit, quod uti-
30 que vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admo- vere vesicas bubulas vel utriculos oleo ca-
lido

lido repletos, vel piper cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale fovere. quod quomodo fieri debeat, jam ostendi. Ubi eorum aliquid factum est, admovere § ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est, syriaco; si ne id quidem est, adipe quam vetustissima cervicem, & scapulas, & spinam perfricare. 10

Fricatio cum omnibus vertebrais hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in collo sunt. Ergo die nocteque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio utendum est: dum intermittitur, im- 15 ponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus, ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus esse debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus 20 intenditur. Neque inutile erit, caput attonsum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & super imposito pileo velare: nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam ca- 25 lidam, in qua scœnum græcum decoctum sit, & adjecta olei pars tertia. Alvus quoque ducta sæpe superiores partes resolvit. Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ sunt, 30 sic ut cutis incidatur Eadem aut ferramentis, aut sinapi adurenda. Ubi levatus est dolor, moverique cervix cœpit, scire licet, cedere

cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus utendum, itemque ovis forbilibus, aut è pullis mollibusve jus aliquod assumendum. Id si bene processerit, jamque ex toto recte se habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam
 10 panis mandendus, quam vinum gustandum: siquidem hujus usus præcipue periculosus, ideoque in longius tempus differendus est.

C A P. VII.

15 *De Faucium morbis: & primum de Angina*

UT autem morbi genus circa totam cervicem; sic alterum, æque pestiferum acutumque, in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud
 20 Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur. id *συνάγχη* vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil
 25 significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est. *ὠς συνάγχη* vocatur. Illis communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest; spiritus ejus inter
 30 cluditur. Levius est, ubi tumor tantummodo & rubor est, cætera non sequuntur. id *πρεσυνάγχη* appellant.

Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis
 mitem-

mittendus est, etsi non abundat: secundum
 est, ducere alvum. Cucurbitula quoque
 recte sub mento, & circa fauces admove-
 tur; ut id, quod strangulat, evocet. Opus
 est deinde fomentis humidis. nam sicca
 spiritum elidunt. Ergo admoveere spon-
 gias oportet: quæ melius in calidum o-
 leum, quam in calidam aquam subinde di-
 mittuntur. Efficacissimumque est hic quo-
 que, salem calidis cum saccellis superpone-
 re. Tum commodum est, hyssopum, vel
 nepetam, vel thymum, vel apsinthium, vel
 etiam fursures, aut ficus aridas, cum mul-
 sa decoquere, eaque gargarizare: post hæc
 palatum ungere vel felle taurino, vel eo
 medicamento, quod ex moris est. Polline
 etiam piperis recte respargitur.

Si per hæc parum proficitur, ultimum
 est, incidere satis altis plagis sub ipsis ma-
 xillis supra collum, & in palato circa uvam,
 vel eas venas, quæ sub lingua sunt; ut per
 ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non
 fuerit æger adjutus, scire licet, a malo
 victum esse. Si vero his morbus levatus est,
 jamque fauces cibum & potum capiunt,
 facilis ad bonam valetudinem recursus est.
 Atque interdum natura quoque adjuvat, si
 ex angustiore sede vitium transit in latio-
 rem. Itaque rubore & tumore in præcor-
 diis orto, scire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum
 est ab humidis, maximeque aqua mulsa:
 deinde

deinde affumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum revertantur. Vulgo audio, si quis pullum hircinum edérit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex sale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulsam, quæ potui detur, infriari, & prodesse. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi possit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inferendum huic operi meo credidi.

2. De Difficultate spirandi.

- 15 Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, *δύσπνοια* appellatur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, *ἄσπνοια*: cum accessit id quoque, ne nisi recta cervicè spiritus trahatur, *ὀρθόπνοια*. Ex quibus id, quod primum est, potest diu aliquem trahere: quo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt: quod propter angustias, per quas spiritus evadit, sibilum elidit; dolor in pectore præcordiisque est, interdum etiam in scapulis, isque modo decedit, modo revertitur; adhæc tussicula accedit.

Auxilium vero est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractio. Neque id satis

satis est, sed lac caprinum calidum jejuno
 dandum; & si non febrit, venter solvendus
 est. Liquanda alvus, interdum etiam du-
 cenda, quibus extenuatum corpus incipit
 spiritum trahere commodius. Caput au-
 tem etiam in lecto sublime habendum est:
 thorax fomentis, cataplasmatisque calidis,
 aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus
 est; & postea malagma superimponendum,¹⁰
 vel ceratum ex cyprino, vel irino unguen-
 to. Sumenda deinde jejuno in potum mul-
 sa, vel aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel
 contrita capparidis radix sit. Deligitur etiam
 utiliter, aut nitrum, aut nasturtium, allium-¹⁵
 ve frictum, deinde contritum & cum melle
 mixtum: simulque coquuntur mel, galba-
 num, resina terebinthina: ubi autem co-
 jerunt, ex his, quod fabæ magnitudinem
 habet, quotidie sub lingua liquatur: aut²⁰
 sulphuris ignem non experti P*. & qua-
 drans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur,
 idque tepefactum sorbetur. Est etiam non
 vana opinio, vulpinum jecur, ubi siccum
 & aridum factum est, contundi oportere,²⁵
 pollinemque ex eo potioni aspergi; vel
 ejusdem pulmonem quam recentissimum
 assum, sed sine ferro coctum, edendum
 esse. Præter hæc, sorbitionibus & lenibus
 cibus utendum est: interdum vino tenui³⁰
 austero: nonnunquam vomitu. Profunt
 etiam, quæcumque urinam movent: sed
 nihil magis, quam ambulatio lenta pene
 usque

usque ad lassitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usque ad sudorem.

3. De Faucium exulceratione.

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio esse consuevit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatibus calidis, 10 fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioreque vitio jam hærenti. Sed, si bene sic vitari morbus potest, tuta illa 15 præsidia: si metus ejus est, supervacua sunt. Utiq; autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam 20 tam extenuare; quam suppressi melius est.

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. 25 Sed id suppressere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ cum tragacantho contritæ & cum 30 passo mixtæ, vel lini semen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda. Cibi

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est, 5 Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt. 10

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. De Tussi.

Tussis vero fere propter faucium exul- 15 curationem molesta est: quæ multis modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, 20 eliditur, ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quo- que die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehe- 25 menti; quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfri- care. Post hæc quam pinguißimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse. 30

Præter hæc, si humida est, profunt fricationes validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul ve- hemen-

hementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ; sinapi ex parte exteriori faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque Græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementissime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interpolito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum assumere; scillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, nationes. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbibile, sulphure adjecto sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

5. *De Sanguinis sputo.*

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil

nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnumquam autem is à summis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe foeminae, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt. Authoresque medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam *διάβρωσιν*, secundam *ρήγισιμόν*, tertiam *ἀναστόμωσιν* appellant. Ultima minime nocet; prima gravissime. Ac sæpe quidem evenit, uti sanguinem pus sequatur.

Interdum autem, qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum fiunt. Si vero sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis, quibus

bus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæve; aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profu-
5
vium: idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in ejus urina nihil aliud novabit. Neque vomitum hujus
10
asserre periculum, etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto; neque nimius est, neque tussim aut
15
calorem movet. Hæc pertinent ad universum. nunc ad ea loca, quæ proposui, veniam.

Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est. Si ex ore, continuasse eo me-
20
rum vinum: si id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissimum est, impetum ejus, admota occipitio cucurbitula, sic ut cutis quoque inci-
25
datur, avertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, incisiss inguinibus ejus, admove-
re.

At, si ex faucibus, interioribusve parti-
30
bus processit, & metus major est, & cura major adhibenda. Sanguis mittendus est; &, si nihilominus ex ore processit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: pro-
tinus

tinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum; imponendaque extrinsecus supra id, quod dolet, lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erastriatus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est: sed sat est infra inguina, & super talos, summosque humeros, etiam brachia. Tum, si febres urget, danda est sorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adstringunt decoctum sit. At, si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari potest potui, vel idem, quod supra scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida. sed sic bibendum erit, ut sciamus, huic morbo sitim prodesse.

Præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet: recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, Venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam fricationes, nisi ubi bene sanguis conquiescit. Tum vero incipiendum est à brachiis, cruri-

cruribusque; à thoraçe abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. VIII.

De Stomachi morbis.

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura longa vitia incidere consuerunt.
 10 Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re
 15 magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam remedia sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cata-
 20 plasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quid obstat, gelida aqua præstanda.

Si inflatio est, profunt admotæ cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est:
 25 profunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinencia est. Utilis in jejuno potio est apsinthii, aut hyslopi, aut rutæ. Exercitatio primo levis, deinde major adhibenda est; maximeque,
 30 quæ superiores partes moveat. quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Post exercitationem opus est unctioe, frictione; balneo quoque nonnunquam, sed
 K rarius;

rarius ; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis , neque inflantibus : eodemque modo calidis potionibus , primo aquæ ; post, ubi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo, quibus reddita est. 10

At si inflammatio aliqua est, quam fere tumor & dolor sequitur, prima sunt quies, & abstinentia; lana sulphurata circumdata; in jejuno apsinthium. Si ardor stomachum urget, aceto cum rosa subinde fovendus 15 est : deinde cibus quidem utendum est modicis ; imponenda vero extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt : deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplasmatibus, quæ reliquias digerant : interdum alvus ducenda : adhibenda exercitatio, & cibus plenior. 20

At, si exulceratio stomachum infestat, eadem fere faciendæ sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida removenda. Vino, si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum : sed neque 30 perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, necessarius modo in jejuno, modo post cibum vomitus

vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex aspinthio dantur: necessaria gestatio, navigatio, & si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, cum cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariae, item unctiones, fricationesque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Sumbriinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem

dari debere, nisi generis durioris. Potui-
quidem aptissimum est vinum frigidum,
vel certe bene calidum meracum, potissi-
mum Rheticum, vel Allobrogicum, aliud-
ve, quod & austerum & resina conditum
est: si id non est, quam asperrimum, ma-
ximeque Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, &
eliciendus plenior vomitus est; iterumque
dandus cibus, & tum admovendæ duobus
infra stomachum digitis cucurbitulæ, ibi-
que duabus aut tribus horis continendæ
sunt. Si simul & vomitus, & dolor est, im-
ponenda supra stomachum est lana succi-
da, vel spongia ex aceto, vel cataplasma,
quod refrigeret. Perfricanda vero non
diu, sed vehementer brachia, & crura, &
calescienda.

Si plus doloris est, infra præcordia qua-
tuor digitis cucurbitula utendum est: pro-
tinus dandus panis ex posca frigida. Si non
continuit, post vomitum leve aliquid ex
his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne
id quidem tenuit, singuli cyathi vini, sin-
gulis interpositis horis, donec stomachus
consistat. Valens etiam medicamentum
est, radiculæ succus: valentius, acidi puni-
ci mali, cum pari modo succi, qui ex dul-
ci punico malo est, adjecto etiam intubi
succo, & mentæ, sed hujus minima parte;
quibus tantundem, quantum ex his omni-
bus est, aquæ frigidæ quam optime misce-
tur.

tur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum stomachum potest. Supprimendus autem vomitus est, qui per se venit,
5 et si nausea est.

Sed si coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus ostendit, eji-
ciendus est; protinusque, cibus assumptis
iisdem, quos proxime posui, stomachus re-
10 stituendus. Ubi sublatus est præsens metus,
ad ea redeundum est, quæ supra præcepta
sunt.

C A P. I X.

De Laterum doloribus.

15

STOMACHUS lateribus cingitur; atque
in his quoque vehementes dolores esse
consuerunt. Eorum initium vel ex
frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu,
20 vel ex morbo est. Sed interdum id ma-
lum intra dolorem est: isque modo tarde,
modo celeriter solvitur. interdum ad per-
niciem quoque procedit; oriturque acutus
morbus, qui ~~est~~ *κατὰ πλευράς* à Græcis nomi-
25 natur. Huic dolori lateris, febris & tussis
accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis
morbus est, pituita; si gravis, sanguis. In-
terdum etiam sicca tussis est, quæ nihil
emolitur. idque vitio primo gravius, se-
30 cundo tolerabilius est.

Remedium vero est magni & recentis
doloris, sanguis missus. At, siue levior, siue
vetustior casus est, vel supervacuum, vel

ferum id auxilium est ; confugiendumque ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque exci-
 tet ; & tum medicamentum , quod humorem illuc citet. Præter hæc , circumdare primum oportet latus hapso lanæ sulphuratae : deinde , cum paululum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est.

Si vetustior dolor remanet , novissime resina imposita discutitur. Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum est extremas
 partes oleo & sulphure perfricare. Si levata tussis est , leni lectione uti : jamque & acres cibos , & vinum meracius assumere. Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua tri-
 xago satis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia sunt : plus negotii est , si acutus quoque morbus is factus est. In hoc , præter ea , quæ supra posita sunt , hæc animadvertenda sunt : ut cibus sit quam maxime tenuis & lenis , præcipueque sorbitio , eaque ex ptisana potissimum , aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit : idque non nisi tertio die detur : si tamen per vires licebit : 30
 potui vero aqua mulsa , in qua hisopum , aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint , ex ratione vel adauctæ , vel levatæ

levatæ febris apparebit, sic, ut in remissione
ne quam maxima dentur: cum eo tamen, ut
sciamus, non esse ejus generis tussi aridas
5 fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil
est, quod excreetur, continuatur, & strangulatur. Ob quam causam dixi etiam pejus
id genus esse tussis, quod nihil, quam quod
pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere
10 re, ut supra præcepimus, morbus ipse non
patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sum-
mendus est.

Vt his autem in ipso morbi fervore su-
stinendus æger est, sic, ubi paulum is se re-
15 misit, alimenta pleniora, & vini quoque
aliquid dari potest; dum nihil detur, quod
aut refrigeret corpus, aut fauces asperet.
Si in refectione vero manserit tussis, inter-
mittere oportebit uno die; posteroque
20 cum cibo vini paulo plus assumere. At, in-
valescente quoque tussi, tum non erit alicuius
num, ut supra quoque positum est, vini
cyathos sorbere. sed in hoc genere valetu-
dinis, dulce, vel certe lene commodius est.
25 Si malum inveteravit, athletico victu
corpus firmandum est.

C A P. X.

*De Viscerum morbis, & primo, de
Pulmone.*

30

ACOMPAGINE corporis ad viscera
transcundum est; & imprimis ad
pulmonem veniendum. Ex quo ve-

hemens & acutus morbus oritur, quam
~~Græci vocant~~ Græci vocant. Ejus hæc
 conditio est. Pulmo totus afficitur. hunc
 casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus
 trahens; præcordiorum totiusque pectoris
 gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres,
 continua vigilia, cibi fastidium, tabes.
 Id genus morbi plus periculi quam dolo-
 ris habet.

Oportet, si satis validæ vires sunt, san-
 guinem mittere: sin minores, cucurbitulas
 sine ferro præcordiis admovere. Quod si
 satis valet, gestando ægrum, digerere: si
 parum, intra domum tantum dimovere. In
 potionem autem hyssopum dare, cum quo
 ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam,
 in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit.
 Fricatione uti diutissime in scapulis, proxi-
 me ab his in brachiis, & pedibus & cruri-
 bus, leniter contra pulmonem; idque bis
 quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec
 falsis opus est, neque acribus, neque amaris,
 neque alvum astringentibus, sed paulo le-
 nioribus. Ergo primis diebus danda est
 sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel orizæ, cum
 qua recens adeps cocta sit. Cum hac, sorbi-
 le ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel
 elota alica ex aqua mulsâ. Potui danda de-
 inde non solum pura aqua, sed etiam mul-
 sa egelida; aut, si æstas est, etiam frigida; ni-
 si quid obstat. Hæc autem altero quoque
 die,

die, incremente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, 5 præterquam aqua egelida. Si vires defunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa. Profuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal 10 bene contritus, cum cerato mistus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma est ex his, quæ materiam trahunt. Neque alienum est, dum 15 premit morbus, clausis fenestris ægrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantum apertis, purum aerem recipere. Deinde in refectio- 20 ne pluribus diebus à vino abstinere; gestatione, fricatione uti; sorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & summa trunculorum, atque pisciculos, sic, ut diu nihil nisi molle & lene sumatur.

25

CAP. XI.

De Hepaticis.

ALTERIVS quoque visceris morbus, id est jecinoris, æque modo longus, 30 modo acutus esse consuevit. *ἡπατι- κός* Græci vocant. Dextra parte sub præcordiis vehemens dolor est: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, humerumque

K 5

partis

partis ejusdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus est. Ubi male est, bilis evomitur: interdum singultus prope strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt. Longioris vero, ubi suppuratio in jecinore est; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura sunt, & tument; post cibum major spiritus difficultas est: accedit 10 maxillarum quædam resolutio. Ubi inveteravit malum, venter & crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio sanguinem mittere optimum 15 est: tum venter solvendus est; si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecus cataplasmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apsinthium adjicitur: post 20 hæc, malagma. Dandæ vero sorbitiones sunt omnesque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia 25 in hoc morbo sunt thymum, satureia, hysopum, nepeta, amaracum, sesamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex qui- 30 bus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet; sic tamen, ut parce assumantur. Neque alienum est, apsin-

apfinthium contritum ex melle & pipere,
 ejusque catapotium quotidie devorare. Ab-
 stinendum utique est ab omnibus frigidis.
 5 neque enim res ulla magis jecur lædit. Fri-
 cationibus utendum in extremis partibus.
 Vitandus omnis labor, omnis vehementior
 motus: ne spiritus quidem diutius conti-
 nendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus,
 10 cursus, in hoc inimica sunt. Perfusio cor-
 poris multa prodest ex aqua, si hiems est,
 calida; si æstas, tepida: itemque liberalis
 unctio, & in balneo sudor.

Si vero jecur vomica laborat, eadem fa-
 15 cienda sunt, quæ in cæteris interioribus
 suppurationibus. Quidam etiam ultra id
 scalpello aperiunt, & ipsam vomicam ad-
 urunt.

C A P. X I I.

20

De Lienosis.

AT lienis ubi affectus est, intumescit,
 simulque cum eo pars sinistra; quæ
 & dura est, & prementi renititur;
 25 venterque intentus est: aliquis etiam cru-
 ribus tumor est. Ulcera aut omnino non
 fanescunt, aut certe cicatricem vix reci-
 piunt, In intenta ambulatione vel cursu,
 dolor, & quædam difficultas est.

30 Hoc vitium quies auget, itaque exerci-
 tatione & labore opus est: habita tamen ra-
 tione, ne febrem ista, si nimium processerit,
 excitent. Vnctiones, frictionesque, &

sudores necessarii sunt. Dulcia omnia ini-
 mica sunt: item lac & caseus. Acida au-
 tem maxime conveniunt. Ergo acetum
 acre per se sorbere, & magis etiam, quod
 scilla conditum est, expedit. Edenda sunt
 falsamenta, vel oleæ ex muria dura; la-
 ctuæ intinctæ in aceto; intubi quoque &
 betæ ex eodem; & sinapi, armoraciæ, & pa-
 stinacæ: de carnibus vero ungulæ, rostra, 10
 aves macræ, ejusdemque generis venatio
 Potui vero jejuno dari debet apsinthium
 aquæ incoctum: at post cibum aqua à fer-
 rario fabro, in qua candens ferrum subin-
 de extinctum fit. hæc enim vel præcipue 15
 lienem coerces. quod animadvertum est in
 his animalibus, quæ apud hos fabros edu-
 cata exiguos lienes habent. Potest etiam
 dari vinum tenue, austerum; omniaque
 in cibis & potionibus, quæ urinæ moven- 20
 dæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii
 semen, vel cuminum, vel apium, vel
 serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel
 hyssopum, vel satireia. hæc enim inde
 commodissime videntur humorem educe- 25
 re. Lienis quoque bubulus utiliter esui da-
 tur: præcipueque eruca & nasturtium lie-
 nem extenuant. Imponenda quoque ex-
 trinsecus sunt, quæ levant. fit ex unguen-
 tariis glandulis, quas *μορροβαλάνας* Græci 30
 vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo
 vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso
 viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi
 hircini

hircini à renibus quarta pars ponderis
 adjicitur, teriturque in sole, & protinus
 imponitur. Multisque modis huic rei cap-
 5 pari aptum est. Nam & ipsum cum cibo
 assumere, & muriam ejus cum aceto sor-
 bere commodum est. Quin etiam extrin-
 secus radicem contritam, vel corticem
 ejus cum surfuribus, aut ipsum cappari
 10 cum melle contritum imponere expedit.
 Malagmata quoque huic rei aptantur.

C A P. X I I I.

De Renum morbis.

15 **A**T renes ubi affecti sunt, diu male
 habent. Pejus vero est, si frequens
 biliosus vomitus accedit. Oportet
 conquiescere: cubare molliter: solvere
 alvum; si aliter non respondet, etiam du-
 20 cere: saepe desiderare in aqua calida: neque ci-
 bum, neque potionem frigidam assumere:
 abstinere ab omnibus salis, acris, acidis,
 pomis: bibere liberaliter: adjicere modo
 cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam,
 25 album papaver. quæ maxime inde uri-
 nam movere consuerunt.

Auxilio quoque his exulceratis sunt, si
 adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris se-
 mina detractis corticibus sexaginta, nuclei
 30 ex pinu silvestri quindecim, anisi quod
 tribus digitis sumi possit, croci paulum,
 contrita & in duas mulsi portiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejus-
 dem

dem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data. Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humori extrahendo sunt.

C A P. XIV.

De Intestinorum morbis: & primo
de Cholera. 10

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est; quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque faciendamentio est cholera; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit, primum aquæ similis, deinde ut in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnumquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc *χολέρα* Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ supra comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusque contrahuntur, urget sitis, anima deficit. quibus concurrentibus non mirum est, si subito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento succurritur.

Protinus ergo, ubi ista cœperunt, aquæ tepidæ quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea sine vomitu sumitur: sed etiamsi non incidit, tamen corrumpitæ

ptæ miscuisse novam materiam prodest ;
 parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſ-
 ſum. Si id incidit, protinus ob omni potio-
 5 ne abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt,
 oportet frigidis & humidis fomentis ſto-
 machum fovere: vel, ſi venter dolet, iisdem
 egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter ca-
 lentibus juvetur. Quod ſi vehementer &
 10 vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, &
 adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, non-
 dum vino maturum tempus eſt: aqua, neque
 ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt.
 Admovendumque naribus eſt pulegium ex
 15 aceto, vel polenta vino aſperſa, vel men-
 tha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis
 verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum
 confugiendum eſt ad vinum. Id eſſe oportet
 20 tenue, odoratum, & cum aqua frigida
 mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto
 pane; quem ipſum quoque aſſumere ex-
 pedir: quotiesque aliquid aut ſtomachus,
 aut venter effudit, toties per hæc vires re-
 25 ſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini
 guttis, aut quinis aſpergendam potionem
 eſſe dixit; deinde paulatim merum adji-
 ciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit,
 & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine
 30 cauſa fecit: ſi vehementem infirmitatem
 adjuvari poſſe tribus guttis putavit, er-
 ravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus con-
 trahun-

trahuntur, interponenda potio apsinthii est. Si extremæ partes corporis frigent, un-
genda sunt calido oleo, cui ceræ paulum
fit adjectum; calidisque fomentis nutrien-
da. Si ne sub his quidem quies facta est,
extrinsecus contra ventriculum ipsum cu-
curbitula admovenda est, aut sinapi super-
imponendum. Ubi is constitit, dormire
oportet: postero die utique a potione ab-
stinere: die tertio in balneum ire: paulatim
se cibo reficere; somnoque, quisquis facile
adquiescit; vitetque lassitudinem, & frigo-
ra. Si post suppressam choleram febricula
manet, alvum duci necessarium est: tum
cibus, vinoque utendum est. Sed hic qui-
dem morbus & acutus est, & inter intesti-
na stomachumque versatur sic, ut, cujus po-
tissimum partis sit, non facile dici possit.

C A P. X V.

20

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipsius vero ventriculi porta consistit
is, qui & longus esse consuevit, & *κοι-
λιακός* à Græcis nominatur. Sub hoc
venter indurescit, dolorque ejus est: alvus
nihil reddit, ac ne spiritum quidem trans-
mittit: extremæ partes frigescunt: diffi-
culter spiritus redditur.

Commodissimum est inter initia calida
cataplasmata toti ventri imponere, ut do-
lorem leniant. Post cibum vomere, atque
ita ventrem exinanire. Proximis deinde
diebus

diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admove. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

15 Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perficari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, ex-
20 cepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt. Alfa carodanda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero, pluviatilis aqua decocta; sed quæ per binos ternosve cyathos bibatur.

Si vetus vitium est, oportet laser quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere; interdum interposito cibo, singulos vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egeclidam;
maxi-

C A P. X V I.

De Tenuioris intestini morbo.

INTRA ipsa vero intestina consistunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius¹⁰ tenuioris intestini morbum *χόρδαψεν*, plenioris *έιλεδον* nominavit. A plerisque video nunc illum priorem *έιλεδον*, hunc *κελικον* nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem mo-¹⁵vet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utralibet, metus est. Adjicitur periculo, si vomitus biliosus,²⁰ mali odoris, aut varius, aut niger est.

Remedium est, sanguinem mittere; vel encurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisa: id enim duobus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum²⁵ evocare abunde est. Tum animadvertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est, alvum ducere interdum, ut Erasistrato pla-³⁰cuit, optimum est; & sæpe id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum oleo

oleo & melle sic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum ventrem, paulatimque deducere. inuenietur enim mali locus; qui necesse est renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, nec ne alvus sit.

Illa communia sunt: calida cataplasma-
 10 ta admovere, eaque imponere à mammis usque ad inguina, & spinam; ac sæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in alvum ex
 15 parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. (nam ante magna cura vi-
 20 tandum est, ne quid bibat.) si id commode cessit, adjicere sorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque valido, ne intestina adhuc im-
 25 becilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam siue quid vinolentum siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem,
 30 cæterosque corporis motus. Nam facile id malum redire consuevit; & cum frigus subit, siue aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

De Morbo intestini plenioris.

Is autem morbus, qui in intestino ple-
niore est, in ea maxime parte est, qua
cæcum esse proposui. Vehemens sit in-
flatio, vehementes dolores, dextra magis
parte: intestinum verti videtur; quod pro-
pe spiritum elidit. In plerisque post frigora
cruditatesque oritur, deinde quiescit; &
per atatem sæpe repetens sic cruciat, ut
vitæ spatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere sicca &
calida fomenta oportet; sed primo leuia,
deinde validiora; simulque fricatione ad
extremas partes, id est, crura brachiaque
materiam evocare. Si discussus non est, qua
dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est
etiam medicamentum ejus rei causa com-
paratum, quod *κλικόν* nominatur. Id se
repperisse Cassius gloriabatur. magis pro-
dest potui datum. sed impositum quoque
extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem
levat.

Nisi finito vero tormento, recte neque
cibus neque potio assumitur. Quo victu
sit utendum iis, qui hoc genere tentantur,
jam mihi dictum est Confectio medica-
menti, quod *κλικόν* nominatur, ex his
constat. Costi, anisi, castorei singulorum
p. * III. petroselini p. * IV. piperis lon-
gi, & rotundi, singulorum p. * V. papa-
veris

veris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ,
nardi, singulorum p. *vi. quæ melle ex-
cipiantur. Id autem & devorari potest, &
5 ex aqua calida sumi.

C A P. XVIII.

De Torminibus.

10 **P**ROXIMA his inter intestinorum mala
tormina esse consueverunt. *δυσεντερίαι*
Græce vocatur. Intus intestina exul-
cerantur: ex his cruor manat; isque modo
cum stercore aliquo semper liquido, mo-
do cum quibusdam quali mucosis excerni-
15 tur; interdum simul quædam carnosæ de-
scendunt. Frequens dejiciendi cupiditas,
dolorque in ano est. Cum eodem dolore
exiguum aliquid emittunt: atque eo quo-
que tormentum intenditur; idque post
20 tempus aliquod levatur, exiguaque requies
est, somnus interpellatur, febricula oritur,
longoque tempore id malum, cum inve-
teraverit, aut tollit hominem, aut, etiamsi
finitur, excruciat.
25 Oportet imprimis conquiescere; siqui-
dem omnis agitatio exulcerat: deinde je-
junum sorbere vini cyathum, cui contrita
radix quinquæfolii sit adjecta: imponere
cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt;
30 quod in superioribus ventris mor-
bis non expedit: quotiesque desedit, sub-
luere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ
sint: portulacam vel coctam, vel ex dura
muria

muria edisse; cibos potionesque eas, quæ adstringunt alvum.

Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptisanæ, cremorem, vellac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini semen decoctum sit; vel, si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison muria dura quam asperissima sic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero esse debent, qui leniter ventrem adstringant. At ea, quæ urinam moveant, si id consecuta sunt, in aliam partem humorem avertendo, profunt: si non sunt consecuta, noxam augent. itaque nisi in quibus prompte id facere consuerunt, non sunt adhibenda. Potui, si febricula est, aqua pura calida, vel ea, quæ ipsa quoque adstringat, dari debet: si non est, vinum leve, aut iterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetusque jam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta ulcera adstringit, & initium secundæ valetudinis facit. Sed ubi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem revertendum est.

Solet autem interdum etiam putris saniem,

nies, pessimique odoris descendere: solet & interdum purus sanguis profluere. Si superius vitium est, alvus aqua mulsa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ supra comprehensa sunt. Valensque est etiam adversus cancerem intestinorum, minii gleba cum salis hemina contrita: sin minus, mista his aqua in alvum datur. At, si sanguis profluit, cibi potionesque esse debent, quæ adstringant.

C A P. X I X.

De Lavitate intestinorum.

15 **E**x torminibus interdum intestinorum lævitas oritur; qua continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

20 In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponatur sinapi; exulcerataque cute, malagma, quod humorem evocet: & ex verbenis decocta
25 in aqua desideat; & cibos potionesque assumat, quæ alvum adstringunt; & frigidis utatur perfusionibus.

Oportet tamen prospicere, ne, simul his omnibus admotis, vitium contrarium per
30 immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue necessarium est,

est, non quoties libet desiderare; sed quoties necesse est, ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

Alterum quoque, quod æque ad omnes, & similes effectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger vollet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exercitationes & fricationes huic quoque morbo necessariae sunt: & cum his solis ignis, balneum, vomitus, ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro, si cætera parum proficiant, evocatus.

C A P. X X.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum; hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod sædus, ore redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt, interdum teretes videmus.

Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammonæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali
punic

punici tenues radículas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunos bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, subjecta calida aqua in pelve.

10 Si vero teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leviora; ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha cum eadem, vel apsinthium deco-

15 ctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edidisse etiam & lupinum, & allium prodest; vel in alvum oleum subter dedidisse.

C A P. X X I.

20

De Tenesmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus supra dictum est, quod *τηνισμὸν* Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile tollatur, neque unquam per se jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens desidendi cupiditas est; æque dolor, ubi aliquid excernitur. De-

30 scendunt autem pituitæ mucisque similia; interdum etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

L

De-

Desidere oportet in aqua calida; sæpius-
 que ipsum anum nutrire, cui rei plura me-
 dicamenta idonea sunt: butyrum cum ro-
 sa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id,
 quod *πρεσφάρμακον* Græci vocant, rosa li-
 quatum; alumen lanæ circumdatum, & ita
 appositum. eademque ex inferiore parte
 indita, quæ torminum auxilia sunt: eadem
 verbenæ decoctæ, ut inferiores partes fo-
 veantur. Alternis vero diebus aqua, alter-
 nis leve & austerum vinum bidendum est.
 Potio esse debet egelida & frigida pro-
 prior: ratio victus talis, qualem ad tormina
 supra præcepimus. 15

C A P. X X I I.

De Ventris fluxu.

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio,
 ubi & liquida alvus, & sæpius quam
 ex consuetudine fertur. In qua inter-
 dum tolerabilis dolor est, interdum gra-
 vissimus; idque pejus est. Sed uno die flue-
 re alvum sæpe pro valetudine est: atque
 etiam pluribus, dum febris absit, & intra
 septimum diem id conquiescat. Purgatur
 enim corpus, & quod intus læsurum erat,
 utiliter effunditur. Verum spatium pericu-
 losum est. interdum enim tormina ac febri-
 culas excitat, viresque consumit. 30

Primo die quiescere satis est; neque im-
 petum ventris prohibere. Si per se desit,
 balneo uti, paulum cibi capere: si mansit,
 absti-

abstinere non solum à cibo, sed etiam à portione. Postero die, si nihilominus liquida alvus est, æque conquiescere; paululum & adstringentis cibi sumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, scapulasque admovere; cibis uti, sed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco.

10 Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

15 Alia via est, ubi velis suppressere, cœnare, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: deinde panis circa selibram ex vino aminæo mero sumere; tum assum aliquid, maxime-

20 que avem; & postea vinum idem bibere aqua pluviali mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades af-

25 firmavit, & quidem quam frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, 30 pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum

meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vin-¹⁰demia tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrhaphia: hisque adjicienda sunt cotonea, & cum¹¹ ipsis corticibus suis punica, sorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, sic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea musto implenda est; coquendumque id, donec omnia, quæ indita sunt,¹² liquata, in unitatem quandam cocant. Id gustui non insuave est: &, quodocunque opus est, assumptum leniter, sine ulla stomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die sumpsisse, satis est. Al-¹³terum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejusque cyathum sorbere. Tertium, quod quodocumque fieri potest, malum punicum excavare,¹⁴ exemptisque omnibus seminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere; tum infundere cruda ova, rudiculaq;
misce-

miscere: deinde malum ipsum super prunam imponere; quod, dum humor intus est, non aduritur: ubi siccum esse cœpit, & 5 removere oportet, extractumque cochleari, quod intus est, edisse. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, misceturque cum sale & pipere, esturque ex his.

10 Edenda est pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum sit, Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt: ut & ea aqua, in

15 qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata, quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ adstringat. Triticum quoque hemina in vino aminxo au-

20 stero decoquitur; idque triticum jejuno ac sitienti datur; superque id vinum id sorbetur. quod jure valentissimis medicamentis annumerari potest. Atque etiam potui datur vinum signinum, vel resina-

25 tum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurque cum corticibus, seminibusque suis punicum malum, vinoque tali miscetur: idque vel merum sorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti,

30 nisi in vehementibus malis, supervacuum est.

C A P. X X I I I.

De Vulvæ morbo.

Ex vulva quoque fœminis vehemens & malum nascitur ; proximeque ab stomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, ut tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eo quod neque oculi ¹⁰ vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nervi distenduntur: sopor tantum est. Id vitium quibusdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, si satis virium est, sanguis ¹⁵ missus adjuvat: si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere consuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex ²⁰ his, quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfusio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel excyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum catapla- ²⁵ sma, naturalibus pube tenus impositum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad se rediit, circumcidendum vinum est in totum annum, etiamsi ³⁰ casus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum. Cib

ex

ex media materia dandus. Sinapi super
inum ventrem tertio quoque aut quarto
die imponendum, donec corpus rubeat.

5 Si durties manet, mollire commode
videtur solanum in lac demissum, deinde
contritum, & cera alba atque medulla cer-
vina cum irino; aut sebum taurinum vel
caprinum cum rosa mistum. Dandum po-
10 tui etiam vel castoreum est, vel git, vel
anethum. Si parum pura est, purgetur
junco quadrato. Si vero vulva exulcerata
est, ceratum ex rosa fiat: etiam recens suil-
la adeps, & ex ovis album misceatur, idque
15 apponatur; vel album ex ovo cum rosa
mistum adjecto, quo facilius consistat,
contritæ rosæ pulvere. Dolens vero vulva
sulphure suffumigari debet.

At, si purgatio nimia mulieri nocet, re-
20 medio sunt cucurbitulæ, cute incisa, ingui-
nibus vel etiam sub mammis admotæ. Si
maligna purgatio est, subjicienda sunt *
coercentia. Id faciunt etiam albæ violæ, ni-
grum papaver cum melle assumptum, &
25 gummi cum trito semine apii liquatum, &
cum cyatho passi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ dolori-
bus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus
fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamo-
30 mo, casia, similibusque. Idemque etiam
decocta lentiscus præstat. Si tamen into-
lerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam
sanguinis detractio apta est; aut certe coxis

admota cucurbitulæ cute incisa.

2. *De Urina nimia profusione.*

At cum urina super potionum modum mingitur, & jam sine dolore profuens ma-
ciem & periculum facit, si tenuis est, opus
est exercitatione & fricatione, maximeque
in sole, vel ad ignem. Balneum rarum esse
debet, neque longa in eo mora: cibus com-
primens; vinum austerum meracum; per
æstatem, frigidum; per hiemem, egeli-
dum; sed tantum, quantum minimum sit.
Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte
purganda est. Si crassa urina est, vehe-
mentior esse debet & exercitatio, & frica-
tio: longior in balneo mora: cibus opus est
teneris; vinum idem. In utroque morbo
vitanda omnia sunt, quæ urinam movere
consuerunt.

C A P. X X I V. 10

*De Seminis nimia ex naturalibus
profusione.*

EST etiam circa naturalia vitium, ni-
mia profusio seminis. quod sine vene-
re, sine nocturnis imaginibus sic fer-
tur, ut, interposito spatio, tabe hominem
consumat.

In hoc affectu salutare sunt vehemen-
tes fricationes, perfusiones, natationesque
quam frigidissimæ: neque cibi, nec potio,
nisi frigida assumpta. Oportet autem vita-
re cruditates, & omnia infantia: nihilque

ex his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, filigo, simila, ova, alica, amyllum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circumdare; præcipueque ex aceto.

10 Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat.

C A P. X X V.

De Coxarum morbis.

15 **SUPEREST**, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conferuntur. Initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non

20 dimittit. Eoquod id genus difficillime curatur, quod fere post longos morbos vi pestifera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectamprehendit.

25 Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatibus. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparidis cortex concisus; vel lolii farina

30 na ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigerant, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero

L 5

cocta,

cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ cocundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, ut materia inutilis evoceatur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat.

C A P. XXVI.

De Genuum dolore.

COXIS proxima genua sunt. in quibus ipsis nonnunquam dolor esse consuevit. In iisdem autem cataplasmatibus cucurbitulisque præsidium est: sicut etiam, cum in humeris, aliisque commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei, cui genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem ejusmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra unctionem finiuntur.

C A P. XXVII.

De Manuum & pedum articulo-
rumque vitiis.

5 **I**N manibus pedibusque articulorum vi-
 tia frequentiora longioraque sunt. Quæ
 in podagricis chiragricisve esse con-
 fuerunt, ea raro vel castratos, vel pueros
 10 ante foeminæ coitum, vel mulieres, nisi
 quibus menstrua suppressa sunt, tentant.
 Ubi sentire cœperunt, sanguis mitten-
 dus est. Id enim inter initia statim factum,
 sæpe annuam, nonnunquam perpetuam
 15 valetudinem bonam præstat. Quidam
 etiam, cum asinino lacte potu ex toto se
 eluissent, in perpetuum hoc malum evase-
 runt. Quidam, cum toto anno à vino, mul-
 so, venere sibi temperassent, securitatem
 20 totius vitæ consecuti sunt. idque utique
 post primum dolorem servandum est,
 etiamsi quievit. Quod si jam consuetudo
 ejus facta est, potest quidem aliquis esse se-
 curior his temporibus, quibus dolor se re-
 25 misit: majorem vero curam adhibere de-
 bent hi, quibus id revertitur. quod fere
 vere autumnove fieri solet.

Cum vero dolor non urget, mane ge-
 stari debet; deinde ferri, aut inambula-
 30 tione leni se dimovere &, si podagra est,
 interpositis temporibus exiguis, invicem
 modo sedere, modo ingredi; tum, antequam
 cibum capiat, sine balneo, loco calido le-

niter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia, interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere. §

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram ferve-¹⁰ facere oportet, deinde in pelvem conjicere, & cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere; paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infun-¹⁵ dere, ne calor intus destituat; ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeque hibisci radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua²⁰ quam frigidissima articuli continentur, sed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea trans-²⁵ eundem, quæ sic reprimunt, ut emolliant.

Si major est dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit: vel ceræ & adipis suillæ tantundem una liquandum,³⁰ deinde his vinum miscendum, atque ubi, quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde aliud imponendum est.

Si

Si verò tumores etiam obcalluerunt, & dolent, levat spongia imposita, quæ subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter se mista, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibusque malagmata. Quod si nihil superimponi dolor patitur, id, quod sine tumore est, fovere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris silvestris radix decocta sit; tum inducere articulis crocum cum succo papaveris & ovillo lacte.

At si tumor est, foveri quidem debet aqua egelida, in quæ lentiscus, aliave ex reprimentibus verbena decocta sit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem *σπερμαδάς* Græci vocant, excisus sic, ut pedes capiat, demissos eos, cum dolent, retentosque ibi levare consuevit. Ex quo in Assio sepulchra faciunt. Et lapidi Assio gratia est ad juvandum.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unktionibus lenibus utendum est sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est.

Quibus

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, 5 &, si quis ex corpore metus est, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes replet: cum evidens sit, omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

C A P. XXVIII.

De Resectione convalescentium à morbo. 15

Ex quocumque autem morbo quis convalescit, si tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquirere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. 20 Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quadriduove vinum bibit, uno aut 25 etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate 30 aget. Paulatim ergo debet, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

LIBER QUINTUS.

P R Æ F A T I O.

5
D
 I X I de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subvenit. nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui auctores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se *empiricos* nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus sine his
 15 curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreae, vel Apollonii, qui Mus cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte
 20 sclepiades non sine causa sustulit; &, cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verum, ut illud in plerisque morbis
 25 utilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Illud ante omnia scire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ
 30 sunt, ut ex toto separari non possint; sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue
 cipue

256 A. CORN. CELSI Lib. 5.
 cipue medicamentis pugnat, adhibere
 etiam rationem victus debet, quæ multum
 admodum in omnibus malis corporis pro-
 ficat. Sed cum omnia medicamenta pro-
 prias facultates habeant, ac sæpe simplicia
 opitulentur, sæpe mista; non alienum vi-
 detur ante proponere & nomina, & vires,
 & misturas eorum: quo minor ipsam du-
 rationem exsequentibus mora sit. 10

C A P. I.

*De simplicibus facultatibus quarumcumque
 rerum, ex quibus medicamenta sunt:
 & primo de his, quæ Sanguinem
 supprimunt.* 15

SANGUINEM supprimunt, atramentum
 sutorium, quod Græci χάλκιον ap-
 pellant, chalcitis, acacia, & ex aqua ly-
 cium, thus, aloë, gummi, plumbum com- 20
 bustum, porrum, herba sanguinalis, creta
 vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua,
 vinum, acetum, alumen, melinum, squa-
 ma & ferri & æris; atque hujus quoque
 duæ species sunt, alia tantum æris, alia ru- 25
 bri æris.

C A P. I I.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, 30
 gummi, præcipueque acanthinum,
 psyllium, tragacantha, cardamo-
 mum, bulbi, lini semen, nasturtium, ovi
 album,

album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa: ex iisdem lana succida, si levis plaga est: etiam aranea.

Reprimunt, alumen & scissile, quod *κίσιον* vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

C A P. I I I.

Quæ concoquant, & moveant pus.

15 **C**ONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, sebum, adeps, oleum.

C A P. I V.

20 *Quæ aperiant vulnera.*

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod *ἀνοσμήν* Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos
25 albæ violæ, bdellium, galbanum, resina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

30 C A P. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod *ἀπριξόν* à Græcis nominatur (huic autem

rem & sandarachæ in omnia eadem vis, sed validius est) squama æris, pumex, iris; balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina, & pinea, & terebinthina liquida, cenanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, potest; sed hoc valentius est) abrotonum, ficus arida, coccum gnidium, scobis eboris, omphacium, radícula, coagulum, sed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, sed utique validior est) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, uva taminia, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, sebum, adeps, oleum, ruta, porrum lentícula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaracha, minium sinopicum, castia, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina liquida, piper utrunque, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & spuma ejus, apii semen, narcissi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaribus nuci-

nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scamonea, uva taminia, cinnamomum, styrax, rutæ semen, resina, narcissi semen, sal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum sutorium, chryfocolla, concharum cinis.

C A P. V I I.

Quæ exedant corpus.

10

EXEDUNT corpus acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chryfocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, eruca, sandaracha, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ πδύμαξ ἔσται Græcis
15
20 nominatur, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites & phrygius, & asius, & scifilis, mysi, vinum, acetum.

C A P. V I I I.

25

Quæ adurant.

ADURUNT, auripigmentum, atramentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama ægris, fex combusta, myrrha, stercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hi undinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrunque (quod proximo capite

260 A. CORN. CELSI Lib. 5.
pite supra comprehensum est) veratrum &
album & nigrum, cantharides, corallium,
pyrethrum, thus, salamandra, eruca, san-
daracha, uva taminia, chrysocolla, ochra,
alumen scissile, ovillum stercus, ænanthe.

C A P. IX.

Quæ crustas ulceribus inducant.

EADEM fere crustas ulceribus tanquam 10
igne adustis inducunt, sed præcipue
chalcitis, utique si cocta est, flos æris,
æruugo, auripigmentum, misy, & id quo-
que magis coctum.

C A P. X.

Quæ crustas ulceribus resolvant.

CRUSTAS vero has resolvit, farina tri-
tica cum ruta, vel porro, aut lenti-
cula, cui mellis aliquid adjectum est. 10

C A P. XI.

*Quæ discutiant ea, quæ in aliqua par-
te corporis coierunt.*

Ad discutienda vero ea, quæ in cor- 25
poris parte aliqua coierunt, ma-
xime possunt, abrotonum, hele-
nium, amaracus, alba viola, mel, lilium,
sampsucus, cyperus, lac, fertula campana,
serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola 30
purpurea, narcissus, rosa, crocum, prasium,
juncus quadratus, nardum, cinnamomum,
cassia, ammoniacum, cera, resina, uva ta-
minia,

minia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

C A P. XII.

Quæ evocent, & educant.

10 **E**VOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, 15 farina lolii, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri bacca, nitrum, sal.

C A P. XIII.

Quæ exasperata levant.

20 **L**EVANT id, quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

C A P. XIV.

25 *Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant!*

CARNEM alunt, & ulcus implent, resina pinea, ochra Artice, mel, asteriace, cera, butyrum.

C A P. XV.

30

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachry-

chryma, ammoniacum, bdellium, cera, sebum, adeps; oleum, ficus arida, sesamum, fertula campana, narcissi & radix & semen. rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, 5 amaræ nuces, medulla omnis, stimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi re- trimentum, *σκαρίων μολύβδου* Græci vo- cant, panaces, cardamomum, galbanum, re- fina, uva taminia, styrax, iris, balsamum, 10 fordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

C A P. XVI.

Quæ cutem purgent.

15

CUTEM purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

C A P. XVII.

20

De misturis simplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS simplicibus facultatibus, dicendum est, quemadmodum misce- 25 antur, quæque ex his fiant. Miscentur autem varie, neque hujus ullus modus est, cum ex similibus alia demantur, alia adjiciantur; iisdemque servatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum ma- 30 teria non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt; quæ comprehendi si possent, tamen esset supervacuum. Nam

Nam & iidem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam sic, ut
 10 tamen, quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis, vel etiam paucis commodata sunt, in ipsorum locum differam.

Sed & antesciri volo, in uncia pondus
 15 denariorum septem esse. Unius deinde denarii pondus dividi à me in sex partes, id est sextantes, ut idem in sextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ἀβολὸν appellant. Is ad nostra pondera re-
 20 latus paulo plus dimidio scrupulo facit.

2. *Quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant.*

Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τριχίονες Græci vocant, cum
 25 plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam furculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam
 30 super integram cutem injiciuntur: laboriose vero conteruntur ea, ex quibus emplastra pastillique fiunt; ne lædant vulnera, cum imposita sunt. Inter emplastrum au-
 tem

tem & pastillum hoc interest, quod em-
 plastrum utique liquati aliquid accipit: in
 pastillo tantum arida medicamenta aliquo
 humore junguntur. Tum emplastrum hoc
 modo fit. Arida medicamenta per se terun-
 tur: deinde mistis his instillatur aut ace-
 tum, aut si quis alius non pinguis humor
 accessurus est; & ea rursus ex eo teruntur.
 Ea vero, quæ liquari possunt, ad ignem si-
 mul liquantur; & si quid olei misceri de-
 bet, tum infunditur. Interdum etiam ari-
 dum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi
 facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt,
 in unum omnia miscentur. At pastilli hæc
 ratio est. Arida medicamenta contrita hu-
 more non pingui, ut vino vel aceto, cogun-
 tur, & rursus coacta, inarescunt: atque, ubi
 utendum est, ejusdem generis humore di-
 luuntur. Tum emplastrum imponitur, pa-
 stillus illinitur, aut alicui molliori, aut
 cerato miscetur.

C A P. XVIII.

De Malagmatis.

1. Malagma adversus calidas podagras.

HIS cognitis, primum malagmata
 subjiciam; quæ fere non sunt refri-
 gerandi, sed calefaciendi causa re-
 perta. Est tamen, quod refrigerare potest;
 ad calidas podagras aptum. Habet gallæ &
 immaturæ & alterius, coriandri seminis,
 cicutæ, lachymæ aridæ, gummi, singu-
 lorum

lorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod *πεπλονιδιον* Græci vocant, selibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, quæ *επιπρωσκη* vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata sunt.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

10 **S**I materia extrahenda est, ut in hydro-
abscessu, in lateris dolore, in incipiente
abscessu, in suppuratione quoque me-
diocri, aptum est id, quod habet resinæ ari-
dæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum
P. *. ceræ P. *. Aut in quo hæc sunt: æru-
15 ginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. am-
moniaci salis P. VI. *. squamæ æris, ceræ,
singulorum P. VII. *. resinæ aridæ. P. XII.
*. aceti cyathus. Idem præstat cumini fa-
rina cum struthio, & melle P. II. *.

20 3. *Malagma ad jecur dolens.*

Si jecur dolet, id in quo est balsami la-
chrymæ P. XII. *. costi, cinnamomi, cassiæ
corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, bal-
sami seminis, iridis illyricæ, cardamomi,
25 amomi, nardi, singulorum. P. XVI. *. Qui-
bus adjicitur nardinum unguentum, do-
nec cerati crassitudo sit. Et hujus quidem
recentis usus est: si vero servandum est, re-
sinæ terebinthinæ P. XVI. *. ceræ P. X. *. ex
30 vino leni contunduntur, & cum eo mis-
centur.

4. *Malagma ad lienem.*

At, si lienis torquet, glandis, quam *μυογ-*
M *βάλανος*

βάλανον Græci vocant, cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, respergunturque aceto quam acerrimo: ubi cerati crassitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & sic imponitur, supraque farina ordeacea injicitur: sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat: satiusque est id bis, aut ter fieri. 10

5. *Malagma commune pluribus.*

Commune autem & jocinori, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex his: opopanax, galbani, resinæ, singulorum P. ii. *. ammoniaci, bdellii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ P. iiii. *. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur. 15 20

6. *Malagma ad laterum dolorem.*

Ad laterum autem dolores compositio est Apollophanis: in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum P. iv. *. bdellii, ammoniaci, iridis: sevi aut vitulini, aut caprini à renibus, visci, singulorum P. iv. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit. 30

7. *Ad idem Andrea.*

Ad idem valet Andrea quoque malagma, quod etiam resolvit, humorem educit, pus

pus maturat, ubi id maturum est, cutem
 rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodest
 impositum minutis majoribusque abscessi-
 5 bus: item articulis, & coxis, & pedibus
 dolentibus: item, si quid in corpore colli-
 sum est, reficit: præcordia quoque dura &
 inflata emollit: ossa extrahit: ad omnia de-
 ni que valet, quæ adjuvare calor potest. Id
 10 habet ceræ P. XI. *. visci, sycamini, quam
 alias sycomorum vocant, lachrymæ, sin-
 gulorum P. I. *. piperis & rotundi, & lon-
 gi, ammoniaci thymiamatis, bdelli, iri-
 dis Illyricæ, cardamomi, xylobalsami,
 15 thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, sin-
 gulorum P. X. *. pyrethri, cocci Gnidii,
 spumæ nitri, salis ammoniaci, radicis ari-
 stolochiæ Creticæ, cucumeris agrestis ra-
 dicis, resinæ terebinthinæ liquidæ, singu-
 20 lorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti
 irini, quantum satis est ad ea mollienda,
 atque cogenda.

8. *Malagmata ad resolvenda, quæ adstricta
 sunt; & mollienda, quæ dura sunt;
 & digerenda, quæ coeunt.*

25 Præcipuum vero est ad resolvenda, quæ
 adstricta sunt, mollienda, quæ dura sunt,
 digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Poly-
 archum authorem refertur. Habet junci
 30 quadrati, cardamomi, thuris fuliginis,
 amomi, ceræ, resinæ liquidæ, pares por-
 tionēs.

9. *Aliud malagma ad eadem*

Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quasi recrementum ejus est, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, singulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex acceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia junguntur.

10. *Malagma Moschi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet Galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci thymiamatis trientes, picis aridæ P. II. *. aceti heminas tres.

11. *Malagma Medici ad digerenda, quæ cocunt.* 15

Fertur etiam ad dirigenda, quæ cocunt, sub authore Medo: quod habet ceræ P. III. *. panacis P. *. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I. *. plumbi combusti P. I. *. & semis. 20

12. *Malagma Panthemii ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis, P. *. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. & semis. 25

13. *Malagma ad strumas.*

Ad strumam multa malagmata inuenio. Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc miscantur: urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, resinæ

resinæ aridæ, singulorum p. iv. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, resinæ, singulorum p. iv. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris p. i. *. lapidis, quem pyriten vocant, p. iv. *. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum p. i. *. lapidis ejus, quem πυρίτης vocant, p. iv. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris p. ii. *.

17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρχινώδη.*

Est etiam proficiens in struma; & in his

tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, 5 salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id est favi, vel 10 φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat. 15

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orientem, quod φύεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φύμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, 20 cum duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod 25 φύμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

21. *Malagma ad supprimendum omne, 30 quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fressæ, singulo-

gulorum, p. i. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparidis, singulorum, p. iv. *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto.

22. *Malagma ad sanguinem suppressendum.*

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentis, thuris, iridis, singulorum p. ii. *.

23. *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum p. i. *. sevi taurini p. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.*

Quod si facie contusa livor suberuentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum p. ii. *. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamaris galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum p. iv. *. Eidem faba quoque imposita proficit.

25. *Malagmata ἀνοσμούληνα ad aperiendum.*

Sunt etiam quedam malagmata, quæ ἀνοσμούληνα Græci vocant, quoniam aperiendi

riendi vim habent. Quale est, quod ex his constat: piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II. *. erysimi P. IV. *. quæ cum melle miscentur. Idoneaque etiam strumæ aperienda sunt. Ejus generis, vehementiusque ex his est, quod habet calcis P. IV. *. piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum P. X. *. mellis P. III. *. olei heminam.

26. *Miconis malagma, ad resolvendum aperiendumque ac purgandum.* 10

Miconis quoque est, quod resolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerasi crassitudo.

27. *Malagma ad ossa & nervos.*

Ad ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris P. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguißimæ, sevi taurini, singulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. sesami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recentis cicatrice contractos articulos, quas ἀγρόλας Græci nominant, conveniens, habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantundem,

dem, galbani sine furculis fescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P. *. ceræ P. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, 5 ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. *Malagma Sofagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sofagoræ :
10 plumbi combusti, papaveris lachrymæ,
corticis hyoscyami, styracis, peucedani,
sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. *Chryssippi malagma ad idem valens.*

Est & Chryssippi : resinæ liquidæ, san-
15 darachæ, piperis, singulorum P. XII. *.
quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis malagma ad idem valens &
ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis : ceræ Creticæ, resinæ te-
20 rebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singu-
lorum P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id
nitrum ante per triduum, instillata aqua,
teritur, & cum sextario ejus incoquitur,
donec omnis humor consumatur. Prodest
25 vero ea compositio etiam ad parotidas,
phymata, strumam, omnemque coitum
humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem
30 nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine
feminibus cum pulegio recte aliquis im-
ponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoque, quod habet nar-^sdi, cinnamomi, cassiæ, chamæleontis, junci rotundi, singulorum P. VIII. *. sevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per XX. dies debet. Idem autem etiam recentia¹⁰ phymata doloresque omnes discutit.

34. *Theoxeni malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, sevi à renibus partem tertiam, salis partes duas miscebat, hisque membranulam illitam²⁰ imponebat; tum superinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii malagma ad podagram, ceterosque articulos induratos.*

At Numenius podagram, ceterosque¹⁵ articulos induratos hoc molliebat, abrotoni, rosæ aridæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. III. *. resinæ terebinthinæ P. IV. *. thuris, spumæ nitri, singulorum P. VIII. *. iridis, aristolochiæ, singulorum²⁵ P. XII. *. ceræ. P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

36. *Dexii malagma, si quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus in-³⁰crevit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. cerussæ P. VIII. *. resinæ pineæ P. XX. *.

xx. *. piperis grana xxx. ceræ P. II. *.
 Quibus, dum contunduntur, hemina vi-
 ni lenis instillatur.

5

C A P. X I X.

De Emplastris.

Ex emplastris autem nulla majorem
 usum præstant, quam quæ cruentis
 10 protinus vulneribus injiciuntur. *ἔναι-
 μα* Græci vocant. Hæc enim reprimunt
 inflammationem, nisi magna vis eam co-
 git; atque tum illius quoque impetum mi-
 nuunt, & glutinant vulnera, quæ id non
 15 patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt.
 Constant autem ex medicamentis non pin-
 guibus ideoque *ἀλίπυρτα* à Græcis nomi-
 nantur.

1. *Barbarum emplastrum nigrum quod cruen-
 20 tis protinus vulneribus injicitur.*

Optimum ex his est, quod Barbarum
 nominatur. Habet enim æruginis rasæ P.
 XII. *. spumæ argenti P. XX. *. aluminis,
 picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulo-
 25 rum P. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti
 singulæ heminae.

2. *Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens:*

Alterum ad idem, quod choacon vocant,
 habet spumæ argenti P. X. *. resinæ aridæ
 30 tantundem. sed spuma prius ex tribus olei
 heminis coquitur. His duobus emplastris
 color niger est. qui fere talis fit, ex pice
 atque resina; ut ex bitumine nigerrimus;

ex æruginè, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus.

3. *Basilicon emplastrum nigrum ad idem.*

Pauca admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν nominatur. Habet opopanacis p. i. *. galbani p. ii. *. picis, & resinæ, singulorum p. x. *. olei dimidium cyathum. 10

4. *Smaragdinum emplastrum ad idem.*

At, quod perviride est, smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ p. iii. *. ceræ p. i. *. æruginis, p. *. semis, thuris pollinis p. ii. *. olei tantundem, & aceti, 15 quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. *Emplastrum rufum ad idem.*

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris p. i. *. resinæ p. ii. *. 20 squamæ æris p. iii. *. spumæ argenti p. xx. *. ceræ p. c. *. olei heminam.

6. *παρακολλητικὸν emplastrum ad idem.*

Præterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, 25 aluminis scissilis p. iv. *. spumæ argenti p. iv. *. & olei veteris hemina.

7. *Cephalicum emplastrum Philotæ, capiti conveniens.*

Præterea sunt quædam generis ejusdem, 30 quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικά à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalci-

chalcitidis, singulorum p. iv. *. myrrhae, æris combusti, singulorum p. x. *. ichthyocollæ p. vi. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum p. viii. *. squamæ æris p. xx. *. thuris masculi p. ii. *. ceræ p. i. *. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

10 8. *Emplastrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhae, ichthyocollæ, singulorum p. vi. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, 15 singulorum p. viii. *. ceræ p. vi. *. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. *Tetrapharmacum emplastrum, ad pus movendum.*

Puri autem movendo non aliud melius, 20 quam quod expeditissimum est, & τετρα-
Φάρμακον à Græcis nominatur. Habet partes portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini, si id non est, vitulini.

25 10. *Enneapharmacum emplastrum, ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, εννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina 30 vel bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. *Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.*

Sunt autem quædam emplastra, quibus utrius-

utriusque rei facultas est. quæ, nisi singulari habenda sit, meliora sunt. alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet squamæ æris p. vi. *. thuris fuliginis p. xv. *. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ p. xxv. *. sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium. 10

Judæi emp'astrum, fracto capiti accommodatum.

At interea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad aurothorem Judæum refertur. Constat ex his: salis p. iv. *. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum p. xii. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum p. vi. *. resinæ Colophonia, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum p. xx. *. additur aceti sesquicyathus, olei minus cyatho. Quæ *τετραπικτυρα* Græci appellant, nos curata vocamus, cum ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento. 20

12. *Emplostra ἐπιωασινά.*

Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. quæ ipsa quoque ἐπιωασινά nominantur. Quale est, quod, quia lauri baccas habet, δία δαφνίδων appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ p. x. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum p. xx. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

13. *Aliud δία δαφνίδων ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, est Philocratis: quod habet salis ammoniaci p. vii. *. aristolochiæ p. viii. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. xv. *. spumæ argenti p. xxxii. *. Quibus, ut pus quoque moveant, iridis p. iii. *. galbani p. vi. *. adjiciuntur.

15. *Ῥοπαῖδης emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id, quod à similitudine sordium Ῥοπαῖδης Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis,

iridis, propolis, bdellii, capitulorum punicii mali, aluminis scissilis & rotundi, mysos, chalcitidis, atramenti futorii cocti, opopanax, salis ammoniaci, visci, singulorum p. iv. *. aristolochiæ p. viii. *. squamæ æris p. xvi. *. resinæ terebinthinæ p. lxxv. *. ceræ, & sevi vel taurini vel hircini singulorum p. c. *.

16. *Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.* 10

Hecatæo quoque authore emplastrum generis ejusdem fit ex his: galbani p. ii. *. fuliginis thuris p. iv. *. picis p. vi. *. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum p. viii. *. quibus paulum irini unguentis miscetur.

17. *Alexandrinum emplastrum viride, ad extrahendum.*

Valensque ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scissilis p. viii. *. salis ammoniaci, p. vii. *. squamæ æris p. xvi. *. myrrhæ, thuris singulorum p. xviii. *. ceræ p. cl. *. resinæ Colophonæ aut pineæ p. exc. *. olei heminam, aceti sextarium. 25

18 *De emplastris exedentibus.*

Quædam autem sunt emplastra exedentia, quæ ουσίμα Græci vocant. quale est id, quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. ii. *. squamæ æris p. i. *. ladani p. ii. *. aluminis tantundem, spumæ argenti p. iv. *.

19. *Emplastrum, quod exest corpus, & ossa resolvit,
& supercrescentem carnem coercet.*

Exest etiam vehementer corpus, atque
5 ossa quoque resolvit, & supercrescentem
carnem coercet id, quod habet spumæ ar-
genti, squamæ æris, uncias singulas; nitri
ignem non experti, lapidis Alui, aristolo-
chia p. sextantes, ceræ, resinæ terebinthi-
10 næ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii,
salis ammoniaci p. semis, æruginis rasæ p.
bessem, aceti scillitici heminam, vini ami-
næi tantundem.

20. *Emplastra adversus morsus, & alia
recentiora vulnera.*

15

Emplastrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adversus morsus quædam æ-
commodata; quale est Diogenis nigrum:
quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ
20 aridæ, singulorum p. xx. *. spumæ argenti
p. c. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squa-
mæ æris. p. iv. *. cerussæ, & æruginis rasæ,
singulorum p. viii. *. ammoniaci p. xii.
*. ceræ, resinæ pineæ, singulorum p. xxv. *.
25 spumæ argenti p. c. *. olei sextarium. Aut in
quo sunt squamæ æris p. xiv. *. galbani p.
vi. *. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum
p. viii. *. ammoniaci p. xii. ceræ, resinæ
pineæ, singulorum p. l.v. *. ex quibus spu-
30 ma argenti concoquitur.

21. *Ephesium emplastrum rubrum,
ad idem valens.*

Rubrum quoque emplastrum, quod E-
phe-

phesium vocatur, huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ P. II. *. galbani P. IV. *. minii sinopici P. VI. *. thuris fuliginis P. VI. *. ceræ P. VIII. *. spumæ argenti P. XVI. *. olei veteris heminam.

22. *Aliud emplastrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his constat; squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. IV. *. galbani P. VI. *. salis ammoniaci P. XII. z. *. ceræ P. XXV. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. *Λευκὰ emplastra, non gravibus vulneribus accommodata, & maxime senilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque senilibus. Quale est quod habet cerussæ P. LII. *. sevi vitulini curati, & ceræ, singulorum P. LVIII. *. olei heminas tres, ex quibus ea cerussa coquitur.

24. *Elephantinum emplastrum.*

Aliud, quod habet cerussæ P. XX. *. ceræ P. I. v. *. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adjiciuntur cerussæ vel spumæ argenti, scire licet, illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ supra posita est, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia emplastra.*

Lenia quoque quædam emplastra sunt, quæ λεπτὰ fere Græci nominant; ut id quod

quod habet minii P. IV. *. spumæ argenti
P. XXV. *. ceræ, & adipis suillæ, singulorum
P. XXXV. *. vitellos ovorum quatuor.

5 26. *Emplastrum lene.*

Alia compositio generis ejusdem: ceræ,
resinæ terebinthinæ, singulorum P. V. *.
cerussæ P. VIII. *. spumæ argenti, plumbi
retrimenti, (σκαελα μολύβδου Græci vo-
10 cant) singulorum P. X. *. cicini olei, & myr-
tei, singulorum hemina tertiam.

27. *Archagathi emplastrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum
refertur: misyos cocti, aris combusti, sin-
15 gulorum P. IV. *. cerussæ coctæ. P. VIII. *.
resinæ terebinthinæ P. X. *. spumæ argenti
P. VI. *.

28. *Emplastra ejusdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejusdem: spumæ ar-
20 genti, ceræ, adipis suillæ, singulorum P.
XXVII. *. vitelli cocti, rosæ hemina. Aut
compositio hæc: cerati ex oleo myrteo fa-
cti partes tres, adipis suillæ pars quarta,
paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc
25 compositio: spumæ argenti selibra, ex olei
hemina, & aquæ marinæ altera, cocta do-
nec bullire desierit, cui paulum ceræ sit
adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ,
sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

C A P. X X.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera
glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas
habent. Sunt enim ad recentia vulnera
glutinanda sanandaque apti. Qualis
est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ
nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis
modice cocti, singulorum p. i. *. æris com-
busti, capitulorum mali punici, singulorum
p. i i i. *. Hunc oportet diluere aceto, ac
sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. 15
At, si nervosus aut musculosus is locus est,
commodius est cerato miscere, sic ut illius
octo partes, nona hujus sit.

1. *Alius pastillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Constat ex his: bitumi. 20
nis, aluminis scissilis, singulorum p. i. *.
æris combusti p. i v. *. spumæ argenti p.
x i. *. olei sextario.

2. *De Sphragide pastillo, quem Polyidas
confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ celeberrimus est;
σφραγίς autem nominatur. Qui habet alu-
minis scissilis p. i v. *. atramenti sutorii p.
i i. *. myrrhæ p. v. *. aloës tantundem, ca-
pitulorum punici mali, fellis taurini, sin- 30
gulorum p. v i. *. quæ contrita vino auste-
ro excipiuntur.

3. *Pastil-*

3. *Pastillus ad ulcera fordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscænis partibus, inflammationesque eorum.*

5 Ad ulcera fordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscænis partibus, inflammationesque eorum: chrysocollæ p. i. *. atramenti sutorii, aluminis scissilis, singulorum p. ii. *. halicacabi corticis p. iv. *.
 10 minii p. vi. *. spumæ argenti p. xii. *. cerasse p. xvi. *. quæ ex aceto coguntur, & ubi utendum est, diluuntur.

4. *Pastillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia fordida, etiam cancro laborantia.*

15 Andronis vero est ad uvam inflammatam, ad naturalia fordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti sutorii, myrrhæ, singulorum p. i. *. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum p. ii. *. capitulorum punici mali p. xxv. *. ex passo coactorum & cum usus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium est, cui medendum est.

5. *Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancerum.*

25 Proprie autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancerum valet: æruginis p. ii. *. myrrhæ p. iv. *. gummi p. viii. *. thuris p. xii. *. stibii,
 30 lachrymæ papaveris, acaciæ, singulorum p. xvi. quæ ex vino & teruntur, & in ipso usu deliquantur.

6. *Pastil-*

6. *Pastillus ad expellendum calculum ex vesica.*

Expellere autem ex vesica cum urina calculum videtur hæc compositio : cassiæ , croci , myrrhæ , costi , nardi , cinnamomi , dulcis radicis , balsami , hyperici pares portiones conteruntur ; deinde vinum lene instillatur , & pastilli fiunt , qui singuli habeant p. i. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur.

10

C A P. X X I.

De Pessis.

HÆC tria compositionum genera , id est , quæ in malagmatis , emplastris , pastillisque sunt , maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt : ut ea quæ fœminis subiiciunt. *πρωΐς* Græci vocant. Eorum hæc proprietas est : medicamenta composita molli lana excipiuntur , eaque lana naturalibus conditur.

1. *Ad sanguinem evocandum*

Ad sanguinem autem evocandum , canis duabus adjicitur nitri p. i. *. aut allii semen conteritur , adjicitur myrrhæ paululum , & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam , ovi vitellus , & fœnum Græcum , & rosa , & crocum temperantur. Aut elaterii p. iiii. *. salis tantun-

30

tantundem, uvæ taminix p. vi. *. melle excipiuntur.

3. *Alia pessæ compositio, ad idem valens.*

5 Aliud Boetho authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum p. iv. *. myrrhæ p. iii. *. rosæ p. i. *. sevi vitulini p. iii. ceræ p. ii. *. miscentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii pessus.*

10 Optima autem adversus inflammationes vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci p. iii. *. ceræ p. i. *. butyri p. viii. *. adipis anserini p. xii. *. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

15 5. *Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.*

Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

10 6. *Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum sit.*

Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum est.

25 7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

C A P. XXII.

30 De Medicamentis, quibus aridis utimur.

1. *Ad carnem supercrescentem exedendam:*

QUÆDAM misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis utimur

mur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, singulorum p. i. *. æruginis p. ii. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida inspergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra serpat, eamque leniter exedendam, plures compositiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra serpere patitur, & leniter exest, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, sic ut hujus pars tertia sit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet spumæ argenti p. vi. *. cornu bubuli combusti p. xii. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: floris punici mali, atramenti sutorii, aloes, singulorum p. ii. *. aluminis scissilis, thuris singulorum p. iv. *. gallæ. p. viii. *. aristolochiæ p. x. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cum aceto. Vel ea compositio,

positio, quæ habet chalcitidis, capitulorum
 mali punici, aloes, singulorum P. II. *. alu-
 minis scissilis, thuris, singulorum P. IV. *.
 5 gallæ P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *. mellis
 quantum satis sit ad ea cogenda. Vel can-
 tharidum, sulphuris, singulorum P. I. *.
 lolii P. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ
 quantum satis est ad jungendum. Vel chal-
 10 citis quoque cum resina & ruta mixta: aut
 cum eadem resina diphryges: aut uva ta-
 minia cum pice liquida. Idem vero possunt
 & feces vini combustæ, & calcis & nitri
 pares portiones. Vel aluminis scissilis P. I.
 15 thuris, sandarachæ, nitri, singulorum P. I.
 *. gallæ P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *.
 mellis quantum satis est.

3. *Heræ compositio.*

Est etiam Heræ compositio, quæ habet
 20 myrrhæ, chalcitidis, singulorum, P. II. *.
 aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum
 P. IV. *. aristolochiæ, gallæ immaturæ, sin-
 gulorum P. VIII. *. malicorii contriti P.
 XX. *.

25 4. *Judæi compositio.*

Est & Judæi: in qua sunt calcis partes
 duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia:
 quæ urina impuberis pueri coguntur, do-
 nec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde
 30 is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

5. *Jollæ compositio.*

At Jollæ, chartæ combustæ, sandara-
 chæ, singulorum P. I. *. calcis P. II. au-
 ripi-

ri pigmenti tantundem miscebat.

6. *Ad sanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam* 5
carnem increfcentem.

Si vero ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet. Si ex alio loco sanguinis profluvium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. *. sandarachæ P. II. *. marmoris cocti P. IV. *. inspergi debent. Eadem cancro quoque obfistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum 15 P. II. *. calcis P. IV. Eadem increfcentem quoque carnem coercent.

7. *Timæi compositio ad ignem sacrum, vel cancrum.*

Timæus autem ad ignem sacrum, & ad 20 cancrum his utebatur: myrrhæ P. II. *. thuris, atramenti futorii, singulorum P. III. *. sandarachæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IV. *. gallæ. P. VI. *. cerussæ combustæ P. VIII. *. Eadem vel 25 arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.

8. *Ad sternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel 30 struthio coniecto in nares excitantur. vel his mistis: piperis, veratri albi, singulorum P. *. III. castorei. P. I. *. spumæ nitri P. II. *. struthii P. III. *.

9. *Gar-*

9. *Gargarizationes quibus fieri debeant.*

Gargarizationes autem aut lævandi causa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. 5 Lævant, lac, cremor vel prifanæ, vel fursurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Evocant, sinapi, piper.

10

C A P. X X I I I.

De Antidotis,

quibus malis opitulentur.

15 **A**NTIDOTA raro, sed præcipue interdum necessaria sunt, quia gravissimis casibus opitulantur. Ea recte quidem dantur collis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumque 20 partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

I. Compositio antidoti.

25 Unum est, quod habet lachrymæ papaveris p. *. z. acori, malabathri p. v. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum p. ii. *. anisi p. iii. *. nardi Gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum p. iv. 30 *. petroselini p. *. iii. z. trifolii p. v. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum p. *. z. styracis p. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi

Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum p. vi. *. castorei p. vi. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum p. vi. *. z. dulcis radicis p. viii. *. z. quæ melle vel passo excipiuntur.

3. *Aliud antidotum, Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum p. v. *. piperis albi p. *. z. floris junci rotundi p. ii. *. cinamomi p. iii. *. cassiæ nigræ p. iv. *. croci Cilicij p. *. iv. z. myrrhæ, quam stacten nominant, p. v. *. nardi indici p. *. v. z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

3. *Antidotum Mithridatis.*

Nobilissimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi p. *. z. acori p. v. *. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum p. ii. *. anisi p. iii. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum p. iv. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum p. *. iv. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulo-

5
 10
 15
 20
 25
 30
 singulorum p. vi. *. styracis p. *. v. z. casto-
 rei, thuris, hypocistidis succi, myrrhae,
 opopanax, singulorum p. vi. *. malabathri
 5 folii p. vi. *. floris junci rotundi, resinæ te-
 rebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis,
 singulorum p. *. v. z. nardi, opobalsami,
 singulorum p. *. vi. z. thlaspis p. *. vi. ra-
 dicis ponticæ p. vii. *. croci, zinziberis,
 10 cinnamomi, singulorum p. *. viii. Hæc
 contrita melle excipiuntur, & adversus
 venenum, quod magnitudinem nucis Græ-
 cæ impleat, ex vino datur. In cæteris au-
 tem affectibus corporis pro modo eorum,
 15 vel quod Ægyptiæ fabæ, vel ervi magni-
 tudinem impleat, satis est.

C A P. X X I V.

De Acopis.

20 1. *Acopum nervis utile.*

25
 30
ACOPIA quoque utilia nervis sunt.
 Quale est, quod habet floris junci
 rotundi p. *. ii. z. costi, junci qua-
 drati, lauri baccarum, ammoniaci, carda-
 25 momi, singulorum p. *. iv. z. myrrhae, æris
 combusti, singulorum p. vii. *. iridis Il-
 lyricæ, ceræ, singulorum p. iv. *. Alexan-
 drini calami, junci rotundi, aspalathi, xy-
 lobalfami, singulorum p. xviii. *. sevi. p. i.
 30 *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum alodes nervis utile.*

Alterum, quod *ιλαϊῶδες* vocant, hoc mo-
 do fit: ceræ p. *. z. olei tantundem, resinæ

terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; simul incoquantur: deinde infusa in mortario teruntur, instillaturque subinde quam optimi mellis acetabulum, tum 5 irini unguenti, & rosæ terni cyathi.

3. Ἐσχεῖσσι ad ulcera purganda & implenda.

Ἐσχεῖσσι autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale est, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter 10 nervos, paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, sevi vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida 15 miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

4. Ad sacrum ignem.

Ad sacrum ignem: spumæ argenti P. VI. 20
*. cornu bubuli combusti P. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod specialiter sic vocatur, & myrteum, donec utriusque terni cyathi conficiantur. 25

C A P. X X V.

De Catapotiiis.

1. Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum. 30

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνάδύρα vocant, quæ somno dolorem levant. Qui-

Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum p. i. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum p. ii. Ex quibus, quod erui magnitudinem habet, fatis est devorasse.

10 2. *Catapodium valentius ad somnum.*

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ p. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum p. iv. *. quæ ex vino teruntur.

15 Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. *Catapodium ad plurimos dolores per somnum leniendos.*

Sive autem capitis dolores, sive ulcera,
 20 sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit,
 25 occurrit dolori per quietem ejusmodi catapodium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum p. ii. *. castorei, cinamomi, singulorum p. ii. *. papaveris lachrymæ, panacis radice, mandragoræ malorum aridorum,
 30 junci rotundi floris, singulorum p. ii. *. piperis grana lvi. Hæc per se contrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium

fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

Quinetiam silvestris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus projiciatur; & cum eo humore passum pari mensura misceatur, inferveatque, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo, ac passo: & tormina supprimunt ex vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, mista cerato ex rosa facto, cum paululum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. *Catapotium ad inducendum somnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, si vulva dolens somnum prohibet, croci P. II. *. anisi, myrrhæ, singulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. IV. *. cicutæ seminis P. VIII. *. miscentur, excipiunturque vino veteri, & quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluatur. Id tamen in febre periculose datur.

6. *Ad jecur sanandum.*

Ad sanandum jecur, nitri P. *. z. croci,
myrrhæ, nardi Gallici, singulorum P. I. *.
5 melle excipiuntur, daturque, quod Ægy-
ptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. *Ad finiendos dolores lateris.*

Ad lateris dolores finiendos piperis, ari-
stolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

10 8. *Ad thoracis dolores finiendos.*

Ad thoracis, nardi P. I. *. thuris, cassiæ,
singulorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi,
singulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. resinæ
terebinthinæ quadrans, mellis heminæ

15 tres.

9. *Catapotium Athenionis ad tussim.*

Ad tussim, Athenionis: myrrhæ, piperis,
singulorum P. I. *. castorei, papaveris la-
chrymæ, singulorum P. I. *. Quæ separa-
20 tim contusa postea junguntur, & ad ma-
gnitudinem fabæ nostræ, bina catapotia
mane, bina noctu dormituro dantur.

10. *Catapotium Heraclidis Tarentini
ad tussim & somnum.*

25 At, si tussis somnum prohibet, ad utrun-
que Heraclidis Tarentini: croci P. I. *. cin-
namomi, castorei, papaveris lachrymæ, sin-
gulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi,
costi, galbani, singulorum P. *. z.

30 11. *Catapotium ad purganda ulcera in fau-
cibus tussientibus.*

Quod si purganda sunt ulcera in fauci-
bus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ

N 5

tere-

298 A CORN. CELSI. Lib. 5,
terebinthinæ, singulorum ꝑ. v. *. galbani
ꝑ. *. z. hyssopi ꝑ. *. z. conterenda sunt, his-
que hemina mellis adjicienda, & quod di-
gito excipi potest, devorandum est.

12. Colice Cassii medici.

Colice vero Cassii ex his constat: croci,
anisi, castorei, singulorum ꝑ. i i i. *. pe-
troselini ꝑ. i v. *. piperis & longi, & rotun-
di, singulorum ꝑ. v. *. papaveris lachrymæ,
junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum
ꝑ. v i. *. quæ melle excipiuntur. Id autem
& devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. Ad infantem mortuum aut secun-
das expellendas.

Infantem vero mortuum, aut secundas
expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci
ꝑ. i. *. aut cui dictami Cretici ꝑ. i. *. adje-
ctum est.

14. Laborantibus ex partu quid dari debeat.

Ex partu laborantibus, erysimum ex vi-
no tepido jejunis dari debet.

15. Ad adjuvandum vocem.

Vocem adjuvat, thuris ꝑ. i. *. in duo-
bus cyathis vini datum.

16. Adversus difficultatem urinæ.

Adversus urinæ difficultatem: piperis
longi, castorei, myrrhæ, galbani, papave-
ris lachrymæ, croci, costi, uncix singulæ,
styracis, resinæ terebinthinæ pondo sex-
tantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus
ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane &
cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. croci P. I. *. piperis grana xxx. ex passî tribus sextariis decoquantur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. conjiciuntur in passî eundem modum, eodem-
10 que modo decoquantur. Aut ejusdem passî heminæ tres usque eo coquantur, donec extracta inde gutta indurescat, & adjicitur tritæ cassiæ. P. I. *.

C A P. XXVI.

15 *De quinque generibus noxarum corporis.*

CUM facultates medicamentorum proposuerim; genera, in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque;
20 sunt. Cum quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in vesica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumescens in vari-
25 cem convertitur. Cum quid deest, aut cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præcipue scalpellum & manum postulant, nunc
30 de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, sicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem cor-

poris incidunt: tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus.

1. *De Vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem fors ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circumspiciat, ne, quod per se exitum est, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera insanabilia sint.*

Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jecinoris portæ, cui in spina medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant* 30

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jecinoris crassum, aut membrana, quæ continet cere-

cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut vesica,
 aut ullum intestinum, aut septum trans-
 versum vulneratum est. Hi quoque in præ-
 5 cipiti sunt, in quibus usque ad grandes in-
 tusque conditas venas in alis vel poplitibus
 mucro defedit. Periculosa etiam vulnera
 sunt, ubicunque venæ majores sunt, quo-
 niam exhaurire hominem profusione san-
 10 guinis possunt. Idque evenit non in alis
 tantum, atque poplitibus; sed etiam in his
 venis, quæ ad anum testiculosque perve-
 niunt. Præter hæc malum vulnus est,
 quodcunque in alis vel feminibus, vel
 15 inanibus locis, vel inter digitos est. Item
 quodcunque musculum, aut nervum, aut
 arteriam, aut membranam, aut os, aut car-
 tilaginem læsit.

4. *Qua vulnera tutiorem curationem habeant.*

20 Tutissimum omnium, quod in carne est.
 Et hæc quidem loco vel pejora, vel melio-
 ra sunt. Modo vero periculum facit, quod-
 cunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

25 Aliquid etiam in vulneris genere figura-
 que est. Nam pejus est, quod etiam colli-
 sum, quam quod tantum discissum est. adeo
 ut acuto quoque, quam retuso telo, vulne-
 rari commodius sit. Pejus etiam vulnus est,
 30 ex quo aliquid excisum est; ex quo ve caro
 alia parte abscissa, alia dependet. Pessima
 quæque plaga curva est: tutissima, quæ li-
 neæ modo recta est. Quo deinde propius
 huic

huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

Quinetiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus, quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque nimis tenuis, neque nimis plenus, 10 quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus, vernum est; aut certe neque 15 fervens, neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosissimus autumnus est.

7. *Signa eorum, quæ intus læsa sunt.* 20

Sed pleraque ex vulneribus oculis subiecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, 25 interestque, vulnus in summa parte sit, an penitus penetraverit, necessarium est notas subicere, per quas quid intus ictum sit, scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur. 30

8. *Signa percussæ cordis.*

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus,

simus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis matura mors sequitur.

9. *Signa pulmonis icli.*

Pulmone iclo, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

10. *Signa jacinoris vulnerati.*

Jacinoris autem vulnerati notæ sunt: multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis: ad spinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloresque usque ad jugulum, junctumque ei latum scapularum os, inrenti. quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

11. *Signa percussorum renum.*

Renibus vero percussis, dolor ad inguina testiculosque descendit: difficulter urina redditur; eaque aut est cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene iclo, sanguis niger à sinistra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt: fitis ingens oritur: dolor ad jugulum, sicut jacinore vulnerato, venit.

13. *Si*

13. *Signa percussa vulva.*

At, cum vulva percussa est, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus est: sanguinis pars per vulnus, pars per naturam descendit: vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt; quædam mente labuntur; quædam, sui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri se confitentur; morientesque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percussi cerebri, vel membranae ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit; fereque bilis vomitus insequitur: quorundam sensus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam trux vultus est: quorundam oculi, quasi resoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa stomachi percussi.*

Ubi stomachus autem percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur; si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito: venarum motus elanguescunt; sudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigescent.

16. *Signa jejuni intestini & ventriculi vulnerati, & aliorum intestinorum.*

Communes vero jejuni intestini & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indurescunt: nonnunquam bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus, vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percussa medulla, quæ in spina est.*

Medulla vero, quæ in spina est, discissa, nervi resolvuntur, aut distenduntur: sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt.

18. *Signa sepsi transversæ percussæ.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20 *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deterior.ve sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera ulceraq; de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his

his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrunque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies & pus quasdam species Græcis 10 nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel *ιχθῶρ*, vel *μελίκηρα* nominatur. Est pus, quod *ελαιῶδες* appellatur. *Ιχθῶρ* tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, in- 15 flammatio secuta est. *Μελίκηρα* crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subfimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi sunt; & inter hæc loca, maxime ex geni- 20 bus. *Ελαιῶδες* tenue, subalbidum, quasi unguinosum colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile adparet in magnis ulceribus sanescentibus. Malus est autem sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 25 colore vel lividus, vel niger; aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit, 30 Itemque postea spes in his major est, ex quibus melioris generis quæq; proveniunt. Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis,

nuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior est non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ἰχθὺρ autem pejor est multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, quique cætera
 10 omnia contraria prioribus habet. Melicera autem mala est, multa, & percrassa: melior, quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque pejus est, multum, tenue, dilutum; magis-
 15 que, si ab initio tale: itemque, si colore fero simile, si pallidum, si lividum, si sæculentum. Præter hæc, si male olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albi-
 20 dius: itemque, si læve est, si nihil olet, si æquale est. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλατῶ-
 25 δὲ quoque pejus est multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque id ipsum pinguius, eo melius est.

12. Curatio adversus profusionem sanguinis in vulneribus.

30 Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui servari potest, protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem ti-
 memus

minus (quod ex sede vulneris, & ex ma-
 gnitudine ejus, & ex impetu ruentis san-
 guinis intelligi potest) ficcis linamentis
 vulnus implendum est, supraque imponen-
 da spongia ex aqua frigida expressa, ac ma-
 nu super comprimenda. Si parum sic san-
 guis conquiescit, sæpius linamenta mutan-
 da sunt. Et, si sicca parum valent, aceto
 madefacienda sunt. Id vehemens ad san- 10
 guinem supprimendum est: ideoque qui-
 dam id vulnere infundunt. Sed alius rursus
 metus subest; ne, nimis valenter ibi re-
 renta materia, magnam inflammationem
 postea moveat. Quæ res efficit, ut neque 15
 rodentibus medicamentis, neque aduren-
 tibus, & ob id ipsum inducentibus crustam,
 (quamvis pleraque ex his sanguinem sup-
 primunt) sit utendum: sed, si semel ad ea
 decurritur, his potius, quæ mitius idem 20
 efficiunt. Quod si illa quoque profluvio
 vincuntur, venæ, quæ sanguinem fundunt,
 apprehendendæ, circaque id, quod ictum
 est, duobus locis deligandæ, intercidendæq;
 sunt, ut & in se ipsæ cocant, & nihilomi- 25
 nus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem
 res patitur, possunt ferro eandenti aduri.
 Sic etiam, satis multo sanguine effuso ex eo
 loco, quo neque nervus, neque musculus
 est, ut puta in fronte, vel superiore capitis 30
 parte, commodissimum est, cucurbitulam
 admovere ad versa parte, ut illuc sangui-
 nis cursus revocetur.

22. *Curaciones adversus vulnorum
inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his
 5 auxilium est : adversus inflammationem
 autem , in ipso sanguinis cursu. Ea timeri
 potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel
 cartilago , vel musculus, aut ubi parum
 sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo
 10 quoties quid tale erit , sanguinem mature
 suppressere non oportebit; sed pati fluere,
 dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse
 videbitur, mitti quoque ex brachio debeat;
 utique, si corpus juvenile , & robustum , &
 15 exercitatum est: multoque magis, si id vul-
 nus ebrietas præcessit. Quod si musculus
 læsus videbitur , præcidendus erit. nam
 percussus, mortiferus est : præcisus, sanita-
 tem recipit.

20 23. *De glutinatione vulnorum.*

Sanguine autem vel suppresso , si nimi-
 us erumpit ; vel exhausto , si per se parum
 fluxit ; longe optimum est , vulnus gluti-
 nari. Potest autem id , quod vel in cute ,
 25 vel etiam in carne est ; si nihil ei præterea
 mali accedit. Potest caro, alia parte dependen-
 dens, alia inhærens; si tamen etiamnum in-
 tegra est, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero , quæ glutinantur , duplex
 30 curatio est. Nam si plaga in molli parte est,
 sui debet: maximeque, si discissa auris ima
 est , vel imus nasus, vel frons , vel bucca ,
 vel palpebra , vel labrum , vel circa guttur
 cutis,

cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque in unum oræ facile at-
trahuntur, futura quidem aliena est: im-
ponendæ vero fibulæ sunt (ἀσκήρως Græ-
ci nominarunt) quæ oras, paulatim ta-
men, contrahant; quo minus lata postea
cicatrix sit.

Ex his autem colligi potest, utrum id
quoque, quod alia parte dependens, alia in-
hærebit, si alienatum adhuc non est, futu-
ram, an fibulam postulet. Ex quibus neu-
tra ante debet imponi, quam intus vulnus
purgatum est: ne quid ibi concreti sangui-
nis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, 15
& inflammationem movet, & glutinari
vulnus prohibet. Ne linamentum quidem
quod suppressendi sanguinis causa inditum
est, inibi relinquendum est. nam id quoque
inflammat. 20

Comprehendi vero futura, vel fibula,
non cutem tantum, sed etiam aliquid ex
carne, ubi suberit hæc, oportebit; quo va-
lentius hæreat, neque cutem abrumpat.
Utraque optima est ex acia molli, non ni- 25
mis torta, quo mitius corpori insideat,
Utraque neque nimis rara, neque nimis
crebra injicienda est. Si nimis rara est, non
continet: si nimis crebra est, vehementer
afficit; quia, quo sæpius acus corpus transi- 30
vit, quoque plura loca injectum vincu-
lum mordet, eo majores inflammationes
oriuntur; magisque æstate. Neutra etiam
vim

vim ullam desiderat : sed ea hactenus utilis est , qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus esse patiuntur : sutura oras jungit , quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent ; ut si quod intus humoris concreverit , sit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit , id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa. Si sustinere aliquis aceti vim non potest , vino utendum est. Levis plaga juvatur etiam , si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea , quocumque modo imposita est , dum maderet , prodest : itaque , ut inarescat , non est committendum. Licetque sine peregrinis , & conquisitis , & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit , imponere medicamentum debet , quod sine sevo compositum sit ex his , quæ cruentis vulneribus apta esse proposui : maximeque si caro est , barbarum : si nervi , vel cartilago , vel aliquid ex eminentibus , quales aures , vel labra sunt , Polybi sphragidem. Alexandrinum quoque viride nervis idoneum est : eminentibusque partibus ea , quam Græci *ῥύκη* vocant.

Solet etiam , colliso corpore , exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit , non alienum est , scapello latius aperire ; nisi musculi , nervique juxta sunt , quos incidi non expedit.

expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque ex his id, quod *ῥυκῶδες* vocari proposui. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, in-10 super circumdare lanam succidam ex aceto & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

24 *Quomodo vulnus ligari conveniat.* 15

Fascia vero ad vulnus deligandum lineae aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius 20 attrahitur: si æque ab utraque, transverse comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & con-25 tineat, nec adstringat. quod non continetur, clabitur: quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu 30 assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut propriam

dum est. Id optime faciunt tincta in melle
 linamenta : supraque id emplastrum vel
 περὶ φάρμακον vel ἐὼς φάρμακον dandum
 5 est. Tum demum vero purum ulcus est,
 cum rubet, ac nimium neque siccum, ne-
 que humidum est. At, quodcunque sensu
 caret; quod non naturaliter sentit; quod
 nimium aut aridum aut humidum est;
 10 quod aut albidum, aut lividum, aut ni-
 grum est; id purum non est.

30. *Quomodo vulnus implendum est.*

Purgato vulnere, sequitur ut impleatur;
 jamque calida aqua eatenus necessaria est,
 15 ut sanies removeatur. Lanæ succidæ su-
 pervacuus usus est: lota melius circunda-
 tur. Ad implendum autem vulnus profi-
 ciunt quidem etiam medicamenta aliqua:
 itaque ea adhiberi non alienum est; ut bu-
 20 tyrum cum rosa, & exigua mellis parte;
 aut cum eadem parte mellis aut cum ea-
 dem rosa, περὶ φάρμακον; aut ex rosa lina-
 menta. Plus tamen proficit balneum ra-
 rum. Cibi boni succi; vitatis omnibus acri-
 25 bus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio,
 & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus
 dum febris, dum inflammatio est, alienum
 est: itemque usque ad cicatricem, si nervi,
 musculive vulnerati sunt; etiam, si alte caro.
 30 At, si plaga in summa cute generis tutioris
 est, potest non per vetus, modice tamen da-
 tum, ad implendum quoque proficere. Si
 quid molliendum est, quod in nervosis lo-

cis, musculosisque necessarium est, cerato quoque super vulnus utendum est. At, si caro supercrevit, modice reprimat siccum linamentum; vehementius, squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem, post omnia hæc, commode inducit lycium ex passo aut lacte dilutum; vel etiam per se impositum sic-
cum linamentum vehementius. 10

31. *De ulceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt curationibusque eorum.*

Hic ordo felicitis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere con-
suerunt. Interdum enim vetustas ulcus occupat, induciturque ei callus, & circum oræ crassæ livent. Post quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri super-
venit. 20

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus
est, cancer occupat. Id genus à Græcis ductum in species est; nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupavit; sed etiam ser-
pit: deinde aliis aliisque signis discernitur. 30
Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit; *ἔρυσίπλαι* Græci nominant: modo ulcus
nigrum

nigrum est, quia caro ejus corrupta est, id-
 que vehementius; etiam in putrescendo in-
 tenditur, ubi vulnus humidum est, & ex
 5 nigro ulcere humor pallidus fertur, mali-
 que odoris est, & caro intus corrupta: in-
 terdum etiam nervi ac membranæ resol-
 vuntur, specillumque demissum descen-
 dit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio
 10 nonnunquam os afficitur: modo oritur ea,
 quam Græci γάσπαστος appellant.

Priora in qualibet parte corporis fiunt:
 hæc in prominentibus membris, id est in-
 ter ungues, & alas, vel inguina; fereque in
 15 senibus, vel in his, quorum corpus mali
 habitus est. Caro illi ulceri vel nigra, vel
 livida est, sed sicca & arida; proximaque cu-
 tis, plerunque subnigris pustulis impletur;
 deinde ei proxima, vel pallida, vel livida,
 20 fereq; æruginosa & sine sensu est. Deterior
 in inflammatione est, omniaque ea simul
 serpunt: ulcus, in locum pustulosum: Pu-
 stulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut
 livor, in id, quod inflammatum est: inflam-
 25 matio, in id, quod integrum est, transit.
 Inter hæc deinde febris acuta oritur, in-
 gensque sitis: quibusdam etiam delirium
 accedit: alii, quamvis mentis suæ compo-
 tes sunt, balbutiendo vix sensus suos expli-
 30 cant: incipit affici stomachus: fit scædi spi-
 ritus ipse odoris. Atque initium ejus qui-
 dem mali recipit curationem: ubi vero pe-
 nitus insedit, insanabile est. plurimique sub
 O 4 frigi-

frigido sudore moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello circumcidendum est, excidendæque ejus oræ, & quicquid super eas livet, æque incidendum. Si varicula intus est, quæ id sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi sanguis emissus, novatumque vulnus est, eadem cura adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: & cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur. 15

33. *Curatio Erysipelatum.*

Id autem, quod *ἔρυσιπέλας* vocari dixi, non solum vulnere supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut caput constitit. 20

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singularum

priam viscera curationem requirant, de quibus supra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinae genere est. In visceribus nihil movendum est; nisi, si quid aut ex jecinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamentis sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. *Quomodo vulnerato agendum sit.*

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque, si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si æstas est, ac neque febris, neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis æstimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem scilicet, & exiguum, qui tantum sustineat. Multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes ante ullam curationem vino reficiendi sunt; quod alioqui inimicissimum vulneri est.

26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimum est. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis est. Protinusque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet, mature vulnus
 O sanum

sanum fore. At ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa perniciofa est, quæ vel levi vulnere supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium mover: vel si nervorum rigorem aut distentionem, quæ ex vulnere orta est, ea non finit. Vomitus quoque biliosus non voluntarius, vel protinus, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere, non alienum est; præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in superioribus partibus plaga est.

27. *De curationibus vulnerum.*

Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperendum, detergendaque sanies ex aqua frigida est, eademque rursus injicienda sunt. Quinto jam die, quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die, rursus detecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est; scire licet, malum vulnus esse. idque, quandocunque animadversum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vulnus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus,

vulnus , aut leviter intumuit , eadem sunt imponenda , quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio est , neque glutinandi spes est , neque moveretur , aquæ quoque calidæ necessarius usus est , ut materiam digerat , & duritiam emolliat , & pus citet. Ea sic temperanda est , ut manu contingenti jocunda sit ; & usque eo adhibenda , donec aliquid minuisse ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum , si late plaga non patet , imponi protinus emplastrum debet , maximeque , si grande vulnus est , tetrapharmacum : si in articulis , digitis , locis cartilaginosis , *ῥοκῶδες*. at si latius hiat , idem illud emplastrum liquari ex irino unguento oportet , eoque inlita linamenta disponi per plagam : deinde emplastrum supra dari , & super id lanam succidam ; minusque etiam , quam primo , fasciæ adstringendæ sunt.

28. *Curaciones propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis visenda sunt. In quibus si præcisi nervi sunt , qui continebant , debilitas ejus partis sequitur. Si id dubium est , & ex acuto telo plaga est , & ea transversa , commodior est : si ex retuso & gravi est , nullum in figura discrimen est : at videndum est , pus supra articulum , an infra nascatur. Si sub eo nascitur , albumque & crassum diu fertur , nervum præcisum esse credibile est : magisque , quo

majores dolores inflammationesque, & quomaturius excitatæ sunt. Quamvis autem non abscissus nervus est; tamen, si circa durus tumor diu permanet, necesse est, & diuturnum ulcus esse, & sanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque est, ut tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo mora est, ubi recurvato articulo curatio¹⁰ adhibita est, quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflammatione est, ut in neutram par-¹⁵tem inclinatum sit: si jam pus profluit, ut devexum sit.

Optimum etiam medicamentum, quies est. Moveri, & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen periculosum his est,²⁰ qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus esse debet. Balneum quo-²⁵que, dum parum vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & tumidum & sordidum reddit. ex quibus ad cancerum transitus esse consuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; sed his partibus, quæ longe ab-³⁰sunt à vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum est.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum

gulorum p. x. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suilla
5 adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda

At, si nigrities est, quæ neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic,
10 ut cætera, nutriendum est. Si magis putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nullus ex eo humor feratur. nam quod
15 sanum est, siccum est, cum aduritur. Post unctionem putris ulceris, superponenda sunt, quæ crustas à vivo resolvant; ἀπὸ ζωῆς
20 ἰσχυρὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & resina est. Sed iis quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad sanitatem perducendum est.

32. Curatio Gangræne.

Gangrænam vero, si nondum plane tenet, sed adhuc incipit, curare non difficile
25 limum est; utique in corpore juvenili: & magis etiam, si muscoli integri sunt; si nervi vel læsi non sunt, vel leviter affecti sunt; neque ullus magnus articulus nudatus est;
30 aut carnis in eo loco paululum est, ideoque non multum, quod putresceret, fuit; consistitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito potest. In ejusmodi casu pri-

mum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, usque ad sanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus movere consuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, 10 aliena sunt: sed his quam levissimis opus est. superque ea, quæ inflammata sunt, utendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, uri id, quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet. 15

Præcipueque in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiam à vitæ ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinencia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpus adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere 25 præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviali frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, 30 alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia pro-

proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum, aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi dera sum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

15 In primo casu commodissimum est mallicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem contere, & cerato miscere ex rosa facto, idque superponere: deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene
20 medicamentum, qualis λιπερὸν est.

Dera so vero, detritoque, imponendum est emplastrum *πτεροφάρμακον*, minuendusque cibis, & vinum subtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus,
25 contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpe canceri fiunt. Quod si levius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet
30 vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superim-

posita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex furculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac superimposita est. Facit autem idem in omnibus furculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusq; vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huius Hecataei emplastrum maxime convenit. 15

36. *Quomodo cicatrix vulnere inducenda, purgandaque sit.*

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-purgatis jam, repletisque ulceribus necessarium est) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde, cum jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur: tum deligari super album plumbum oportet, quo & re-25 primitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii p. i. *. spumæ argentip. i i. *. glandis unguentariæ pondo 30 iv. *. quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant,

gant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque resina coacta; siue eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri potest; siue id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus commodius est.

At, si vel excrevit cicatrix, vel concava est, stultum est, decoris causa, rursus & dolorem & medicinam sustinere: alioquin 10 res utriusque succurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem 15 carnem exedentia medicamenta conjicienda sunt: super concavam, implentia; donec utrumque ulcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

C A P. X X V I I.

20

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

25

DIXI de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum animalium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habent quoddam virus.

30

Itaque, si vehemens vulnus est, cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, quæ

quæ adversus morsus propofui. fi ea non
 funt, viride Alexandrinum: fi ne id qui-
 dem est, quodlibet non pingue ex his, quæ
 recentibus vulneribus accommodantur. 5
 Sal quoque his, præcipueque ei, quod ca-
 nis fecit, medicamentum est, si aridus vul-
 neri imponitur, superque id duobus digi-
 tis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamen-
 tum quoque recte super id vulnus deliga- 10
 tur.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.*

Utique autem, si rabiosus canis fuit,
 cucurbitula virus ejus extrahendum est.
 Deinde, si locus neque nervosus, neque 15
 musculosus est, vulnus id adurendum est.
 Si uri non potest, sanguinem homini mit-
 ti non alienum est. Tum usto quidem vul-
 neri superimponenda, quæ cæteris ustis
 sunt. Ei vero, quod expertum ignem non 20
 est, ea medicamenta, quæ vehementer exe-
 dunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed
 jam supraposito vulnus erit implendum, &
 ad sanitatem perducendum. Quidam post
 rabiosi canis morsum protinus in balneum 25
 mittunt; eumque ibi patiuntur desudare,
 dum vires corporis sinunt, vulnere aperto;
 quo magis ex eo quoque virus distillet: de-
 inde multo meracoque vino excipiunt.
 quod omnibus venenis contrarium est. Id- 30
 que cum ita per triduum factum est, tutus
 esse homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum
 occur-

occursum est, aquæ timor nasci *ιδεοφολιαν*
 Græci adpellant. Miserrimum genus mor-
 bi: in quo simul æger & siti & aquæ metu
 5 cruciatur. quo oppressis in angusto spes est.
 Sed unicum tamen remedium est, nec opi-
 nantem in piscinam non ante ei provisam
 projicere, &, si natandi scientiam non ha-
 bet, modo mersum bibere pati, modo at-
 10 tollere; si habet, interdum deprimere, ut
 invitus quoque aqua satietur. sic enim si-
 mul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed
 aliud periculum excipit, ne infirmum cor-
 pus in aqua frigida vexatum, nervorum
 15 distentio absumat. Id ne incidat, à piscina
 protinus in oleum calidum demittendus
 est. Antidotum autem (præcipue id, quod
 primo loco posui; ubi id non est, aliud) si
 nondum æger aquam horret, potui ex aqua
 20 dandum est: &, si amaritudine offenditur,
 mel adjiciendum est: at, si jam is morbus
 occupavit, per catapotia sumi potest.

3. *Curationes communes adversus omnes
 morsus serpentium.*

25 Serpentium quoque morsus non ni-
 mium distantem curationem desiderant:
 quamvis in ea multum antiqui variarunt;
 adeo ut in singula anguium genera singu-
 la medendi præciperent; aliique alia. sed
 30 in omnibus eadem maxime proficiunt. Igi-
 tur in primis supra vulnus id membrum
 deligandum est: non tamen nimium vehe-
 menter, ne torpeat. Dein venenum extra-
 hendum

hendum est. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum est, ante scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitii jam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, 5 (quod tamen vix incidere potest) tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exfugat.

Neque hercule scientiam præcipuam¹⁰ habent hi, qui Pfylli nominantur; sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque¹⁵ colubra ipsa tuto estur: ictus ejus occidit. & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ejus saliva noxa est. Ergo quisquis, exem-²⁰ plum Pfylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debet attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco²⁵ calido collocandus est sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exfugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel³⁰ vitulinum, & vomere. Vivum autem galinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic,

calidum balneum mittendus: si non vacat, unguendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

5 14. *Adversus Hyoscyamum.*

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. *Adversus Cerussam.*

10 Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime profunt.

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coit.*

15 Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coit, aut passum, aut cum aceto laser.

17. *Adversus Fungos inutiles.*

Si fungos inutiles quis assumpsit, radícula aut è posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ genere idonei fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

25 18. *De adustis corporis locis, & quomodo curari debeant.*

30 Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit.

Sed

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina; vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet *λεπτοει*. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant: tum eryum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

C A P. X X V I I I.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.*

AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ.

pallidæ. In iis sanies esse videtur: infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque
 5 quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur. Neque in eo loco levare cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium subter-
 10 actis quasi quibusdam radicibus serpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbescit; dein lividum fit; circumque exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucesve inci-
 15 dit, subito spiritum sæpe elidit.

Nihil melius est, quam protinus adure-
 re. Neque id grave est. nam non sentit; quoniam ea caro mortua est. Finisque ad-
 urendi est, dum ex omni parte sensus do-
 20 loris est. Tum deinde ulcus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta: quæ undique à viva carne diducta, trahit secum, quicquid corruptum erat; puriusque jam si-
 25 nus curari potest implentibus. At, si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunque vero medicamentum
 30 impositum est, si satis proficiet, protinus à viva corruptam partem resolvet.

Certaque esse fiducia potest fere, si undique vitiosa caro excidat, qua hujuscemodi
 di

di medicamen exest: si id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad unctionem properandum est. Sed in ejusmodi casu abstinendum à cibo, à vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisque ea servanda sunt, si febricula quoque accessit.

2. De Carcinomate.

Non idem periculum *κρκίνωμα* affert, nisi imprudentia curantis agitatedum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammæ scœminarum. Et ex jecore, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur: isque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut mollior est, quam esse naturaliter debet: nonnunquam iisdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci *κρκινώματα*, aspredine quadam & magnitudine sua. Colorque ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tuto secatur. nam protinus aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit. Quibusdam etiam, si id ipsum pressum est, quæ

sic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnusve discissus, & calida ejus caro statim super vulnus impressa. Emplastra quoque, quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumque est, vel Ephesium, vel id quod ei subjectum est. Præsensque in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exfortobere portionem meri vini cum pipere; vel quidlibet aliud, quod calori movendo est, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia ma-
 15 teriam extenuant, utilia sunt.

4. *Speciales curationes adversus ictus serpentium: & primo adversus ictum Aspidis.*

Hæc adversus omnes ictus utilia sunt, communiaque: usus tamen ipse docuit,
 20 eum, quem Aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui, cum ab hoc ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis
 25 siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & dissipandi. Quo fit, ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis
 30 ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

5. *Adversus ictum Scorpionis.*

In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio ipse sibi pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt. Quidam super prunas eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circumdata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio sanguinem miserunt.

6. *Adversus Aranei & Scorpionis ictum.* 20

Ad scorpionis etiam, & ad aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

7. *Adversus Ceraſtis, & Dipsadis, & Hæmorrhoidis ictum.* 25

At, si ceraſtes, aut dipsas, aut hæmorrhoidis percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas poriones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia, & cinnamomum recte per potionem assumuntur.

8. *Ad-*

8. *Adversus Chersydri ictum, & Ceraſtis.*

Adversus chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum p. i i.
 5 *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem ordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum
 10 sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet.

9. *Adversus Phalangii ictum.*

Ubi vero phalangium nocuit, præter
 15 eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminæ par modus ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus fursures ex aceto cocti, imperandumque, ut is
 20 conquiescat.

10. *Adversus ictus Italarum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.*

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoque parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel personata, vel marinæ pastinacæ, si vel
 30 singulæ binæve tritæ, & sic potui datæ sunt

sunt cum vino, & super vulnus impositæ. Illud ignorare non oportet, omnis serpentis ictum & jejuni & jejuno magis nocere, ideoque perniciosissimi sunt, cum incubant: utilissimumque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quam quis aliquid assumpsit.

11. *Remedium generale adversus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.* 10

Non tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumperunt. Primum, quia non protinus sentiunt, ut ab angue icti: ideo ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhausta, bibere antidorum: si id non est, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adversus quædam venena: & primo adversus Cantharidas.*

Sunt tamen quædam remedia propria adversus quædam venena, maximeque leviora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per se debet.

13. *Adversus Cicutam.*

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est; deinde is vomere cogendus: posteaque laser ex vino dandum. Isque, si febre vacat, in calidum

quæ circa sunt, intenduntur & intumescunt. Namque pessimum id genus est, fe-
reque primum id fit, quod κακόνθηες à Græ-
cis nominatur. Deinde ex eo id κηκερίωμα,
quod sine ulcere est. Deinde ulcus; & ex
eo, thymium.

Tolli nihil, nisi κακόνθηες, potest: reliqua
curationibus irritantur. Et quo major vis
10 adhibita est, eo magis quidam usi sunt me-
dicamentis adurentibus. Quidam ferro a-
dusserunt: quidam scalpello exciderunt,
neque ulli unquam medicina profuit: sed
adusta, protinus concitata sunt, & increve-
15 runt, donec occiderent. Excisa etiam, post
inductam cicatricem, tamen reverterunt,
& causam mortis attulerunt. Cum interim
plerique nullam vim adhibendo, qua tol-
lere id malum tentent; sed imponendo tan-
20 tum lenia medicamenta, quæ quasi blan-
diantur, quo minus ad ultimam senectutem
perveniant, non prohibeantur. Dis-
cernere autem cacoethes, quod curatio-
nem recipit, à carcinomate, quod non re-
25 cipit, nemo scire potest, nisi tempore &
experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum
est, imponi debent medicamenta aduren-
tia. Si levatur malum, minuunturque ejus
30 indicia, procedere curatio potest & ad scal-
pellum, & ad ustionem. Si protinus irrita-
tum est, scire licet, jam carcinoma esse; re-
movendaque sunt omnia acria, omnia ve-
hemen-

hementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguiſſimam, aut *ῥοσῶδες* emplaſtrum ſatis eſt. Si ulcus æquale eſt, ceratum ex roſa injiciendum eſt, adjiciendusque ei pulvis ex contrita teſta, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum ſolitus eſt. Si id nimium ſupercrevit, tentanda ſquama æris eſt (quæ leniſſima ex adurentibus eſt) eatenus, ne quid eminere patiatur: ſed ita, ſi nihil exacerbavit: ſin minus, eodem cerato contenti eſſe debemus.

3. De Theriomate.

Eſt etiam ulcus, quod *θρῆλαια* Græci vocant. Id & per ſe naſcitur, & interdum ulceri ex alia cauſa factò ſupervenit. Color eſt vel lividus, vel niger: odor fœtidus: multus, & mucò ſimilis humor. Idipſum ulcus neque tactum, neque medicamento ſentit: prurigine tantum movetur. circa dolor eſt, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere ſanguis erumpit. Atque id quoque malum ſerpit. quo omnia ſæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod *ἑρπητιὰ ἐπιὸν* Græci vocant; quia celeriter ſerpendo, penetrandoque uſque ad oſſa, corpus vorat. Id ulcus inæquale eſt, cœno ſimile; ineſtque multus humor glutinoſus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrunque, ſicut omnis cancer, fit maxime in ſenibus; vel his, quorum

quorum corpora mali habitus sunt.

Curatio utriusque eadem est: sed in ma-
 jore malo major vis necessaria. Ac pri-
 mum, à victus ratione ordinandum est: ut
 quiescat in lectulo: ut primis diebus à cibo
 absteineat: aquam quamplurimam assumat.
 Alvus quoque ei ducatur. Dein, post in-
 flammationem, cibum boni succi capiat;
 10 vitatis omnibus acribus: potionis quan-
 tum volet, sic, ut interdiu quidem aquæ
 contentus sit: in cœna vero etiam vini au-
 steri aliquid bibat. Non æque tamen fame
 in his, quos *epirus* urgebit, atque in his, qui
 15 *Melanch* adhuc habebunt, utendum erit.
 Et victus quidem talis necessarius est.

Super ulcus vero inspergenda est arida
 aloe contrita, & si parum proficiet, chalci-
 tis. At, si quis nervus, exesa carne, nudatus
 20 est, contegendus ante linteolo est, ne sub
 eo medicamento aduratur. Si validioribus
 etiam remediis opus est, ad eas composi-
 tiones veniendum est, quæ vehementius
 adurunt. Quicquid autem inspergitur, a-
 25 verso specillo infundi debet. Superdanda
 cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ sô-
 lia ex vino decocta, vel marrubium: eaque
 linteolo contegenda in aqua frigida made-
 facto, dein bene expresso. Circaque, qua
 30 tumor ex inflammatione est, imponenda,
 quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his ni-
 hil proficitur, ferro locus aduri debet; di-
 ligenter nervis, qui apparent, ante con-
 P 2 tectis.

tectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. De Sacro igne.

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore est: serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter saniem & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen; mediumque sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id, quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniores tentantur, aut quæ mali habitus sunt; sed in cruribus maxime.

Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ serpunt; sic prope

- prope difficillime tollitur. Medicamentum
 ejus fortissimum est, uno die febris, quæ
 humorem noxium absumat. Pus, quo cras-
 5 sius & albidius est, eo periculi minus est.
 Prodest etiam infra ulcera locum cædi, quo
 plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum
 corpus est, extrahatur. Sed tamen, si febric-
 10 cula accessit, abstinencia, lectulo, alvi du-
 ctione opus est. In omni vero sacro igni,
 neque lenibus & glutinosis cibus, neque
 salis & acris utendum est; sed his, quæ
 inter utrumque sunt: qualis est panis si-
 ne fermento, piscis, hœdus, aves, exce-
 15 ptoque apro, omnis fere venatio. Si non est
 febricula, & gestatio utilis est, & ambula-
 tio, & vinum austerum, & balneum. At-
 que in hoc quoque genere potio magis li-
 beralis esse, quam cibus, debet.
- 20 Ipsa autem ulcera, si mediocriter ser-
 punt, aqua calida: si vehementius, vino
 calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ,
 quæcumque sunt, aperiendæ. Tum impo-
 nenda ea, quæ putrem carnem exedant.
- 25 Ubi inflammatio sublata, ulcusque purga-
 tum est, imponi lene medicamentum de-
 bet. In altero autem genere, possunt pro-
 ficere mala cotonea in vino cocta, atque
 contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel
 30 *πτεροφάρμακον*, cui quinta pars thuris ad-
 jecta sit: potest nigra hedera ex vino au-
 stero cocta; ac, si celeriter malum serpit,
 non aliud magis proficit. Purgato ulcere,

quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

5. *De Chironio ulcere.*

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla est inflammatio: 10 dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert; sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maxime in pedibus & cru- 15 ribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei causa fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum 20 P.VI. *. cadmiæ, ceræ, singulorum P.VIII. *. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. *De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.*

Fiunt etiam ex frigore hiberno ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, de- 30 inde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel

vel saniam videtur.

In primis multa calida aqua fovendum est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliqua verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

7. De Struma.

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres movent, nec unquam facile maturescunt; & si ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius, quibus id quoque accedit, quod longo spatio detinent. Nascuntur maxime in cervice; sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque sceminarum se reperisse, chirurgus Meges auctor est.

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent; quorum supra mentio facta est. Adurentibus

quoque quidam utuntur, quæ exedunt, crustaque eum locum adstringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi est, corpus, puro ulcere, 5 exercendum atque alendum est, donec ad cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam rusticorum experimento cognitum, quem struma male habet, eum, si anguem edit, 10 liberari.

8 De Furunculo.

Furunculus vero, est tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi ad apertus est, 15 & exiit pus, subter apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominat. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur: maturescit enim 20 per se, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina sit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum est. sed alia quoque supra comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet, 25 primum, non pingue emplastrum, ut id reprimat: deinde, si non repressit, quodlibet puri movendo accommodatum. si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. Expressio pure, nulla ultra curatio necessa- 30 ria est.

9. De Phymate.

Phyma vero nominatur tuberculum fu-
run-

runculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divulgum est, pus eodem modo apparet: ventriculus, qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne nascitur quidem. Quibus vero medicamentis discutetur, supra propositum est.

10. De *Phygethlo.*

Φύγεθλον autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioque vehemens est, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde maturescit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atque id ipsum quo medicamento tolleretur, supra demonstravi.

11. De *Abscessibus.*

Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad suppurationem spectans. Idque fere fit aut post febres, aut post dolores partis alicujus, maximeque eos, qui

ventrem infestant. Sæpiusque oculis expositum est, siquidem latius aliquando intumescit ad similitudinem ejus, quod $\phi\mu\alpha$ vocari proposui, ruberque cum calore, & paulo post etiam cum duritia, magisque nocenter adolescit, & sitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest; maximeque, ubi altius pus movetur: sed cum siti vigiliaque¹⁰ sentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de subito durius non est, melius est: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati est. quæ signa jam pure oriente nascuntur: tumor enim ruborque¹⁵ multo ante incipiunt.

Sed, si locus nobilis est, avertendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in erysipelate proposui.²⁰ Si jam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolvant: qualis est ficus arida contusa: aut fex mista cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit; aut cucumeris silvestris radix, cui ex farina duæ²⁵ partes adjectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum; pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus, quam in prioribus singulis erit. Atque³⁰ emplastra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ supra explicui.

Quod per hæc discussum non est, necesse

cessu est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi: recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durties; & si major abscessus est, horror, atque etiam febricula permanet: penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui curis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppurationis est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinitibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus; si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut mallicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora sunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel scæni græci lini-

ve semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deinde impositum est, non adstringi, sed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, exposita sunt.

12. De Fistulis.

10

Nonnunquam autem ex ejusmodi abscessibus, & ex aliis ulcerum generibus, fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in singulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. siquidem aliæ breves sunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures transversæ: aliæ simplices sunt, aliæ duplices triplicesve, quæ ab uno ore orfæ intus tres fiunt, aut etiam in plures sinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum subest, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam insanabiles reperiuntur.

Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem. Adjuvatque ipsam corpus, si juvenile, si firmum est. Inimica contraria his sunt: itemque, si fistula os, vel

vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit; si articulum occupavit; si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad maxillas, guttur, stomachum, thoracem penetravit. Ad intestina quoque eam tendere, semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est.

Ante omnia autem demitti specillum in fistulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, scire possimus. simul etiam, prorsus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Id quoque disci potest, in osse vitium sit, nec ne: & si jam eo fistula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, si molle est, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si dilabitur specillum, nondum caries est: si non dilabitur sede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis est: si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago ubi subsit, ipsa sedes docet: perventumque esse ad eam, ex renisu patet.

Ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simples vero hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cujus si plus fertur, quam quod simplici spacio convenit,

nit, plures sinus esse manifestum est. Cumque fere juxta sint caro, & nervus, & aliqua nervosa, quales fere tunicæ membranæque sunt, genus quoque puris docebit, si num plures sinus intus diversa corporis genera perferant. Siquidem ex carne pus læve, album, copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, iterum incipit; 15 restaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & simplex est; ac neque sinuosa neque cava sede; neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec purus san- 30 guis se ostendat. quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum; supra-

supraque injicienda spongia est, in acetum ante demissa: solvique quinto die satis est. Genus victus adhibendum est, quo carnem
5 ali docui.

At, si longius à præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radículas esse, deinde vomere, necessarium est.

Quum vetustate callosa sit fistula (callus
10 autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaveris lachrymæ p. i. *. gummi p. III. *. cadmiæ p. IIII. *. atramenti sutorii
15 p. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ p. i. *. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii singulorum p. i. *. atramenti sutorii combusti p. II. *. Aut quod constat ex chalcitide,
20 & è saxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quam in singulis prioribus est; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ p. II. *. conte-
25 rere, deinde ammoniaci thymiamatis p. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis est. Sed, ut hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum qui-
30 buslibet adurentibus medicamentis erodere: satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eo illinere. Scilla quoque cocta

& mixta cum calce, callum exest.

Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & 5 collyrium, quod volueris, demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas 10 omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt,isque ori fistulae aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si 15 sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt, quae refrigerent & reprimant. Nam fere, quae circa fistulam sunt, habent aliquid inflam- 20 mationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, acero; si jam purgatur, mulso, 25 vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quae inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum sit. 30 Quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt; praecipueque spongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuisse li-
namentum

namentum, in modum collyrii compositum & tinctum melle, implendi causa demitti. sed celerius sic glutinatur, quam impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat; adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum saepe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo
 10 in unum eos jungat.

13. *De Ulceris genere, quod $\chi\eta\epsilon\lambda\omicron\nu$ nominatur.*

Est etiam ulceris genus, quod à favi similitudine $\chi\eta\epsilon\lambda\omicron\nu$ Græcis nominatur. Idque duas species habet. Alterum est subalbidum, & furunculo simile; sed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi maturescit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si divisum est,
 15 multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiusque descendit. Raro fit nisi in capillis.

Alterum est minus, & super caput emittens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum: siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei: &, si inciditur, viridis
 25 intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoque febrem movere consuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus

354 A. CORN. CELSI Lib. 5.
bus exasperatum est, recte imponitur & fi-
cus arida, & lini semen in mulso coctum,
& emplastra ac malagmata materiam edu-
centia, aut quæ proprie huc pertinentia su-
pra posui.

Super alterum, & eadem medicamenta,
& farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium
resinæ terebinthinæ misceatur; & ficus in
mulso decocta, cui paulum hyssopi contri- 10
ti sit adjectum; & uvæ taminæ pars quarta
fico adjecta. Quod si parum in utrolibet
genere medicamenta proficiunt, totum
ulcus usque ad sanam carnem excidi oportet.
Ulcere ablato, super plagam medica- 15
menta danda sunt; primum, quæ pus ci-
tent; deinde, quæ purgent; tum, quæ im-
pleant.

14. De Acrochordone, & Thymio, &
Myrmecis, & Clavo.

20

Sunt vero quædam verrucis similia; quo-
rum diversa nomina, ut vitia sunt. *Ακρο-
χορδόνια* Græci vocant, ubi sub cute coit
aliquid durius, & interdum paulo aspe-
rius, coloris ejusdem; infra ad cutem te- 25
nue, supra latius. idque modicum est,
quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix
unum tantum eodem tempore nascitur: sed
fere plura, maximeque pueris: eaque non-
nunquam subito desinunt, nonnunquam 30
mediocrem inflammationem excitant.
sunt, quæ etiam in pus convertuntur.

Ανορθύμισο nominatur, quod super cor-
pus

pus quasi verrucula eminet, ad cutem latius, supra tenue, subdurum, & in summo perasperum. Id, qua summum, colorem floris thymi repræsentat; unde ei nomen est; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum sanguinis fundit: fereque citra magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raro majus, interdum perexiguum.

10 Modo autem unum, modo plura nascuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: pessima tamen in obscœnis sunt; maximeque ibi sanguinem fundunt.

Μυρμηκία autem vocantur humiliora
 15 thymio durioraque, quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, supra autem tenuia, minus sanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lupini modum excedunt. Nascuntur ea quod
 20 que aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus autem nonnunquam quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen maxime nascitur, præcipue autem ex contuso,
 25 quamvis interdum aliter: doloremque, etiamsi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his *Acrochordon* & *acrothymium* sæpe etiam per se finiuntur; & quo minora
 30 sunt, eo magis. *Myrmecia* & *clavi* sine curatione vix unquam desinunt. *Acrochordon*, si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renascitur quidem. *Acrothymio*

thymio clavoque excisis, subrotunda radice nascitur, quæ penitus descendit ad carnem: eaque relicta, idem rursus exit. Myrmecia latissimis radicibus inhaerent: 5 ideoq; ne excidi quidem sine magna exulceratione possunt. Clavum subinde radere, commodissimum est. nam sine ulla vifit mollescit, at, si sanguinis quoque aliquid emissum est, sepe emoritur. Tollitur etiam, 10 si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda sunt. Aliisque id, quod ex fece vini: myr- 15 meciis id, quod ex alumine & sandaracha fit, aptissimum est. Sed ea, quæ circa sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur: deinde postea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in 20 aqua decocta,

15. De Pustularum generibus.

At pustulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus partemve aspre- 25 do quædam fit, similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur; ἰζωὴν ἰσχυρὰ Græci vocant. eaque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, similes varis oriuntur, 30 nonnunquam majores. Pustulæ, lividæ sunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque illis humor.

mor. Ubi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet. *Φλύκταιναι ἰλκώδες*
Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore,
5 vel ex igni, vel ex medicamentis.

Φλυζάκιον autem paulo durior pustula
est, subalbida, acuta. ex qua ipsa quod ex-
primitur, humidum est. Ex pustulis vero
nonnunquam etiam ulcuscula fiunt, aut
10 aridiora, aut humidiora: & modo tantum
cum prurigine, modo etiam cum inflam-
matione ac dolore: exitque aut pus, aut
fanies, aut utrumque. Maximeque id eve-
nit in ætate puerili: raro, in medio corpo-
15 re: sæpe, in eminentibus partibus.

Pessima pustula est, quæ *ἐπιουκτις* voca-
tur. Ea colore vel sublivida, vel subnigra,
vel alba esse consuevit. Circa hanc autem
vehemens inflammatio est; &, cum aperta
20 est, reperitur intus exulceratio mucosa, co-
lore humori suo similis. Dolor ex ea supra
magnitudinem ejus est: neque enim ea faba
major est. Atque hæc quoque oritur in emi-
nentibus partibus, & fere noctu. unde no-
25 men quoque à Græcis ei *ἐπιουκτις* est im-
positum.

In omni vero pustularum curatione pri-
mum est, multum ambulare, atque exer-
ceri: si quid ista prohibet, gestari. Secundum
30 est, cibum minuere: abstinere ab omnibus
acribus & extenuantibus. eademque nu-
trices facere oportet, si lactens puer ita
affectus est. Præter hæc, is, qui tam robu-
stus

stus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet; simulque super eas nitrum inspergere; oleoque vinum miscere, & sic ungi; tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si majus pustularum genus occupavit, imponenda lenticula est; detractaque summa pellicula, ad medicamenta lenia transeundum. *Ἐπιουλίς* post lenticulam, recte herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur.

Ulcera vero ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mixta sic, ut his invicem rosa atque intubi succus adjiciatur, donec mellis crassitudo ei res fiat. Proprie ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem *πυρίτω* Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amarum nucibus miscetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, & tum hoc illini.

16. De Scabie.

Scabies vero est durities cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciore. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, *ἀγρία* Græci appellant, id est feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ supra, necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est; quod fit ex spodii, croci, æruginis, singulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, singulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio est, id, quod fit ex sulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei sextariis duobus. quæ simul usque ad crassitudinem mellis incoquantur. Est etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miscentur, & ex passo coquantur. Idque omnem utique scabiem sanat. Ac, si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur picis liquidæ mistum, sicut de pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulatur.

25 17. De Impetiginis speciebus.

Impetiginis vero species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. nam & rubet, & durior est, & exulcerata, & rodit. Distat autem ab ea, quæ magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet; videnturque esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore quasi squamulæ solvuntur, certio.

certioribusque hoc temporibus revertitur.

Alterum genus est pejus & simile papulæ fere, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute decidunt, rosio major est, celerius & latius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior est. nam & ¹⁰ crassior est, & durior, & magis tumet; in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut ¹⁵ desinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.

Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore. nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile; ²⁰ squamulasque habet pallidas, quasdam subalidas, quasdam lenticulæ similes: quibus demptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius. ²⁵

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque ungues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore Pro- ³⁰ tarcho retuli. Serapion autem, nitri P. II. *. sulphuris P. IV. * excipiebat resina copiosa, coque utebatur.

18. De Papulis.

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas
 5 cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit. Alterum est, quam *ἀΐσιαν* Græci
 10 appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva
 15 quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, singulorum p. i.
 20 * cantharidum purgatarum p. ii. * sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terēbinthinæ liquidæ p. xx. * farinae lolii sext. iiii. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

19. De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho,
 30 & Melane, & Lence.

Vitiligo quoque, quamvis per se nullum periculum adfert; tamen & foeda est, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres species
 Q sunt.

sunt. Α'λφ[⊙] vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. cætera eadem sunt. Δούρη habet quiddam simile alphi, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanu-
gini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit. 15

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experi-
mento facile colligitur. Incidi enim cutis debet aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est. 25

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum auctorem refertur. Alcyonium, nitrum, cumi-
num, fici folia aride paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur: deinde non ita multo post, 30
post,

post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris p. II. *. nitri p. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

15

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis singularum corporis partium.

20 **D**IXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus à capite.

25 1. *De capillis fluentibus.*

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt. Nam, quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

C A P. I I.

De Porrigine.

Porrigo autem est, ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, cæque à cute resolvuntur; & interdum mædent, multo sæpius siccæ sunt. Idque evenit modo sine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo in nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quam id, quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti.

Commodius est ergo subinde peccando repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore sequente fieri potest; magisque, si is etiam mali odoris est) caput sæpe radendum est; dein id super adjuvandum aliis quibus ex leviter reprimentibus; quale est nigrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut sciamus, utique in recenti vitio id inutile esse.

CAP. III.

De Sycofi.

5 **E**st etiam ulcus, quod à fici similitudine
σύνκωσις à Græcis nominatur, quia caro
 in eo excrescit: & id quidem generale
 est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera,
 10 ulcus durum & rotundum est: altera, hu-
 midum & inæquale. Ex duro exiguum
 quiddam & glutinosum exit: ex humido
 plus, & mali odoris. Fit utrumque in iis
 partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id
 15 quod callosum & rotundum est, maxime
 in barba; id vero quod humidum, præci-
 pue in capillo.

Super utrumque oportet imponere ela-
 terium, aut lini semen contritum & aqua
 coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut
 20 emplastrum tetrapharmacium ex aceto sub-
 actum. Terra quoque Eretria ex aceto
 liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Ares.

25 **A**REARVM quoque duo genera sunt.
 Commune utrique est, quod, emor-
 tua summa pellicula, pili primum ex-
 tenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is lo-
 30 cus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris:
 increfcitque utrumque in aliis celeriter, in
 aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, &
 subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed

ea, quæ ἀλωπεκία nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba. Id vero, quod à serpentis similitudine ὀφίασσις appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc fere in 10 infantibus. Illud vix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur.

Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combustam. 15 quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quam novacula quotidie radere: quia, cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculae. Neque ante oportet 20 desistere, quam frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illini atramento sutorio satis est.

C A P. V.

29

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide.

PENE ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex 30 iis autem, quæ supra proposui, vari lenticulaeque vulgo notæ sunt; quamvis rarior ea species est, quam φακίαν Græci vocant; cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqua-

qualior. Ἐφελίς vero à plerisque ignoratur: quæ nihil est, nisi asperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, alumini scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, & interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter unguendum.

Ἐφελidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista, atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, fertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque à vespere usque mane eluitur.

C A P. V I.

*De Oculorum morbis : & primo de his , qui
lenibus medicamentis curantur.* 5

SED hæc quidem mediocria sunt. Ingen-
tibus vero & variis casibus oculi no-
stri patent. Qui cum magnam partem
ad vitæ simul & usum & dulcedinem con-
ferant , summa cura tuendi sunt. 10

Protinus autem orta lippitudine , quæ-
dam notæ sunt , ex quibus , quid eventum
sit , colligere possimus. Nam , si simul
& lacryma & tumor & crassa pituita cœpe-
rint ; si ea pituita lachrymæ mista est ; ne- 15
que lachryma calida est , pituita vero alba
& mollis , tumor non durus , longæ valetu-
dinis metus non est. At si lachryma multa
& calida , pituitæ paulum , tumor modicus
idque in uno oculo est ; longum id , sed sine 20
periculo , futurum est. Idque lippitudinis
genus minime cum dolore est ; sed vix an-
te vigesimum diem tollitur : nonnunquam
per duos menses durat ; quandoque brevius
finitur. 25

Si pituita alba & mollis esse incipit ; la-
chrymæque miscetur , aut , si simul hæ
utrumque oculum invaserunt , potest esse
brevior , sed periculum ulcerum est. Pitui-
ta autem sicca & arida dolorem quidem 30
moveret , sed maturius desinit ; nisi quid ex-
ulceravit.

Tumor magnus , si sine dolore est , & siccus ,
sine

sine ullo periculo est : si siccus quidem , sed cum dolore est , fere exulcerat ; & nonnunquam ex eo casu fit , ut palpebra cum oculo
 5 glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est ; ubi , super magnum dolorem , lachrymæ falsæ calidæque eunt ; aut etiam si , tumore jam finito , diu lachryma cum pituita profluit.

- 10 Pejus etiamnum est , ubi pituita pallida aut livida est , lachryma calida aut multa profluit , caput calet , à temporibus ad oculos dolor pervenit , nocturna vigilia urget. siquidem sub his oculis plerunque rumpi-
 15 tur , votumque est , ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit , sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidum factum est , diu manet. At , si asperum , & crassum est , etiam
 20 post curationem vestigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos sanguinis detractio-
 ne , medicamento , balneo , foru , vino , vetu-
 stissimus author Hippocrates memoriæ
 25 prodidit. Sed eorum tempora & causas parum explicuit : in quibus Medicinæ summa est. Neque minus in abstinentia & alvi ductione sæpe auxilii est. Hos igitur interdum inflammatio occupat : ubi cum tumo-
 30 re in his dolor est ; sequiturque pituitæ cursus , nonnunquam copiosior vel acrior , nonnunquam utraque parte moderatior. In ejusmodi casu prima omnium sunt quies

& abſtinentia. Ergo primo die, loco obſcuro cubare debet ſic, ut à ſermone quoque abſtineat: nullum cibum aſſumere; ſi fieri poteſt, ne aquam quidem; ſi minus, certe quam minimum ejus.

Quod ſi graves dolores ſunt, commodius ſecundo die; ſi tamen res urget, etiam primo ſanguis mittendus eſt, utique ſi in fronte venæ tument, ſi firmo corpore materia ſupereſt. Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non niſi ſecundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium deſiderat: ſatisque eſt, uti quiete & abſtinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium neceſſarium eſt, ne pituita tenuior atque acrior fiat: ſed ſecundo die dari debet id, quod leviffimum videri poteſt ex iis, quæ pituitam faciunt craſſiorem; quæ ſunt ova ſorbilia: ſi minor vis urget, pulicula quoque, aut panis ex lacte. Inſequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibus poterit; ſed generis ejuſdem: utique ut nihil ſalfum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, ſumatur; nihil potui præter aquam. Et videtur quidem ratio talis maxime neceſſaria eſt.

Protinus autem primo die, croci P. L.* & farina candidæ quam tenuiffimæ P. II.* excipere oportet ovi albo, donec mellis craſſitu-

crassitudinem habeat: idque in linteolum
 illinere, & fronti agglutinare, ut, compres-
 sis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si cro-
 5 cum non est, thus idem facit. Linteolo an
 lana excipiatur, nihil interest. Superinun-
 gi vero oculi debent sic, ut croci quantum
 tribus digitis comprehendi potest, sumat-
 tur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ
 10 ad lentis magnitudinem, eaque cum passo
 conterantur, & specillo super oculos indu-
 cantur. Aliud ad idem: myrrhæ p. i. *
 mandragoræ succi p. ii. *. papaveris la-
 chrymæ p. iii. *. foliorum rosæ, cicutæ se-
 15 minis, singulorum p. iii. *. acaciæ p. iv.
 *. gummi p. viii. *. Et hæc quidem inter-
 diu: noctu vero, quo commodior quies
 veniat, non alienum est, superimponere
 candidi panis interiorem partem ex vino
 20 subactam. nam & pituitam reprimit, & si
 quid lachrymæ processit, absorbet, & ocu-
 lum glutinari non patitur.

Si grave id & durum, propter magnum
 oculorum dolorem, videtur, ovi & albumi
 25 & vitellus in vas defundendum est, adji-
 ciendumque eo mulsi paulum, idque digi-
 to permiscendum; ubi facta unitas est, de-
 mitteri debet lana mollis bene carpta, quæ
 id excipiat, superque oculos imponi. Ea
 30 res & levis est, & refrigerando pituitam
 coercet, & non exarescit, & glutinari ocu-
 lum non patitur. Farina quoque hordeacea
 cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta,

commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potissimum uti expresso, si levior impetus est, ex aqua; si major, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant: at hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso ægro commode potest: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, ut somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: satisque est puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur: sæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At secundo die, gravi quoque lippitudini per indita medicamenta recte succurritur, ubi vel jam sanguis missus, vel alvus ducta est; aut, neutrum necessarium esse, manifestum est.

2. De diversis ocnlorum collyriis.

Multa autem multorumque collyria ad id apta sunt; novisque etiamnum misturis temperari possunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie misceantur. Ego autem nobilissima exquar.

3. Philonis collyrium.

Est igitur Philonis, quod habet cerusæ clotæ, spodii, gummi, singulorum p. i. *. papaveris lachrymæ combustæ p. i. *. Illud scire oportet, hæc quoque omnia medica-

medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quafdam alias facultates habeat, hoc maxime præstat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

4. *Dionysii collyrium.*

Dionysii collyrium est: papaveris lachrymæ combustæ, donec tenerescat p. i. * thuris combusti, gummi, singulorum p. ii. * spodii p. iv. *

5. *Cleonis collyrium.*

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ p. i. *. croci p. i. *. gummi p. *. v. quibus, cum teruntur, adjicitur rosæ succus. Aliud ejusdem valentius: squamæ ferri, quod *σόνουρα* adpellant, p. i. *. croci p. ii. *. spodii p. iv. *. plumbi & eloti, & combusti p. i. *. gummi tantundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei p. *. i. aloes p. *. i. myrrhæ p. ii. *. cadmiæ curatæ p. viii. *. stibii tantundem, acaciæ succi p. xii. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ p. *. i. æris combusti & eloti p. ii. *. nucleorum palmarum combustorum p. x. *. gummi p. xii. *.

6. *Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.*

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam *ἀχάριστον* nominatur, ejusmodi est: castorei,

374 A. CORN. CELSI Lib. 6.
rei, nardi indici, singulorum p. I. *. lycii
p. *. papaveris lachrymæ tantundem; myr-
rhæ p. II. *. croci, ceruffæ elotæ, aloes, sin-
gulorum p. III. *. cadmiæ botryitidis elo-
tæ, æris combusti, singulorum p. VIII. *.
gummi p. XVIII. *. acaciæ succi. p. XX. *.
stibii tantundem, quibus aqua pluviatilis
adjicitur.

7. *Cythion vel Tephron collyrium.*

Præter hæc, ex frequentissimis collyriis ¹⁰
est id, quod quidam Cythion, quidam à
cinereo colore Tephron appellant. Habet
amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi,
singulorum p. I. *. papaveris lachrymæ p. I. ¹⁵
I. *. ceruffæ elotæ p. IV. *. spumæ argen-
ti elotæ p. VIII. quæ æque ex aqua pluvia-
tili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate nostra ma- 20
ximus fuit oculus medicus, utebatur eo,
quod ipse composuerat, & *εὐελπίδης* nomi-
nabat. Habet autem hoc, castorei p. II. *.
lycii, nardi, papaveris lachrymæ, singulo-
rum p. I. *. croci, myrrhæ, aloes, singu- 25
lorum p. IV. *. æris combusti p. VIII. *.
cadmiæ, & stibii, singulorum p. XII. *.
acaciæ succi p. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio
est, eo magis leniri medicamento debet, ³⁰
adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At,
si neque medicus, neque medicamentum
præsto est, sæpius utrumlibet horum in

oculos penicillo ad id ipsum facto infusum,
id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus
est, jamque cursus pituitæ constitit, reli-
5 quias fortasse leviores futuras discutunt
balneum & vinum. Igitur lavari debet le-
viter, ante ex oleo perfricatus, diutiusque
in cruribus & feminibus; multaque calida
aqua fovere oculos; deinde per caput
10 prius calida, tum egelida perfundi: à bal-
neo cavere ne quo frigore afflatus læda-
tur: posthæc cibo paulo pleniore, quam
ex operum consuetudine, uti; vitatis ta-
men omnibus pituitam extenuantibus: vi-
15 num bibere lene, subausterum, modice
vetus; neque effuse, neque timide; ut ne-
que cruditas ex eo, & tamen somnus fiat,
lenianturque intus latentia acria. Sed, si
quis in balneo sensit majorem oculorum
20 perturbationem, quam attulerat (quod inci-
dere his solet, qui, manente adhuc pituitæ
cursu, festinarunt) quamprimum discere
debet: nihil eo die vini assumere; cibi mi-
nus etiam, quam pridie. deinde cum pri-
25 mum satis pituita substitit, iterum ad usum
balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, sive
tempestatum vitio, sive corporis, ut pluri-
bus diebus neque dolor, neque inflamma-
30 tio, & minime pituitæ cursus finiatur.
Quod ubi incidit, jamque ipsa vetustate
res matura est, ab his eisdem auxilium pe-
tendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim

ut in recentibus malis aliena sunt; quia concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cessaverunt, admodum efficacia esse consueverunt. 5
videlicet hic quoque, ut alibi, cum secunda vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrumque 10
penicillo detergere, & ungeri caput irino unguento; continereque in lectulo se, donec omnis calor, qui conceptus est, finiatur; desinatque sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi vi- 15
nique genus veniendum est sic, uti potiones meracæ sint; obtegendumque caput, & quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio piritæ cursum finit. Si levatum est malum 20
(quod aliquando serius fit) per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem alvus nihil reddit, ducenda est; quo magis superiores partes leventur. 25

Nonnunquam autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, ut oculos è sua sede propellat. *αἴματις ὀφθαλμοῦ* id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id 30
fieri non potest, alvum duci, longioremque in ediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoque

que Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus ante positum est, utuntur. Sed optimum est Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. Nilei collyrium, omnium optimum.

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymae, singulorum p. *. gummi p. i. *. croci p. ii. *. foliorum rosae recentium p. iv. *.
 10 quae vel aqua pluviatili, vel vino levi subaustero coguntur. Neque alienum est, malicorium, vel fertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum rosae foliis miscere: aut hyos-
 15 cyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciae succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo praeparato, penicillo fovere
 20 oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosae folia decocta sint: deinde, ex illis aliquid imponi. Praeter haec, ab occipitio incisa cute, cucurbitula adhibenda est.

52 Quod si per haec restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum: deinde futurum, ut indurescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se
 30 ostendit, ab eo angulo, qui temporis propior est, incidi oculus debet; ut, effuso pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicae residant, quo minus foeda postea
 facies

facies sit. Utendum deinde vel iisdem collyriis ex lacte ut ovo; vel croco, cui album ovi miscatur. At, si induruit, & sic mortuus est, ut ne in pus verteretur; quatenus foede prominebit, excidendum erit sic, ut hamo summa tunica apprehendatur, atque infra id scalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoque oculo utendum est, qui primum procidit, postea per plura loca fissus est.

10. *De Carbunculis oculorum.*

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis, modo ab interiore, modo ab exteriori parte. In hoc casu alvus ducenda est: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adversus inflammationes proposita sunt. Atque hic quoque Nilei collyrium optimum est. Si tamen carbunculus in exteriori palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen ex mulso coctum; aut, si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

11. *De pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposita sunt.

posui: sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum p. i. *. plumbi eloti, terræ samix, quæ ἀσῆ vocatur, tragacanthæ, singulorum p. iv. *. stibii cocti, amyli, singulorum p. vi. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum p. viii. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de*

Διά λισάνης collyrio.

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supra in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod δια λισάνης vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ fractæ singulorum p. i. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum p. ii. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus,

&

& ictus parum bene curati. In his quoque
 iisdem lenibus medicamentis ex muliebri
 lacte utendum est: cibus vero his, qui ma-
 xime corpus alere, & implere consueverunt: 5
 vitandaque omni modo causa, quæ lachry-
 mas excitet, & cura domesticorum. quo-
 rum etiam, si quid forte incidit, ejus no-
 titiæ subtrahendum: atque acria quo-
 que medicamenta, & acres cibi non alio 10
 magis nomine his nocent, quam quod la-
 chrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.*

Genus quoque vitii est, qui inter pilos
 palpebrarum pediculi nascuntur. id 004-15
ελαρυ Græci nominant. Quod cum ex
 malo corporis habitu fiat, raro non ultra
 procedit: sed fere, tempore interposito, pi-
 tuitæ cursus acerrimus sequitur; exulcera-
 tisque vehementer oculis, aciem quoque 20
 ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem
 rōndendum, diuque quotidie jejunis per-
 fricandum. His, ambulationibus aliisque
 exercitationibus diligenter utendum: gar- 25
 garizandum ex mulso, in quo nepeta &
 pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo
 multa calida aqua fovendum caput: vitan-
 di acres cibi; lacte pingui vinoque uten-
 dum: bibendumque liberalius, quam 30
 edendum est. Medicamenta vero intus
 quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris
 pituitæ concitent: super ipsos vero pedicu-
 los

los alia, quæ necare eos, & prohibere, ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri p. i. *. sandarachæ p. i. *. uvæ taminia, p. *. i. simul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis crassitudo sit.

10 16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreae collyrio, & de Ag' xēg' 70.*

Haftenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diversam curationem desiderant; fere ex inflammationibus nata, sed finitis quoque his manentia, atque imprimis in quibusdam perseverat tenuis pituitæ cursus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda est, demendumque aliquid ex 20 cibo. Neque alienum est, illini frontem ex compositione Andreae. Quæ habet gummi p. i. *. cerussæ, stibii, singulorum p. i i. *. spumæ argenti coctæ & elotæ p. iv. *. sed ea spuma ex aqua pluviali coquitur; & 25 arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoque superinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adjecta sit. Cucurbitula quoque, inciso vertice, recte accommodatur; aut ex temporibus sanguis emit- 30 titur. Inungi vero eo debet, quod habet squamæ æris, papaveris lachrymæ, singulorum

lorum p. *. cervini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum p. i v. *. thuris p. xii. Hoc vero collyrium quia cornu habet, *Διὰ κέρας* nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. *Μεμισρηδρον*, *Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod *μεμισρηδρον* nominabat. In eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciaë sunt, gummi libra, æris combusti p. i. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, profunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint, qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

25

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod *μεμισρηδρον* vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smi-*

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis p. vi. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulorum p. xvi. *. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

20. *Phynon collyrium Euelpidis.*

Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile est: croci p. i. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum p. ii. *. æris combusti & eloti, myrrhæ, singulorum p. iv. piperis albi p. vi. *. Sed ante litum, hoc unguendum est.

15 21. *Sphæron collyrium Euelpidis.*

Id quoque ejusdem, quod Sphæron nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti p. ii. *. piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum p. iii. *. croci p. iv. *. gummi p. viii. *. quæ cum vino aminæo contemuntur.

22. *Liquidum Euelpidis collyrium.*

Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis p. *. minii combusti, atramenti futorii, cinnamomi, singulorum p. iii. *. croci, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum p. i. *. myrrhæ p. ii. *. æris combusti p. iii. *. cineris ex odoribus p. iv. *. piperis grana xv. Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passis tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum sit. Idque medicamen-

camentum vetustate efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodissime implent ex his, quæ supra posita sunt, Sphæ-
rion, & id quod Philetis vocatur. Idem Sphæ-
rion vetustis ulceribus & vix ad ci-
catricem venientibus optime succurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Est etiam collyrium, quod cum ad plu-
ra valeat, plurimum tamen proficere in his
ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem
authorem. Habet piperis longi p. i. z. *.
albi p. *. cinnamomi, costi, singulorum
p. i. *. atramenti sutorii, nardi, casia, ca-
storei, singulorum p. ii. *. gallæ p. v. *. myr-
rhæ, croci, thuris, lycii, cerussæ, singulo-
rum p. viii. *, papaveris lacrymæ p. xii.
*. aloes, æris combusti, cadmiæ, singulo-
rum p. xvi. *. acaciæ, stibii, gummi, sin-
gulorum p. xxv. *.

25. *De Cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus
facta sunt, & de Asclepia, & Cano-
pite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duo-
bus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut
crassæ sint. Si cavæ sunt, potest eas im-
plere id, quod Sphærian vocari dixi; vel
id, quod Asclepias nominatur. Habet hoc
papaveris lachrymæ p. ii. *. sagapeni, opo-
panacis, singulorum p. iii. *. æruginis p.
iv. *. gummi p. viii. *. piperis p. xii. *.
cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum p. xvi. *.

At,

At, si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium; quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum p.

5 I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrthæ, papaveris lachrymæ, gummi, singulorum p. II.

*. piperis albi, thuris, singulorum p. III.

*. æris combusti p. IX. *. cum aqua pluviatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his

10 constat: salis fossilis p. IV. *. ammoniaci thymiamatis p. VIII. *. pipaveris lachrymæ p. XII. *. cerussæ. p. XV. *. piperis albi,

croci cilicii, singulorum p. LII. *. gummi p. XIII. *. cadmiæ elotæ p. IX. *. Ma-

15 xime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi p. III. *. æruginis p.

I. *. crocomagmatis p. IV. *.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Est etiam genus inflammationis, in qua, si

20 cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte mitti necessarium est: multa que aqua calida caput atque

oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medica-

25 mentis, quæ supra comprehensa sunt; maximeque eo, quod Sphæxion nominatur,

quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuan-

dam aspritudinem fiunt; de qua protinus

30 dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere sequitur; interdum major, interdum

levior. Nonnunquam etiam ex aspritudine

R

dine

dine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna¹⁰ vetustaque aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem sumendi sunt acres & extenuantes.

27. *Cæsarianum collyrium.*

At medicamentum id, quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti futorii p. 10
 x. *. misyos p. *. piperis albi p. v. *. pava-
 veris lachrymæ, gummi, singulorum p. ii.
 *. cadmiæ lotæ. p. iii. *. stibii p. vi. *.
 Satisque constat, hoc collyrium adversus
 omne genus oculorum valetudinis ido-²⁵
 neum esse; exceptis his, quæ lenibus nu-
 triuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest. Habet myrrhæ p. i. 30
 *. ammoniaci thymiamatis p. ii. *. æru-
 ginis rasæ p. iv. *. cum aqua pluviali. Ad
 idem idoneum est etiam id, quod Canopi-
 te,

te, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphæriion. Si autem composita, medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quam optimo melle factis commode aspritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Est etiam genus aridæ lippitudinis, quod *Ξηροφθαλμία* Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra duritiem ullam, noctu præ gravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaq; fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ p. i. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum p. i. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum p. ii. *. æris combusti p. iv. *. Ac pyxinum quoque eidem accommodatum est.

R 2

31. De

31. De Scabris oculis.

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum p. II. *. piperis albi, gummi, singulorum p. IV. *. cadmiæ lotæ, cerussæ, singulorum p. VI. *. Nullum tamento melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικόν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum p. II. *. gummi p. XIII. *. piperis albi p. IV. *. croci p. VI. *. psorici p. XIII. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul contemuntur, idque in vas fictile inditum, & contextum ficulneis foliis, sub terra reponitur 20 diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur. 25

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit 30 humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; & si

si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex crocomagmate fit.

33. *Δια κόκκου collyrium.*

Proprie etiam ad id componitur, quod *δια κόκκου* vocant. Habet piperis P. I. *, croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum P. II. *. pforici, gummi, singulorum P. IV. *.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.*

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensâ sunt.

Cuicumque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, ante-

quam sudor & calor domi conquierint.
Tum cibis utendum acribus, & extenuan-
tibus: interpositisque aliquibus diebus, ex
finapi gargarizandum.

35. *De Suffusione oculorum.*

Suffusio quoque, quam Græci *ὕψι οὐχουσι*
nominant, interdum oculi pupillæ, qua
cernit, se opponit. Quod si inveteraverit,
manu curandum est. Inter initia nonnun- 10
quam certis observationibus discutitur.
Sanguinem ex fronte vel naribus mittere;
in temporibus venas adurere; gargarizan-
do pituitam evocare; suffumigare; oculos
acribus medicamentis inungere, expedit. 15
Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

36. *De Resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam
πυρρῶλυσι Græci nominant) alio victus
modo, vel aliis medicamentis curanda 20
est. Exposuisse tantum genus vitii satis
est. Igitur interdum evenit, modo in uno
oculo, modo in utroque, aut ex ictu ali-
quo, aut ex morbo comitiali, aut ex di-
stentione nervorum, qua vehementer ipse 25
oculus convulsus est, ut is neque quoquam
intendi possit, neque omnino consistat; sed
huc illucve sine ratione moveatur, ideo-
que ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.*

Non multum ab hoc malo distat id,
quod *μυδρίασι* Græci vocant. Pupilla dif-
funditur & dilatatur, aciesque ejus hebe-
scit,

scit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralyfi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriori vitio calidis aquis usi, relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina profusione alvi, lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, & recenti re & interposito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De Imbecillitate oculorum.*

20 Præter hæc imbecillitas oculorum est; ex qua quidem interdum satis, noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine jocinoris (maxime hircini; sin minus, caprini) ubi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant. Quidam contrito semine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex specillo distillet, eoq; inungunt. Utendum vero est exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinsecus offenduntur,
& sanguine suffusi sunt.*

Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus vero interdum sic ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur. Huic nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id sine causa fit; cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine; ut sit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & sibi ipsi, & nobis.

Supra percussum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed sal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, sic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex iis, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis subinde removeri possit.

C A P. V I I.

De Aurium morbis.

5 **H**ACTENUS in oculis ea reperiuntur,
 in quibus medicamenta plurimum
 possunt: ideoque ad aures transeun-
 dum est; quarum usum proximum à lumi-
 nibus natura nobis dedit. Sed in his ali-
 10 quanto majus periculum est. nam vitia o-
 culorum intra ipsos nocent: aurium in-
 flammationes doloresque, interdum etiam
 ad dementiam mortemque præcipitant.
 Quo magis inter initia protinus succur-
 15 rendum est, ne majori periculo locus sit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis sen-
 sit, abstinere & continere se debet. Poste-
 ro die, si vehementius malum est, caput
 tondere, idque irino unguento calido per-
 20 ungere, & operire. At magnus cum febre
 vigiliaque dolor exigit, ut sanguis quoque
 mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent,
 alvus solvenda est. Cataplasmata quoque
 calida, subinde mutata, proficiunt; sive
 25 scæni græci, sive lini, sive alia farina ex
 mulso decocta. Recte etiam subinde admo-
 ventur spongiæ, ex aqua calida expressæ.
 Tum, levato dolore, ceratum circumdari
 debet ex irino, aut cyprino factum. In qui-
 30 busdam tamen melius, quod ex rosa est, pro-
 ficat. Si vehemens inflammatio somnum ex
 toto prohibet, adjici cataplasmati debent,
 papaveris cortices fricti atque contriti, sic

R 5

ut

ut ex his pars dimidia sit ; eaque tum simul ex passio vel mulso decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet ; quod semper ante tepesceri convenit, comodissimeque per strigilem instillatur, ubi auris repleta est, super lana mollis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt.

Medicamentum vero est & rosæ, & radicum arundinum succus, & oleum, in quo lumbrici cocti sunt, & humor ex amaribus nucibus, aut ex nucleo mali perfici expressus. Composita vero ad inflammationem dolo- remque leniendum hæc fere sunt : castorei, papaveris lachrymæ pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his passum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, ut invicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id, quod amarum in ægyptia faba est, conteritur, rosa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum à quibusdam miscetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosa succus. Vel castorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum passio. Vel croci ꝑ. i. * : myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum ꝑ. iiii. *. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis ; quæ
habet

habet castorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, singulorum p. ii. *. spumæ nitri p. iv. *. quæ contrita passo
 5 excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi usus requirit, rursus id medicamentum, adjecto passo, pistillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum
 10 est, quam ut in aurem instillari possit, adjiciendum cum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. De Pure & malo odore aurium.

Si vero pus quoque aures habent, recte
 15 lycium per se infunditur; aut irinum unguentum; aut porri succus cum melle; aut centaureæ succus cum passo; aut succus mali punici in ipsius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam
 20 miscentur myrrhæ, quam *szurlo* cognominant, p. i. *. croci tantundem, nuces amaræ xxv. mellis sesquicyathus. quæ contrita, cum utendum est, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medica-
 25 menta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æque ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad authorem Erasistratum refertur. habet piperis, croci, sin-
 30 gulorum, p. i. *. myrrhæ, misy cocti, singulorum p. ii. *. æris combusti p. ii. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur passi hemina tres, & si-

mulincoquantur. Cum vero utendum est, adjicitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci, gallæ, singulorum P. I. *. omphacii P. I. *. succum punici mali. Est & Menophili validum admodum, quod ex his constat: piperis longi P. I. *. castorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, singulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec crassitudo in his passifiat. Est & Cratonis: cinnamomi, cassiæ, singulorum P. I. *. nardi, lycii, myrrhæ, singulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miscentur. At, si multum puris, malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquantur. ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor, quam unius ex superioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque hyoscyami succus satis proficit. 30

3. *Compositiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adversus omnes aurium casus, jamque usu comprobatum

tum Asclepiades composuit. In eo sunt cin-
 namomi, casia, singulorum P. I. *. floris
 junci rotundi, castorei, piperis albi & lon-
 5 gi, amomi, myrobalani, singulorum scri-
 puli duo, thuris masculi, nardi syriaci,
 myrrha pinguis, croci, spumæ nitri, singu-
 lorum P. II. *. Quæ separatim contrita,
 rursus mixta, ex aceto conteruntur; atque
 10 ita condita, ubi utendum est aceto diluun-
 tur. Eodem modo commune auxilium
 auribus laborantibus est Polybi sphragis ex
 dulci vino liquata. Quæ compositio priori
 libro continetur.

15 Quod si & sanies profluit, & tumor est,
 non alienum est, mixto vino per oricula-
 rium clysterem eluere; & tum infundere
 vinum austerum cum rosa mixtum, cui
 spodii paulum sit adjectum, aut lycium
 20 cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum
 cum rosa, aut mali punici succum cum exi-
 gua parte myrrha.

4. De Ulcere sordido aurium.

Si sordida quoque ulcera sunt, melius
 25 mulso eluuntur; & tum aliquod ex his,
 quæ supra scripta sunt, quod mel habeat,
 infunditur. Si magis pus profluit, & caput
 utique tondendum, & multa calida aqua
 perfundendum, & gargarizandum, & usque
 30 ad lassitudinem ambulandum, & cibo mo-
 dico utendum est. Si cruor quoque ex ul-
 ceribus apparet, lycium cum lacte debet
 infundi; vel aqua, in qua rosa decocta sit,
 succo

398 A. CORN. CELSI Lib. 6.
succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ
adjecto.

Quod si super ulcera caro increvit, ea-
que mali odoris, & sanguinem fundit, aqua
tepida elui debet; tum infundi id, quod
ex thure & æruginè, & aceto, & melle fit,
aut mel cum æruginè incoctum. Squama
quoque æris cum sandaracha contrita per
fistulam rectè instillatur. 10

5. *De Vermibus aurium.*

Ubi vero vermes orti sunt, si juxta sunt,
protrahendi oriculario specillo sunt: si
longius, medicamentis enecandi; caven-
dumque, ne postea nascantur. Ad utrun-
que proficit album veratrum cum aceto
contritum. Elui quoque aurem oportet vi-
no, in quo marrubium decoctum sit. Sic
emortui vermes in primam auris partem
prolabuntur, unde facillime educi possunt. 20

6. *Ad Compressa aurium foramina.*

Si foramen auris compressum est, & in-
tus crassa sanies subest, mel quam optimum
indendum est. Si id parum proficit, mellis
cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II. *. 25
adjiciendum est, incoquendumque, & co-
utendum. Iris quoque cum melle ad idem
proficit. Item mellis & rosæ scripuli duo.
Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle,
& fellis taurini, singulorum P. II. *. vini 30
quantum satis est ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum.*

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit
(quod

(quod maxime post longos capitis dolores
 evenire consuevit) in primis aurem ipsam
 considerare oportet. Apparebit enim aut
 5 crusta, qualis super ulcera innascitur, aut
 sordium coitus. Si crusta est, infunden-
 dum est aut oleum calidum, aut cum mel-
 le ærugo, vel porri succus, aut cum mulso
 nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auricu-
 10 la procidit, eluenda est aqua tepida; quo
 facilius ea per se diducta oriculario specillo
 protrahat. Si sordes eæque molles sunt,
 eodem specillo eximendæ sunt. At, si duræ
 sunt, acetum & cum eo nitri paululum in-
 15 jiciendum est; cumque emollitæ sunt, eo-
 dem modo elui aurem, purgarique oportet.
 Quod si capitis gravitas manet, atton-
 dendum idem; & leniter, sed diu perfric-
 andum est, adjecto vel irino vel laureo
 20 oleo, sic ut utrilibet paululum aceti mis-
 ceatur: tum diu ambulandum, leniterque
 post unctionem aqua calida caput fovend-
 um: cibisque utendum ex imbecillissima
 & media materia; magisque assumendæ
 25 dilutæ potiones; nonnunquam gargari-
 zandum est. Infundendum autem in au-
 rem castoreum cum aceto & laureo oleo
 & succo radiculae corticis: aut cucumeris
 agrestis succus, adjectis rosæ foliis contri-
 30 tis. Immaturæ quoque uvæ succus cum
 rosa instillatus, adversus surditatem satis
 proficit.

8. *De Sonitu aurium.*

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant. Levissimum est, ubi id ex gravedine est: pejus, ubi ex morbo, capitivse longis doloribus incidit: pessimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitali, provenit. Si ex gravedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfusionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda sunt: cibis non utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculae succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde mele cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his accipit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic mixtum castoreum cum succo nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda sunt, quæ supra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is sonus finiatur, à vino abstinendum.

Quod si simul & sonus est, & inflammatio,

tio, laureum oleum conjecisse abunde est, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.*

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paululum est; quo ipse si subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lana involutum in resinam quam glutinosissimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paululum recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus, cujus auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur; atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

CAP. VIII.

De Narium morbis.

NARES vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id & spongia expressa atque admota fit, & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum, illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa, aut argenti spuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat, donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαστρον appellant; sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri. Nilominus tamen hæc tentari possunt; ut caput ad cutem tondeatur, assidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio fit; cibus modicus, neque acer, neque valentissimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ congi- ciatur (quod specillo quoque involuto lana fit) attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus ejus sentiatur. Sub his enim crustæ resolvuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent. Puris ulceribus vapor aquæ calidæ subjiciendus est: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut men-

menthæ, aut marrubii succus; aut atramentum sutorium, quod candefactum, deinde contritum sit; aut interior scillæ pars contrita; sic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars esse debet; in atramento sutorio tanta, ut ea mistura liquida sit; cum scilla utique pars major; involvendumque lana specillum est, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda sunt. Rursusque linamentum involutum & oblongum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æstatem & autumnum, ter fieri debet.

2. *De Carnosis carunculis narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginossæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; sub quibus ex toto consumuntur. Πολύρως vero est caruncula, modo alba, modo subrubra, quæ narium ossibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, ut postquam conspicui possit; strangulatque hominem, maxime austro aut euro flante; fereque mollis est, raro dura; eaque magis spiritum impedit, & nares dilatat; fereque

repurgetur est; itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inarescit, si addita in naem per linamentum aut penicillum ea; compositio est, quæ habet minii sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

C A P. I X.

10

De Dentium dolore.

IN dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est: cibo quoque primo abstinendum; deinde co modico mollique utendum, ne mandentis dentes irriter; tum extrinsecus admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cypri-
no aut irino factum, lanaque id compre-
hendendum, caputque velandum est. Quod si gravior dolor est, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplasmata super maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpius-
que mutatur. Cujus rei causa & quinque-
folii radix in vino mixto coquitur; & hyoscyami radix vel in posca, vel in vino mixto coquitur sic, ut paululum his salis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cor-
tices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne, quod haustum erit, devoretur. Ex populo
quo-

quoque alba cortex radicis in hunc usum
 in vino mixto recte coquitur; aut in aceto
 cornu cervini ramentum & nepeta cum
 5 redâ ac ficu pingui: item ficus pinguis vel
 in mulso, vel in aceto & melle; ex quibus
 cum ficus discocta est, is humor percola-
 tur. Specillum quoque lana involutum
 in calidum oleum demittitur, eoque ipse
 10 dens foveretur. Quinetiam quædam quasi
 cataplasmata in dentem ipsum induntur.
 in quem usum ex malo punico acido atque
 arido malicorii pars interior cum pari por-
 tione & gallæ & pinei corticis conteritur,
 15 misceaturque his minium; eaque contrita
 aqua pluviatili coguntur: aut panacis, pa-
 paveris lachrymæ, peucedani, uuæ taminia
 sine seminibus pares portiones conterun-
 tur: aut galbani partes tres, papaveris la-
 20 chrymæ pars quarta. Quicquid dentibus
 admotum est, nihilo minus supra maxil-
 lam ceratum (quale supra posui) esse debet
 lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ,
 cardamomi, singulorum P. I. *. croci, pyre-
 25 thri, ficorum, piperis, singulorum P. IV. *.
 sinapis P. VII I. *. contrita linteolo illinunt,
 imponuntque in humero partis ejus, qua
 dens dolet; si is superior est, à scapulis; si in-
 ferior, à pectore: idque dolorem levat; &
 30 cum levavit, protinus submovendum est.

Si vero exesus est dens, festinare ad exi-
 mendum eum, nisi res coegit, non est ne-
 cesse: sed tum omnibus fomentis, quæ su-
 pra

pra posita sunt, adjiciendæ quædam valen-
 tiores compositiones sunt, quæ dolorem
 levant. quales hæ sunt, quæ habent papa-
 veris lachrymæ p. i. *. piperis p. ii. *. soreos
 p. x. *. quæ contrita galbano excipiuntur,
 idque circundatur: aut Menemachi, maxi-
 me ad maxillares dentes; in qua sunt, croci
 p. i. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorū,
 piperis, pyrethri, singulorum p. iv. *. sinapis 10
 p. viii. *. Quidā autem miscent pyrethri,
 piperis, elaterii, singulorum p. i. *. alumi-
 nis scissilis, papaveris lachrymæ, uvæ ta-
 minia, sulphuris ignem non experti, bi-
 tuminis, lauri baccarum, sinapis, singulo- 15
 rum p. ii. *. Quod si dolor eximi eum co-
 git, piperis semen cortice liberatum, & eo-
 dem modo bacca hederæ conjecta in ejus
 foramen, dentem findit, isque per testas ex-
 cidet. Plani quoque piscis (quam nos pasti- 20
 nacam, Græci *πυγύρα* vocant) aculeus tor-
 retur, deinde conteritur, resinaque exci-
 pitur, quæ denti circundata hunc solvit.
 Alumen quoque scissile in foramen conje-
 ctum dentem citat. Sed id tamen involu- 25
 tum in lanula demitti commodius est; quia
 sic & dentem servat, & dolorem levat.
 Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium
 experimento cognitum est, cum dens do-
 luerit, herbam mentastrum cum suis radi- 30
 cibus evelli debere, & in pelvem mitti, su-
 praque aquam infundi, collocarique juxta
 sedentem hominem undique veste conte-
 ctum;

ctum ; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque cum hiante ore vaporem excipere, ut supra dictum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

C A P. X.

De Tonsillis.

10 **S**I vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is
 15 locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublimè habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo
 20 mulsove decocta, idem præstat. Leniterque quibusdam medicamentis eas illini non alienum est; quæ hoc modo fiunt. Ex malo punico dulci succus exprimitur, & ejus sextarius ad lenem ignem decoquitur,
 25 donec ei mellis crassitudo sit; tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum p. i. *. per se conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus: deinde priori succo ista miscentur,
 30 & rursus leniter incoquantur: aut ejusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi p. *. omphacii p. i. *. cinnamomi, myr-

myrrhæ, casiæ, singulorum p. i. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis esse debet, ne exasperet. 5

Quod si tanta inflammatio est, ut spiritum impediat, in lecto conquiescendum; cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est: gargarizandumque¹⁰ ex fico & mulso: illinendumque mel cum omphacio. extrinsecus admovendus, sed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substance non rumpuntur hi tumores, in-¹⁵cidendi sunt: deinde mulso calido gargarizandum.

At, si modicus quidem tumor, sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum est,²⁰ illinendaque ulcera hoc medicamento: passif quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquantur; tum adjicitur thuris p. i. *. croci, myrrhæ, singulorum, p. *. iterumque omnia fervescent. Ubi pura ulcera²⁵ sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibus lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

CAP. XI.

30

De Oris ulceribus.

Ulcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda

cunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supra posita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda
 10 est. Prodestque assumptum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus vacet: inspergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis
 15 esse consuerunt, adhibendæ sunt compositiones, quas Græci ἀψθας nominant. Habent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ, singulorum p. II. *. iridis, alu-
 20 minis scissilis, sandarachæ, singulorum p. IV. *. junci quadrati p. VIII. *. aut gallæ, myrrhæ, singulorum p. II. *. aluminis scissilis p. II. *. rosæ foliorum p. IV. *. Quidam autem croci p. *. aluminis scissilis,
 25 myrrhæ, singulorum p. I. *. sandarachæ p. II. *. junci quadrati p. IV. *. miscent. Priora arida insperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, sed etiam tonsillis.

30 Verum ea longe periculosissima sunt ulcera, quas ἀφθας Græci appellant; sed in pueris, hos enim sæpe consumunt. in viris & mulieribus idem periculum non est.

S

Hæc

Hæc ulcera à gingivis incipiunt ; deinde palatum , totumque os occupant ; tum ad uvam faucesque descendunt. quibus obsessis , non facile fit , ut puer convalescat. ac miserius etiam est , si lactens adhuc infans est ; quo minus imperari remedium aliquod potest. Sed inprimis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus , & his operibus , quæ superiores partes movent : mittenda¹⁰ in balneum , jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere : tum alenda cibus lenibus , & his qui non facile corrumpuntur : potione , si febricitat puer , aquæ : si sine febre est , vini diluti. ac , si alvus nutriti¹⁵ subsistit , ducenda est. Si pituita in os ejus coit , vomere debet. Tum ipsa ulcera perungenda sunt melle , cui rhus quem syriacum vocant , aut amaræ nuces adjectæ sunt : vel mistis inter se rosæ foliis aridis , nucleis²⁰ pini , mentha , collectis cum melle : vel eo medicamento , quod ex moris fit : quorum succus eodem modo , quo punici mali , ad mellis crassitudinem coquitur , eademque ratione ei crocum , myrrha , alumen , vi-²⁵ num , & mel miscetur. Neque quicquam dandum , à quo humor evocari possit. Si vero jam firmior puer est , gargarizare debet his fere , quæ supra comprehensa sunt. Ac , sic leniora medicamenta in eo parum³⁰ proficiunt , adhibenda sunt ea , quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens quoque est scissile alumen , vel chalcitis , vel atramen-

atramentum sutorium. Prodest etiam fa-
mes & abstinencia, quanta maxima impe-
rari potest. Cibus debet esse lenis. Ad pur-
ganda tamen ulcera, interdum caseus ex
melle recte datur.

C A P. X I I.

De Linguae ulceribus.

10 **L**INGUÆ quoque ulcera non aliis me-
dicamentis egent, quam quæ prima
parte superioris capitis exposita sunt.
Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutis-
sime durant. Videndumque est, num con-
15 tra dens aliquis acutior sit, qui sanescere
sæpe ulcus eo loco non finit, ideoque li-
mandus est.

C A P. X I I I.

20 *De Parulidibus & ulceribus gingivarum.*

SOLENT etiam interdum juxta dentes
in gingivis tubercula quædam oriri
dolentia; *παρλιδίας* Græci appellant.
Hæc initio leniter sale contrito perfricare
25 oportet; aut inter se mixtis sale fossili com-
busto, cupresso, nepeta; deinde eluere
os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare,
donec pituitæ satis profluat. In majore
30 utendum est, quæ ad ulcera oris supraposi-
ta sunt: & mollis linamenti paululū invol-
vendum aliqua compositione ex his, quas
αὐθιγῆς vocari dixi; demittendumque id
S 2 inter

inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admo-
 vendus erit spongiæ vapor calidus, impo-
 nendumq; ceratum. Si suppuratio se osten-
 det, diutius eo vapore utendum erit: &
 continendum ore calidum mulsum, in quo
 ficus decocta sit. Idemque subcrudum in-
 cidendum, ne, si ibi diutius pus permanse-
 rit, os lædat. Quod si major is tumor est, 10
 commodius totus exciditur, sic ut ex utra-
 que parte dens liberetur. Pure exempto,
 si levis plaga est, satis est ore calidam aquã
 continere, & extrinsecus fovere eodem
 vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, 15
 iisdemque medicamentis, quibus cætera
 ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerun-
 que oriuntur, quibus eadem, quæ in reli-
 quo ore, succurrunt. Maxime tamen man- 20
 dere ligustrum oportet, succumque eum
 ore continere. Fit etiam interdum, ut ex
 gingivæ ulcere, sive *παραλὶς* fuit, sive non
 fuit, diutius pus feratur, dente aut corru-
 pto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: 25
 maximeque id per fistulam evenire con-
 suevit. Quod ubi incidit, locus aperiend-
 us, dens eximendus; testa ossis, si qua de-
 cessit, recipienda est; si quid vitiosi est, ra-
 dendum. Post quæ, quid fieri debeat, su- 30
 pra in aliorum ulcerum curatione compre-
 hensum est. Si vero à dentibus gingivæ re-
 cedunt, eadem antheræ succurrunt. Uti-
 le

le est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore s̄ retentum potest.

C A P. X I V.

De Uvæ morbo.

10 **U**VÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum
 15 aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla, vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic
 20 aptum, quod Andronium appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur,
 25 donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.
 30 Quod si minor in ea inflammatio, laeser terere, eique adjicere frigidam aquam satis est, eamque aquam cochleari exceptam ipsi uvæ subjicere. Ac mediocriter eam tu-

mentem aqua quoque frigida, eodem modo subjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque est, vel cum lasere, vel sine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio subjecta est.

C A—P. XV.

De Cancro oris.

SI quando autem ulcera oris cancer in-
vasit, primo considerandum est, num
malus corporis habitus sit; eique oc-
currendum: deinde ipsa ulcera curanda.
Quod si in summa parte id vitium est, satis
proficit anthera, humido ulceri arida in-
spersa; sicciori, cum exigua parte mellis il-
lita. Si paulo altius, chartæ combustæ par-
tes duæ, auripigmenti pars una. Si peni-
tius malum descendit, chartæ combustæ
partes tres, auripigmenti pars quarta: aut
pares portiones salis fricti, & iridis frictæ:
aut etiam pares portiones chalcitidis, cal-
cis, auripigmenti. Necessarium autem est li-
namentum in rosa tingere, & super adu-
rentia medicamenta imponere; ne vicinum
& sanum locum lædant. Quidam etiam in
acris aceti heminam frictum salem conjici-
unt, donec tabescere desinat; deinde id
acetum coquunt, donec exiccetur; eumque
salem contritum inspergunt. Quoties au-
tem medicamentum injicitur, & ante &
post os diluendum est vel cremore lenticu-
læ, vel aqua, in qua aut eryum, aut oleæ,
aut

aut verbenæ decoctæ sint, sic, ut cuilibet
 eorum paululum mellis misceatur. Ace-
 tum quoque ex scilla retentum ore, satis
 5 adversus hæc ulcera proficit: & ex aceto
 cocto sali, sicut supra demonstratum est,
 rursus mistum acetum. sed & diu contine-
 re utrumlibet, & id bis aut ter die facere,
 prout vehemens malum est, necessarium
 10 est. Quod si puer est, cui id incidit, specil-
 lum lana involutum in medicamentum de-
 mittendum est, & super ulcus tenendum;
 ne per imprudentiam adurentia devoret.
 At, si dolor in gingivis est, moventurque
 15 aliqui dentes, refrigi eos oportet. nam cura-
 tionem vehementer impediunt. Si nihil
 medicamenta proficient, ulcera erunt adu-
 renda. Quod tamen in labris ideo non est
 necessarium, quoniam excidere commo-
 20 dius est. Et id quidem, æque adustum, at-
 que excisum, sine ea curatione, quæ cor-
 pori manu adhibetur, impleri non potest.
 Gingivarum vero ossa, quæ hebetia sunt,
 in perpetuum ustione nudantur. neque
 25 enim postea caro increfcit. Imponenda ta-
 men adustis lenticula est, donec sanitatem,
 qualis esse potest, recipiant.

C A P. X V I.

De Parotidibus.

30

HÆC in capite fere medicamentis
 egent. Sub ipsis vero auribus oriri
parotidis solent; modo in secunda

valetudine, ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est. Itaque nullam novam curationem desiderat: a nimadversionem tantummodo hanc habet necessariam, ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturarique & quam primum aperiri commodius est.

C A P. X V I I.

De Umbilico prominente.

AD umbilicos vero prominentes, uersus manu ferroque utendum sit, antea tentandum est, ut abstineant. alvus his ducetur: imponatur super umbilicum id, quod ex his constat; cicuta & fuliginis, singulorum P. I. *. cerussa elotæ P. IV. *. 20 plumbi eloti P. VIII. *. ovis duobus; quibus etiam solani succus adjicitur. Hoc diutius impositum esse oportet; & interim conuiescere hominem; cibo modico uti, sic ut vitentur omnia instantia. 25

C A P. X V I I I.

De Obscænarum partium vitiis.

PROXIMA sunt ea, quæ ad partes obscænas pertinent. quarum apud Græcos uocabula & tolerabilius se habent, & accepta jam usu sunt; cum in omni fere medicorum volumine atque sermone jacten-

Jactentur: apud nos fœdiora verba, ne con-
 suetudine quidem aliqua verecundius lo-
 quentium commendata sunt: ut difficilis
 5 hæc explanatio sit, simul & pudorem, &
 artis præcepta servantibus. Neque tamen
 ea res à scribendo deterrere me debuit. Pri-
 mum, ut omnia, quæ salutaria accepi, com-
 prehenderem: dein, quia in vulgus eorum
 10 curatio etiam præcipue cognoscenda est,
 quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. De Colis morbis.

Igitur si ex inflammatione coles intumuit,
 15 induci non potest, multa calida aqua fo-
 vendus locus est. Ubi vero glans contacta
 est, oriculario quoque clystere inter eam
 cutemque aqua calida inferenda est si mol-
 lita sic & extenuata cutis reducenti pa-
 20 ruit, expeditior reliqua curatio est: si
 tumor vicit, imponenda est vel lenticula
 vel marrubium, vel oleæ folia ex vino co-
 cta, sic ut cuilibet eorum, dum teritur,
 mellis paululum adjiciatur: sursumque co-
 25 les ad ventrem deligandus est; quod in omni
 curatione ejus necessarium est: isque ho-
 mo continere se, & abstinere à cibo debet,
 & potione aquæ tantum à siti vindicari.
 Postero die rursus adhibendum iisdem ra-
 30 tionibus aquæ fomentum est, & tum vi-
 quoque experiendum, an cutis sequatur:
 Eaque, si non parebit, leviter summa scal-
 pello concidenda erit. nam, cum sanies

profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis, 5
 ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, ut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum licium 10
 ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, coque 15
 utendum. At, si pus ex iis profuit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis p. i. *. myrrhæ p. ii. *. croci, misyos cocti, singulorum p. ii. *. quæ ex vino austero coquantur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem; piperis p. i. *. myrrhæ p. i. *. croci p. ii. *. misyos p. i. *. æris combusti p. ii. * 25
 quæ primum ex vino austero conterantur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquantur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ul- 30
 cera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque

quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis p. iv. *. lycii p. vii. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflammatio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ, aut lentisici folia, vel marrubium decoquendum est, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compositio Andronis; aut anthera, sic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius serpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo aut omphacium cum melle; aut Andronis compositio; aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum p. i. *. minii sinopici p. ii. *. quæ per se singula primum teruntur, deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati crassitudinem habeant; tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant; cum jam guttæ indu-

rescunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas utile est.

Solet etiam interdum ad nervos ulcus descendere; profuitque pituita multa, sanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ similis, in qua caro recens lota est: doloresque is locus, & puuctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum *πτεσφάρμακον* ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei miscatur: aut id, quod ex butyro, rosa, re-
fina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne confidat, ulcerique ag-
glutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, quæ *φύμαλα* Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderint, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increseat.

3. De Cancro, qui in Cole nascitur.

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsellaprehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, 10 ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est, id quoque sequitur, ut imponenda lenticula sit: deinde, ubi crustæ exciderunt, ulcera sicut alia curentur.

15 At, si cancer ipsum colem occupavit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque scalpello, quicquid 20 corruptum est, sic, ut aliquid secum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum est; exciso cancro, vulnus esse adurendum. Sed si ex medicamentis, siue ex ferro crustæ occalluerint, magnum periculum est, ne his decidentibus, 25 ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus est, donec ex ipso crustæ maturæ leniter resolvantur. At si vel volens aliquis, 30 vel imprudens, dum ingreditur immature, crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parum valet, decurrendum est ad medicamenta, quæ san-

fanguinem supprimunt. Si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo postea motu dandus eisdem periculo locus est.

4. De Phagedana in Cole nascente.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod *Φαγέδαινα* à Græcis nominatur, oriri solet. In quo minime differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est; & si parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur, sed serpit, ac, si sustinuerimus, usque ad vesicam tendit: neque succurri postea potest. Sed, si in summa glande circa fistulam urinæ est, prius in eam tenue specillum demittendum est, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: si vero alte penetravit, quicquid occupatum est, præcidendum est. Cætera eadem, quæ in aliis cancris, facienda sunt.

5. De Carbunculo, qui in cole nascitur.

Occallescit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene sensu caret, quod ipsum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clystere eluendus est: deinde ipse quoque medicamentis urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut æruginè cum cocto melle, aut ovillo stercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum est, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. De

6. De Testiculorum morbis.

In testiculis vero, si qua inflammatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est: à cibo abstinendum: imponendum, quod est ex fabæ farina ex mulso cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex rosa facto; aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum; aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso; aut lilii radix contrita. At, si iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci semen ex mulso coctum; aut ex cyprino ceratum; aut simi-
 10
 15
 la ex vino contrita, cui paululum croci sit adjectum. Si vetustior jam durities est, maxime proficit cucumeris agræstis radix ex mulso cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, sanguinem mitti necessarium est; magisque, si etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraque posita sunt; aut ea compositio, quæ habet nitri cocti P. I. *. resinæ pineæ, cumini, singulorum P. II. *. uvæ taminix sine seminibus P. IV. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus aliquidem desit, fere quoque pus inerescit; neque aliter succurri potest, quam si, inciso seroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

7. De Ani morbis.

De Rhagadibus.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec à se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur; *παράδρα* Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque ova coquenda sunt, & ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhyodes rosa diluendum est; aut cœsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum clotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut spumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læsum est, extra est, neque intus reconditurum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandum est, & quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu, neque acris cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa, meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. De Condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod

quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesque pertinet, eadem servari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. sed desiderare ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus: tum recte imponitur & lenticula cum
 10 exigua mellis parte, fertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis
 15 cocta atque contrita, deinde œsypo ac rosa excepta; & ex ea compositione, quæ habet thuris P. I. *. aluminis scissilis P. II. *. cerussæ P. III. *. spumæ argenti P. V. *. quibus, dum teruntur, invicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco
 20 linteolum aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera vero parte totidem fascias habet; cumque subjectus est, ansis ad ventrem datis, à posteriori
 25 steriore parte in eas adductæ fasciæ conjunguntur, atque, ubi artatæ sunt, dexterio sinistra, sinisterio dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter se novissime nodo deligantur. Sed, si vetus condyloma jam induruit, neque sub his curationibus desitit, aduri medicamento potest, quod ex his constat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris

ris p. xii. *. stibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, singulorum p. xvi. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

9. De Hamorrhoidibus.

10

Tertium autem ani vitium est, ora venarum tanquam capitulis quibusdam turgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt; *αιμorrhόιδας* Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit. 15
Atque in quibusdam parum tuto supprimitur; qui sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum sanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & gravissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desiderare in aqua ex verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; 25 aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ fo- 30
liis ex passo subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medica-

medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est: deinde imponendum, quod ex his
 10 constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum p. v. *. saxi calcis p. viii. *. postero die acu compungendum. Adustris capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne
 15 quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

20 10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum
 25 est, an humore mucoso circumdatum. Si purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino austero sublavandum est, illinendumque fece vini
 30 combusta. Ubi utrolibet modo curatum est, intus reponendum est; imponendaque plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta; tum linteolum & lana, eaque super deli-

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque simile ulcus in eadem sede nasci solet. Id, si hiems est, egelida; si aliud tempus, frigida aqua fovendum est: deinde squama æris inspergenda, supraque seratum ex myrteo factum, cui paululum squamæ, fuliginis, calcis sit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis similibus, vel vehementioribus, ferro adurendum est.

C A P. X I X.

De Digitorum ulceribus.

15

DIGITORUM autem vetera ulcera commodissime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet virum adjectum est. In iisdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore consuevit; *πυρρῶν* Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantum mellis infundere, & rudicula miscere, donec similis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem usum decoquere simul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miscuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque super medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, squama

squama æris excipiuntur fico pingui le-
viter cocta & melle; aut chartæ combustæ,
auripigmenti, sulphuris ignem non exper-
5 ti par modus cerato miscetur ex myrteo
facto; aut æruginis rasæ p. i. *. squamæ
æris p. ii. *. mellis cyatho coguntur; aut
pares portiones miscentur, saxi calcis,
chalcitidis, auripigmenti. Quicquid ho-
10 rum impositum est, regendum linteolo
aqua madefacto est. Tertio die digitus re-
solvendus, & si quid aridi est, iterum ex-
cidendum, similisque adhibenda curatio
est. Si non vincitur, purgandum est scal-
15 pello, tenuibusque ferramentis aduren-
dum, & sicut reliqua usta, curandum.

At, ubi scabri ungues sunt, circum ape-
riri debent, qua corpus contingunt: tum
super eos ex hac compositione aliquid im-
20 poni; sandarachæ, sulphuris, singulorum
p. ii. *. nitri, auripigmenti, singulorum
p. iv. *. resinæ liquidæ p. viii. *. tertio-
que id die resolvendum est. Sub quo me-
dicamento vitiosi ungues cadunt, & in
25 eorum locum meliores renascuntur.

LIBER SEPTIMUS.

P R Æ F A T I O.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid hoc in libro describatur.

Tertiam esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me¹⁰ propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat. estque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentissimus. Siquidem in morbis cum¹⁵ multum fortuna conferat, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint; potest dubitari, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamvis²⁰ profectus evidentior est, tamen sanitatē & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest; qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea²⁵ parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hip-³⁰ pocrate, quam à prioribus exculpta est. Deinde, posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque incre-

increvit. Philoxeno maxime authore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentissime comprehendit. Gorgias quoque
 5 & Solstratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, singuli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profes-
 10 & Euelpistus Phlegetis filius, &, ut ex scriptis ejus intelligi potest, horum eruditissimus Megeſ, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adjecerunt.

Esse autem chirurgus debet adolescens,
 15 aut certe adolescentiæ propior; manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, immisericors, sic, ut fa-
 20 nari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res desiderat, properet, vel minus, quam necesse est, fecet: sed perinde faciet omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

25 Potest autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum sit: quia vulnerum quoque ulcerumq; multorum curationes, quas alibi executus sum, Chirurghi sibi vendicant. Ego eundem quidem hominem
 30 posse omnia ista præstare concipio: atque, ubi se deviserunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus,
 non

non accipit; & in quibus vulneribus ulceribusve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad ossa pertinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, distalisque in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias sedes habent, transibo.

C A P. I.

10

De Vexatis.

VEXATA igitur in quacunque parte corporis sint, quamprimum sic curari debent, ut, qua dolor est, ea scalpello 15 cutis crebro incidatur, detergeaturque eodem adverso profluens sanguis. quod si paulo tardius subvenitur, jamque etiam rubor est; qua rubet corpus: si tumor quoque accessit, quacunque is est, id idem optimum 20 auxilium est. Tum superdanda reprimentia sunt; maximeque lana succida ex aceto & oleo. Quod si levior is casus est, possunt etiam, sine scalpello, imposita eadem mederi. Et, si nihil aliud est, cinis quoque; ma- 25 xime ex sarmentis: si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

C A P. I I.

De his, quæ per se intumescunt, quomodo 30 incidenda, & curanda sint.

VERUM hoc quidem promptum est. In his autem negotium majus est, quæ per

per se, vitio intus orto, intumescunt, & ad suppurationem spectant. Ea omnia genera abscessuum esse alias proposui, medicamentaque his idonea executus sum: nunc superest, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priusquam indurescant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæq; materiæ coit, extrahat: idque iterum, tertioq; recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas est, nihil à cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, sed raro, ut quicquid abscedit, velamento suo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Megeſ, quia tunica omnis nervosa est, dixit, non nasci sub eo vitio nervum, quo caro consumeretur, sed, subjecto jam vetustiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, si tunica est, idem, si callus est, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiam si callus est, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum esse consuevit. Ideoque, quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. sed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, sive id incidit, sive jam durities est, in hac auxilii nihil est: sed, ut alias scripsi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora

contigerunt, nihil præterea necessarium est. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro secandum est: item ubicunque mediocris abscessus est: item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est; nisi festinare curandi imbecillitas cogit. Satisque est cataplasmatibus efficere, ut per se pus aperiatur, nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, nervosusne is locus sit, an non sit. Nam si sine nervis est, candenti ferramento aperiri debet. cujus hæc ratio est, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque postea cicatrix sit. At, si nervi juxta sunt, ignis alienus est; ne distendantur & membrum debilitent: necessaria vero opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt; inter nervos ultima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet. eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam plagam desiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea super pus excidenda est. Semper autem, ubi scalpellus admoveretur, id agendum est, ut & quam minimæ & quam paucissimæ plagæ sint: cum eo tamen, ut necessitati succurramus, & in modo, & in numero. Nam majores sinus, latius, interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi sunt. Dandaque opera, ut imus sinus exitum habeat;

beat; ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda sit. Nam, ubi post longos morbos totius corporis habitus vitiatus est, lateque se sinus suffudit, & in eo jam cutis pallet; scire licet, eam jam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius est: maxime, si circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad similitudinem myrtei folii fiat, quo
 15 facilius sanescat. Idque perpetuum est; ubicunque medicus & quacunque de causa cutem excidit. Pure effuso, in alis vel inguinibus linamento opus non est; sed spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus, si
 20 æque ea linamenta supervacua sunt, purgationis causa paulum mellis infundendum; dein glutinantia superdanda: si illa necessaria sunt, super ea quoque similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa
 25 debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit, alias dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ, ubi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

30

De bonis, malisve signis Suppurationum.

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest; fereque iisdem, quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare; siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus gravitas, sitis, cibi fastidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio sanguinis; aut si, antequam sinus carne impleatur, oræ callosæ fiunt, illa quoque ipsa carne hebetæ, nec firma. Deficere tamen animam, vel in ipsa curatione, vel postea, pessimum omnium est. Quinetiam morbus ipse, sive subito solutus est, dein suppuratio exorta est; sive effuso pure permanet, non injuste terret. Estque inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed ut hæc ipsa fortuna huc illucve discernit; sic medici partium est, eniti ad reperiendam sanitatem. Ergo, quoties ulcus resolverit, eluere id, si reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviali mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta sit, debet: si purgandum erit, mulso; rursusque imponere eadem. Ubi jam repres-

sus

sus videbitur humor, ulcusque purum erit,
 produci carnem conveniet, & foveri ulcus
 pari portione vini ac mellis, superque im-
 5 poni spongiam ex vino & rosa tinctam, per
 quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias
 quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea
 est, solutis jam febribus & cibi cupiditate
 reddita, balneum rarum; quotidiana, sed
 10 lenis gestatio; cibi potionesque corpori fa-
 ciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamen-
 ta quoque suppuratione rupta, sequuntur.
 Sed, quia magno malo vix sine ferro mede-
 ri licet, in hunc locum reservata sunt.

15

C A P. I V.

De Fistulis.

ADVERSUS fistulas quoque, si altius
 penetrant, ut ad ultimas demitti col-
 20 lyrium non possit, si tortuosæ sunt,
 si multiplices, majus in manu, quam in me-
 dicamentis præsidium est; minusque ope-
 ræ est, si sub cute transversæ feruntur, quam
 si recta intus tendunt. Igitur, si sub cute
 25 transversa fistula est, demitti specillum de-
 bet, supraque id ea incidi. Si flexus repe-
 riuntur, hi quoque simul specillo & ferro
 persequendi sunt. Idemque faciendum, si
 plures se quasi rivuli ostendunt. Ubi ad fi-
 30 nes fistulæ ventum est, excidendus ex ea
 totus callus est, superque fibulæ dandæ, &
 medicamentum, quo glutinetur. At, si re-
 cta subter tendit, ubi, quo maxime ferat,

specillo exploratum est, excidi is sinus debet: dein fibula oris cutis injicienda est, cique glutinantia medicamenta superdanda sunt; aut, si corruptius ulcus est (quod interdum osse vitiato fit) ubi id quoque curatum est, pus moventia.

2. *De Costarum fistulis.*

Solent autem inter costas fistulæ subterire. Quod ubi incidit, eo loco costa ab utraque parte præcidenda & eximenda est, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi costas transierunt, septum id, quod transversum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi potest & ex loco, & ex magnitudine doloris, & quia nonnunquam spiritus eò cum humore quasi bullante prorumpit, maximeque, si hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus est. In cæteris vero, quæ circa costas sanabilia sunt, pingua medicamenta inimica sunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen sicca linamenta, vel, si purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fistulis.*

Ventri nullum os subest; sed ibi perniciosæ admodum fistulæ fiunt: adeo ut soffratus insanabiles esse crediderit. Id non ex toto ita se habere usus ostendit. Et quidem, quod maxime mirum videri potest, tutior fistula est contra jecur, & lienem, & ventri-

ventriculū , quam contra intestina : non
 quo perniciosior ibi res sit , sed quo alteri
 periculo locum faciat. Cujus experimento
 5 moti quidam authores parum modum rei
 cognoverunt. Nam venter sæpe etiam telo
 perforatur , prolapsaque intestina condun-
 tur , & oras vulneris futuræ comprehen-
 dunt. quod quemadmodum fiat , mox in-
 10 dicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fistula ab-
 domen perripit, excidere eam licet , futu-
 raque oras conjungere. Si vero ea fistula
 intus patuit , excisa necesse est latius for-
 amen relinquat. quod nisi permagna vi
 15 sui non potest ; utique ab interiore parte,
 qua quasi membrana quædam finit abdo-
 men, quam *περίτονον* Græci vocant. Er-
 go , ubi aliquis ingredi ac moveri cæpit,
 rumpitur illa futura , atque intestina sol-
 20 vuntur , quo fit , ut pereundum homini sit.
 Sed non omnimodo res ea desperationem
 habet : ideoque tenuioribus fistulis adhi-
 benda curatio est.

4. De Ani fistulis.

25 Propriam etiamnum animadversionem
 desiderant eæ , quæ in ano sunt. In has de-
 missio specillo , ad ultimum ejus caput in-
 cidi cutis debet : dein novo foramine spe-
 cillum educi lino sequente , quod in aliam
 30 ejus partem, ob id ipsum perforatam, con-
 jectum sit. Ibi linum apprehendendum li-
 gandumque cum altero capite est , ut laxè
 cutem, quæ super fistulam est , teneat. Id-

que linum debet esse crudum, & duplex
 triplexve, sic tortum, ut unitas in eo facta
 sit. Interim autem licet negocia agere,
 ambulare, lavare, cibum capere, perinde
 atque sanissimo. Tantummodo id linum
 bis in die, soluto nodo, ducendum est sic,
 ut subeat fistulam pars, quæ superior fuit.
 Neque committendum est, ut id linum pu-
 trescat: sed tertio quoque die nodus refol- 10
 vendus est, & ad caput alterum recens li-
 num alligandum, eductoque vetere, id in
 fistula cum simili nodo relinquendum. Sic
 enim id paulatim cutem, quæ supra fistu-
 lam est, incidit: simulque & id sanescit, 15
 quod à lino relictum est; & id, quod ab eo
 morderetur, inciditur. Hæc ratio curationis
 longa, sed sine dolore est.

Qui festinant, adstringere cutem lino
 debent, quo celerius secetur; noctuque ex 20
 penicillo tenuia quædam intus demittere,
 ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extendi-
 tur. Sed hæc dolorem movent. Adjicitur
 celeritati, sicut tormento quoque, si & li-
 num, & id, quod ex penicillo est, aliquo 25
 medicamento illinitur ex iis, quibus cal-
 lum exedi proposui. Potest tamen fieri, ut
 ad scalpelli curationem etiam illo loco ve-
 niendum sit, si intus fistula fert, si multi-
 plex est. Igitur in hæc genera demisso spe- 30
 cillo, duabus lineis incidenda cutis est; ut
 media inter eas habenula tenuis admodum
 injiciatur, ne protinus oræ coeant; sitque
 locus

locus aliquis linamentis, quæ quam paucissima superinjicienda sunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abscessibus posita sunt. Si vero ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda ab eo; cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipiendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibus ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur, dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua, ubi jam caro increvit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibus corpus implentibus.

C A P. V.

De Telis è corpore extrahendis.

20 **T**ELA quoque, quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negotio sæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates ex generibus eorum; quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt.

25 Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipsum sibi fecit: hic, à scalpello accipit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non alte telum

30 insedit, & in summa carne est, aut certe magnas venas & loca nervosa non transiit; nihil melius est, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus est, per quod telo rever-

T 5 tendum,

tendum, quam quod perumpendum est; jamque venas nervosque id transiit, commodius est aperire quod superest, eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit, quod pervium est; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, si retro telum recipiendum, amplianda plaga est; quo facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, si ab illo ipso telo, dum redit, corpus laniatur. Item, si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam ut telo postea transeunte amplietur. In summa autem utraque parte ista habenda cura est, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumque à scalpello. Ubi autem incisum est satis, telum eximendum est: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui.

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia sunt: præter quæ propria quædam in singulis telorum generibus sunt, quæ protinus subjiciam. Nihil tam facile in corpus, quam sagitta, conditur, eademque altissime insidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa angusta est. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda est;

est; præcipueque, quia fere spiculis cingitur; quæ magis lamiant, si retro, quam si contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento factò ad similitudinem Græcæ literæ ν : deinde, ubi apparuit mucro, si ei arundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte apprehendi & extrahi possit. Si jam illa decidit, solumque intus ferrum est; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit, nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, si inest, evellenda est; aut, si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaque brevia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: si ea majora valentioraque sunt, fissis scriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, sic evellenda sunt. & in sagittis quidem hæc observatio est.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, si aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulnere ipsi quoque ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo quodam genere ferramenti, quod $\Delta\iota\omicron\kappa\lambda\acute{\iota}\epsilon\upsilon\varsigma\ \gamma\rho\epsilon\phi\acute{\iota}\sigma\kappa\epsilon\upsilon$ Græci vocant; quoniam auctorem Dioclem habet: quem inter priscos maximosque medicos fuisse, jam posui. Lamina est ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorsum

converfos uncōs habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ sinuata est; insuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata est. 5
 Hæc juxta telum transversa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum est, paululum torquetur, ut telum foramine suo excipiat: cum in cavo mucro est, illico duo digiti, subjecti partis alterius uncis, si. 10
 mul ferramentum id extrahunt, & telum,

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, est plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perrupta 15
 cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod inest, ea, qua venit, forcipe extrahendum est. Accedit vero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in 20
 articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eo movendum est, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. Et vix unquam ita telum non sequitur. 25
 sed, si morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ, contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ didu. 30
 cuntur, ad telum spectent: eo facto, id necesse est laber, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articulum

lum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut nervos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. *De Venenato telo evellendo.*

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset, de qua satis alio loco dictum est.

20

C A P. V I.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate, capitis tuberculis.

25 **H**ÆC evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula oriuntur; γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθήρωμα nominant; aliisque etiamnum vocabulis quædam, alii discernunt; quibus ego στατώματα quoque adjiciam, quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus ori-
ti so-

ri solent; per se tamen non posui; cum ista omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverso genere curentur. Omnia autem ista & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque crescunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereque sine dolore sunt. Quid intus habeant, ut conjectura prælagiri potest; sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non potest. Maxime tamen in his, quæ renitentur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulcullæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores esse consueverunt. Fereque ganglia renitentur: atheromati subest quasi tenuis pulculla: meliceridi liquidior humor; ideoque pressu circumfluit: steatomati pingue quiddam, idque latissime patere consuevit, resolvitque totam cutem superpositam sic, ut ea labet; cum in cæteris sit adstrictior. Omnia, de rasa ante, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere, ut effundatur, quicquid intus coit. Sed steatomatis tunica quoque secanda est: quia non facile à cute & subjecta carne ea separatur. At in cæteris ipsa tunica inviolata servanda est.

Proti-

Protinus autem, cum ista alba & intenta se ostendit, tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & carne est, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Ubi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & super medicamentum glutinans dandum est. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus moyentia adhibenda sunt.

C A P. V I I.

15 De Oculorum vitiiis, quæ scalpello
& manu curantur.

20 **S**ED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter se multum distant: sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diversa sunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent, pingues gravesque; quæ vix attollere oculos sinunt, le-
25 vesque pituitæ cursus, sed assiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris nascuntur. Oportet, compresso digitis duobus oculo, atque ita cute intenta, scalpello transversa linea incidere, suspensa leviter manu, ne
30 vesica ipsa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipsa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim sequitur. Dein superinungi collyrio debet ex
iis

iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur: quo paucissimis diebus cicatricula inducitur. Molestius est, ubi incisa vesica est. effundit enim humorem; neque posse, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri movendo sunt.

2. *De Crithe.*

In eadem palpebra super pilorum locum 10 tuberculum parvulum nascitur, quod à similitudine hordei, à Græcis κριθῆ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta fove- 15 ri oportet sic, ne nimius is calor sit, sed facile à parte sustineatur. hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello dividi debet, & quicquid intus humoris est, exprimi: eo- 20 dem deinde vapore postea quoque foveri, & superinungi, donec ad sanitatem perveniat.

3. *De Chalazio.*

Alia quoque quædam in palpebris huic 25 non dissimilia nascuntur; sed neque utique figuræ ejusdem, & mobilia, simulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini similia sunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, 30 ab exteriori parte; si sub cartilagine, ab interiori: dein scalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus sunt, Ac, si intus
plaga

plaga est, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus: si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

5. *De Ungue oculorum.*

Unguis vero, quod $\pi\sigma\epsilon\pi\upsilon\gamma\iota\omicron\nu$ Græci vocant, est membranula nervosa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam vero unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à sinistro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipse, hamulo apprehenso, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, si qua parte oculos inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum

gulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est; ne vel ex ungue aliquid relinquitur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ, si vehementius unguis ducitur, sequitur quoque ac decipit. Si abscissa est, patefit foramen, per quod ¹⁰ postea semper humor descendit; ^{puada} Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noscendus est; qui ubi satis constitit, non nimium adducto ungue scalpellus adhibendus est; deinde sic excidenda mem- ¹⁵ branula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum superdandum est, supraque linteolum, & aut spongia aut lana succida: proximisque diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter ²⁰ se palpebræ glutinentur (siquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac novissime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur. ²⁵

Sed ea curatio vere esse debet, aut certe ante hiemem. De qua re, ad plura loca pertinentem, semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt: alia, in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est ³⁰ eo, quod incidit; sicut in vulneribus, & fistulis, alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum & facile est; sicut evenit

evenit in iis, quæ & tarde increſcunt, & dolore non cruciant. In his ver expectandum eſt: aut, ſi quid magis preſſit, melior ſtamen autumnus quam hiems vel æſtas eſt; atque iſ ipſe medius, jam fractis æſtibus, & nondum ortis frigoriſ. Quo magis autem neceſſaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo ſubjecta eſt. & ſæpe, quo major plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio ſervabitur.

5. *De Encanthide.*

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia naſcuntur, quæ ipſa aliis quoque de cauſis oriri ſolent. Interdum enim ſit in angulo, parum ungue exciſo, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: *ιγγοιδις* Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipſo angulo abſcindatur. Tum exiguum linamentum reſpergendum eſt vel cadmia, vel atramento ſutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inferendum, ſupraque eodem modo deligandum: proximis que diebus ſimiliter nutriendum, ut primo, tantum aqua egelida, vel etiam frigida fo- veatur.

6. *De Ancyloblepharo.*

Interdum inter ſe palpebræ coaleſcunt, aperiri que non poteſt oculus. Cui malo ſolet etiam illud accedere, ut palpebræ eum albo oculi cohæreſcant; ſcilicet, cum
in

in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. sanescendo enim, quod diduci potuit & debuit, glutinabitur; *ἀσχυλοβλήφωρον* sub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter se coherentes, non difficulter diducuntur; sed interdum frustra. nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet; quia bene res sæpius cedit. Igitur adversum specillum inferendum, diducendaque eo palpebræ sunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarentinus author est, adverso scalpello subsecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abscindatur; ac, si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non solum ut ulceri medicamentum inducatur, sed etiam ne inhæreat: ipsique etiam ægro præcipiatur, ut sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoque multa tentasse, neque unquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodidit.

7. De *Ægilope*.

Etiannum in angulo, qui naribus prior est, ex aliquo vitio quasi parva fistula aperitur, per quam pituita assidue destillat: *αἰγίλωπα* Græci vocant. Idque assidue

due male habet oculum: nonnunquam
 etiam, exciso osse, usque ad nares penetrat.
 Idque interdum naturam carcinomatis ha-
 5 ber: ubi intentæ venæ & recurvatæ sunt,
 color pallet, cutis dura est, & levi tactu ir-
 ritatur, inflammatione inque in eas partes,
 quæ conjunctæ sunt, evocat. Ex his eos,
 qui quasi carcinoma habent, curare peri-
 10 culosum est. nam mortem quoque ea res
 maturat. Eos vero, quibus ad nares ten-
 dit, supervacuum. neque enim sanescunt.
 At, quibus id in angulo est, potest adhiberi
 curatio; cum eo, ne ignotum sit, esse diffi-
 15 cilem quanto autem angulo propius id fo-
 ramen est, tanto difficilior est; quoniam
 perangustum est, in quo versari manus
 possit: recenti tamen re mederi facilius est.
 Hamulo autem summum ejus foraminis
 20 excipiendum; deinde totum id cavum, si-
 cut in fistulis dixi, usque ad os exciden-
 dum; oculoque & cæteris junctis partibus
 bene obtectis, os ferramento adurendum
 est vehementius. quod si jam carie vexa-
 25 tum est, quo crassior huic squama abscedat,
 quidam adurentia imponunt; ut atramen-
 tum sutorium, vel chalcitidem, vel æru-
 ginem rasam. quod & tardius & non idem
 facit. Osse adusto, curatio sequitur eadem,
 30 quæ in cæteris uestis.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris sunt, duabus de
 causis oculum irritare consueverunt. Nam
 modo

modo palpebræ summa cutis relaxatur, &
 procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipsum ocu-
 lum convertantur, quia non simul cartila-
 go quoque se remittit: modo sub ordine
 naturali pilorum alius ordo subcrefcit, qui
 protinus intus ad oculum tendit. Curatio-
 nes vero hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non
 debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitu-
 dinem spathæ lata, in ignem conjicienda
 est: deinde candens, sublata palpebra sic,
 ut ejus perniciosi pili in conspectum cu-
 rantis veniant, sub ipsis pilorum radicibus
 angulo immittenda est, ut ea tertiam par-
 tem palpebræ transvehat: deinde iterum,
 tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut
 omnes pilorum radices adustæ emoriantur.
 Tum superimponendum medicamentum
 est, quod inflammationem prohibeat: at-
 que ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem
 perducendum. Facillime autem id genus
 sanescit. Quidam ajunt, acu transsui juxta
 pilos exteriorē partē palpebrę oportere,
 eamque transmitti duplicem capillum mu-
 liebrem ducentem; atque ubi acus transit,
 in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pi-
 lum esse injiciendū, & per eum in superio-
 rem palpebræ partem attrahendum, ibique
 corpori adglutinandum, & imponendum
 medicamentū, quo foramen glutinetur, sic
 enim fore, ut is pilus in exteriorē partem
 postea spectet. Id primum fieri non potest,
 nisi in pilo longiore; cum fere breves co-
 loci

loci nascantur. Deinde, si plures pili sunt, necesse est longum tormentum sit, & toties acus transiens magnam inflammationem
5 moveat. Novissime, cum humor aliquis ibi subsit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, ut gluten, quo vincit pilus, non resolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi
10 abductus est, redeat. Ea vero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet coniecto oculo mediam palpebræ cutem, siue ea superior, siue inferior est, apprehen-
15 dere digitis, ac levare. tum considerare, quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumstant: si nimium fuerit excisum, ne contegi oculus non possit; si pa-
20 rum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram, quæ pilos continet, & propiorem ei lineam, aliquid
25 relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis, scalpellus adhibendus est: & si superior palpebra est, ante; si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum: initiumque faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in
30 dextro, ab eo, qui naribus propior est: idque, quod inter duas lineas est, excidendum. deinde oræ vulneris inter se simplici
futura

futura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique, si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ultere⁵ riori ora excidenda. Ubi secta est, aliæ futurae adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. 10 Idque, si levis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto sutura¹⁵ tollenda est, & collyrio, quod inflammationes reprimit, superinungendum.

9. De Lagophthalmo.

Nonnunquam autem, nimium sub hac curatione excisa cute, evenit, ut oculus²⁰ non contegatur. Idque interdum etiam alia de causa fit. *λαγόφθαλμον* Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest: si exiguum, mederi licet. Paulum infra supercili²⁵ ciliū cutis incidenda est lunata figura, cornibus ejus deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ usque ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. nam, si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea po³⁰ test. Cute igitur tantum diducta fit, ut paululum in ima oculi ora descendat; hiante scilicet super plaga. in quam linamentum
inji-

injiciendum est, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, postea recte oculus operitur.

10. *De Entropio.*

Ut superioris autem palpebræ vitium est, quo parum descendit, ideoque oculum non contegit: sic inferioris, quo parum
10 fursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute. *Entropioi* Græci vocant. Si ex mala curatione
15 est, eadem ratio medicinæ est, quæ supra posita est: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde
20 de melle inungendum à quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducen-
tibus.

11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebrisque incidere consueverunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, sive ruptis intus membranis ali-
25 quibus, sive laxatis; & similis figura acino sit. unde id *στυφύλωμα* Græci vocant. Cura-
30 tio duplex est. Altera, ad ipsas radices per medium transfluere acu; duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex superiore
V parte,

parte, alterius ex inferiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidant. Altera, in summa parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde spodium 5 aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi lana excipiendum & imponendum; posteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus est. 10

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur callosa in albo oculi tubercula; quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infra- 15 que eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

13. *De Oculorum natura.*

Suffusionis jam alias feci mentionem; quia cum recens incidit, medicamentis 20 quoque sæpe discutitur: sed, ubi vetustior facta est, manus curationem desiderat. quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cujus cognitio, cum ad plu- 25 ra loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas: ex quibus superior à Græcis ~~reperit~~ *επιθιμια* vocatur; eaque, qua parte alba est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. 30 Huic interior adjuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipsa quoque

que plenior. quæ *χοειοειδής* à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicae, cum interiora oculi cingant, rursus sub his coeunt; extenuataeque & in unum coactæ per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhærescunt. Sub his autem, qua parte pupilla est, locus vacuus est: deinde infra rursus tenuissima tunica, quam Herophilus *ἀραχοειδής* nominavit. Ea media subsidit; eoque cavo continet quiddam, quod, à vitri similitudine, *υαλοειδής* Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum est; sed quasi concretus humor. Ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cum summa tota tunica alba sit. Id autem superveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris est, ovi albo similis: à qua videndi facultas proficiscitur. *κρυσταλλοειδής* à Græcis nominatur.

14. De Suffusione.

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concretus humor sub duabus tunicis, qua locum vacuum esse proposui;isque paulatim indurefcens, interiori potentia se opponit. Vitii ejus plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si imobilis, colorem vero habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi, amissa natu-

rali figura, in aliam se vertit, si suffusioni color cœruleus est, aut auro similis, si labat, & hac atque illac movetur, vix unquam succurritur. Fere vero peior est, quos ex graviore morbo, majoribusve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neque idonea curationi senilis ætas est; quæ sine novo vitio, tamen aciem habentem habet: ac ne puerilis quidem; sed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, satis opportunus est. Atque ipsius quoque suffusionis quædam maturitas est. Expectandum igitur est, donec jam non fluere, sed duritie quædam concrevisse videatur.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab omnibus abstinere. Post hæc in adverso sedili collocandus est loco lucido, lumine adverso, sic ut contra medicus paulo altius sedeat; à posteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, minister contineat, & immobile id præstet: nam levi motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus, qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. Curari vero sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admovenda est, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, sed re-
cta, est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tem-
pori

pori propiorem, è regione mediæ suffusionis sic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est, leniterque ibi verti & paulatim eam
 10 deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam transit, vehementius imprimi, ut inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures
 15 partes dissipanda est: quæ singulæ & facilius conduuntur, & minus late officiunt. Post hæc educenda acus recta est, imponendumque est lana molli exceptum ovi album, & supra, quod inflammationem
 20 coerceat, atque ita devinciendum.

Post hæc opus est quiete, abstinencia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui postero die satis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent;
 25 deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, necessario accedit.

15. *De Pituita oculorum.*

De pituitæ quoque tenuis cursu, qui
 30 oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, jam explicui. Nunc ad eam veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animadvertimus autem quibusdam

nunquam ficcescere oculos, sed semper humore tenui madere: quæ res aspritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Idque in quibusdam nulla ope adjuvari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen nosse oportet, ut alteris succurratur, alteris manus non injiciatur. 10

Ac primum supervacua curatio est in his, qui ab infantibus id vitium habent; quia necessario mansurum est usque mortis diem. Deinde non necessaria etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est: 15 siquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorem pituitam reddit, ad sanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ parent. Tum interest, pituitam emittant venæ, 20 quæ inter calvariam & cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam: superiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest au- 25 tem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt; non potest his, quæ ab osse. Ac ne his quidem succurritur, quibus pituita utrinque descendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infestat. 30

Quid sit autem, hac ratione cognoscitur. Raso capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita suspenditur, à superciliis usque

usque ad verticem illini debent : si ficci
oculi esse cœperunt, apparet per eas venas,
quæ sub cute sunt, irrigari : si nihilominus
5 madent, manifestum est sub osse descende-
re: si est tumor, sed levior duplex vitium
est. Plurimi tamen ex laborantibus repe-
riuntur, quos superiores venæ exercent;
ideoque pluribus etiam opitulari licet. Id-
10 que non in Græcia tantummodo, sed in
aliis quoque gentibus celebre est: adeo ut
nulla medicinæ pars magis per nationes
quasque exposita sit.

Reperti in Græcia sunt, qui novem li-
15 neis cutem capitis inciderent: duabus in
occipitio rectis, una super eas transversa:
dein duabus super aures, una inter eas item
transversa: tribus denique inter verticem
& frontem rectis. Reperti sunt, qui à ver-
20 tice recta eas lineas ad tempora deduce-
rent; cognitisque, ex motu maxillarum,
musculorum initiis, leviter super eos cu-
tem inciderent, diductisque per retulos
hamos oris, insererent linamenta sic, ut
25 neque inter se cutis antiqui fines commit-
terentur, & in medio caro cresceret, quæ
venas, ex quibus ad oculos transferebat, ad-
stringeret. Quidam etiam atramento duas
lineas duxerunt à media aure ad mediam
30 alteram autem; deinde à naribus ad verti-
cem: tum ubi lineæ committebantur, scal-
pello inciderunt; & post sanguinem effu-
sum, os ibidem adusserunt. Nihilominus

autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio est, venas in temporibus adurere quæ fere quidem in ejusmodi malo tument: sed tamen, ut inflentur magisque se ostendant, cervix ante modice deliganda est. Tenuibus autem ferramentis, & retusis venæ adurendæ; donec in oculos 10 pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina est, ubi tennes conditæque venæ sunt, ideoque legi non possunt, eodem modo cervice deligata, retentoque ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice resoluta, qua notæ 20 sunt, venas incidere, & sanguinem mittere: ubi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide; ne subjecti muscoli, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer sic, ut squama ab osse recedat.

Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt sic, ut squamam remittat. Sed nihil melius est, quam quod in Gallia quoque 30 mata fit, ubi venas in temporibus & in superiore capitis parte legunt. Adusta quo modo curanda sunt, jam explicui. Nunc illud

lud adjicio; neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum; ne vel sanguis erumpat, vel cito pus supprimatur: cum per hoc siccescere eas partes opus sit; per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ut ne adurant.

10 Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices, dicam.

C A P. V I I I.

15 De Aurium morbis, qui manu & scalpello curantur.

V E R U M ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen in ea nullum sit, ideoque audiendi usu careat.

20 Quod ubi incidit, specillo tentandum est, altene id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. Nam si alte est, prementî non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet; ne sine effectus spe oriatur distentio nervorum, & ex ea mortis periculum sit: hoc facile curatur. Nam qua cavum esse debet, vel medicamentum aliquod imponendum est ex

adurentibus, vel candente ferro aperien-
dum, vel etiam scalpello incidendum.
Cumque id patefactum, & jam ulcus pu-
rum est, injicienda eo pinna est, illita me-
dicamento cicatricem inducente: circaque
id, medicamentum dandum, ut cutis circa
pinnam sanescat: quo fit, ut ea remota,
postea facultas audiendi fit.

At ubi aures perforatæ sunt, & offen-
dunt, trajicere id cavum celeriter candente
acu satis est, ut leniter ejus oræ exulceren-
tur, aut etiam adurente medicamento idem
exulcerare: postea deinde imponere id
quod purget; tum quod eum locum re-
pleat, & cicatricem inducat. Quod si ma-
gnum id foramen est, sicut solet esse in his,
qui majora pondera auribus gesserunt, in-
cidere, quod super est, ad extremum oportet:
supra deinde oras scalpello exulcerare,
& postea suere, ac medicamentum, quo id
glutinetur, imponere. Tertium est, si
quid ibi curti est, sarcire. quæ res cum in
labris quoque & naribus fieri possit, ean-
dem autem curationem habeat, simul ex-
plicanda est.

C A P. I X.

*Curta in auribus, labrisque ac naribus,
quomodo sarciri & curari possint.*

CURTA igitur his tribus, ac si qua
parte parva sunt, curari possunt: si
qua majora sunt, aut non accipiunt
curatio-

curationem, aut ita per hanc ipsam defor-
 mantur, ut minus indecora ante fuerint.
 Atque in aure quidem & naribus deformatas
 sola timeri potest: in labris vero, si ni-
 mium contracta sunt, usus quoque neces-
 sario jactura fit; quia minus facile & cibus
 assumitur, & sermo explicatur. Neque
 enim creatur ibi corpus; sed ex vicino ad-
 10 ducitur. quod etsi in levi mutilatione, &
 nihil eripere, & fallere oculus potest; in
 magna, non potest. Neque senile autem
 corpus, neque quod mali habitus est, ne-
 que in quo difficulter ulcera sanescunt,
 15 huic medicinæ idoneum est; quia nusquam
 aut celeritus cancer occupat, aut difficiliter
 tollitur.

Ratio curationis ejusmodi est: id quod
 curtatum est, in quadratum redigere; ab
 20 interioribus ejus angulis lineas transversas
 incidere, quæ citeriorem partem ab ulte-
 riore ex toto diducant; deinde ea, quæ
 sic resolvimus, in unum adducere. Si non
 satis junguntur, ultra lineas, quas ante fe-
 25 cimus, alias duas lunatas, & ad plagam con-
 versas immittere, quibus summa tantum
 cutis diducatur: sic enim fit, ut facilius
 quod adducitur, sequi possit. quod non vi-
 cogendum est; sed ita adducendum, ut ex
 30 facili subsequatur, & dimissum non mul-
 tum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis
 haud omnino adducta deformem, quem

reliquit locum, reddit. Hujusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso imisve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrunque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis aut mediis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curata esse consuerunt: sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo, quod incisum est, eminent, excidenda est: neque enim aut glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri possit. Tum junctæ oræ inter se suendæ sunt, utrinque cute apprehensa; & quæ prioris lineæ sunt, ea quoque futuræ injiciendæ sunt. Siccis locis, uti naribus illis, spuma argenti, satis proficit. In interiores vero, lunatasque plagas, linamentum dandum est; ut caro increescens vulnus impleat. Summaque cura, quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro supra posui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rursusque idem medicamentum injiciendum, quo fere septimo die glutinatum est. Tum futuræ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debet.

C A P. X.

De Polypo.

5 **P**OLYPUM vero, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari jam alias posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto, in modum spathæ facto, resolvere ab osse oportet: adhibita diligentia, ne in-
 10 fra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis
 15 supprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento ulcus purgandum est. Ubi purum est, eo pinna, eodem modo, quo in aure supra positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto
 20 id sanescat.

C A P. XI.

De Ozæna.

25 **I**D autem vitium, quod ὀζæνα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit;
 30 cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem fistulam, vel enodem scriptorium calamum in narem esse conjiciendum.

dum, donec sursum ad os perveniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse æruginè & melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum sui narem debere; & adustum quemdem ulcus eadem ratione curari: futuram vero illini vel spuma argenti, vel alio glutinante.

C A P. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

15

1. *De Dentibus.*

IN ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam mor-
ventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marcescentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut insidat. Adustæ gingivæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Ut pura ulcera esse cœperunt, arida medicamenta infrianda sunt ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo resolvatur; tum is concutiendus est.

Eadem-

Eademque facienda, donec bene moveatur nam dens hærens cum summo periculo evellitur, ac nonnunquam maxilla loco moveretur. Idque etiam majore periculo in superioribus dentibus fit; quia potest tempora oculosve concutere. Tum, si fieri potest, manu; si minus, forcipe dens excipiendus est.

- 10 At si exesus est ante, id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum est, ne sub forcipe confringatur. Recta vero forceps ducendus est, ne inflexis radicibus os raram, cui dens inhæret, 15 parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum est; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: sæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non possit, aut frustra 20 comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

- Protinus autem, ubi plus sanguinis profluit, scire licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, 25 quæ recessit, & vulsella protrahenda est: si non sequitur, incidi gingiva debet, donec labans ossi testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, sed intumescit extrinsecus maxilla, ut os hiare non possit, foris 30 imponendum calidum ex farina & fico cataplasma est, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, ossis fracti nota est. Itaque etiam

etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læso, fissura fit. quæ eradi debet.

Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusque rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ sit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri utendum est.

At, si exictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi sunt; continendaque ore reprimentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens coniecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam *πίλγυρα* Græci vocant, eximenda est. 25

2. De Tonsillis induratis.

Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, *ἀρνάδες* autem à Græcis appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto elucere, & illinire vulnus medicamento, quo sanguis suppressitur, 3. De

3. De Uva.

Uva, si cum inflammatione descendit, dolorique est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest: solet enim multum sanguinem effundere, itaque melius est iis uti, quæ alias proposita sunt. Si vero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra justum modum à pituita deducta est, & tenuis, acuta, alba est, præcidi debet. itemque, si ima, livida & crassa; summa, tenuis est. Neque quicquam commodius est, quam vulsella apprehendere, sub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est, ne plus minusve præcidatur: cum liceat tantum infra vulsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est; idque præcidere, quo longior uva est, quam esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

4. De Lingua.

Lingua vero quibusdam cum subjecta parte à primo natali die juncta est; qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua vulsella apprehendenda est, sub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem, ubi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui,
succisa

succisa lingua, cum abunde super dentes
eam promeret, non tamen loquendi facul-
tatem consecutus est. Adeo in medicina,
etiam, ubi perpetuum est, quod fieri de-
bet, non tamen perpetuum est id, quod
consequi convenit.

5. *De Abscessu sub lingua.*

Sub lingua quoque interdum aliquid
abscedit; quod fere consistit in tunica, do- 10
loresque magnos movet. Quod, si exiguum
est, incidi semel satis est: si majus, summa
cutis usque ad tunicam excidenda est; dein-
de utrinque oræ hamulis excipiendæ, &
tunica, undique circumdata, liberanda est; 15
magna diligentia per hanc curationem
habita, ne qua major vena incidatur.

6. *De Labris.*

Labra autem sæpe finduntur, eaque res
habet cum dolore etiam hanc molestiam, 20
quod sermo prohibetur; qui subinde eas
rimas cum dolore diducendo sanguinem
citat. Sed has, si in summo sunt, medica-
mentis curare commodius est, quæ ad ul-
tera oris fiunt: si vero altius descenderunt, 25
necessarium est tenui ferramento adurere.
quod spathæ simile, quasi transcurrere, non
imprimi debet. Postea facienda eadem sunt,
quæ in naribus adustis exposita sunt.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

5 **A**T in cervice, inter cutem & asperam
 arteriam, tumor increfcit (*βρογχική-*
λω Græci vocant) quo, modo caro
 hebes, modo humor aliquis, melli aquæ-
 ve fimilis, includitur; interdum etiam mi-
 10 nutis ossibus pili immisti. Ex quibus quic-
 quid est, quod tunica continetur, potest
 adurentibus medicamentis curari. Quibus
 summa cutis cum subjecta tunica exuritur.
 quo factò, sive humor est, profluit; sive
 15 quid densius, digitis educitur: tum ulcus
 sub linamentis sanescit. Sed scalpelli cura-
 tio brevior est. Medio tumor una linea
 inciditur usque ad tunicam: deinde vitio-
 sus sinus ab integro corpore digito separa-
 20 tur, totusque cum velamento suo eximi-
 tur: tum aceto, cui vel salem vel nitrum
 aliquis adjecit, eluitur; oræque una sutura
 junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis
 futuris, superinjiciuntur: leniter deinde, ne
 25 fauces urgeat, deligatur. Si quando autem
 tunica eximi non potuerit, intus insper-
 genda adurentia, linamentisque id curan-
 dum, & cæteris pus moventibus.

CAP. XIV.

De Umbilici vitiis.

30 **S**UNT etiam circa umbilicum plura vi-
 tia; de quibus, propter raritatem, inter
 autho-

authores parum constat. Verisimile est
 autem, id à quoque prætermisum, quod
 ipse non cognoverat: à nullo id, quod non
 viderat, fictum. Commune omnibus est, 5
 umbilicum indecore prominere. Causæ re-
 quiruntur? Meges tres has posuit: modo in-
 testinum eo irumpere, modo omentum,
 modo humorem. Sostratus nihil de omen-
 to dixit. Duobus iisdem adjecit, carnem ibi 10
 interdum increfcere; eamque modo inte-
 gram esse, modo carcinomati similem.
 Gorgias ipse quoque omenti mentionem
 omittit: sed eadem tria causatus, spiritum
 quoque interdum eo dixit irumpere. He- 15
 ron omnibus his quatuor positus, & omenti
 mentionem habuit, & ejus, quod simul &
 omentum & intestinum habuerit.

Quod autem horum sit, his indiciis co-
 gnoscitur. Ubi intestinum prolapsum est, 20
 tumor neque durus, neque mollis est: om-
 ni frigore minuitur; non solum sub omni
 calore, sed etiam retento spiritu crescit:
 sonat interdum; atque, ubi resupinatus est
 aliquis, relapso intestino, ipse desidit. Ubi 25
 vero omentum est, cætera similia sunt, tu-
 mor mollior, & ab ima parte extenuatus
 in verticem est; si quis apprehendit, elabi-
 tur. Ubi utrumque est, indicia quoque mix-
 ta sunt, & inter utrumque mollities. At 30
 caro durior est, semperque etiam resupi-
 nato corpore tumet, prementique non ce-
 dit, prioribus facile cedentibus. Si vitio-
 sa est,

sa est, easdem notas habet, quas in carcinoma exposui. Humor autem, si premittitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit: resupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati similis, cum periculo tractatur. itaque omittenda est. Sana excidi debet; idque vulnus linamantis curari. Humorem quidam vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse, res ipsa testatur; ut in uterum, sive intestinum, sive omentum est, relabatur. Sinus vero umbilici, tum vacuus, à quibusdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: à quibusdam ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriusque lini duobus capitibus diversæ partes adstringuntur (quod in uva quoque oculi fit:)

nam sic id, quod supra vinculum est, moritur. Adjecerunt quidam, ut, antequam vincirent, summum una linea incidere; quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent: tum deinde vincirent.

Sed abunde est, jubere spiritum continere, ut tumor, quantus maximus esse potest, se ostendat: tum imam basim ejus atramento notare; resupinatoque homine, digitis tumorem

morem cum premere, ut, si quid relapsum non est, manu cogatur: post hæc, umbilicum adtrahere, &, qua nota atramenti est, lino vehementer adstringere: deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera uita, ulcus nutrire. Idque non solum ubi intestinum, vel omentum, vel utrumque est; sed etiam, ubi humor est, 10 optime proficit.

Sed ante quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est; sed à septimo fere anno ad 15 quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est: at quod mali habitus est, quodque papulas, impetigines, similiaque habet, idoneum non est. Levibus quoque tumoribus facile subveni- 20 tur: at in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum est. Verò idoneum maxime est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc, abstinere 25 pridie debet. Neque id satis est: sed alvus quoque ei ducenda est; quo facilius omnia quæ excesserunt, intra uterum confidant.

C A P. X V.

Quomodo Aqua hydropicis emittatur. 30

AQUAM his, qui hydropici sunt, emitti oportere, alias dixi, nunc, quem-

quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub umbilico, fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte; quidam, 5 ipso umbilico perforato, id facere consueverunt: quidam, cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id 10 tale esse debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita est, ut membranam quoque transeat, qua caro ab interiore parte fini- 15 tur: eo tum plumbea aut ænea fistula injicienda est, vel recurvatis in exteriorē partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi possit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior esse 20 debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est: atque ubi major pars ejus evocata est, claudenda demisso linteolo fistula est; & in vulnere, si id ustum non est, 25 relinquenda. Deinde per insequentēs dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non usta cute, protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam 30 expressam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde postero die rursus fistulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, si quid humoris superest,

480 A. CORN. CELSI Lib. 7.
perest, emittatur : idque bis ita fecisse con-
tenti sunt.

C A P. X V I.

De Ventre, ictu perforato, &
Intestinis vulneratis.

5

NONNUNQUAM autem venter i-
ctu aliquo perforatur ; sequiturque,
ut intestina evolvantur. Quod ubi ¹⁰
incidit, protinus considerandum est, an in-
tegra ea sint ; deinde, an his color suus ma-
neat. Si tenuius intestinum perforatum
est, nihil profici posse, jam retuli. Latius
intestinum sui potest : non quod certa fi- ¹⁵
ducia sit ; sed quod cubia spes, certa de-
speratione sit potior. interdum enim glutinatur.
Tum, si utrumlibet intestinum livi-
dum, aut pallidum, aut nigrum est, quibus
illud quoque necessario accedit, ut sensu ²⁰
careat, medicina omnis inanis est. Si vero
adhuc ea sui coloris sunt, cum magna fe-
stinatione succurrendum est : momento
enim alienantur externo & insueto spiritu
circundata. Resupinandus autem homo ²⁵
est, coxis erectioribus ; &, si angustius vul-
nus est, quam ut intestina commode refun-
dantur, incidendum est, donec satis pateat.
Ac, si jam sicciora intestina sunt, perluen-
da aqua sunt, cui paululum admodum olei ³⁰
sit adjectum. Tum minister oras vulneris
leniter diducere manibus suis, vei etiam
duobus hamis, membranæ interiori inje-
ctis,

ctis, debet: medicus priora semper intestina, quæ posteriora prolapsa sunt, condere sic, ut orbium singulorū locum seruet. Respositis omnibus, leniter homo concutendus est. quo fit, ut per se singula intestina in suas sedes reducantur, & in his confidant. His conditis, omentum quoque considerandum est: ex quo, si quid jam nigri & emortui est, forfice excidi debet: si quid integrum est, leniter super intestina reduci: sutura autem, neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se, satis proficit; sed utriusque. Et quidem è duobus linis facienda est, & spissior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æque magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ & prius interiori membranæ sutura injicienda est sic, ut sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab intestinis ea pars semper acuum longe sit, quæ acuta; propinqua, quæ retusa est. Semel utraq; parte trajecta, permutandæ acus inter manus sunt, ut ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ sunt: atque ita tertio & quarto, deincepsque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Post hæc,

eadem fila, eademque acus ad cutem transferendæ, similique ratione ei quoque parti utraque sutura injicienda; semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto expressam accedere debere, manifestius est, quam ut semper dicendum sit. Impositis his leniter deligari venter debet.

C A P. X V I I.

De Interiore membrana
abdominis rupta.

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub gravi fasce, interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero sæpe evenire¹⁰ consuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisque intenta cutis indecora intumescat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Qui-²⁵dam enim per acum duobus linis ad imam basim immisis sic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uva positum est, ut, quicquid super vinculum est, emoriatur. Quidam medium tumorem³⁰ excidunt, ad similitudinem myrtacei folii (quod semper eodem modo servandum esse jam posui) & tum oras sutura jun-
gunt.

gunt. Commodissimum est autem, resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia necesse est, ea parte rupta membrana sit; quaque integra est, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, incidendæ scalpello duæ tunicae sunt, ut, exciso medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; quia, quod vetus est, futura non coit. Loco patefacto, si qua parte membrana non novam plagam, sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum oras ejus exulceret. Cætera, quæ ad futuram, reliquamque curationem pertinent, supra comprehensa sunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quam quæ in cruribus esse consuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo.

C A P. X V I I I.

25 *De Testiculorum natura, & morbis.*

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent. quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam glandulis habent. nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent: dolent autem

in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab inguinibus per singulos nervos, quos *κραισθηρις* Græci nominant, cum quorum utroque binæ descendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervosa, sine sanguine, alba, quæ *ελυτροφθής* à Græcis nominatur. Super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhaeret. *δωρτόν* Græci vocant. Multa deinde membranulæ venas & arterias, eosque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus tenues patulæque sunt. Hactenus propria utrique testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde utrique, omnibusque interioribus sinus est, qui etiam conspicitur à nobis. *όρχεόν* Græci, scrotum nostri vocant. Isque ab ima mediis tunicis leviter innexus, à superiore tantum circumdatus est.

Sub hoc igitur plura vitia esse consueverunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modo his integris fiunt. siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam intestinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores

riores quoque partes nisum, subinde nervosas tunicas, & ob id, quod dixi, patentes diducit. *ἐντεροκήλιω* & *ἐπιπλοκήλιω* Græci vocant: apud nos indecorum, sed commune his, herniæ nomen est.

Deinde, si descendit omentum, nunquam in scroto tumor tollitur, siue inedia fuit, siue corpus huc illucve conversum, 10 aut alio quovis modo collocatum: itemque, si retentus est spiritus, non magnopere increfcit, tactu vero inæqualis est, & mollis, & lubricus.

At si intestinum quoque descendit, tumor is sine inflammatione modo minuitur, modo increfcit; estque fere sine dolore &, cum conquiescit aliquis aut jacet, interdum ex toto desidit, interdum sic minuitur, ut in scroto exiguæ reliquiæ 20 maneant: at sub clamore, & fatietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; estque tum scrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod subest, lubricum est; si pressum est, ad inguen revertitur; dimissumque, iterum cum quodam quasi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem stercore accepto vastius 30 tumet, retroque compelli non potest: adfertque tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam stomachus quoque affectus primum rufam bi-

lem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram.

Integris vero membranibus interdum eam partem humor distendit. Atque ejus quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increfcit, vel in membranibus, quæ ibi circa venas & arterias sunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. 10 Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediam & imam confistit. Græci communi nomine, quicquid est, *ὑδρῶδες* appellant: nostri vero, scilicet nullis discriminibus satis cognitæ, hoc quoque sub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. 20 Humorem subesse discimus, si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: isque mollis est, si non nimius humor subest; 25 at, si is vehementer increvit, renititur sicut uter repletus & arcte adstrictus: venæ quoque in scroto inflantur; & si digito premimus, cedit humor, circumfluenſque id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro 30 cornuve per scrotum apparet; isque, quantum in ipso est, sine dolore est. Sedes autem ejus sic deprehenditur. Si inter summam
me-

mediamque tunicam est, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens subit: scrotum remissius & albidius est; si ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: testiculus ea parte neque visu, neque tactu sentitur. At, si sub media tunica est, intentū scrotum magis se attollit, adeo ut superior coles sub tumore eo delitescat.

- 10 Præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur. *κισσικήλω* Græci appellant, cum venæ intumescunt. Hæ quandoque intortæ, conglomeratæque ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel
 15 mediam tunicam, vel imam: interdum etiam sub ima tunica, circa ipsum testiculum nervumque ejus, incresecunt. Ex his eæ, quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ vero, quæ mediæ imæve tunicæ insident,
 20 ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, sed tamen etiam visui subjctæ sunt: præterquam quod & tumoris aliquid est, pro venarum magnitudine & modo; & id prementi magis renititur, ac per ipsos
 25 venarum toros inæquale est; &, qua parte id est, testiculus magis justo dependet. Cum vero etiam super ipsum testiculum nervumque ejus id malum increvit, aliquanto longius testiculus ipse descendit,
 30 minorque altero fit, utpote alimento amisso.

Raro, sed aliquando caro quoque inter tunicas incresecit. *στερκοκήλω* Græci vocant.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque adfert; & nisi celeriter ea inflammatio conquievit, & dolor ad inguina atque ilia pervenit; partesque hæ intumescunt, & nervus, ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulque indurescit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. *βιβρανεκίδλω* adpellant.

C A P. X I X.

*De Testiculorum curationibus communibus:
& primo de incisione & curatione
Inguinis, vel Scroti.* 15

HIS cognitis, de curatione dicendum est. In qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. 20
Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ac ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, inter- 25
dum scrotum. In utraque curatione homo ante per triduum bibere aquam; pridie abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde, si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, 30
ante radendum est: tum, extento scroto, ut cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tuni-
cæ

cæ inferiores committuntur. Aperiendum
 autem audacter est, donec summa tunica,
 quæ ipsius scroti est, incidatur, pervenia-
 5 turque ad eam, quæ media est. Plaga facta,
 foramen deorsum versus subest. In id de-
 mittendus est sinistrae manus digitus in-
 dex, ut diductis intervenientibus membra-
 nulis, finum laxet. Minister autem, sinistra
 10 manu comprehenso scroto, sursum versus
 eum debet extendere, & quam maxime ab
 inguinibus abducere; primum cum ipso
 testiculo, dum medicus omnes membra-
 nulas, quæ super mediam tunicam sunt, si
 15 digito diducere non potest, scalpello ab-
 scindat: deinde sine eo, ut is delapsus ipse
 plagæ jungatur, digitoque inde promatur,
 & super ventrem cum duabus suis tunicis
 collocetur. Inde, si qua vitiosa sunt, cir-
 20 cuncidenda sunt. In quibus cum multæ
 venæ discurrant, tenuiores quidem præci-
 di protinus possunt: majores vero ante
 longiore lino deligandæ sunt; ne periculo-
 se sanguinem fundant.
 25 Sin media tunica vexata erit, aut sub ea
 malum increverit, excidenda erit sic, ut
 alte ad ipsum inguen præcidatur. Infra ta-
 men non tota demenda est: nam quod ad
 basin testiculi vehementer cum ima tuni-
 30 ca connexum est, excidi sine summo peri-
 culo non potest. itaque ibi relinquen-
 dum est.

Idem in ima quoque tunica, si læsa est,
 X 5 facien-

faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verum infra paululum ea abscindenda; ne, læsa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex ea rursus relinquendum est; ne postea sinuetur, & sedem eidem malo præstet.

Purgatus ita testiculus per ipsam plagam cum venis, & arteriis, & nervo suo leniter demittendus est; videndumque, ne sanguis in scrotum descendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt. quæ, 15 pure orto, sine ullo dolore excident. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt; & insuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, ut cicatrix major & la- 20 tior fiat. quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt; supraque ea, quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida, vel spongia: cætera eadem, quæ, ubi pus 25 moveri debet, adhibenda sunt. At, cum infra incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est; deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum; si parvulum est, quod nocet, 30 modice, ut tertia pars integra, ad sustinendum testiculum, infra relinquatur: si majus est, etiam amplius, ut paululum tantummodo

tummodo ad imum, cui testiculus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus quam levissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat: tum inclinandus mucro est, ut transversas membranas fecet, quæ inter summam mediamque tunicam sunt. At, si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est; sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumque autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet: me-
 15 dicum, digito manubriolove scalpelli ducta inferiore parte, tunicam extra collocare; deinde eam ferramento, quod à similitudine corvum vocant, incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint:
 20 his deinde confectis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcumque autem tunicam quis vio-
 25 lavit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; &
 30 ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus

est: oræque scroti futuris inrer se commit-
tendæ; neque paucis, ne parum glutinen-
tur, & longior fiat curatio; neque multis,
ne inflammationem augeant. Atque hic
quoque videndum est, nequid in scroto
sanguinis maneat: tum imponenda gluti-
nantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis de-
fluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, 10
incidi subter id debet; purgatoque eo spon-
gia, acri aceto madens, circumdari. Deli-
gatum autem vulnus omne, quod ex his
causis factum est, si dolor nullus est, quin-
que primis diebus non est resolvendum, sed 15
bis die tantum aceto irroranda, lana vel
spongia imposita: si dolor est, tertia die
resolvendum; & ubi fibulæ sunt, hæ inci-
dendæ; ubi linamentum, id mutandum est;
rosaque & vino madefaciendum id, quod 20
imponitur. Si inflammatio increfcit, ad-
jiciendum prioribus cataplasma ex lenti-
cula & melle; vel ex malicorio, quod in
austero vino coctum sit; vel ex his mixtis.
Si sub his inflammatio non conquierit, post 25
diem quintum multa calida aqua vulnus
foyendum, donec scrotum ipsum & exte-
nuetur, & rugosius fiat: tum imponendum
cataplasma ex triticea farina, cui resina pi-
nea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus cura- 30
tur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda
sunt. Neque dubium est, quodcunque vi-
tium fuit, si magna inflammatio est, quin
ea,

ea, quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; 5 linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, deinceurato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, 10 quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

C A P. X X.

15 *De Intestini in scrotum devoluti curatione.*

HIS propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei 20 causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua fasciæ pars arcte circumdatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se 25 tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque dolores & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum 30 adhberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est.

Sanguis

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore superhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in folium aquæ calidæ, cui oleum quoque adjectum sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverterit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debet, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debet sic, ne ipse lædatur;

tur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

- 5 Sin vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur; eaque tunica eodem
 10 modo duobus hamis excipitur sic, ut à sinistro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur; sub eaque index digitus sinistrae manus ad imum testiculum
 15 demittitur, cumque ad plagam compellit: deinde dextrae manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum à superiore tunica diducunt. quod si aliqua membranula pro-
 20 hibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis, quæ excidenda sunt, repositoque testiculo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine est, demenda habenula paulo latior est; quo
 25 major plaga sit, & plus creare carnis possit.

C A P. X X I.

De Omenti in scrotum prolapsi curatione.

- 30 **A**T si omentum descendit; eodem quidem modo, quo supra scriptum est, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ sunt. Considerandum autem est, majorne ejus modus, an exiguus sit. Nam quod

quod parvulum est, super inguen in uterum vel digito vel adverso specillo repellendum est: si plus est, finire oportet dependere, quantum ex utero prolapsum est; 5 idque adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, binisque singulorum capitibus diversas partes adstringunt. Sub quo æque, sed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec erodunt. *οιπικία* Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in 15 parvulo non est necessarium: si majus est, potest profusionem sanguinis facere; si quidem omentum quoque venis quibusdam, etiam majoribus illigatum est. Neque vero, si discisso ventre id, quod prolapsum est, forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius avelli non possit, inde huc exemplum transferendum est. 20

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius 25 fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

2. *De Hernia aquosa curatione.*

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quo- 30 que liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen incisum est,

est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt; deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæque sunt.

C A P. XXII.

De Ramicis curatione.

15 **R**AMEX autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis insignantur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum
 20 super farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod idoneum esse ani curationibus posui: tertio die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda,
 25 rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus vero super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo
 30 scalpelli separandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vincienda; tum sub ipsis vinculis præcidendæ, reponendusque testiculus est.
 At,

At, ubi supra tertiam tunicam ramex infedit, mediam excidi necesse est. Deinde, si duæ tresve venæ tument, & ita pars aliqua obsidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum, quod supra scriptum est; ut ab inguine, & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isque condatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagam demittendus digitus index erit, subjiciendusque venis¹⁰ sic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is testiculus par alteri fiat; tum fibulæ oris sic injiciendæ, ut simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriori parte oram vul-¹⁵neris perforat: tum non per ipsam venam, sed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has ve-²⁰nas est, ac neque periculum affert, & filo comprehensas illas abunde tenet. itaque etiam satis est, duas fibulas esse. Tum venæ, quæcunque protractæ sunt in ipsum inguen, averso specillo compelli debent.²⁵ Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, est; ut una simul & oras & venas cicatrix devinciat.

Ubi vero inter imam tunicam & ipsum testiculum nervumque ejus ramex ortus³⁰ est, una curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, qui-

quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est: si idem in ima faciendum; nervusque, ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.

C A P. XXIII.

10

De Carne, quæ inter tunicas testicularum concrevit, & de Neruo indurato.

CARO quoque, si quando inter tunicas increvit, nihil dubii est, quin excimenda sit: sed id, ipso scroto inciso, fieri commodius est.

At, si nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento potest. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc, ingens sitis, & linguæ asperitudo fereque à die tertio spumans bilis alvo cum rosione redditur. Atque neque assumi facile cibus, neque contineri potest: neque multo post extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus sudor, eumque mors sequitur.

C A P. XXIV.

30

De Ramice inguinis.

VBI vero in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi; si major, duabus lineis debet, ut medium

dium excidatur : deinde , non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui , colligendæ venæ, vincendæque , ubi tunicis inhærebunt , & sub his nodis præcidendæ sunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

C A P. XXV.

Ad tegendam Glandem colis , si nuda est. 10

AB his ad ea transeundum est , quæ in cole ipso fiunt. In quo si glans nuda est , vultque aliquis eam decoris causa tegere , fieri potest : sed expeditius in puero , quam in viro ; in eo , cui id naturale est , quam in eo , qui quarundam gentium more circumcisis est ; in eo , cui glans parva juxtaque eam cutis spatiosior , brevis ipse coles est , quam in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum , quibus id natura- 10 le est , ejusmodi est. Cutis circa glandemprehenditur & extenditur , donec illam ipsam condat ; ibique deligatur : deinde , juxta pubem , in orbem tergitur inciditur , donec coles nudetur ; magna que cura cavetur , ne 25 vel urinæ iter , vel venæ , quæ ibi sunt , incidantur. Eo facto , cutis ad vinculum inclinatur , nudaturque circa pubem velut circulus ; tum super eo linamenta dantur , ut caro increseat & id impleat , satisque vela- 30 menti supra latitudo plagæ præstet. Sed , donec cicatrix sit , vinctum esse id debet ; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere.

re. At in eo, qui circumcisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita dolet, quia, summo soluto, diduci deorsum usque ad pubem manu potest; neque ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplastroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiisque diebus abstinere, donec prope à fame victus sit, ne forte eam partem satietas excitet. Ubi jam sine inflammatione est, deligari debet à pube usque circum: super glandem autem adverso emplastroposito induci, sic enim fit, ut inferior pars glutinetur; superior ita sanescat, ne inhæreat.

2. *Quomodo Glans penis contacta aperiri possit.*

20 **C**ONTRA, si glans ita contacta est, ut nudari non possit (quod vitium Græci *Φίμωσιν* appellant) aperienda est. Quod hoc modo fit. Subter à summa ora, cutis inciditur recta linea usque ad frenum; atque ita superius tergus relaxatum, cedere retro potest. Quod si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est sic, ut vertex ejus ad frenum; basis in 30 tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaque medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est, donec cicatrix sit, conquiescere: nam
ambu-

502 A. CORN. CELSI Lib. 7.
ambulatio, atterendo ulcus sordidum red-
dit.

3. *Infibulandi ratio.*

Infibulare quoque adolescentulos inter-
dum valetudinis causa quidam consue-
runt: ejusque hæc ratio est. Cutis, quæ super
glandem est, extenditur, notaturque utrin-
que à lateribus atramento, qua perforetur;
deinde remittitur. Si super glandem nota 10
revertuntur, nimis apprehensum est, & ul-
tra notari debet: si glans ab his libera est,
is locus idoneus fibulæ est. Tum, qua nota
sunt, cutis acu filum ducente transuitur,
ejusque filii capita inter se deligantur, quo- 15
tidieque id movetur, donec circa foramina
cicatriculæ fiant. Ubi hæc confirmatæ sunt,
excepto filo fibula inditur, quæ, quo levior,
eo melior est. Sed hoc quidem sæpius inter
supervacua, quam inter necessaria est. 20

C A P. X X V I.

*De Urinæ reddendæ difficultate, &
curatione.*

RES vero interdum cogit emoliri ma- 25
nu urinam, cum illa non redditur;
aut quia senectute iter ejus colla-
psum est; aut quia calculus, vel concretum
aliquid ex sanguine intus se opposuit: ac
mediocris quoque inflammatio sæpe eam 30
reddi naturaliter prohibet. Idque non in
viris tantummodo, sed in fœminis quoque
interdum necessarium est. Ergo æneæ fistu-
læ

læ fiunt: æque, ut omni corpori, ampliori
 minorique sufficiant, ad mares, tres; ad
 fœminas, duæ medico habendæ sunt. Ex
 5 virilibus maxima decem & quinque est di-
 gitorum; media, duodecim; minima, no-
 vem: ex muliebribus major, novem; mi-
 nor, sex. Incurvas vero esse eas paululum,
 sed magis viriles oportet, lævesque admo-
 10 dum; ac neque nimis plenas, neque nimis
 tenues.

Homo tum resupinus eo modo, quo in
 curatione calculi figuratur, super subfel-
 lium aut lectum collocandus est. Medicus
 15 autem à dextro latere, sinistra quidem ma-
 nu colem masculi continere, dextra vero
 fistulam demittere in iter urinæ debet: at-
 que ubi ad cervicem vesicæ ventum est, si-
 mul cum cole fistulam inclinatam in ipsam
 20 vesicam compellere, eamque, urina reddi-
 ta, recipere. Fœmina brevius urinæ iter,
 simul & rectius habet, quod carunculæ si-
 mile, inter imas oras super naturale posi-
 tum, non minus sæpe auxilio eget, sed ali-
 25 quanto minus difficultatis exhibet.

Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam
 fistulam calculus, qui subinde ea extenua-
 tur, non longe ab exitu inhærescit. Eum,
 si fieri potest, oportet evellere, vel oricula-
 30 rio specillo, vel eo ferramento, quo in se-
 ctione calculus protrahitur. Si id fieri non
 potuit, cutis extrema quam plurimum at-
 trahenda &, condita glande, lino vincien-
 da

da est: deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est: tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

2. *Calculosis quæ curatio adhibeatur.*

Cum vesicæ vero, calculique facta mentio sit; locus ipse exigere videtur, ut subijciam, quæ curatio calculosis, cum aliter¹⁰ succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neq; in omni vitio id experendum est, sed solo vere, in eo corpore, quod¹⁵ jam novem annos, nondum quatuordecim excessit; &, si tantum mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. non quo non²⁰ interdum etiam temeraria medicina proficiat; sed quo sapius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. quæ simul cum ipsa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, ante aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exerci-³⁰ tatione utatur, quo magis calculus ad vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo,

docebo, demissis cognoscitur. Ubi ejus rei fides est, pridie is puer in jejunio continendus est; & tum loco calido curatio adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in sedili alto confidit, supinumque eum & aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet, manibus ad suos poplites datis, eos, quam maxime possit, attrahere; simulque ipse sic eos continet. Quod si robustius corpus ejus est, qui curatur, duobus sedilibus junctis, duo valentes insidunt: quorum & sedilia interiora crura inter se deligantur, ne diduci possint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur; atque alter, prout consedit, sinistrum crus ejus, alter dextrum, simulque ipse poplites suos attrahit. Sive autem unus, sive duo continent, super humeros ejus suis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi possit. Præter hæc, etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumstantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non sinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumcisis, sinistrae manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, simul in anum ejus demittit; dextræ-

que digitos super inum abdomen leniter imponit; ne, si utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædat. Neque vero festinanter in hac re, ut in plerisque, agendum est; sed ita, ut quam maxime id tuto fiat. nam læsa vesica nervorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quaritur calculus. ubi repertus, minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indicium suis cognitum est. Si vero aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad ultimam vesicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra translata subsequitur.

Atque, ubi repertus est calculus (qui necesse est in manus incidat) eo curiosius deducitur, quo minor læviorque est; ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo ultra calculum dextra semper manus ei se opponit; sinistra cum compellit deorsum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, si oblongus est, sic compellendus est, ut ne pronus exeat: si planus, sic, ut transversus sit: si quadratus, ut duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic, ut prius ea, qua tenuior sit, evadat. In rotundo nihil interesse, ex ipsa figura patet; nisi, si lævior altera parte est, ut ea antecedit.

Cum jam eo venit, ut super vesicæ cervicem sit, ut juxta anum incidi cutis plaga
lunata

lunata usque ad cervicem vesicæ debet,
cornibus ad coxas spectantibus paululum:
deinde ea parte, qua strictior ima plaga est,
5 etiamnum sub cute, altera transversa pla-
ga facienda est, qua cervix aperiatur; do-
nec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulo
major, quam calculus sit. Nam, qui metu
fistulæ (quam illo loco *ἰσχυράδα* Græci
10 vocant) parum patefaciunt, cum majore
periculo eodem revolvuntur: quia calcu-
lus iter, cum vi promitur, facit, nisi acci-
pit. idque etiam perniciosius est, si figura
quoque calculi, vel asperitudo aliquid eo
15 contulit. Ex quo & sanguinis profusio, &
distentio nervorum fieri potest. quæ si quis
evasis, multo tamen patientiorem fistulam
habiturus est rupta cervice, quam habuif-
set, incisa.

20 Cum via patefacta est, in conspectum
calculus venit: in cuius corpore multum
discrimen est. Ideo, si exiguus est, digitis
ab altera parte propelli, ab altera protrahi
potest. Si major, injiciendus à superiore
25 ei parte uncus est, ejus rei causa factus. Is
est ad extremum tenuis, in semicirculi
speciem retusæ latitudinis; ab interiori
parte lævis, qua corpori jungitur; ab inte-
riori asper, qua calculum attingit. Isque
30 longior potius esse debet: nam brevior ex-
trahendi vim non habet. Ubi injectus est,
in utrumque latus inclinandus est, ut appa-
reat calculus, & teneatur; quia, si appre-

hensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum esset, jam supra proposui.

Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est: in utrumque latus; deinde extra, sic¹⁰ tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attolendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusque illum producat. Quod si aliquando à superiore parte calculus pa-¹⁵ rum commode comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio.

Sed varietas rerum quasdam etiamnum animadversiones desiderat. Sunt enim qui-²⁰ dam non asperi tantummodo, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in cervicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam²⁵ convulnerarunt, ex distentione nervorum mortem maturant; multoque magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in³⁰ cervice calculum esse; eo, quod cruenta distillat, illum esse spinosum: maximeque id sub digitis quoque experiendum est, ne-
que

que adhibenda manus, nisi id consistit. Actum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulserent: tum incidendum. Multi hic quoque scalpello usi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potestque in aliqua prominentia incidere, incisoque super illam corpore, qua cavum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse sit) feramentum fecit rectum, in summa parte labrosum, in ima semicirculatum acutumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, super pollice imposito sic
 10 deprimebat, ut simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo con-
 sequerebatur, ut semel, quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte secta est, leniter extrahi, quod aspe-
 20 rum est, debet; nulla, propter festinationem, vi admota.

3. *Signa calculorum, vel arenosorum .
 vel mollium.*

At calculus arenosus, & ante manifestus
 25 est; quoniam urina, quæ redditur, arenosa est: & in ipsa curatione; quoniam inter subjectos digitos neque æque, sed leniter renititur, & insuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutisque, sed
 30 inter se parum adstrictis, compositos indicat urina, secum trahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis, leniter permutatis subinde digitorum vicibus, sic oportet

abducere, ne vesicam lædant, neve intus aliqua dissipatæ reliquiæ maneat, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis, vel unco eximendum est.

At, si plures calculi sunt, singuli protrahi debent; sic tamen, ut, si quis exiguus supererit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter invenitur; inventusque celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non secti, cum diu frustra per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cuius repertor Ammonius, qui ob id *Ἀμμώνιος* cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revolvatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod ad motum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habitata, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perveniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. De Calculis fœminarum.

Hæ vero curationes in fœminis quoque
fimi-

similes sunt ; de quibus parum , proprie tamen quædam dicenda sunt. Siquidem in his, ubi parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est ; quia is urina in cervicem compellitur. quæ & brevior, quam in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, &, si in urinæ itinere, quod est angustius, inhæret, eodem tamen unco sine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subijci digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem, sub ima sinisteriore ora ; mulieri vero, inter
 15 urinæ iter & os pubis, incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit. neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

5. *Qua curatio calculo evulso habenda sit.*

20 Calculo evulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum est, ut excidat, si quid
 25 intus concreti sanguinis mansit. Quod si per se non destitit, rursus, ne vis omnis intereat, suppressi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem, ut distentione nervo-
 30 rum periclitatur aliquis, dum vesica ejus agitatur ; sic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, deside-

re is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum. sub quo & sanguis fere conquiescit, & adstringitur vesica, ideoque minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & in genibus, & coxis, & super pubem.

Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paululum ex-¹⁰ citentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua¹⁵ teneat, cætera vestimentis circumdata sint; manibus tantummodo pedibusque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet: qui spongia subinde in facie detergendus²⁰ est. Finisque ejus fomenti est, donec infirmo offendant. Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem & coxas, & inguina, & plagam ipsam, conte-²⁵ ctam eodem ante se linteolo, protegat: isque subinde oleo, tepido madefaciendus est; ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplasmatibus calefacientibus utuntur. Ea plus pondere³⁰ nocent, atque vesicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum necessarium est.

Pro-

Proximo die, si spiritus difficilius redditur, si urina non exit, si locus circa pubem mature intumuit, scire licet, in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur, demissis eodem modo digitis, leniter pertractanda vesica est, & discutienda, si qua coierunt: quo fit, ut per vulnus postea procedant. Non alienum etiam est, oriculario clystere acetum nitro mixtum per plagam in vesicam compellere. nam sic quoque discutiuntur, si qua cruenta coierunt. Eaque facere etiam primo die convenit, si timeamus, ne quid intus sit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda sunt: ut demittatur in folium, ut eodem modo panniculus, eodem lana superinjiciatur.

Sed neque sæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adolescens est; infirmus, quam valens; levi, quam graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adstrictum est. Inter hæc vero, si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus sedet, & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur: qua levata, folium super vacuum est. supini tantummodo vulnus aqua calida fovendum est, ut, si quid urinæ rodit, abluatur, Imponenda autem medi-

eamenta sunt pus moventia; &, si purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, si rodet, rosa temperabitur. Huic curatio-
ni aptissimum videtur *κιναφαρμακον* em-
plastrum. nam & sebum habet ad pus mo-
vendum, & mel ad ulcus repurgandum; me-
dullam etiam, maximeque vitulinam; quæ
in id, ne fistula relinquatur, præcipue pro-
ficit. Linamenta vero tum super ulcus non
sunt necessaria; super medicamentum, ad id
continendum, recte imponuntur. At, ubi
ulcus purgatum est, puro linamento ad ci-
atricem perducendum est.

Quibus temporibus tamen, si felix cura-
tio non fuit, varia circa pericula oriuntur.
Quæ prælagire protinus licet, si continua
vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua
arida est, si sitis vehemens, si venter imus
tumet, si vulnus hiat, si transfiliens urina id
non rodit, si similiter ante tertium diem
quædam livida excidunt, si is aut nihil aut
tarde respondet, si vehementes dolores
sunt, si post diem quintum magnæ febres
urgent, & fastidium cibi permanet, si cu-
bare in ventrem iucundius est. Nihil ta-
men pejus est distentione nervorum, &
ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum
inflammationis sit metus, succurri absti-
nencia, modicis & tempestivis cibis; inter
hæc, fomentis, & quibus supra scripsimus,
oportet.

CAP. XXVI I.

De Cancro, qui excisa vesica nascitur.

PROXIMUS cancri metus est. Is cognoscitur, si, & per vulnus, & per ipsum colem, fluit sanies mali odoris, cumque ea quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesque carunculæ lanulis similes. præter hæc, si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad
15 colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculique intumescunt: si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ tumescunt, non facile crura extendi possunt: at, si in alterutrum latas,
20 oculis id expositum est, paresque utrinque easdem notas, sed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut superior pars semper ea sit, in quam vitium fertur. Ita, si ad colem it,
25 supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id, quod integrius est. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum sit, aut cupressus,
30 aut myrtus; idemque humor clystere intus adigetur: tum superponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta sint; vel rubus, aut oleæ folia,

eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosque can-
cros proposuimus. ex quibus, si qua erunt
arida, per scriptorium calamum inspira-
buntur.

Ubi stare cœperit cancer, mulso ulcus
eluctur. vitabiturque eo tempore ceratum;
quod, ad recipiendum id malum, corpus
emollit. potius plumbum elotum cum vi-
no inungetur: super quæ idem linteolo
illitum imponetur. Sub quibus perveniri
ad sanitatem potest: cum eo tamen, quod
non ignoremus, orto cancro saepe affici
stomachum, cui cum vesica quoddam con-
sortium est: exque eo fieri, ut neque reti-
neatur cibus, neque, si quis retentus est,
concoquatur, neque corpus alatur: ideo-
que ne vulnus quidem aut purgari, aut ali
possit. quæ necessario mortem maturant. 20

Sed ut his succurri nullo modo potest;
sic à primo tamen die tenenda ratio cura-
tionis est. In qua quædam observatio, ad
cibum quoque potionemque pertinens,
necessaria est. Nam cibus inter principia,
non nisi humidus dari debet: ubi ulcus pur-
gatum est, ex media materia. olera & sal-
samenta semper aliena sunt. Potione opus
est, non immodica. Nam, si parum bibi-
tur, accenditur vulnus, & vigilia urget, &
vis corporis minuitur: si plus æquo assumi-
tur, subinde vesica impletur, eoque irrita-
tur. Non nisi aquam autem bibendam esse,
mani-

manifestius est, quam ut subinde dicendum sit.

Solet vero sub ejusmodi victu evenire,
5 ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda
est, in qua vel fœnum græcum, vel malva
decocta sit. Idem humor rosa mixtus in
ipsum vulnus oriculario clystere agendus,
ubi id roditur, neque purgari patitur.
10 Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde,
co sanescente, dividitur, & pars per
colem descendere incipit, donec ex toto
plaga claudatur. Quod interdum tertio
mense, interdum non ante sextum, non-
15 nunquam exacto quoque anno fit.

Neque desperari debet solida glutinatio
vulneris, nisi ubi aut vehementer rupta
cervix est, aut ex cancro multæ magnæque
carunculæ, simulque nervosa aliqua exci-
20 derunt. Sed, ut vel nulla ibi fistula, vel exi-
gua admodum relinquatur, summa cura
providendum est. Ergo, cum jam ad cicat-
ricem vulnus tendit, extentis jacere femi-
nibus & cruribus oportet; nisi tamen mol-
25 les arenosive calculi fuerunt: sub his enim
tardius vesica purgatur. ideoque diutius
plagam patere necessarium est: & tum de-
mum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad
cicatricem perducitur.

30 Quod si, antequam vesica purgata est,
oræ se glutinarunt, dolorque & inflamma-
tio redierunt, vulnus digitis vel averso spe-
cillo diducendum est; ut torquentibus
exitus

exitus detur. Hisque effusis, cum diutius pura urina descendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, extendendique, ut supra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; 10 extentisque cruribus femina talique inter se deliganda sunt, donec, qualis futura est, cicatrix sit.

C A P. XXVIII.

*Si naturalia fœminarum non admittunt
concubium, quomodo curari
conveniat.* 15

ET hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter se glutinatis oris, concubium non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo junctis. Si ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est: si ex ulcere, caro id replevit. 25

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam mem-

membranam excidere. At, si caro increvit,
 necessarium est recta linea patefacere: tum
 ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam,
 5 tanquam habenulam, excidere: & intus
 implicitum in longitudinem linamentum
 (λημίσκος Græci vocant) in aceto tin-
 ctum demittere, supraque succidam lanam
 aceto madentem deligare: tertio die solve-
 10 re, & vulnus, sicut alia vulnera, curare.
 Cumque jam ad sanitatem tender, plum-
 beam fistulam medicamento cicatricem
 inducente illinere, eamque intus dare: su-
 praque idem medicamentum injicere, do-
 15 nec ad cicatricem plaga perveniat.

C A P. X X I X.

*Qua ratione Partus emortuus
 ex utero exculiatur.*

20 **U**BI concepit autem aliqua, si jam
 prope maturus partus intus emor-
 tuus est, neque excidere per se po-
 test, adhibenda curatio est. Quæ numerari
 inter difficillimas potest. nam & summam
 25 prudentiam moderationemque desiderat,
 & maximum periculum affert. Sed ante
 omnia vulvæ natura mirabilis, cum in
 multis aliis, tum in hac re quoque facile
 cognoscitur.

30 Oportet autem ante omnia resupinam
 mulierem transverso lecto sic collocare, ut
 feminibus ejus ipsius ilia comprimantur,
 quo fit, ut & imus venter in conspectu
 medici

medici sit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiscit. Hac occasione usus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rursusque alterum digitum demittere debet, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cuius rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidissimum esse inum ventrem, & extrema corporis; neque dum inflammationem accepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, nisi ægerrime potest; sequiturque sæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum distentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus sentit. nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut in transversum jacet: fere tamen sic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo sit.

Medici vero propositum est, ut infantem manu dirigat vel in caput, vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est. Ac, si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus

corpus rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, si caput proximum est, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur; sequiturque nervorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compressa vulva, conquiescere; hiantem, leniter trahere oportet; & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; sinistra, intus posita, infantem ipsum, simulque dirigere eum debet.

20 Solet etiam evenire, ut is infans humore distendatur; exque eo profluat foedi odoris sanies. Quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut, effuso humore, extenuetur: tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus injectus putri corpusculo facile elabitur. in quo quid periculi sit, supra positum.

Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehensis per ipsas manus commode educitur.

Si vero transversus est, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attra-

attrahendus est. Sub quo fere cervix repli-
catur, retroque caput ad reliquum corpus
spectat. Remedio est, cervix præcisa; ut se-
paratim utraque pars auferatur. Id unco fit, 5
qui, priori similis, in interiore, tantum parte
per totam aciem exacuitur. Tum id agen-
dum est, ut ante caput, deinde reliqua pars
auferatur: quia fere, majore parte extracta,
caput in vacuum vulvam prolabitur, ex- 10
trahique sine summo periculo non potest.

Si tamen id incidit, super ventrem mu-
lieris duplici panniculo injecto, valens ho-
mo, non imperitus, à sinistro latere ejus
debet assistere, & super imum ventrem ejus 15
duas manus imponere, alteraque alteram
premere, quo fit, ut illud caput ad os vulvæ
compellatur; idque tum eadem ratione,
quæ supra posita est, unco extrahi possit.

At, si pes alter juxta repertus est, alter re- 20
tro cum corpore est, quicquid prolapsum
est, paulatim abscindendum est. Et, si clu-
nes os vulvæ urgere cœperunt, iterum re-
tro repellendæ sunt, conquistusque pes
ejus adducendus. Aliæque etiamnum diffi- 25
cultates faciunt, ut, qui solidus non exit,
concisus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus est, tra-
dendus ministro est. Is eum supinis mani-
bus sustinere, medicus deinde sinistra manu 30
leniter trahere umbilicum debet ita, ne ab-
rumpat, dextraque eum sequi usque ad eas,
quas Secundas vocant, quod velamentum
infan-

infantis intus fuit : hisque ultimis apprehensis, venulas membranulasque omnes eadem ratione manu diducere à vulva, totumque illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto & rosa tinctâ. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

15

C A P. X X X.

De Ani vitiis.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua fissa in eo vetustate induruerunt, jamque callum habent, commodissimum est, ducere alvum; tum spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & ulcera renovare; deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle; locumque eum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepsque cæteris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse, alias proposui: utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere; paulatim deinde cibis adjicere

cere aliquid, generis tamen ejus, quod eodem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est; ne anus ipse suppuret. Neque tamen ante prope-
randum est, nam, si crudum incisum est, inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatibus.*

At tubercula, quæ *κνιδυλώματα* appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increfcit, squama æris coercendum est.

3. *De Hemorrhoidibus.*

Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpello, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur.

sequuntur: interdum etiam urinæ difficul-
 tas. Si id majus est, & basis latior, hamulo
 uno aut altero excipiendum est, paululum-
 5 que supra basim incidendum: neque relin-
 quendum quicquam ex eo capitulo, neque
 quicquam ex ano demendum est. quod con-
 sequitur is, qui neque nimium, neque pa-
 rum hamos ducit. Qua incisum est, acus
 10 debet immitti, infraque eam lino id capi-
 tulum alligari. Si duo triave sunt, intimum
 quodque primum curandum est: si plura,
 non omnia simul; ne tempore eodem un-
 dique teneræ cicatrices sint. Si sanguis pro-
 15 fluit, excipiendus est spongia: deinde lina-
 mentum imponendum, ungenta femina,
 & inguina, & quicquid juxta ulcus est, ce-
 ratumque superdandum, & farina hordea-
 cea calida implendus is locus, & sic deli-
 20 gandum est. Postero die is desiderare in aqua
 calida debet, eodemque cataplasmate fove-
 ri. Ac bis die, & ante curationem, & post
 eam, coxendices & femina liquido cerato
 25 perungenda sunt; tepidoque is loco conti-
 nendus. Interpositis quinque aut sex die-
 bus, oriculario specillo linamenta educen-
 da, & si capitula simul non exciderunt, di-
 gito promovenda: tum lenibus medica-
 mentis, iisdemque, quæ alibi posui, ulcera
 30 ad sanitatem perducenda. Finito vitio,
 quemadmodum agendum esset, jam alias
 superius exposui.

AB his ad crura proximus transitus est. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam ubique eadem 10 est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta; si, quamvis transversa, tamen simplex; si modica est, melius aduritur. Si curva est, & velut orbes quosdam im- 15 plicatur, pluresve inter se involvuntur, utilius excidere est.

Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modice premitur; 20 vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum superponitur medicamentum, quo adusta sanantur. 25

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur; scalpelloque undique à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subji- 30 citur; interpositoque eodem fere spacio, quod supra positum est, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Ubi

Ubi jam idem, quacunq; varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus est, attrahitur & evellitur; ibique rursus abscinditur. Ac sic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans injicitur.

10

C A P. XXXII.

De Digitis coherentibus, & curvatis.

AT, si digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur: dein separatim uterque non pingui emplaistro circumdatur: atque ita per se uterque sanescit.

Si vero fuit ulcus in digito, posteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet: neque enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ fere callosa efficit, ut extendi digitus non possit.

Tum rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

30

De Gangrena.

GANGRENAM inter ungues alas-
que, aut inguina nasci; &, siquando
medicamenta vincuntur, membrum
precipi oportere, alio loco mihi dictum est.

Sed id quoque cum periculo summo fit.
nam saepe in ipso opere, vel profusione¹⁰
sanguinis vel animæ defectione moriun-
tur. Verum hic quoque nihil interest, an
satis tutum præsidium sit, quod unicum est.
Igitur inter sanam vitiatamque partem
incidenda scalpello caro usque ad os est sic,¹⁵
ut neque contra ipsum articulum id fiat,
& potius ex sana parte aliquid excidatur,
quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ven-
tum est, reducenda ab eo sana caro, & cir-
ca os subsecanda est, ut ea quoque parte²⁰
aliquid ossis nudetur: dein id ferrula præ-
cidendum est, quam proxime sanæ carni
etiam inhærenti: ac tum frons ossis, quam
ferrula exasperavit, lavanda est, supraque
inducenda cutis. quæ sub ejusmodi cura-²⁵
tione laxa esse debet, ut quam maxime
undique os contegat. Quo cutis inducta
non fuerit, id linamentis erit contegen-
dum, & super id spongia ex aceto deligan-
da. Cætera postea sic facienda, ut in vul-³⁰
neribus, in quibus pus non moveri debet,
præceptum est.

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

*De positu & figura Ossium totius
humani corporis.*

SUPEREST ea pars, quæ ad ossa pertinet.
Quæ quo facilius accipi possit, prius
positus figuræsq; eorū indicabo. Igitur
10 calvaria incipit ex interiore parte concava,
extrinsecus gibba, utrinque lævis, &, qua
cerebri membranam contegit, &, qua cute,
capillum gignente, contegitur. Eaque
simplex, ab occipitio & temporibus; du-
15 plex, usque in verticem à fronte, est. Os-
sæque ejus, ab exterioribus, dura; ab inte-
rioribus, quibus inter se connectuntur,
molliora sunt. Interque ea venæ discor-
runt, quas his alimentum subministrare,
20 credibile est.

Raro autem calvaria solida, sine suturis
est; locis tamen æstuosis facilius invenitur.
& id caput firmissimum, atque à dolore
tutissimum est: ex cæteris, quo futuræ
25 pauciores sunt, eo capitis valetudo com-
modior est, neque enim certus earum nu-
merus est, sicut nec locus quidem. Fere
tamen duæ, super aures, tempora à supe-
riore capitis parte discernunt: tertia, ad la-
30 tera per verticem tendens, occipitium à
summo capite diducit: quarta, ab eodem
vertice per medium caput ad frontem pro-
cedit; eaque modo sub imo capillo desinit,
Z modo

modo frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem futuræ in unguem committuntur : hæc vero , quæ super aures transversæ sunt , totis oris paulatim extenuantur ; atque ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimum vero in capite os post aurem est ; qua capillus , ut verisimile est , ob id ipsum non gignitur. Super hos quoque musculos , qui temporibus contegunt , os medium , in exterioriorem partem inclinatum , positum est. At facies futuram habet maximam. quæ à tempore incipiens , per medios oculos , naresque transversa pervenit ad alterum tempus. A qua breves duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoque in summa parte singulas transversas futuras habent. A mediisque naribus , aut superiorum dentium gingivis , per medium palatum una procedit ; aliaque transversa idem palatum secat. Et futuræ quidem in plurimis hæc sunt.

Foramina autem , intra caput , maxima oculorum sunt ; deinde narium ; tum quæ in auribus habemus. Ex his , quæ oculorum sunt , recta simpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina ossis medio discernuntur. siquidem hæc primum à superciliis , angulisque oculorum , ossis inchoantur ad tertiam fere partem : deinde in cartilagine verso , quo propius ori descendunt , eo magis caruncula quoque molliuntur.

liuntur. Sed ea foramina, quæ à summis ad intimas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad
 5 fauces pervia, spiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & simplex
 10 iter procedendo flexuosum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est. Juxta ea duo parvuli quasi sinus sunt; superque eos finitur os, quod transversum à genis
 15 tendens, ab inferioribus ossibus sustinetur. Jugale appellari potest ab eadem similitudine, à qua id Græci *Ζυγώδης* appellant. Maxilla vero est molle os, eaque una est. Cujus eadem & media, & etiam ima pars,
 20 mentum est: à quo utrinque procedit ad tempora; solaque ea movetur. Nam maxillæ cum toto osse, quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt.
 25 Alter processus, intralator, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu, qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit; ibique huc & illuc se inclinans maxillæ facultatem motus præstat.

Duriore osse dentes sunt: quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæ

ret. Ex his quaterni primi, quia secant, *τρυγιά* à Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere maxillares quini sunt, præterquam in iis, in quibus genuini, qui sero gigni solent, non increverunt. Ex his primores singulis radicibus, maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaternisve nituntur. Fere-¹⁰ que longior radix brevior dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est. Ex ea radice in pueris novus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra infrave eum se o-¹⁵stendit.

Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebra quatuor & viginti. Septem in cervice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes²⁰ brevesque, ab utroque latere, processus duos exigunt: mediæ perforatæ, qua spinæ medulla cerebro commissa descendit: latera quoque inter duos processus tenuibus cavis pervia, per quæ à membrana cerebri²⁵ similes membranulæ deducuntur. Omnesque vertebræ (exceptis summis) à superiore parte in ipsis processibus parum deficientes sinus habent: ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa³⁰ igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis ejus processibus. Quo fit, ut caput deorsum parvis tuberibus ex-
aspe-

asperetur. Secunda superioris parti inferiori inseritur. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. itaque superior secundæ circumdata in latera quoque caput moveri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas est. Ac, ne sustinere quidem caput posset, nisi utrinque recti valentesque nervi collum continerent, quos *καρπότες* Græci appellant. siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus ultra prolabi superiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inserantur, excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus in inferiores insinuantur, ac per sinus, quos utrinque habent, superiores accipiunt, multisque nervis & multa cartilagine continentur. Ac sic, uno flexu modico in primum dato, cæteris negotiis homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.

Infra cervicem vero summa costa contra humeros sita est. Inde septem inferiores usque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatae, vertebrarum transversis processibus, ibi quoque paululum sinuatis, inhærent: inde latefcunt, & in exteriorem partem recurvatæ paulatim in cartilagine degenerant; eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus

cibus incipit, ab utroque latere lunatum, & à præcordiis, jam ipsum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub costis vero superioribus quinque (quas *κόσται* Græci nominant) breves tenuioresque, atque ipsæ quoque paulatim in cartilagine versæ, extremis abdominis partibus inhærescunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, nisi cartilago est. 10

Rursus, à cervice duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri scutula operata; *ἀμειλίαι* Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimque latefcentia ad spinam tendunt; & 15 quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque, in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatant; quoniam, nisi in summo, nulli ossi inhærescunt. Ibi vero validis musculis nervisque constri- 20 cta sunt.

At à summa costa paulo interiorius, quam ubi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius la- 25 tiusque est, paululum in interiora curvatum, quod protinus altera verticis parte modice intumescens, sustinet jugulum. Id ipsum recurvum ac inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo, quod posui, 30 altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit, paululumque motu brachii movetur, & cum lato ossæ scapularum, infra caput ejus,

ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque
 capitibus tumidus, mollis, sine medulla,
 5 cartilaginofus: medius teres, durus, medul-
 losus: leniter cavus, in priorem & interio-
 rem; gibbus, in posteriorem & exteriorem
 partem. Prior autem pars est, quæ à pectore
 est: posterior, quæ ab scapulis: interior, quæ
 10 ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit.
 quod ad omnes articulos pertinere, in ul-
 terioribus patebit. Superius autem humeri
 caput rotundius, quam cætera ossa, de qui-
 bus adhuc dixi, verticillati scapularum ossi
 15 inseritur, ac majore parte extra id situm
 nervis deligatur. At inferius duos processus
 habet: inter quos, quod medium est, magis
 etiam extremis partibus sinuatur.

Quæ res sedem brachio præstat. quod
 20 constat ex ossibus duobus. Radius, quem
ῥαδίον Græci appellant, superior brevior-
 que, & primo tenuior, rotundo & leniter
 cavo capite exiguum humeri tuberculum
 recipit. quod ibi nervis & cartilagine con-
 25 tinetur. Cubitus inferior longiorque, &
 primo plenior, in summo capite duobus
 quasi verticibus extantibus in sinum hu-
 meri, quem inter duos processus ejus esse
 proposui, se inserit. Primo vero duo, radii
 30 & brachii, ossa juncta paulatim dirimuntur,
 rursusque ad manum coeunt, modo crassi-
 tudinis mutato. Siquidem ibi radius ple-
 nior, cubitus admodum tenuis est. Dein ra-

dius, in caput cartilaginosum confurgens, in cervicem ejus insinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilagineum desinere, nullum articulum non sic finiri. Neque enim aut moveri posset, nisi lævi inniteretur; aut cum carne nervisque conjungi, nisi ea media quædam materia committeret. 10

In manu vero prima palmæ pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia, & triangula, structura quadam inter se connectuntur, cum invicem superior alterius planities sit: eoque fit ex his unius ossis paululum in interiora concavi species. Verum ex manu duo exigui processus in sinu radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque ossa recta, ad digitos tendentia, palmam explent. A quibus ipsi digiti oriuntur: qui ex ossibus ternis constant. omniumque eadem ratio est. Interius os in vertice sinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum; nervique ea continent. A quibus orti ungues indurescunt. ideoque non ossi, sed carni magis radicibus suis inhaerent. At superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. 20 25 30

Ita vero spina in coxarum osse desinit; quod transversum longeque valentissimum, vulvam, vesicam, rectum intestinum tectur.

tur. Idque ab exteriori parte gibbum; ad spinam, resupinatum; à lateribus, id est, in ipsis coxis, sinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, super intestina sub pube transversum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

- 10 Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum sunt; cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infra vero duos processus à priori & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa,
- 15 & ab exteriori parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, conjiciuntur; tum infra introrsus leviter tendunt, quo
- 20 æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media finiuntur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur. patellam vocant.
- 25 Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipsam autem crus est ex ossibus duobus.

- 30 Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio simile est: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur. quod ab ossibus incipiens, etiam in carne

respondet. Verum alterum os ab exteriori parte suræ positum est: quod ipsum quoque sura recte nominatur. Id brevius, supraque tenuius, ad ipsos talos intumescit. Alterum à priori parte positum, cui tibiæ nomen est, longius & in superiore parte pleniùs, solum cum femoris inferiore capite committitur; sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa, infra supraque conjuncta, in media, ut in brachio, dehiscunt.

Excipitur autem crus infra osse ex transverso talorum; idque ipsum super os calcis situm est. quod quâdam parte sinuatur, quâdam excessus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in sinum ejus inseritur. Idque sine medulla durum, magisque in posteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum, quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus respondent.

C A P. I I.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur.

OMNE autem os, ubi injuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum est, primo fere pingue fit; deinde vel nigrum, vel cariosum. quæ, supernatis gravibus ul-
ceri-

ceribus aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eueniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso, & si latius est ejus vitium, quã 5
ulcus fuit, carnem subsecare, donec undique os integrum patefiat: tum id, quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris 10
ostendatur, quæ integri ossis nota est. nam necesse est aridum sit id, quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. siquidem ea quoque scalpello radenda 15
est, donec integrum id sit, quod relinquitur. Deinde, siue os siue cartilago rafa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt, ubi caries, nigritiesve in summo osse est. siquidem id vel paulo diu- 20
tius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum 25
est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie, manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit utrumlibet, dubium est.

30 In carie quidem expedita cognitio est, si specillum tenue in foramina demittitur; quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse, testa-

tur. Colligi idem potest etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii est, ubi scobis nigra esse desiit. Igitur, si caries alte descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec siccum 10 os ex toto fiat. simul enim & post hæc solvetur ab inferiore osse, quodcumque vitiatum est; & is sinus carne replebitur; & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. 15

Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem ossis penetrante, fieri potest. Sed, quod totum vitiatum, totum eximendum 20 est. Si inferior pars integra est, eatenus, quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariiosa est, inutilis ustio, sed excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui, osse 25 nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeque perniciosissimum 30 est, quod in osse pectoris est: quia vix, etiam si recte cessit curatio, veram sanitatem reddit, CAP.

C A P. I I I.

Quomodo os excidatur ; & de Modiolo, &
 5 Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si parvulum est, quod læsum est, modiololo, quem *κωνίχιος* Græci vocant: si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, est, imis oris ferratum: per quod medium clavus, ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei,
 15 quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter sursum procedit.

20 Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. At, si caries subest, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus sit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deinde is habena, quasi terebra, convertitur. Estque quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, si leviter imprimitur, parum
 25 proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est, instillare paululum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur, quod ipsum tamen, si copiosius est, aciem
 30 ferra-

ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiololo impressum est, medius clavus educitur, & ille per se agitur. deinde, cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, 5 modiolus removetur.

At, si latius vitium est, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso sine vitiosi ossis atque integri: deinde alterum non ita longe, ter- 10 riumque, donec tactus is locus, qui excidendus est, his cavis cinctus sit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda sit, scobis significat Tum excisforius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo ada- 15 ctus id, quod inter utramque medium est, excidit; ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiololo imprimitur. Utro modo vero id circumductum est, idem excisforius scalper, & in osse corrup- 20 to planus, summam quamque testam lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria est. Id quoque vitii specillo 25 significatur. quod depressum in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam, nihil oppositum invenit, 30 educiturque siccum: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in latiore sede, diffusa sit.

Sive

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, sive caries, quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus fere super-
 5 vacuus est; quia latius pateat necesse est, quod tam alte processit. Terebra vero ea, quam secundo loco posui, utendum; eaque, ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum majore
 10 cura agendum est; cum jam aut simplex os dimidium perforatum est; aut in duplici superius, illud spatium ipsum; hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaque magis fini-
 15 fra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda; ut, quando cunque os perumpitur, sentiamus, neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflam-
 20 mationes, cum periculo mortis oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multo circumspectius, excidenda sunt; ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem
 25 membranæ custos immittatur. *μηνισσόφύλακα* Græci vocant. lamina autem ænea est, firma, paululum resima, ab exteriori parte lævis. Quæ demissa sic, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subji-
 30 tur, quod scalpri discutiendum est: ac, si excipit ejus angulum, ultra transire non patitur: eoque & audacius, & tutius, scalprium malleolo subinde medicus ferit, do-
 nec

nec excisum undique os, eadem lamina levetur, tollique sine ulla noxa cerebri possit. Ubi totum os ejectum est, circumradendæ lævandæque sunt oræ, & , si quid scobis 5 membranæ insedit, colligendum. Ubi, superiori parte sublata, inferior relicta est, non oræ tantum, sed os quoque totum lævandum est; ut sine noxa postea cutis incre-
 scat, quæ aspero ossi innascens protinus 10 non sanitatem, sed novos dolores movet.

Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cum ad fracta ossa pervenero. Si basis aliqua servata est, superimponenda sunt medicamenta non pingua, quæ re- 15 centibus vulneribus accommodantur; supraque imponenda lana succida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus processit, ab ipso osse caro increfcit, eaque factum manu finum complet. Si quod etiam os adustum 20 est, à parte sana recedit; subitque inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ quod abscessit, expellat. eaque fere, quia testa tenuis & angusta est, λιπίς, id est squama, à Græcis nominatur. 25

Potest etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur; sed summum tantum collidatur, exaspereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari satis est. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen 30 cæteris quoque ossibus communia sunt: ut, ubicunque idem incidet, eodem remedio sit utendum. At, cum ea fracta, fissa, forata, collisa

collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus & dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

C A P . I V .

De Calvaria fracta .

I G I T U R, ubi calvaria percussa protinus
 10 requirendum est, num bilem is homo vomuerit; num oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares auresve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc
 15 enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque, ubi inciderant, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor accessit; si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta
 20 est; verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam: eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, & jam potest dubitari, an os fractum sit; & protinus considerandum est, lapide, an li-
 25 gno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leviter, quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quam
 30 certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quosdam naturales sinus inciderit, opinionem fracti
 offis

offis frustra faciat : neque nimis plenum ;
ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi specillum
ad os venit , si nihil nisi læve & lubricum
occurrit , integrum id videri potest : si quid
asperum est , utique qua futuræ non sint , fra-
ctumos esse testatur.

A futuris se deceptum esse , Hippocrates
memoriæ tradidit , more scilicet magno-
rum virorum , & fiduciam magnarum rerum ¹⁰
habentium. Nam levia ingenia , quia nihil
habent , nihil sibi detrahunt. Magno inge-
nio , multa que nihilominus habituro , con-
venit etiam simplex veri erroris confessio ;
præcipueque in eo ministerio , quod utili- ¹⁵
tatis causa posteris traditur ; ne qui deci-
pantur eadem ratione , qua quis ante de-
ceptus est. Sed hæc quidem alioquin me-
moria magni professoris , uti interponere-
mus , effecit. ²⁰

Potest autem sutura eo nomine fallere ,
quia æque aspera est ; ut aliquis hanc esse ,
etiamsi rima est , existimet eo loco , quo
subesse hanc verisimile est Ergo eo nomi-
ne decipi non oportet : sed os deoperire tu- ²⁵
tissimum est. Nam neque utique certa se-
des , ut supra posui , suturarum est : & potest
idem & naturaliter commissum & ictu
fissum esse , juxtave aliquid fissum habere.
Quin aliquando etiam , ubi ictus fuit ve- ³⁰
hementior , quamvis specillo nihil inveni-
tur , tamen aperire commodius est. At , si
ne tum quidem rima manifesta est , indu-
cendum

endum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id deradendum. nigritiem enim continet, si quid fissum est.

5. Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, si graviter aliquis percussus est, si mala indicia subsequuta sunt, neque ea parte, qua cutis discissa est, rima reperitur; non incommodum est, parte altera considerare, num quis locus mollior sit, & tumeat; eumque aperire: siquidem ibi fissum os reperietur. Nec tamen magno negotio cutis sanescit. etiamsi frustra secta est. Os fractum, nisi
15 succursum est, gravibus inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur.

Raro, sed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri mem-
20 brana rupta aliquid sanguinis mittat; isque ibi concretus magnos dolores moveat, & oculos quibusdam obæcei. Sed fere contra id dolor est, & eo loco cute incisa, pallidum os reperitur. ideoque id
25 quoque os excidendum est. Quacumque autem de causa curatio hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec, quicquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est,
30 ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur: siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata vehementes febres cum inflammationibus

exci-

excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab offe deduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transversis lineis literæ X figuram accipit; ut deinde à singulis procedentibus angulis cutis subsecetur.

Inter quæ, si sanguis fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora continent, adfert: sed ibi quoque nihil turpius fit. 15

In omni vero fisso fractove offe, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ calvaria causa componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere: deinde super id, aliquanto latius quam vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie resolvere; similiterque curare usque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod si caruncula increverit, aut cœperit, & febricula aut soluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedat, in eodem medicamento erit.

erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum, adjecto cerato ex rosa facto; quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione saepe rimæ callo quodam implentur; estque ea ossis velut cicatrix. & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebunt, eodem callo glutinantur. estque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciso osse increfcit. Si vero sub prima curatione febris intenditur, brevesque somni, & iidem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet, neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super hæc fastidium increfcit; tum demum ad manum scalprumque veniendum est.

Duo vero sub ictu calvariæ pericula sunt; ne vel findatur vel medium desinat. Si fissum est, possunt oræ esse compressæ: vel quia altera super alteram excessit; vel etiam, quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum vero non habeat; ac sic eam irriter, & graves inflammationes moveat.

At ubi medium os desedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, ut tamen quam minimum ex osse dematur. Ergo, si ora alteri insedit, satis est id, quod emi-

eminet, plano scalpro excidere. Quo sublato, si rima hiat aliquantum, curationi satis est. At, si oræ inter se comprimuntur, à latere ejus, interposito digiti spatio, terebra foramen faciendum est: ab eoque scalper duabus lineis ad rimam agendus, ad similitudinem literæ Λ ; sic, ut vertex ejus à foramine, basis ad rimam sit.

Quod si rima longius patet, ab altero 10 foramine rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latere sub eo osse conflatum potest, abundeque exitus datur intus lædentibus. Ne si fractum quidem os defecit, totum excidi necesse est: sed, si totum 15 perfractum est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est. Deinde in eo, quod defecit, juxta rimam, quam fecimus, 20 foramina facienda sunt, si in angusto noxa est, duo; si latius patet, tria; septaque eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, 25 cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua labant, & ex facili removeri possunt, forcipe ad id factò colligenda sunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, sub 30 jicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse, proposui: & super eam, quicquid spinosum est, & intus eminet, exciden-

cidendum est. eadem lamina , quicquid
deorsum infedit, attollendum. Hoc genus
curationis efficit, ut , qua parte fracta ossa
5 tamen inhærent, solidentur : qua parte ab-
rupta sunt, sine ullo tormento sub medica-
mentis tempore excidant , spaciumque in-
ter hæc satis illis magnum ad extrahen-
dam saniem relinquatur , plusque in osse
10 propugnaculi cerebrum habeat , quam ha-
biturum fuit, eo exciso.

His factis, ea membrana acri aceto re-
spergenda est ; ut, sive aliquid sanguinis ex
ea profluit, cohibeatur , sive intus concre-
15 tus cruor remanet, discutiatur : tum idem
medicamentum eodem modo, qui supra
positus est, mollitum, ipsi membranæ im-
ponendum est : cæteraque eodem modo
facienda sunt, quæ ad liuteolum illitum,
20 & lanam succidam pertinent: collocandus-
que is loco intepido : & curandum quoti-
die vulnus ; bis etiam , æstate.

Quod si membrana per inflammationem
intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si
25 usque eo tumebit, ut super ossa quoque
emineat, coerebit eam bene trita lenticu-
la, vel folia vitis contrita, & cum recenti
vel butyro, vel adipe anserino mixta : cer-
vixque molliri debet liquido cerato, ex
30 irino facto. At, si parum pura membrana
videbitur, par modus ejus emplastri &
mellis miscendus erit ; idque superinfun-
dendum ; ejusque continendi causa unum

aut

aut alterum linamentum injiciendum ; & super linteolo , cui emplastrum illitum sit, contegendum. Ubi satis pura membrana est , eadem ratione adjiciendum emplastro & ceratum, ut carnem producat.

Quod ad abstinentioniam vero , & primos ultioresque cibos potionesque pertinet , eadem , quæ in vulneribus præcepti, servanda sunt : eo magis , quo periculosius hæc ¹⁰ pars afficitur. Quinetiam , cum jam non solum sustineri , sed ali cibus quoque oportebit , tamen erunt vitanda , quæcunque mandenda sunt : item fumus , & quicquid excitat sternutamentum. Spem vero cer- ¹⁵ tam faciunt, membrana mobilis ac sui coloris , caro increscens rubicunda , facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel livida , vel aliter coloris corrupti , dementia, ²⁰ acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio , caro livida , maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera , quæ ad somnum, cibi desiderium , febrem , puris colorem attinent , eadem , quæ in cæteris vulneri- ²⁵ bus, vel salutaria, vel mortifera sunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana ; vel , si os eo loco duplex est , inde quoque caro increscens id, quod inter ossa vacuum est, replet : nonnunquam etiam ³⁰ super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat & cohibeat , eaque carni superdanda , quæ

quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta 5 frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut non per omnem ætatem sit exulceratio: quæ linteolo, medicamento habente, contegenda erit. Illa 10 utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

C A P. V.

15

De Naso fracto.

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo à latere. Si adversa fracta sunt, 20 alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si à latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur.

Quicquid è cartilagine concidit, exci- 25 tandum leniter est, aut subjecto specillo, aut duobus digitis utrinque compressis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumfutaque, intus injicienda sunt; aut eodem 30 modo compositum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrilis glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ desidere cartilagine non fiunt. Sed, si adversa ea fracta est, aqua-

liter utraque naris implenda est. Si à latere, id, quod inseritur, crassius esse debet ab ea parte, in quam natus jacet, ab altera tenuius. Extrinsicus autem circumdanda habena est mollis, medio illita mixtis inter se similia & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. id enim corpori quasi glutin inhaerescit, &, cum induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum est, lædit, sicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, exercitatae nares eadem tantummodo habena continentæ sunt: deinde, post quatuordecim dies id ipsum demendum est. Resolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus est.

Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum est: atque ubi adversum id ictum est, utraque naris implenda est; ubi à latere, ea, in quam os impulsus est: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum est; quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo, sed etiam ad tumorem increfcit. à tertio die fovendum id aqua calida est, tantoque magis, quanto propius esse sanitati debet. Quod si plura erunt fragmenta, nihilominus intrinsicus singula in suas sedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinsicus eadem habena, & super eam ceratum; neque ultra fascia adhibenda est.

At,

At, si quod fragmentum undique resolu-
 tum cum cæteris non glutinabitur, intel-
 ligetur quidem ex humore, qui multos ex
 5 vulnere feretur; vulsella vero extrahetur:
 finitisq; inflammationibus, imponetur ali-
 quod medicamentum ex iis, quæ leniter
 reprimunt. Pejus est, ubi aut ossi aut car-
 tilagini fractæ cutis quoque vulnus ac-
 10 cessit, id admodum raro fit. Si incidit, illa
 quidem nihilominus eadem ratione in suas
 sedes excitanda sunt: cuti vero superimpo-
 nendum emplastrum aliquod ex his, quæ
 recentibus vulneribus accommodata sunt:
 15 sed insuper nullo vinculo deligandum est.

C A P. VI.

De Auribus fractis.

IN aure quoque interdum rumpitur car-
 20 tilago. Quod si incidit, antequam pus
 oriatur, imponendum glutinans medi-
 camentum est. sæpe enim suppurationem
 prohibet, & aurem confirmat. Illud & in
 hac & in naribus ignorari non oportet; non
 25 quidem cartilaginem ipsam glutinari, cir-
 ca tamen carnem increfcere, solidarique
 eum locum. Itaque, si cum cute cartilago
 rupta est, cutis utrinque sinitur. Nunc au-
 tem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur.
 30 In ea vero si jam pus natum est, aperienda
 altera parte cutis; & ipsa cartilago contra
 lunata plaga excidenda est: deinde uten-
 dum est medicamento leniter sanguinem

supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponendum linteolum cum emplastro, sic, ut pingue omne vitetur: & à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda est; & à tertio die, vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in his quoque generibus abstinentia primis temporibus necessaria est, donec inflammatio finiatur.

C A P. VII.

De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. 15

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur transversum; interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam acuta. quod genus pessimum est: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut musculum. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit: Maxillæ vero semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se coherent.

Igi-

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & à mento, omnia ossa in suam sedem compellenda sunt: deinde, si maxilla transversa fracta est (sub quo casu fere dens super proximum dentem excidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut, si hi labant, ultiores inter se seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cetera eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, superinjiciendum est, cumque eo similia & thuris fuligo: deinde aut fascia, aut mollis habena, medio in longitudinem incisa, ut utrinque mentum complectatur; & inde capita ejus supra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit; famem primum esse necessariam: deinde, à die tertio, humidum cibum; sublata inflammatione, paulo plenior, cumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus esse alienum. Deinde tertio die resolvi debere, foverique per spongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant, superdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel septimo fere solvitur: ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut, si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neque id esse solvendum, nisi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque ossa conferuntur, transierint.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, mala, jugulum, pectus, latum os scapularum, costae, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigesimum & trigessimam diem, crura, brachiaque: inter septimum & vigesimum & quadragesimum, humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum est, quod humidus cibus diu assumendus sit. Atque etiam, cum tempus processit, in lagano similibusque aliis perseverandum est, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Item, que, primis utique diebus, habendum silentium.

C A P. V I I I.

De Jugulo fracto.

IUGULUM vero, si transversum fractum est, nonnunquam per se recte coit, & nisi movetur, sanari sine vinctura potest: nonnunquam vero, maximeque ubi motum est, clabitur; fereque id, quod à pectore est, super id, quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio est, quod per se non movetur; sed cum humeri motu consentit. Itaque, eo consistente, super id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni professores nunquam se vidisse memoriae mandaverint. Sed
locu-

locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est, sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est: ac, si is inferior est, non id, quod à pectore est, depressendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus; si autem superior est, id, quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa committenda sunt; si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sapius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; à sinistro, ad dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est:

supinusque homo collocandus. cætera eadem facienda, quæ supra comprehensa sunt;

2. *De diversis ossium curis.*

Sunt vero plura ossa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginosa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur; ut malæ, pectus, latum os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem cura ratio est. Si supra vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. quo sanescente, rimas quoque ossis, aut, si quod foramen est, callus implet. Si cutis integra est, & os læsum esse, ex dolore colligimus, nihil aliud, quam quiescendum; imponendumque ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

C A P. IX.

De Costis fractis.

20

PROPRIE tamen quædam de costis dicenda sunt; quia juxta viscera sunt, & gravioribus periculis is locus expositus est. Costa igitur interdum sic finditur, ut ne summum quidem os, sed interior pars ejus, quæ rara est, lædatur: interdum sic, ut eam totam is casus pertruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquam superat, nisi admodum raro, nec dolor magnus est; tactu tamen is locus leviter indolescit: sed abunde est eadem, quæ supra scrip-

scrip-

scripta sunt, facere; & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigesimo die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibus uberioribus est, ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os vestiatur: quod illo loco tenerum adhuc injuriæ sub tenui cute expositum est. Per
 10 omne autem tempus curationis, vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum movet: ne spiritum quidem magno-
 15 pere continere expedit.

At, si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis sputitur. Ergo, si
 20 vires patiuntur, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus, tamen sine ullo acriducenda est; diutiusque inedia pugnandum. Panis vero ante septimum diem non
 25 assumendus; sed una sorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino & rosa & oleo; superque imponenda lana
 30 succida mollis, & duæ fasciæ à mediis orfæ, minimeque adstrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ supra posui; adeo, ut ne spiritus quidem sæpius movendus

fit. Quod si tussis infestabit, ad id potio
 fumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ru-
 ta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino
 & pipere. Gravioribus vero doloribus ur-
 gentibus, cataplasma imponi quoque con-
 veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pin-
 guis fici tertia pars sit adjecta. Et id qui-
 dem interdium superjacebit: noctu vero
 idem aut ceratum, aut malagma, aut pan-
 ni; quia potest cataplasma decidere. Ergo
 quotidie quoque resolvetur, donec jam ce-
 rato aut malagmate possimus esse contenti.
 Et decem quidem diebus extenuabitur fa-
 me corpus; ab undecimo vero ali incipiet. 15
 ideoque etiam laxior, quam primo, fascia
 fit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad
 quadragesimum diem perveniet.

Sub qua si metus erit suppurationis, plus
 malagma, quam ceratum ad digerendum 20
 proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per
 quæ supra scripta sunt, discuti potuerit; om-
 nis mora vitanda erit, ne os infra vitietur:
 sed, qua parte maxime tumebit, demitten-
 dum erit candens ferramentum, donec ad 25
 pus perveniat; idque effundendum. Si nus-
 quam tumor se ostendit, ubi maxime pus
 subsit, sic intelligemus. creta cimolia to-
 tum locum illinemus, & sicari patiemur:
 quo loco maxime humor intus persevera- 30
 bit, ibi pus proximum erit; eoque uri de-
 bebent. Si latius aliquid abscedet, duobus
 aut tribus locis erit perforandum; demit-

tendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod summum lino sit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, s quæ in cæteris adustis, facienda sunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciofa futura, id malum subsequatur. Nonnunquam etiam, levius ipso osse affecto, & inter initia neglecto, non pus, 10 sed humor quidam mucco similis, intus coit; mollescitque contra cutis. In qua simili ustione utendum est.

2. De Spina fracta.

In spina quoque est, quod proprie notemus. Nam si quid ex vertebra excidit, aut 15 aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sentiuntur: quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit, ut homo in anteriorem 20 partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei causa sunt. Medicamentis vero iisdem opus est, quæ prima parte hujus capituli exposita sunt.

C A P. X.

25 De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulsorum, communibus curationibus

30 S I M I L E S rursus ex magna parte casus Scurationesque sunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: siquidem ea minime periculose media frangun-

guntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo peior est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est simplex, eaque transversa: peior, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo saepius excidunt, aliudque super aliud effertur. idque ante omnia considerari debet: & sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctationisque sensum repræsentant, & tactu inæqualia sunt. Si vero non adversa, sed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco suo non sunt) membrum id altero latere brevius est, & musculi ejus tument.

Ergo, si hoc deprensus est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi musculique, intenti per ossa, contrahuntur: neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculose, vis nervis adhibetur. nam distentio nervorum vel cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur, pus. itaque, si ante reposita ossa non sunt, post eam reponenda sunt. Intendere autem digitum vel aliud quodque membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest; cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diversa con-

tendant. Si firmiores nervi sunt, ut in viris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis fasciis utrinque capita articularum deliganda, & per plures & in diversa ducenda sunt. Ubi vero paulo longius, quam naturaliter esse debet, membrum vis fecit; tum demum ossa manibus in suam sedem

10 compellenda sunt: indiciumque ossis repositi est dolor sublatus. At membrum alteri æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

15 Fere vero fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio

20 longior ea: quæ, si qua parte os eminent, ab ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminent, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper insequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore

30 finiant; quia satius est sæpius circuire, quam

quam adstringi: siquidem id, quod adstringitum est, alienatur, & cancro opportunum est. Articulum autem quamminime vincire opus est: sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vincitura talis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursus id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterumque quinto resolvendum est, & tum sex fasciis involvendum, sic, ut tertia & quinta infra, ceteræ supra finiantur. Quotiescunque autem solvitur membrum, calida aqua fovendum est. Sed, si juxta articulum fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio solvatur, vel tenuius quoque, quam ex consuetudine, id membrum fiat. quod si septimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur. 25

Rursus ergo, si parum commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulaque superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede continent: &, in quam partem fractura inclinat, ab ea latior valentiorque ferula imponenda.

ponenda est. Easque omnes circa articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec ultra adstringi, quam ut ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari; ac, si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere, donec duæ partes ejus temporis, quos quodque confervet, compleantur: postea levius aqua calida fovere, quia primo digeri materiam opus est, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id leniter est unguendum, perfricandaque summa cutis est; laxiusque id deligandum est. Tertio quoque die solvendum, sic, ut remota calida aqua, cætera eadem fiant; tantummodo singulæ fasciæ, quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

2. De Humero fracto.

20 Hæc communia sunt: illa propria, Siquidem humerus fractus est, non sic, ut membrum aliud, intenditur: sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore adversus. Una autem fascia, brachium amplexa, ex cervice ipsius, qui læsus est, id fastinet: altera, ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum: tertia vincto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter se vinctis.

30 Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia, quam secundo loco posui, porrecto, si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter femi-

femina ejus, qui curatur, baculum tenet: medicus super eam fasciam; de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, si sinister, sinistram, si dexter humerus curatur; simulque alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter humerus extendatur. Fasciis vero, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est; si summum, longioribus: ut 10 ab eo sub altera quoque ala per pectus ad scapulas porrigantur. Protinus vero brachium, cum deligatur, sic inclinandum est, ut id, quod afficitur, ante fasciis quoque sic figuratum sit, ne postea suspensum ali- 15 ter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque suspenso, ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est. per quæ sit, ut minime moveatur: ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. 20 Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent: a lacerto breviores; sed sub ala brevissimæ. Sæpiusque resolvendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi ri- 25 gescant, & inutile brachium efficiatur. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia 30 cubiti, vel aliquanto breviores sint.

3. De Brachio fracto.
 At, si brachium fractum est, in primis
 confi-

considerandum est, alterum os, an utrumque comminutum sit: non quo alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primum, ut valentius extendatur, si utrumque os fractum est: quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eoque intendente: deinde, ut curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. nam, ubi alterum integrum est, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; siquidem is maxime brachii naturalis habitus sit: idque involutum mittella commodissime excipitur. quæ latitudine ipsa brachio, perangustis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice suspensum est. Idque paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod si ex summo cubito quid fractum sit, glutinare id vinciendo alienum est. sit enim brachium immobile. Ac, si nihil aliud quam dolori occurrendum est, idem, qui fuit, ejus usus est.

5. *De Cruribus Femoribusque fractis.*

In crure æque ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. commune vero ei femorique est, quod, ubi deligatum est, in canalem conjiciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habere debet,

bet, per quæ, si quis humor exceſſerit deſcendat: & à planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt, detineant. Eſſe etiam iſ debet, à planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur fractum eſt, fieri brevius; quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; ſædior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.

6. De Digito fracto.

Digitum ſatis eſt ad unum ſurculum deligari poſt inflammationem.

7. Communes curationes ad humeros, brachia.

Crura, femina, digitosque conſractos pertinentes.

Hiſ proprie ad ſingula membra pertinentibus, ruruſ iſta communia ſunt: primis diebus faſes: deinde tum, cum jam increſcere callum oportet, liberaliſus alimentum: longa à vino abſtinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio eſt, liberale; cum ea deſiit, modicum: tum etiam longior ulterioſibus, è liquido cerato, membris, & mollis tamen unctio. Nec protinuſ exercendum id membrum, ſed pau-

paulatim ad antiquos usus reducendum est.

Gravius aliquanto est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit; maximeque, si id musculi femoris aut humeri fenserint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancos habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, fere præcidi necesse est. Humerus vero

10 quoque in periculum venit; sed facilius conservatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod juxta ipsos articulos ictum est. Igitur curiosius id agendum est, & per mediam plagam musculus trans-

15 versus præcidendus: sanguis vero, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt:

20 his vero neque intendi nervos, neque ossa tractari, satis expedit. ipsique homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat, quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum

25 primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cæteræ eadem. Deliganda fasciis sunt, aliquantot, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque faci-

30 lius & alienari & occupari cancro vulnus potest. numero potius fasciarum id agendum est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si
ossa

ossa forte recte concurrerint : sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debet, ut impositum medicamentum contineat. Cætera eadem, quæ supra scripsi, 5
facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest ; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est :
ingerendumque subinde in eas est calidum 10
oleum, & vinum ; magisque hoc. In principio fame utendum ; vulnus calida aqua fovendum ; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri movendo sunt. Majorque 15
vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam sedem dandum : si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum, si brevius, limandum, & utrunque scalpro lævandum : tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella quali fabri utuntur, injicienda est acutæ 25
ossis prominentis cuspidi, ab ea parte, qua sima est ; ut ea parte, qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id majus est, membranulisque cingitur, sinere oportet has sub medicamentis resolvi, id- 30
que os, ubi jam nudatum est, abscindere ; quod maturius scilicet faciendum est. potestque ea ratione & os coire, & vulnus
sanescere.

sanescere: illud suo tempore; hoc, prout se habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere
 5 evenit, ut fragmenta quædam velut emor-
 riantur, neque cum cæteris coeant quod
 hic quoque ex modo fluentis humoris col-
 ligitur. Quo magis necessarium est, sæpius
 ulcus resolvere, quam nutrire: sequitur-
 10 que fere, ut id os per se post aliquot dies
 excidat; aut, cum jam ante misera con-
 ditio vulneris sit, tamen id interdum majus
 diuturniusque faciat. Sæpe etiam integra
 cute os abrumpitur, protinusque prurigo
 15 & dolor oritur. Quare solvere, si accidit,
 maturius oportet, & fovere aqua, per
 æstatem, frigida; per hiemem, egelida:
 deinde ceratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibusdam velut acu-
 20 leis carnem vexat. Quo à prurigine &
 punctationibus cognito, aperire id medicus,
 eosque aculeos præcidere necesse habet.
 Reliqua vero curatio in utroque hoc casu
 eadem est, quæ, ubi plagam ictus protin-
 25 nus intulit. Puro jam ulcere, cibus his
 quoque utendum est carnem producenti-
 bus. Si brevius adhuc membrum est, &
 ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis &
 lævissimi generis inter ea demitti debet,
 30 sic, ut capite paululum emineat; isque quo-
 tidie plenior adigendus est, donec par id
 membrum alteri fiat. Tum paxillus remo-
 vendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix
 vero

vero inducta fovenda aqua frigida est, in qua myrtus, hedera, aliæque similes verbenæ decoctæ sint: illinendumque medicamentum, quod siccet. & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero ossa non conferbuerunt, quia sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est. possunt enim coire. 10 Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dividenda, ut concurrendo exasperentur, & si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. magna tamen 15 cura habita, ne nervi musculive lædantur. Tum vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit; imponendumque id ipsum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, 20 de quibus supra dixi, decoctæ sint: quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & post, eadem facienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum adversa inter se ossa confervere: 25 eoque & brevius membrum, & indecorum fit; & si capita acutiora sunt, assidue puncturæ sentiuntur. Ob quam causam frangi rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fo- 30 vetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus

bus ea diducit, compellitque id, quod eminent, in suam sedem: &, si parum va-
luit, ab ea parte, in quam os se inclinat,
5 involutam lana regulam objicit; atque ita
deligando, affluere iterum vetustæ sedi
cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa
conferbuerunt, superincrevit vero ni-
10 mius callus; ideoque locus intumuit. Quod
ubi incidit, diu leniterque id membrum
perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro;
multumque aqua calida salsa fovendum; &
imponendum malagma, quod digerat;
15 adstrictiusque alligandum: oleribusque,
& præterea vomitu utendum per quæ cum
carne callus quoque extenuatur: confert-
que aliquid de sinapi cum ficu in alterum
pariter membrum impositum, donec id
20 paulum erodat, eoque evocet materiam.
Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad
ordinem vitæ revertendum est.

C A P. X I.

De Ossibus luxatis.

25 **A**c de fractis quidem ossibus hæcenus
dictum sit. Moventur autem ea sedi-
bus suis duobus modis. Nam modo,
quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum
30 latum os scapularum ab humero recedit; &
in brachio, radius à cubito; & in crure, tibia
à sura; &, interdum saltu, calcis os à talo;
quod raro tamen fit: modo articuli suis se-
dibus

dibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is locus cavus est, depressusque digitus sinum invenit, deinde gravis inflammatio oritur; atque in talo præcipue: siquidem febres quoque, & caneros, & nervorum vel distentiones, vel rigores, qui caput scapulis annectunt, movere consuevit. Quotum vitandorum causa, facienda eadem sunt, quæ in ossibus mobilibus læsis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ supra proposita sunt, ut dolor tumorque per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se junguntur: &, ut aliquid decoris eo loco, sic nihil usus admit- titur.

Maxilla vero & vertebræ omnesque articuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulsi, aut aliquo casu nervis vel ruptis, infirmatis; faciliusque in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus. Hicque elabuntur in priorem & in posteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium signa, quædam propria cujusque. siquidem semper ea parte tumor est, in quam os prorumpit; ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in singulis. quæ, simulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapsa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rursum, qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. Ac, quibus
10 in pueritia exciderunt, neque repositi sunt, minus quam cæteri crescunt: omniumque, quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, si humerus loco
15 suo non est, major in eo ipso fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro sedibus, & pro cassibus, qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur: quoque
20 in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupavit, dum conquiescat, laceffendum non est: ubi finita est, tentandum est
25 in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditius os reponitur; sed & multo facilius excidit, & postea
30 minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent: sed id, quod expulsus est, difficulter admittunt.

Oportet autem ipsam inflammationem levare, succida lana ex aceto superimposita: à cibo, si valentioris articuli casus est, triduo; interdum etiam quinque diebus abstinere: bibere aquam calidam, dum sitis finiatur: curiosiusque hæc facere, his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: si vero etiam febris accessit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere: cibus uti bonis; uti vino modice: jamque ad usus quoque suos id membrum promovere quia motus, ut in dolore pestifer, sic alias saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt: nunc de singulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata.

MAXILLA in priorem partem propellitur, sed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa mentumque inclinatur: dentes paribus non respondent; sed sub his, qui secant, canini sunt. At, si utraque, totum mentum inclinatur, & in exteriori rem partem promovetur; inferioresque dentes longius, quam superiores excedunt; intentique temporum muscoli apparent.

parent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic, ut minister à posteriore parte caput ejus contineat, vel sic, ut juxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput ejus scorteo pulvino duro, eoque caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius. tum medici digiti pollices, linteolis vel fasciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, ceteri extrinsecus admovendi sunt. ubi vehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est: tunc simul & caput adprehendendum, & excitamento, maxilla in suam sedem compellenda, & os ejus comprimendum est, sic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapsa est, omnia eadem agenda; sed æqualiter retro est maxilla agenda. Reposito osse, si cum dolore oculorum & cervicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus vero, quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut sermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

C A P. XIII.

De Capite luxato.

30

CAPUT duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis super cervicem contineri, in prima parte

proposui. Hi processus interdum in posteriore partem excidunt: quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. quibus celerrime mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indicii cognosceretur, & non putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

C A P. XIV.

De Spina luxata.

ID E M casus manet eos quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla, quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resolvuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum

duum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum exceſſerunt; non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat, id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit quidem propelli. Ab exterioriore si quid propulsum est, plerunque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis nervis destituta est.

C A P. XV.

De Humero luxato.

20 **H**UMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursumque ad ejusdem
25 partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliusque in priorem partem
30 quam in posteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum est, satis est,

collocare id in sedili ; & ex duobus ministris alteri imperare , ut caput lati scapularum ossis leniter reducat ; alteri , ut brachium extendat : ipsum posteriore parte recidentem , humerum genu sub ala ejus cogere , simulque & latum os , & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At si vastius corpus, nervive robustiores sunt , necessaria est spatha lignea , quæ & 10 crassitudinem duorum digitorum habet , & longitudine ab ala usque ad digitos pervenit. in qua summa capitulum est rotundum , & leniter cavum ; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri possit : in- 15 que ea bina foramina tribus locis sunt , inter se spatio distantibus ; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque spatha , fascia involuta , quo manus tactu lædat , ad alam à brachio dirigitur , sic , ut caput ejus summæ 20 alæ subjiciatur : deinde , loris suis ad brachium deligatur ; uno loco , paulum infra humeri caput ; altero , paulum supra cubitum ; tertio , supra manum. cui rei protinus intervalla tunc quoque foraminum aptata 25 sunt. Sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum trajicitur , ita altæ , ut consistere homo ipse non possit ; simulque in alteram partem corpus demittitur , in alteram brachium intenditur : eoque fit , ut 30 capite ligni caput humeri impulsum in suam sedem , modo cum sono , modo sine hoc compellatur. Multas esse alias rationes scire

scire facile est uno Hippocrate lecto ; sed non alia magis usu comprobata est.

At, si in partem priorem humerus incidit, supinus homo collocandus ; fasciæque, aut habena, media ala circumdanda est, capitaque ejus post caput hominis ministro tradenda ; brachium alteri ; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat : deinde medicus, caput quidem hominis sinistra debet repellere ; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in suam sedem compellere. faciliusque id in hoc casu, quam in priore revertitur. Re-
 10 posito humero, lana alæ subjicienda est ; si in interiore parte os fuit, ut ei opponatur ; si in priore, ut tamen commodius deligetur. Tum fasciæ, primum sub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde
 20 per pectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiusque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinc-
 25 ctus hac ratione humerus commodius continetur, si adductus ad latus sit, & ad id quoque fasciæ deligetur.

C A P. X V I.

De Cubito luxato.

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radii, & cubiti ipsius, ex his, quæ
 30 prima parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius,

qui adjunctus est, interdum distrahitur, interdum subsistit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus potest: sed, si in priorem prolapsus est, extantum brachium est, neque recurvatur: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdum febrem, vomitumque bilis movet: si in exteriorem, interioremve, brachium porrectum 10 est, sed paululum in eam partem, à qua os recessit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una est (neque in cubito tantum, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa junguntur) utrunque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tum id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapsus est, in contrarium impellere. 20 Extendendi tamen alia atque alia genera sunt, prout nervi valent, aut ossa huc illuc se dederunt. Ac modo manibus solis utendum est, modo quædam alia adhibenda. 25

Ergo, si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis adjectis, satis est: deinde rotundum aliquid, à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad 30 humerum impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eadem ratione brachium extendere, quæ, fracto humero supra

supra posita est, & tum ossa reponere.

Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum sæpiusque id resolvendum est; multoque magis aqua calida fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, sive extra remanet, sive intus revertit, callus circumdatur, isque, si per quietem increvit, flexus illius postea prohibet.

C A P. XVII.

De Manu luxata.

15 **M**A N U S quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem, aut ad minimum digitum convertitur, & reponi non
20 difficillime potest. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic, ut prona sit, si in posteriorem partem excidit; supina, si in priorem; si in interiorem
25 exterioremve, in latus. Ubi satis nervi ducti sunt, si usque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posterioremve
30 partem prolapsa sunt, superimponendum aliquid durum, idque supra prominens os manu urgendum est, per quod os vis adjecta facilius in suam sedem compellit.

C A P. XVIII.

De Palma luxata.

IN palma quoque ossa interdum suis sedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moveri, paribus ossibus oppositis, non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est: tumor ab ea parte, in quam os venit: sinus ab ea, à qua recessit. Sed sine intentione, digito tantummodo bene pressum os in suam sedem revertitur.

C A P. XIX.

15

De Digitis luxatis.

AT in digitis totidem fere casus, eademque signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque ²⁰vi opus est; quod articuli breviores, & nervi minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in posteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita ²⁵in locum, unde lapsus est digitus, restituatur.

C A P. XX.

De Femore luxato.

CVM de humeris dixerim; de his quo- ³⁰que, quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse: siquidem in hoc casu quædam similitudo est femori & humero.
tibiæ

tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen separatim quoque de his dicenda sunt.

Femur in omnes quatuor partes promouetur: sæpiissime in interiorem; deinde in
 5 exteriorem; raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & valgus est: extra enim pes ultimus spectat. Si in
 10 exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingressu terram non contingit, sed planta ima; meliusque id crus superius corpus, quam in priore casu, fert, minusque baculo eget. Si in priorem,
 15 crus plicari non potest, extensumque alteri cruti ad calcem par est; sed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc casu præcipuus est; & maxime
 20 urina supprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediuntur, rectusque eorum pes est. Si in posteriorem, extendi non potest crus, breviusque est; ubi consistit, calx quoque terram non contingit.

25 Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Quidam semper iterum excidere contendunt: sed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Hera-
 30 clides Tarentinus, clari admodum auctores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc casu

femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperissent, si id frustra esset. Sed ut hæc falsa opinio est; sic il-
 lud verum: cum ibi valentissimi nervi musculique sint, si suum robur habent, vix admittere, ut reponatur: si non habent, repositum non continere.

Tentandum igitur est, &, si tenerius¹⁰ membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi: si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fustium imas partes oppositæ moræ¹⁵ objecerint, superioresque ad se utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum super scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, con-²⁰versi, rumpere quoque, si quis perseveraverit, non solum extendere nervos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus, sic, ut semper ea pars superior²⁵ sit, in quam os prolapsus est; ea etiam inferior, à qua recessit. Nervis extensis, si in priorem partem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum; subitoque super id genu adducendum est eodem mo-³⁰do, eademque de causa, quæ idem in brachio fit; protinusque, si complicari femur potest, intus est.

In cæteris vero casibus, ubi ossa paululum inter se recesserunt, medicus debet id, quod eminent, retro cogere; minister s contra coxam propellere. Reposito osse, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, si motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rursus erumpat. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

C A P. XXI.

De Genu luxato.

15 **G**ENU vero & in exteriorem, & in interioriorem, & in posteriorem partem excidere, notissimum est. In priorem non prolabi, plerique scripserunt. potestque id vero proximum esse; cum ibidem
20 opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse, memoriæ prodidit.

In his casibus intendi nervi rationibus
25 iisdem, quas in femore retuli, possunt. Et id quidem, quod in posteriorem partem excidit eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, reconditur. Cæteræ vero manibus simul, tum
30 ossa in diversas partes compelluntur.

C A P. XXII.

De Talo luxato.

TALUS quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem ex-
cidit, ima pars pedis in exteriorem
partem convertitur. Ubi huic contrarius
casus, contrarium etiam signum est. At, si in
priorem partem prorumpit, à posteriore
latus nervus durus & intentus est; simus-
que iis pes est. Si in posteriorem, calx pene
conditur, planta major sit. Reponitur au-
tem is quoque per manus; prius in diversa
pede & crure diductis. Et in hoc quoque
casu diutius in lectulo perseverandum est;
ne is talus, qui totum corpus sustinet, pa-
rum confirmatis nervis, ferendo oneri ce-
dat, rursusque prorumpat. Calceamentis
quoque humilioribus primo tempore
utendum; ne vinctura talum ipsum lædat.

C A P. XXIII.

De Planta luxata.

PLANTARVM vero ossa iisdem modis,
quibus in manibus, prodeunt; iisdem-
que conduntur. Fascia tantummodo
calcem quoque debet comprehendere: ne,
cum mediam plantam, imumque ejus vin-
ciri necesse est, liber talus in medio reli-
ctus, materiam pleniorē recipiat, ideo-
que suppuret.

C A P. XXIV.

De Digitis luxatis.

5 **I**N digitis nihil ultra fieri debet, quam quod in his, qui sunt in manu, positum est.

C A P. XXV.

10 *De his, quæ cum vulnere loco moventur.*

Hæc facienda sunt in his casibus, ubi sine vulnere ossa exciderunt: sæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum est, & eo
 15 **g**ravius, quo majus membrum est, quoque validioribus nervis aut musculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribusque, metus mortis est; ac, si reposita ossa sunt, spes nulla est: non repositis tamen, nonnul-
 20 **l**um periculum est. Eoque major in utroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Nam Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse a-
 25 **g**endum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt: & ne cancri, distentionesque nervorum orirentur (sub quibus in ejusmodi casu fieri solet mors matura) sanguinem ex brachio mise-
 30 **r**unt. Verum ne digitus quidem (in quo minimum, ut malum, sic etiam periculum est) reponi debet aut in inflammatione, aut postea, cum jam vetus res est. Si quoque,
 repo-

reposito offe, nervi distenduntur, rursus id protinus expellendum est.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnam ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminent, impedimento semper futurum est. ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pingua; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

F I N I S.

INDEX

INDEX CAPITUM
IN
A. CORNEL. CELSUM.

LIB. I. PRÆFATIO, pag. 1.

C A P. I.

- *Uemadmodum sanos agere conveniat.* pag. 21.
Cap. 2. Quæ imbecillis servanda sint. p. 23.
Cap. 3. Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt. p. 26.
Cap. 4. De his, quibus caput infirmum est. p. 36.
Cap. 5. De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, & consillisque laborant. p. 38.
Cap. 6. Ad solutam alvum remedia. p. 39.
Cap. 7. Remedia ad Coli dolorem. p. 40.
Cap. 8. Quæ agenda sint stomacho laborantibus. p. 40.
Cap. 9. Quid observandum sit dolore nervorum laborantibus. p. 41.
Cap. 10. Observatio in pestilentia. p. 43.

Lib. 2. Præfatio. pag. 44.

- Cap. 1. Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sint, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.* pag. 45.
Cap. 2. De signis adverse valetudinis futurae. p. 51.
Cap. 3. Quæ bona in ægotantibus signa sint. p. 52.
Cap. 4. Mala signa ægotantium. p. 54.
Cap. 5. De signis longæ valetudinis. p. 56.
Cap. 6. De indiciis Mortis. p. 57.
Cap. 7. De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit. p. 61.
Cap. 8.

INDEX CAPITUM.

- Cap. 8. *Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem vel pericula ostendant.* p. 70
- Cap. 9. *De Morborum curationibus.* p. 81.
- Cap. 10. *De sanguinis detractiōe per venas.* p. 82.
- Cap. 11. *De sanguinis detractiōe per cucurbitulas.* p. 88.
- Cap. 12. *De dejectione.* p. 89.
- Cap. 13. *De vomitu.* p. 92.
- Cap. 14. *De frictione.* p. 93.
- Cap. 15. *De gestatione.* p. 96.
- Cap. 16. *De abstinētia.* p. 98.
- Cap. 17. *De sudore.* p. 99.
- Cap. 18. *Qui cibi potionesve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint.* p. 102.
- Cap. 19. *Quæ natura ac proprietates cujusque rei sit, quæ vescimur.* p. 107.
- Cap. 20. *De his, quæ boni succi sunt.* p. 107.
- Cap. 21. *De his, quæ mali succi sunt.* p. 108.
- Cap. 22. *Quæ res lenes, quæve acres sint.* p. 109.
- Cap. 23. *De his, quæ crassiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.* p. 109.
- Cap. 24. *De his, quæ stomacho idonea sunt.* p. 109.
- Cap. 25. *Quæ res aliena stomacho sunt.* p. 110.
- Cap. 26. *De his, quæ inflant.* p. 111.
- Cap. 27. *De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant.* p. 112.
- Cap. 28. *De his, quæ intus facile corrumpuntur.* p. 112.
- Cap. 29. *De his, quæ alvum movent.* p. 113.
- Cap. 30. *De his, quæ alvum adstringunt.* p. 113.
- Cap. 31. *De his, quæ urinam movent.* p. 114.
- Cap. 32. *De his, quæ ad somnum apta sunt.* p. 115.
- Cap. 33. *De his, quæ materiam evocant.* p. 115.
- L I B. 3.**
- Cap. 1. *De morborum generibus.* pag. 117.
- Cap. 2. *Quomodo morbi cognoscantur, & an incrementum, an minuantur; & quæ ratione ab initio, quæ languere incipit, curari debeat.* p. 119.
- Cap. 3.

INDEX CAPITUM.

- Cap. 3. De februm generibus. p. 122.
- Cap. 4. De Curationum diversis generibus. p. 124.
- Cap. 5. De februm speciebus & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit. p. 131
- Cap. 6. Quando potiones febricitantibus dari expediat. p. 135.
- Cap. 7. Quomodo pestilentes febres curari debeant. p. 141
- Cap. 8. Curatio Semitertiana febris, quae *hæmiplegia* dicitur. p. 144.
- Cap. 9. Curatio lentarum februm. p. 144.
- Cap. 10. Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem & scabritiem linguæ. p. 146.
- Cap. 11. Remedia contra frigus, quod febrem præcedit. p. 148.
- Cap. 12. Curatio horroris in febribus. p. 149.
- Cap. 13. Curatio quotidiana febris. p. 151.
- Cap. 14. Curatio tertianæ febris. p. 151.
- Cap. 15. Curatio quartanæ febris. p. 153.
- Cap. 16. Curatio duarum quartanarum. p. 155.
- Cap. 17. Curatio quotidiana febris, quæ ex quartana facta sit. p. 156.
- Cap. 18. De tribus insania generibus: & primo de ejus curatione, quæ à gracis *Phrenitis* dicitur. p. 156.
- Cap. 19. De Cardiacis. p. 165.
- Cap. 20. De lethargicis. p. 167.
- Cap. 21. De hydropicis. p. 169.
- Cap. 22. De tabe, & ejus speciebus. p. 176.
- Cap. 23. De comitiali morbo. p. 182.
- Cap. 24. De Regio morbo. p. 185.
- Cap. 25. De Elephantia. p. 186.
- Cap. 26. De Artonitis. p. 188.
- Cap. 27. De resolutione nervorum. p. 188.

INDEX CAPITUM.

LIB. 4.

Cap. 1. De humani corporis interioribus sedibus.	p. 192.
Cap. 2. De curationibus morborum, qui nascuntur a Capite.	p. 197.
Cap. 3. De morbo, qui circa faciem nascitur.	p. 200.
Cap. 4. De resolutione lingua.	p. 201.
Cap. 5. De distillatione ac gravedine.	p. 202.
Cap. 6. De Cervicis morbis.	p. 204.
Cap. 7. De faucium morbis: & primum de angina.	p. 207.
Cap. 8. De stomachi morbis.	p. 217.
Cap. 9. De laterum doloribus.	p. 221.
Cap. 10. De viscerum morbis, & primo, de pulmone.	p. 223.
Cap. 11. De hepaticis.	p. 225.
Cap. 12. De lienosis.	p. 227.
Cap. 13. De Renum morbis.	p. 229.
Cap. 14. De intestinorum morbis: & primo de cholera.	p. 230.
Cap. 15. De Coliaco ventriculi dolore.	p. 232.
Cap. 16. De tenuioris intestini morbo.	p. 234.
Cap. 17. De morbo intestini plenioris.	p. 236.
Cap. 18. De torminibus.	p. 237.
Cap. 19. De levitate intestinorum.	p. 239.
Cap. 20. De lumbricis alvum occupantibus.	p. 240.
Cap. 21. De tenesmo.	p. 241.
Cap. 22. De ventris fluxu.	p. 242.
Cap. 23. De vulvae morbo.	p. 246.
Cap. 24. De seminis nimia ex naturalibus profusione.	p. 248.
Cap. 25. De Coxarum morbis.	p. 249.
Cap. 26. De Genuum dolore.	p. 250.
Cap. 27. De Manuum & pedum articulorumque vitiiis.	p. 251.
Cap. 28. De Resectione convalescentium a morbo.	p. 254.

INDEX CAPITUM.

Lib. 5. Præfatio pag. 255.

- Cap. 1. De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ sanguinem supprimunt. p. 256.
- Cap. 2. Quæ vulnus glutinent. p. 256.
- Cap. 3. Quæ concoquant, & moveant pus. p. 257.
- Cap. 4. Quæ aperiant vulnera. p. 257.
- Cap. 5. Quæ purgent. p. 257.
- Cap. 6. Quæ rodant. p. 258.
- Cap. 7. Quæ exedant corpus. p. 259.
- Cap. 8. Quæ adurant. p. 259.
- Cap. 9. Quæ crustas ulceribus inducant. p. 260.
- Cap. 10. Quæ crustas ulceribus resolvant. p. 260.
- Cap. 11. Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt. p. 260.
- Cap. 12. Quæ evocent, & educant. p. 261.
- Cap. 13. Quæ exasperata lavent. p. 261.
- Cap. 14. Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant. p. 261.
- Cap. 15. Quæ Molliant. p. 261.
- Cap. 16. Quæ cutem purgent. p. 262.
- Cap. 17. De Misturis simplicium rerum; & de ratione ponderum. p. 262.
- Cap. 18. De Malagmatis. p. 264.
- Cap. 19. De Emplastris. p. 275.
- Cap. 20. De pastillis. p. 284.
- Cap. 21. De Pessis. p. 286.
- Cap. 22. De Medicamentis, quibus aridis utimur. p. 287.
- Cap. 23. De Antidotis. p. 291.
- Cap. 24. De Acapis. p. 293.
- Cap. 25. De catapotiiis. p. 294.
- Cap. 26. De quinque generibus nozarum corporis. p. 299.
- Cap. 27. De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus. p. 325.
- Cap. 28. De interioribus ulceribus, quæ in aliqua corporum parte corrupta, nascuntur. p. 334.

L I B.

INDEX CAPITUM.

L I B. 6.

<i>Cap. 1. De vitii singularum corporis partium.</i>	p. 363.
<i>Cap. 2. De porrigine.</i>	p. 364.
<i>Cap. 3. De Sycofi.</i>	p. 365.
<i>Cap. 4. De Areis.</i>	p. 365.
<i>Cap. 5. De Varis , & lenticulis , & Ephelide.</i>	p. 366.
<i>Cap. 6. De Oculorum Morbis.</i>	p. 368.
<i>Cap. 7. De Aurium morbis.</i>	p. 393.
<i>Cap. 8. De Narium morbis.</i>	p. 402.
<i>Cap. 9. De dentium dolore.</i>	p. 404.
<i>Cap. 10. De tonsillis..</i>	p. 407.
<i>Cap. 11. De oris ulceribus.</i>	p. 408.
<i>Cap. 12. De lingua ulceribus.</i>	p. 411.
<i>Cap. 13. De parulidibus & ulceribus gingivarum.</i>	p. 411.
<i>Cap. 14. De nova morbo.</i>	p. 413.
<i>Cap. 15. De Cancro oris.</i>	p. 414.
<i>Cap. 16. De parotidibus.</i>	p. 415.
<i>Cap. 17. De umbilico prominente.</i>	p. 416.
<i>Cap. 18. De Obscurarum partium vitii.</i>	p. 416.
<i>Cap. 19. De digitorum ulceribus.</i>	p. 428.

Lib. 7. Præfatio. pag. 430.

<i>Cap. 1. De vexatis.</i>	p. 432.
<i>Cap. 2. De his , quæ per se intumescunt , quomodo incidenda , & curanda sint.</i>	p. 432.
<i>Cap. 3. De bonis , malisve signis Suppurationum.</i>	p. 436.
<i>Cap. 4. De fistulis.</i>	p. 437.
<i>Cap. 5. De telis è corpore extrahendis.</i>	p. 441.
<i>Cap. 6. De gangliis & Meliceride , & Atheromate & Steatomate , capitis tuberculis.</i>	p. 445.
<i>Cap. 7. De Oculorum vitiiis, quæ scalpello & manu curantur.</i>	p. 447.
<i>Cap. 8. De Aurium morbis , qui manu & scalpello curantur.</i>	p. 465.
<i>Cap. 9.</i>	p. 465.

INDEX CAPITUM.

- Cap. 9. Curta in auribus, labrisque ac Naribus, quomodo sarciri & curari possint.* p. 466.
Cap. 10. De Polypo. p. 469.
Cap. 11. De Ozana. p. 469.
Cap. 12. De Oris vitiis, quae manu & ferro curantur. p. 470.
Cap. 13. De Cervicis vitio. p. 475.
Cap. 14. De Umbilici vitiis. p. 475.
Cap. 15. Quomodo aqua hydropicis emittatur. p. 478.
Cap. 16. De ventre, icteru perforato, & intestinis laesis. p. 480.
Cap. 17. De interiore membrana abdominis rupta. p. 482.
Cap. 18. De Testiculorum natura & Morbis. p. 483.
Cap. 19. De testiculorum curationibus communi- bus; & primo de incisione & curatione ingui- nis, vel scroti. p. 488.
Cap. 20. De intestini in scrotum devoluti curatione. p. 493.
Cap. 21. De Omenti in scrotum prolapsi curatione. p. 495.
Cap. 22. De Ramicis curatione. p. 497.
Cap. 23. De carne, qua inter tunicas testiculorum concrevit, & de nervo indurato. p. 499.
Cap. 24. De Ramice inguinis. p. 499.
Cap. 25. Ad legendam glandem colis, si nuda est. p. 500.
Cap. 26. De urina reddenda difficultate, & cu- ratione. p. 502.
Cap. 27. De cancro, qui excisa vesica nascitur. p. 515.
Cap. 28. Si naturalia seminalium non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. p. 518.
Cap. 29. Qua ratione partus mortuus ex utero ex- entiat. p. 519.
Cap. 30. De Ani vitiis. p. 523.
Cap. 31. De variis. p. 526.
Cap. 32.

INDEX CAPITUM.

- Cap. 32. De digitis coherentibus & curvatis. p. 527.
 C. 33. De gangrana. p. 528.

L I B. 8.

- Cap. 1. De positu & figura ossium totius humani corporis. p. 529.
 Cap. 2. Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur. p. 538.
 Cap. 3. Quomodo os excidatur: & de modiolis & Terebra, ferramentis ad id paratis. p. 541.
 Cap. 4. De calvaria fracta. p. 545.
 Cap. 5. De Naso fracto. p. 553.
 Cap. 6. De Auribus fractis. p. 555.
 Cap. 7. De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. p. 556.
 Cap. 8. De jugulo fracto. p. 558.
 Cap. 9. De costis fractis. p. 560.
 Cap. 10. De humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulsorum, communibus curationibus. p. 563.
 Cap. 11. De ossibus luxatis. p. 575.
 Cap. 12. De Maxilla luxata. p. 578.
 Cap. 13. De capite luxato. p. 579.
 Cap. 14. De spina luxata. p. 580.
 Cap. 15. De humero luxato. p. 581.
 Cap. 16. De cubito luxato. p. 583.
 Cap. 17. De Manu luxata. p. 585.
 Cap. 18. De palma luxata. p. 586.
 Cap. 19. De digitis luxatis. p. 586.
 Cap. 20. De femore luxato. p. 586.
 Cap. 21. De genu luxato. p. 589.
 Cap. 22. De talo luxato. p. 590.
 Cap. 23. De planta luxata. p. 590.
 Cap. 24. De digitis luxatis. p. 591.
 Cap. 25. De his, qua cum vulnere loco moventur. p. 591.

F I N I S.

